

NART

**III. Olağan
Genel
Kurulumuz
yapıldı**

İKİ AYLIK DÜŞÜN VE KÜLTÜR DERGİSİ

ISSN: 1302-2539

Cerkes Teavün
Cemiyeti (1908)

100 yıl önce,

100 yıl sonra...

**“Küllerinden
Doğmak”
belgeseli
tamamlandı**

**Anavatana Dönüş
Hikayeleri - 2**

Prof. Bernard Comrie:

**“Dilinizin yaşaması
için çocuklarınızla
konuşmalısınız...”**

**2007'den 2008'e
Kafkasya / Hasan Kanbolat**



dincer
| büro mobilya



pirinçli

Bürenuzda Aradığınız Kenfer...

inci



dincer
| büro mobilya

ADRES

Karpuzlu Cad. No:53/1
Siteler / ANKARA
Tel : (0312) 349 44 72
Fax: (0312) 349 53 40
dincerofis@hotmail.com



NART
KAFKAS DÜĞÜN VE GÖRÜNME DERGİSİ ISSN: 1302-2539

ISSN 1302 - 2539
Eylül - Ekim - Kasım - Aralık 2007
Sayı: 57-58
Yerel süreli yayındır. İki ayda bir yayınlanır

YAYIN SAHİBİ
Kafkas Dernekleri Federasyonu adına
CİHAN CANDEMİR

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Cumhur Bal

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Behice Yeşilbağ

YAYIN KURULU
Adnan Özveri, Berat Yıldız, Erdoğan Boz,
Erol Aydın, Erol Taymaz, Fırat Kozok,
Feridun Büyükyılmaz, Güşef Yançatoral,
Hakan Eken, Mezenef Hatam, Oğuz Demir,
Ömer Aytek Kurmel, Özdemir Özbay,
Salih Bolat, Taha Baygünes, Zafer Sürer

DANIŞMA KURULU
Cahit Aslan, Çetin Öner,
Murat Papşu, Memet Yedic,
Nejdet Hatam, Sururi Öğün

GRAFİK TASARIM
Behice Yeşilbağ

ABONE ve HALKLA İLİŞKİLER
Leyla Kandemir

BASKI YERİ ve TARİHİ
Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
İvedik Matbaacılar Sitesi 35. Cad. No: 36-38
Tel: (0312) 395 21 12 Yenimahalle-Ankara
Baskı Tarihi: 18.04.2008

ABONELİK İÇİN
Ziraat Bank. Ernek Ankara Şb.
TL hesabı: 35586148 - 5001
Dolar hesabı: 35586148 - 5002
Euro hesabı: 35586148 - 5003

Posta çeki hesap no. 1911687

ABONELİK KOŞULLARI
Yurt içi yıllık: 30 YTL
Avrupa yıllık: 30 Euro
ABD yıllık: 40 USD

YAYIN İDARE ADRESİ
Şenyuva Mahallesi, Kafkas Sokak, No: 60
Beştepe / ANKARA
Tel: +90(312) 223 51 59
Faks: +90(312) 212 52 40
nartdergisi@kafkasfederasyonu.org

Yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir. Dergide yer alan yazı
ve fotoğrafların her hakta saklıdır.
Kaynak göstermek koşuluyla yayınlanabilir.

Bu sayı 2.000 adet basılmıştır

Editörden...

Merhaba değerli Nart okurları;

Dergimizi size zamanında ulaştırabilmek için iki sayıyı birleştirmek zorunda kaldık, öncelikle bu zorunlu durum için affımıza sığınmıyoruz.

Dolayısıyla, 2007 yılının son sayısı oldukça kapsamlı ve çok sayfalı bir dergi oldu.

"Federasyon'dan" bölümünde de göreceğiniz gibi, Kafkas Dernekleri Federasyonu olarak III. Olağan Genel Kurulumuzu yaptık ve yeni yönetimimizi belirledik. Yönetimdeki yeni arkadaşlarımıza Nart Dergisi olarak başarılar diliyor, geçen dönem olduğu gibi, bu dönemde de toplumumuz için faydalı çalışmalara imza atacaklarına inanıyoruz.

"Uzman Gözüyle" sayfalarımızda, Kafkasya uzmanı arkadaşımız Hasan Kanbolat'ın, 2007 yılında Türkiye ve Kafkasya'da yaşanan değişiklikleri, Çerkesler ekseninde değerlendiren yorumunu mutlaka okumanızı öneriyoruz.

"Anavatana Dönüş Hikayeleri" bölümünde yer alan, Adıgey Cumhuriyeti-Maykop'ta gerçekleştirdiğimiz röportajlarımızın, geçen sayıda olduğu gibi yine sizi heyecanlandıracağını, kalp atışlarımızı hızlandıracağını umuyoruz. Bu bölümle ilgili bize ilettiğiniz olumlu görüşleriniz için teşekkür ediyor, dönüş için yapılan çalışmalara ve dönmeyi planlayan insanlarımıza vereceğimiz destekler için, Federasyonumuzun her zaman işbirliğine hazır olduğunu, her ortamda belirttiğini bilmenizi istiyoruz.

Araştırmacımız Hakan Eken tarafından hazırlanan "Kitap Eleştiri" bölümünde, son günlerde Çerkesler hakkında ortaya atılan iddialarla ilgili bazı kitaplar ve bunların değerlendirmelerini okuyabilir, kafanızdaki bazı sorulara cevaplar bulabilirsiniz. Çerkes dilleriyle ilgili Almanya'da yapılan önemli bir konferansla ilgili bilgiler ve Toğuzata Ayla'nın dergimiz için yaptığı bir röportajı, özgün görüş ve düşünce yazılarını, değişik kaynaklardan çevirileri, tarihçinin mutfağından, el sanatlarımız ve bildiğiniz diğer bölümlerde sizlerle paylaştığımız tüm yazıları zevkle okuyacağımızı umuyoruz.

59. sayıda tekrar buluşmak üzere;
sağlıkla kalınız...

Behice Yeşilbağ

İÇİNDEKİLER

3	Uzman Gözüyle - 2007'den 2008'e Kafkasya / Hasan Karbolat - ASAM
20	Federasyon'dan - Kaf Fed'in III. Olağan Genel Kurulu ve diğer etkinlikler / Bala Cumhuriyet Bal
32	Başkan'dan - Son gelişmeler üzerine... / Cihan Candemir
37	Haber - "Küllerinden Doğmak" belgeseli gala gecesinde tam not aldı / Cetger Betül Dinçer
39	Diaspora Hikayeleri - Dans eden turna: Tsisa / Yismeyl Özdemir Özbay
42	Röportaj - Prof. Bernard Comrie: Dilinizin ölmesini izlemiyorsanız, çocuklarınızla konuşmaktan başka çareniz yok... / Toğuzata Ayla Applebaum - Almanya
48	Çeviri - Adıgey'in (Çerkesya'nın) 16. yüzyıl ortasında Rusya'ya gönüllü katılışı meselesi... / Dr. V.V. Trepavlov - Çev.: Murat Paşşu
50	Haber - Avrupalı Çerkesler Fed., AP'de Çerkes Günü düzenledi / Bala Cumhuriyet Bal
54	Araştırma - 1847'de büyük Kabardey'de bulunan Çerkes köyleri / Murat Paşşu
57	Röportaj / Anavatana Dönüş Hikayeleri-2 - Çurmit Ersin: Çocuklarım kendi vatanlarında Adigece konuşuyor, kültürlerini yaşıyorlar, bu huzur bana yeter... / Bağ Behice - Maykop
66	Tarihçinin Mutfağından - Ahmet Fetgeri Şoenu: Soyumuz ve ailemiz hakkında açıklamalar... / Hazırlayan: Dr. Ömer Aytek Kurnel
68	Kitap Tanıtım / Eleştiri - 1915 Olayları ve Çerkesler (konuyla ilgili 4 kitap üzerine...) / Hakan Eken
78	Sizden Gelenler - Bir Kitap üzerine anımsadıklarım / Yismeyl Özdemir Özbay
81	Gezi - Çerkes akademisyenler Abhazy'a'da buluştu / Berat Yıldız
84	Çeviri - Yalanın Ayakları Yoktur / Ivan Petr - Çev.: Şejowque Zafer Sürer
88	İçimizden Biri - Georges Dumezil 10 yaşında / Yismeyl Özdemir Özbay
92	Köylerimiz - İlkurşun (Hacilez) Köyü - İzmir
96	Görüş ve Düşünceler - Ankara kafkas Derneği'nden Dünya Çerkes Birliği'ne uzanan bir ömür ve bazı anılar / Yismeyl Özdemir Özbay
102	Arşivden - Birlik Yolu - Prof. Boris H. Akbaşev, Güç "Birlik"tedir - Bagrat Şinkuba (Çerkes Dünyası Dergisi)
106	Şiir - НЫСЭИЩ ОРЭД / ХЪАКІЭМЫЗЭ ЫБОЛЭТ-ШЫУ ЩЭБАН, Hüzündür / Erol Açıba
108	Sizden Gelenler - Gece Kurtları İş Başında / K'aşe Muzaffer Dinçer
109	Kültürümüz Geleneğimiz / El Sanatları - Çerkes Kamaları / Abaze Süleyman
112	Sizden Gelenler - Edebiyat, Edebiyat Tarihi ve Çerkes Edebiyat Tarihi / Kudret Çiçek
114	Çeviri - Çerkes Düğünü / Fatima Şipş - Çev.: Dr. Ömer Aytek Kurnel
117	Nart Çocuk / Masal - Masal - АШИ АШЫДЗИ / ХІачбыкъба Замахшари - Boyama

2007'den 2008'e Kafkasya



HASAN KANBOLAT
ASAM Kafkasya Uzmanı

2007 yılında dünya konjonktüründeki hareketliliğin yanı sıra, Kafkasya özelinde de önemli değişiklikler oldu. Farklı coğrafyalarda olsa da birbirini bir şekilde etkileyen bu değişiklikleri Hasan Kanbolat, Türkiye'yi de içine alacak şekilde Nart Dergisi için "uzman gözüyle" değerlendirdi.

Güney ve Kuzey Kafkasya'yı 2007'den 2008'e değerlendirdiğimizde, söz konusu coğrafyayı ilgilendiren üç ülkede (Türkiye, Rusya Federasyonu, Gürcistan) üç önemli seçim yapılmıştır. Üç ülkede (Rusya Federasyonu, Ermenistan, Azerbaycan) üç önemli seçim daha yapılacaktır. Ayrıca, Abhazya'da parlamento seçimlerinin birinci turu 4 Mart ve ikinci turu 18 Mart 2007'de yapılmıştır. Türkiye'de 22 Temmuz 2007 tarihinde genel seçim yapılmıştır. Söz konusu seçimde, AK Parti, diğer partilere karşı büyük bir zafer kazanmıştır. Belirlediği aday

da parlamentoda yapılan oylama ile cumhurbaşkanı olabilmiştir. Rusya Federasyonu'nda 2 Aralık 2007 tarihinde parlamentonun alt kanadı Duma seçimleri yapılmıştır. Söz konusu seçimde, Devlet Başkanı Vladimir Putin'in liste başından aday olduğu iktidardaki Birleşik Rusya Partisi diğer partilere karşı ezici üstünlük kazanmıştır. Gürcistan'da ise 5 Ocak 2008 tarihinde yapılan devlet başkanlığı seçimini halen bu görevi yürüten Mikheil Saakaşvili kolayca kazanmıştır. Rusya Federasyonu'nda 2 Mart 2008 tarihinde yapılacak

olan devlet başkanlığı seçimiyle Putin'in görev süresi dolacaktır. Putin, kendisine en yakın siyasetçilerden biri olarak görülen Başbakan Birinci Yardımcısı Dimitri Medvedev'in yerini dolduracak en uygun aday olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, Ermenistan'da 19 Şubat 2008 tarihinde ve Azerbaycan'da 15 Ekim 2008 tarihinde devlet başkanlığı seçimi yapılacaktır. Güney Kafkasya'da seçim sonuçlarını seçmenlerin kullandığı oyun değil, mevcut siyasi iktidarların belirlediği kanaati hakimdir. Bu anlamda, Azerbaycan ve Ermenistan'da da yapılacak devlet başkanlığı seçimlerinin mevcut siyasi iktidarlar açısından önemli bir değişiklik yaratması beklenmemektedir. Devlet başkanlığı seçimleri nedeniyle Dağlık Karabağ konusunda da somut bir gelişme öngörülmemektedir.

1. Bölüm: TÜRKİYE'DE 22 TEMMUZ 2007 GENEL SEÇİMLERİ

1. 1. Türkiye'de Dört Büyük Partinin (AK Parti, CHP, MHP, DP) Seçim Beyannamelerinde Kafkasya

Türkiye'de dört büyük parti (AK Parti, CHP, MHP, DP) seçim beyannamelerinde konu olarak 'Kafkasya' genel olarak enerji politikaları ve Türk dünyası ile ilişkiler içinde yer almıştır. Dört büyük parti, 'Kafkasya' olarak Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'dan oluşan 'Güney Kafkasya'yı algılamaktadır. Seçim beyannamelerinde, Kuzey Kafkasya'ya yer verilmemiştir. Türkiye'de Kuzey Kafkasya ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının da (vakıflar, demekler, platformlar, internet siteleri veya e-mail grupları, gazete ve dergiler vb.) Kuzey Kafkasya'ya veya Türkiye'de Kuzey Kafkasya kökenlilerin sorunlarına seçim beyannamelerinde yer verilmesi üzerine çalışması veya talebi olmamıştır. Zaten,

Türkiye'de 'Kuzey Kafkasya' üzerine faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları da resmi adlarında 'Kuzey' kelimesini çıkarma ve 'diaspora olmamamayı vurgulama' eğilimindedir. Böylece, Türk siyasetinde var olamayan Kuzey Kafkasya kökenlilerin tamamen kimliksizleşme sürecine de girdiği görülmektedir.

Türkiye'de dört büyük parti seçim beyannamelerinde Kafkasya ile ilişkilerin önemini ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlarsa da Kafkasya ile ilişkilerin gelecekteki seyrine dair net politikalar geliştirmemişlerdir. Seçim beyannamelerinde Kafkasya ile ilişkiler, genel olarak enerji, dış politika ve Türk dünyası ile ilişkiler başlıkları altında dağılmıştır. Partiler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan yeni durumun Türkiye tarafından yeterince değerlendirilemediği ve Kafkasya ile ilişkiler konusunda Türkiye'nin sahip olduğu potansiyelin beklenen şekilde harekete geçirilemediği noktasında hem fikir bir görüntü içerisindedirler. Seçim beyannameleri karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde, Kafkasya'ya kapsamlı olarak ele alan AK Parti'nin iktidarı süresince çeşitli devlet kurumları vasıtasıyla atılmış her adımı belgede konu ettiği, gelecek dönem iktidar olması durumunda aynı hızla Kafkasya ile ilişkilerini geliştireceği vaadinde bulunduğu görülmektedir. CHP, Kafkasya ile ilişkileri Türkiye'nin bölgesel rolünü güçlendirmek kapsamında sadece genel birkaç kelime ile ele almıştır. MHP ise Kafkasya ile ilişkileri tamamen Türk Dünyası içinde genel ifadelerle ele almıştır. DP, bölgesel politikalarının birincil önceliğini Kafkasya ve Orta Asya'daki ülkeler ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin üst düzeye taşınması olarak açıklamış olmasına karşın bu politikanın nasıl gerçekleşeceğini açıklamamıştır.

1. 2. AK Parti ve Kafkasya

AK Parti'nin seçim beyannamesinin "Ekonomi" bölümünde "Üç Deniz Projesi" kapsamında Akdeniz, Karadeniz ve Hazar Denizi ülkeleri ile serbest ticaret alanı oluşturma yönündeki çalışmalara devam edileceğine yer verilmiştir. Ulaştırma bölümünde ise Kars-Tiflis-Bakü Projesi aktarılmıştır. Söz konusu projeden övgüyle söz edilmiş ve Kars-Tiflis-Bakü Projesi'nin Uzakdoğu'yu Orta Asya üzerinden Türkiye ve Batı Avrupa'ya bağlayacak önemli bir proje olduğu, ve Türkiye'nin Doğu-Batı arasındaki ulaştırma koridoru olma yolunda önemli bir adımı gerçekleştirmiş olacağı, Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan arasında imzalanan anlaşma ile projenin yapımına bu yıl başlanacağı vurgulanmıştır. Enerji bölümünde de AK parti iktidarı



döneminde Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının tamamlanmış, Samsun-Ceyhan petrol boru hattının temeli atılmış, Ceyhan'ı Akdeniz bölgesinin en önemli merkezi haline getirecek projeler başlatılmış olmasından övgüyle söz edilmiştir. Ayrıca, Şahdeniz gazının ülkemize getirilmesini hedefleyen ve 20 milyar metreküplük nihai kapasiteye sahip Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru hattı çok yakında devreye alınacağı, Hazar Bölgesi ve Ortadoğu gaz rezervlerini Avrupa pazarlarına ulaştırmayı öngören Türkiye-Bulgaristan-Romanya-Macaristan-Avusturya (NABUCCO) Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'nin gerçekleşmesi için çabaların sürdürüleceği vurgulanmıştır.

"Dış Politika ve Savunma" bölümünde de Türkiye'nin aynı anda hem Avrupa hem Asya, hem Akdeniz hem Karadeniz ve Hazar, hem Doğu hem Batı, hem Kuzey hem Güney, hem Balkanlar hem de Ortadoğu ve Kafkaslar ülkesi olduğu üzerinde durulmuştur. Buna göre, AK Parti iktidarının Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu ve Orta Asya bölgeleri ile Akdeniz, Karadeniz, Hazar ve Basra havzaları ile ilişkilerin bölgesel refah ve istikrarı sağlayacak şekilde kurumsallaşmasını öncelikli hedef olarak gördüğü ve bu yönde köklü adımlar attığı aktarılmıştır. Bu çerçevede, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİB) zirvesi ile Karadeniz ve Avrasya eksenindeki Türkiye'nin konumunun AB ile bütünlük oluşturacak şekilde takviye edildiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, "Komşu ülkelerle sıfır problem" ilkesi ortaya konulmuş ve bu bağlamda Azerbaycan ve Gürcistan'dan da söz edilmiş kurulan ilişkiler ağının Türkiye'nin çevresinde geniş bir güvenlik kuşağı oluşmasını sağladığı vurgulanmıştır. "Sürekli temas" yöntemi üzerinde durularak yürütülen ilişkilerin Türkiye'yi "komşularımızla sıfır problem ve maksimum işbirliği" hedefine yaklaştırdığı üzerinde durulmuş ve Gürcistan ile yürütülen yakın ilişkiler neticesinde Batum havaalanının Türk iç hat uçuşlarına da açılması, komşu ülkelerle kurulan karşılıklı güven ilişkisinin sonucu olarak verilmiştir. Bu çerçevede, Ermenistan'dan da tek problemlili komşuluk ilişkisine sahip olunan ülke olarak bahsedilmiştir. Ermenistan ile ilişkilerde inisiyatif alan taraf konumunun sürdürüleceği ve atılan adımlara karşılık görüldüğü takdirde ilişkileri arzu edilen düzeye çıkarmaya çalışacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin Ermeni diasporasının olumsuz etkilerinden kurtarılması, ortak tarih komisyonu önerimizde olduğu gibi önalıcı bir yaklaşımla 1915 olayları ile ilgili iddiaların uluslararası

alandaki en etkin bir şekilde cevaplandırılması ve Karabağ sorununa adil ve kalıcı bir çözümün bulunması doğrultusundaki çalışmaların aksatılmaksızın sürdürüleceği vurgulanmıştır.

"Komşu Bölgeler" başlığı altında da Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya'daki her problemin ülkemizi doğrudan etkilediğinden bahsedilerek, bu havzalardaki kriz alanlarının yaygınlaşmasına önlemek için Karabağ, Abhazya, Kosova gibi problem alanlarının barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması için gayretlerin süreceği aktarılmıştır. AK Parti'nin dondurulmuş krizler nedeniyle hassas özellikler taşıyan Kafkaslardaki siyasi istikrarın sağlanmasını Türkiye'nin bölgeyle olan ekonomik ve kültürel bağlantıları açısından hayati öneme sahip gördüğünü, bu krizlerin barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturulması ve bölge içi diyalog ve işbirliğinin artırılması çabalarına aktif katkı vermeyi sürdüreceği de vurgulanmıştır. "Komşu Bölgeler" başlığı altında Hazar ve Karadeniz havzalarına da yer verilmiştir. Hazar havzası ve Orta Asya bölgesinin Türkiye'nin Avrasya stratejisinin omurgası niteliğinde olduğu, köklü tarihi irtibatlarla sahip olunan bu bölgeye dönük politikamızın kültürel, ekonomik ve sosyal araçlarının çeşitlendirileceği aktarılmıştır. Ekonomik ilişkilerin güçlenmesinin barış ve istikrarı da güçlendireceğine inanıldığı, Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin 2006'da devreye girmesi, enerji koridorlarındaki güvenliğe dayalı küresel ekonomiye büyük bir katkı sağladığı, uzun yıllardır konuşulan fakat gerçekleştirilemeyen Bakü-Tiflis-Kars demiryolu anlaşmasının imzalandığını, Kafkas enerji koridorunu Türkiye üzerinden dünyaya bağlayan Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Şahdeniz projelerinin sadece küresel enerji politikaları açısından değil bölge-içi barış ve istikrar açısından da olumlu etkiler yapacağı aynı bölümde belirtilmiştir. Söz konusu bölümde Karadeniz havzasına da değinilerek, Karadeniz havzasının bir refah, demokrasi ve istikrar bölgesine dönüşmesi, Kafkaslarda kalıcı barışın tesisi ve Orta Asya'da ekonomik ve siyasal reformlarla desteklenmiş istikrarlı bir yapının ortaya çıkması, geniş Avrasya bölgesini dünya barışı için bir risk alanı olmaktan çıkıp büyük bir fırsat alanı ve cazibe merkezi haline getirilmesi için çalışılacağı aktarılmıştır.

"Türk Dünyası" bölümünde Kafkasya'ya yer verilmiştir. Türk dünyasına yönelik ticaret ve yatırım faaliyetlerine öncelik verildiği, yaklaşık 1800 km'lik Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Şahdeniz projeleri ile Türk Dünyasını doğu-batı istikametinde birbirine bağlayan ve bütünleştiren enerji projeleri hayata geçirildiği,

önümüzdeki dönemde bu projelerin Hazar denizi doğusunda Orta Asya içlerine uzatılması çalışmalarının aynı hızla sürdürüleceği belirtilmiştir. Türk dünyasıyla ilişkilerimizin güçlendirilmesini amaçlayan yardım faaliyetleri arasında Gürcistan Azeri ve Karakalpak Türkleri ve Ahıska Türklerine de kalkınma desteği verildiği vurgulanmıştır. Son olarak, "Dış Yardımlar" bölümünde de yardım politikası çerçevesinde Kafkasya'dan söz edilmiştir.

1. 3. CHP ve Kafkasya

CHP, Kafkasya ile ilişkileri Türkiye'nin bölgesel rolünü güçlendirmek kapsamında ele almıştır. CHP, bölgede Türkiye'nin potansiyelini harekete geçirecek, ulusal çıkarlara uygun politikalar izleyeceğini, karşılıklı menfaatleri gözeterek ortak işbirliği projeleri geliştirileceğini beyan etmiş ancak bu politikaların kapsamı hakkında bilgi vermemiştir. "Enerji" bölümünde de ülkemizin Avrupa ile Orta Asya, Kafkaslar ve Orta Doğu ülkeleri arasında bir enerji köprüsü olması için jeopolitik ve ekonomik çıkarlarını birlikte değerlendiren bütüncül stratejilerin uygulamaya konacağı belirtilmiştir.

1. 4. MHP ve Kafkasya

MHP, Türk Dünyası ile ilişkilere geniş yer ayırmış, Kafkasya'ya ile ilişkileri de bu bölüm içinde ele almıştır. Bu bağlamda sadece "Kars-Tiflis Demiryolu Projesi"nin uygulamaya konulacağı ayrıca vurgulanmıştır.

1. 5. DP ve Kafkasya

DP, bölgesel politikalarının birincil önceliğini Kafkasya ve Orta Asya'daki ülkeler ile ekonomik ve siyasi ilişkilerin üst düzeye taşınması olarak açıklamıştır. "Enerji" bölümünde Türkiye'nin Hazar ve Orta Asya enerji kaynaklarıyla tam bütünleşmesini sağlayacak projelerinin önemli olduğu vurgulanmıştır. "Dış Politika" bölümünde de Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (ECO) ve KEİ'nin tekrar candırılacağı, İpek Demiryolu Projesi'nin hayata geçirileceği aktarılmıştır. Azerbaycan'ın NATO üyeliğine tam ve koşulsuz destek verileceğine yer verilmiştir.

	AK Parti	CHP	MHP	DP
Kafkasya	Türk Dünyasının Parçası / Bölgesel Refah ve İstikrarı Sağlayacak Karşılıklı İşbirliği	Ulusal Çıkarların Gerektirdiği Politikaların İzlenmesi	Türk Dünyasının Parçası / Ortak Tarihi ve Kültürel Değerlerin Vurgulanması	Ekonomik ve Siyasi İlişkilerin Üst Düzeye Taşınması

2. Bölüm: 2008 YILINDA TÜRKİYE-KAFKASYA İLİŞKİLERİ

Ne dünyanın, ne Türkiye'nin, ne de Türk halkının öncelikli dış politika konularından birini Kafkasya oluşturmuyor. Türkiye'nin ve Türk halkının dış politika öncelikleri Avrupa Birliği, Kıbrıs ve Ortadoğu'dur.

Türkiye'nin Güney Kafkasya ile ilişkileri açısından üzerinde durulan önemli projelerden biri Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun yapımıdır. 2008 yılında söz konusu hattın Türkiye bölümünün temelini atılmasından sonra inşaat sürecinin başlaması beklenilmektedir.

2. 1. Türkiye-Azerbaycan

2008 yılında Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ikili dış ticaret hacminin 1 milyar Doları, Türk yatırımlarının 5 milyar Doları, Türk müteahhitlerince üstlenilen projelerin 2 milyar Doları aşması beklenilmektedir. Türkiye, Azerbaycan'ın ithalatında dördüncü, ihracatında ise altıncı sıradadır. Ayrıca Türkiye, Azerbaycan'da petrol dışı sektörlerde en fazla yatırım yapan ülkedir.

2. 2. Türkiye-Gürcistan

Gürcistan yönetimi, 2007 yılında Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşüne imkan sağlayacak yasal çerçevenin en önemli ayağını oluşturan dönüş yasasına ilişkin çalışmaları bitirmiştir. 2008 yılında dönüş yasasının uygulanması ve Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönmeye başlaması beklenilmektedir. Türkiye ile Gürcistan arasında dış ticaret hacmi, Kasım 2007'de iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması'nın imzalanması ile birlikte 2008 yılında 800 milyon Doları ve Türk müteahhitlerince üstlenilen projelerin toplam değerinin 500 milyon Doları aşabilir. Türkiye, Gürcistan'da dördüncü büyük yatırımcı ülke konumuna gelmiştir. Rus-Gürcü gerginliği de Abhazya ile Güney Osetya sorunlarının yardımıyla artarak devam edebilir. 2008 yılında Gürcistan'ın NATO ile Üyelik Eylem Planı'na (MAP) girme çabası sürecektir.

2. 3. Türkiye-Ermenistan

2008 yılında Ermenistan, Türkiye-Ermenistan ile Türkiye-Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinin ayrı değerlendirilmesini ve sınırlar açılmadan diplomatik ilişki kurulmasını gündeme getirebilir. Bu konuda, ABD'nin Ankara Büyükelçiliği'nin Türk aydınlarını

ikna etme turlarını arttırması da beklenilebilir. Ancak, Ermenistan'ın Türkiye'ye yönelik olumsuz ve önyargılı tavrı iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasını engellemektedir. Ayrıca, Dağlık Karabağ sorunu, Ermenistan'ın uluslararası hukukun sınırların kuvvet yoluyla değiştirilmezliği ve toprak bütünlüğüne saygı ilkelerini ihlalden kaynaklanan ve bütün uluslararası toplumu ilgilendiren bir sorundur. Türkiye, Minsk Grubu Eşbaşkanlarının inisiyatifiyle 2004 yılında başlatılan Prag görüşme sürecini desteklemekte ve bu sürecin sorunun barışçı çözümü yönünde bir açılım yaratmasını dilemektedir. Türkiye, Ermenistan ile ilişkilerinin normalleşmesini arzulamakla birlikte Erivan'ın olumlu somut adımlarını görmeden adım atmak istememektedir.

2. 4. Türkiye'de Kuzey Kafkasya Coğrafyası ve Sorunları Bilinmiyor

Kuzey Kafkasya kökenlilerin yoğun olarak yaşadığı Düzce'de mahalle arasındaki bakkallarda bile 'Filistin ile Dayanışma' yardım kutuları bulunuyor. Filistin'de intifa sırasında hayatını kaybedenlerin sayısı 5 bin civarıdır. Çeçenistan'da ise 250 bin civarıdır. Söz konusu bakkallarda Çeçenistan ve Abhazyaya ile dayanışma için yardım kutuları ise bulunmuyor. Böyle bir talepte olmamıştır. Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde son sınıf öğrencilerine "Kafkasya Politikaları" adlı bir ders veriyorum. 45 kişilik sınıfta Abhazyanın haritadaki yerini bilen çıkmadı. 2005 yılında yayınlanan "Encyclopedia of Diasporas"da Kuzey Kafkasya yer almıyor. Halen Maykop'un deniz kenarında olup olmadığını bilmeyen Kuzey Kafkasya Kültür Demeyi başkanları var. Kuzey Kafkasyalıların yüzde 95'i halen bir kere bile Kafkasyaya turistik amaçla bile gitmemiş durumda. Türkiye'de '1915' tarihini herkes ezbere biliyor. Fakat, '1864' tarihini Türk toplumunda kaç kişi biliyor? Sokaktaki adam için '1864' birşey ifade ediyor mu? Türk toplumu Kızılderiileri bile Kuzey Kafkasyalılardan daha fazla tanıyor ve sempati duyuyor.

Kuzey Kafkasya'dan sürgün ve soykırım sonucu vatanlarını terk etmek zorunda kalmış ve Türkiye'yi vatan olarak yaratmış insanların torunları dedelerinin geçmişine yeterince sahip çıkmıyor. Ne dünyaya ne de içinde yaşadığı topraklara, halka kendini ve Kuzey Kafkasya'yı tanıtmıyor. Bunu bilinçli veya bilinçsiz yapıyor ama sonuçta tanıtmıyor. Bu toplumun tek bildiği kendi arasında övünmektir.

Beslan ve Nalçık olaylarında bile Türkiye'deki Kuzey Kafkasya kökenli toplumun kılı kıpırdamadı.

Toplumun duyarlılığı kaybolmuş ve beli kırılmış. Hedefsiz toplantı, yazı-çizi ve folklor ekipleri ile kendini oyalıyor, zaman geçiriyor. Gençlerinin geleceğini düşünmüyor, ata topraklarını görmeye bile gitmiyor. Ne yapacağını, ne politika üreteceğini, içinde yaşadığı toplum ve devlet ile ilişkilerini nasıl düzenleyeceğini bilmiyor. Aysbergin her zaman su altında kalan kısmı olmak isteyen bir toplum yapısı var.

İspanya'dan çıkartılan ve Osmanlı Devleti tarafından kabul edilen bir avuç Türkiye musevisi bile Türkiye'yi vatan bildikleri ve Osmanlı Devleti onları kabul ettiği için 'Şükran Günü' düzenlediler. Osmanlı Devleti'ne gelişlerinin 500. yılını 1989 yılında kutladılar. Kuzey Kafkasyalıların bu vatanla, bu devletle kavgaları yok. Bilakis, Anadolu'nun vatanlaşmasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunda büyük katkıları var. Osmanlı Devleti bu toplumun süt annesi olmuştur. O zaman, bu halk ile bu devlet ile ilişkilerini yeniden düzenlemeli, kendini en azından Türkiye'deki Romanlar kadar tanıtmaktan çekinmemelidir. Artık, çekingenlik ve hedefsizlikten kurtulunmalıdır. Çağımız dialog çağıdır. Bir yandan Türkiye'de 'Şükran Günü' düzenlenmeli, bir yandan da Rusya Federasyonu ile Türkiye arasında dostluk köprüsü olunmalıdır.

3. Bölüm:

RUSYA FEDERASYONU'NDA 2 ARALIK 2007 DUMA SEÇİMLERİ

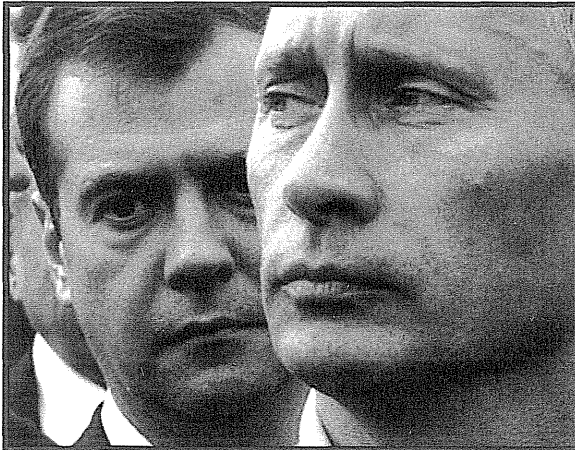
3. 1. Putin'den Medvedev'e Rusya Federasyonu

Dünyanın 1/6'sını oluşturan ve 11 değişik zaman diliminin bulunduğu Rusya Federasyonu'nda görev süresi 2 Mart 2008'de dolacak olan Devlet Başkanı Vladimir Putin, kendisine en yakın siyasetçilerden biri olarak görülen Başbakan Birinci Yardımcısı Dimitri Medvedev'in yerini dolduracak en uygun aday olduğunu açıkladı. Ülkedeki dört siyasi parti de (Birleşik Rusya, Adil Rusya, Tarım Partisi ve Sivil Güç Partisi) devlet başkanı adaylarının Medvedev olduğunu açıklamışlardı. Meclis (Duma) dışındaki iki partinin de bu desteğe dâhil edilmesi "Medvedev'in Rusya Federasyonu'nu temsil eden bir aday olduğu" görünümünü güçlendirmek içindi. Böylece, olağanüstü bir durum olmazsa Medvedev, Rusya Federasyonu'nun üçüncü devlet başkanı olacaktır.

14 Eylül 1965 yılında Leningrad'da doğan Medvedev başbakan yardımcılığı görevine

getirilmeden önce Putin'in Kremlin'deki genel sekreterliği görevini yürütüyordu. 1987'de Leningrad Devlet Üniversitesi Hukuk Bölümü'nden, 1990'da aynı dalda yüksek lisans programından mezun oldu. 1990-1999 yıllarında St. Petersburg Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1990-1995 yıllarında St Petersburg Belediye Başkanlığı Dışişlikler Komitesi başkanlığını yaptı. 1999-2000 yıllarında Putin'in seçim kampanyasını yönetmişti. 2002'de Gazprom'un yönetim kurulu başkanı olmuştu. Mavi Akım'ın İsrail ve Avrupa'ya uzatılması başta olmak üzere Türkiye'ye enerji alanında daha yakın işbirliğini öngören tekliflerde bulunmuştu. 2003'de Devlet Başkanlığı İdaresi Başkanlığına getirilmişti. Kasım 2005'den beri birinci başbakan yardımcısı görevini sürdüren Medvedev, sağlık, konut edindirme ve eğitim konularından sorumlu isimdir. Medvedev'e eski Savunma Bakanı Sergey Ivanov ile birlikte muhtemel aday gözüyle bakılıyordu. Medvedev, Kremlin'in liberal kanadını ve Rus Ortodoks Kilisesi ile Gazprom'u temsil ederken, Ivanov da Kremlin'in şahin ve askeri kanadını temsil ediyordu.

Rusya Federasyonu'nda 2 Aralık 2007 tarihinde yapılan parlamentonun alt kanadı Duma seçimlerinde Devlet Başkanı Vladimir Putin'in liste başından aday olduğu iktidardaki Birleşik Rusya Partisi diğer partilere karşı ezici üstünlük kazanmıştı. Putin'in liste başından aday olduğu iktidardaki Birleşik Rusya Partisi oylarını ikiye katlayarak yüzde 64,1'lik oy oranıyla diğer partilere karşı ezici üstünlük kazanmıştı. Yüzde 7 barajını 4 parti aşarak parlamentoda sandalye sahibi olmaya hak kazanmıştı. Yeni seçim yasasına göre, seçmenler artık adaylara değil, partilere oy vermişti. Duma'da Birleşik Rusya Partisi yüzde 64,1, Komünist Partisi yüzde 11,6, beşinci kez katıldığı Duma seçiminde beşinci kez seçilen aşırı milliyetçi Vladimir



Jirinovski'nin liderliğini yaptığı Liberal Demokrat Parti yüzde 8,2, Kremlin yanlısı Adil Rusya Partisi yüzde 7,8 oy almıştı. Seçimlerde, İngiltere'nin yargılamak için iadesini istediği Andrey Lugovoy'a da Liberal Demokratların listesinden parlamentoya girme imkanı verilmişti. Dokunulmazlık hakkına kavuşan eski bir FSB mensubu olan Lugovoy, Kremlin muhalifi Aleksandr Litvinenko'nun Londra'da öldürülmesine karışmakla suçlanıyordu.

Putin anayasa gereği yeniden aday olamayacaktır. Çünkü anayasaya göre aynı kişi üç kez üst üste aday olamıyor. Seçim sonuçları, iki dönemden fazla başkanlık yapmasına engel olan anayasaya rağmen, iktidarı bırakma niyetinde olmayan Putin'e iktidarda kalması için fiili bir yetki veriyor. Rusya Federasyonu'nda son yüzyıl içerisinde en popüler ve halk desteğine en çok sahip lider olan Putin bu yetkiyi nasıl kullanabilir? Kremlin yanlısı partilerin Duma'da anayasa değişikliği yapmaya yeterli çoğunluğu bulunuyor. Birleşik Rusya Partisi'nin 450 milletvekilinden oluşan Duma'da 315 sandalyesi bulunuyor. Putin üçüncü kez devlet başkanı olmasının önünü açacak bir anayasa değişikliğini gündeme getirmeme konusunda ciddi ise üç seçeneği bulunuyor. Birincisi, görev süresi Mart 2008'de dolduğunda, güvendiği Medvedev'i kukla devlet başkanı olarak yerine geçirmek ve 2012 yılında yapılacak bir sonraki devlet başkanlığı seçimlerine kadar başbakan olarak görev almak. Ardından da, 4 yıl sonra devlet başkanlığına geri dönmek. Birinci seçenek için parlamento seçimlerinde Birleşik Rusya Partisi'nden seçilerek ve güvendiği Medvedev'i devlet başkanlığına taşıyacak açıklamalarda bulunarak ve Medvedev'in kendisine önerdiği başbakanlık görevini kabul ettiğini açıklarak bu yöndeki ilk adımlarını atmış oldu. İkinci seçenek Devlet Başkanlığı makamını iyiden iyiye zayıflatarak, yetkilerini Başbakanlığa aktarmak. Üçüncü seçenek ise yeni Devlet Başkanı Medvedev'in 'hastalanması' ile birlikte 2012'den önce yeniden Devlet Başkanı olmak. Ancak, Medvedev'in kukla devlet başkanı olacağını söylemek mümkün değildir. Çünkü Medvedev, başbakan yardımcısı görevi sırasında da kendisini gerçek anlamda bağımsız ve başarılı bir siyasetçi olarak göstermeyi bilmiştir.

3. 2. Medvedev ve Putin'i Nasıl Bir Rusya Federasyonu Bekliyor?

Putin dönemi, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası siyasi ve ekonomik krize giren Rusya

Federasyonu'nun toparlandığı ve Avrupa-Atlantik dünyasına karşı yeniden ayağa kalktığı bir dönem olarak sunuluyor. Ancak bu sunulan tablo gerçek bir tablo mu?

Putin döneminde, 11 Eylül 2001 saldırısı sonrası ABD, Sovyetler Birliği topraklarına (Güney Kafkasya ve Orta Asya) askeri olarak konuşlanabilmiştir. Sovyetler Birliği içerisinde yer alan Baltık ülkeleri (Estonya, Letonya, Litvanya) NATO ve AB üyesi olabilmişlerdir. Romanya ve Bulgaristan NATO ve AB'ye alınarak Avrupa-Atlantik dünyası Karadeniz sahiline ulaşabilmiştir. Karadeniz ve Doğu Akdeniz ülkeleri AB'nin komşuluk politikası içine alınabilmiştir. Sovyetler Birliği coğrafyasındaki ülkelerde (Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan) renkli devrimler olarak nitelendirilen Batı yanlısı sivil darbeler gerçekleştirilebilmiş, darbelerin yapıldığı ülkelerde Batı eğitilmiş liderler yönetime gelebilmiştir. Böylece, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Doğu Avrupa'yı bünyesine alabilen Avrupa-Atlantik dünyası Putin döneminde Sovyetler Birliği coğrafyasının içine girebilmiştir. Ayrıca, Irak savaşını Rusya Federasyonu'na rağmen başlatabilmiş ve Irak savaşında ABD'nin en iyi müttefikleri Yeni Avrupa olarak nitelendirilen eski Varşova Paketi üyesi Doğu Avrupa ülkeleri olmuştur.

8 yıl süren Putin döneminde petrol fiyatlarının artması ile birlikte yaklaşık 1 trilyon dolar Rusya Federasyonu'na girmiştir. Ancak, Rusya Federasyonu'nun elde ettiği bu artı gelirin Rus oligarkların elinde toplandığı ve gerek tasarruf, gerek yatırım ve gerekse harcamanın Batı ülkelerinde yapıldığı bir gerçektir. Ülke, Bolşevik devriminden bu yana hiç olmadığı kadar dışarıya açık bir konuma gelmiş ve lüks ithal mallarının akınına uğramıştır. Rusya Federasyonu içinde yatırımların yeterli düzeyde olmaması nedeniyle günümüzde Rus ekonomisinin tüketim malları pazarında rekabet etmesine imkan yoktur. Gerek Sovyet ve gerekse Rusya ekonomisi güvenlik sorunlarının etkisi altındadır. Sovyetler Birliği de askeri bir yapıya sahipti. Rusya Federasyonu da aynı yapıya sahiptir. Askeri sanayi yapısı ve silahlı kuvvetleri karmaşa içerisinde. Putin yönetimi de bu sorunların farkındadır ve ekonomik bünye ile ilgili sorunların 2010'a kadar çözümlenmesi planlanmaktadır. Analistler, Rusya Federasyonu'nun artık Avrupa'da saygı görmeye başladığını iddia ediyorlar. Ayrıca, Putin reformlarının ulusal düzeyde ekonomik başarıya ulaşacağına inanılmaktadır. Buna kanıt olarak da AB ve ABD'nin Rusya Federasyonu'nu

piyasa ekonomisi olarak tanımasını ve Rusya Federasyonu'nun Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması için destek vermesini ileri sürmektedirler. Bunların yanı sıra Moskova'nın Tahran ve Pekin ile yakın ilişkileri de Avrupa-Atlantik dünyası için bir tehlike arz etmemektedir. Çünkü, Rusya Federasyonu'nun Çin'e ve İran'a ileri teknoloji silah ya da nükleer reaktör satmak gibi bir sorunu yoktur.

Kremlin, istikrar, özelleştirme, liberalizasyon ve demokratikleşme uyum programını benimsemiştir. Günümüzde parlamento sağlam bir reformist çoğunluğa sahiptir. Kişisel gelirin yüzde 13'ü gelir vergisi olarak belirlenmiş ve şirket karları pay oranı da yüzde 24 olarak netleştirilmiştir. Rusya Federasyonu'nda piyasa ekonomisinin işlerliğinin olduğu anlaşılmıştır.

Rusya Federasyonu ekonomisinin dışa açıklığı, girişimciliğin desteklenmesi, fiyatların kontrolsüzlüğü, kısmi özelleştirme gibi düzenlemeler Sovyet standartlarının aşılabileceği gibi bir umut yaratmıştır. Ancak bunların karşısında rant ödeme, kaynak demobilizasyonu, sermaye akışı, erkek egemenliği, yüksek ölüm oranı, düşük doğum oranı, doğum bozukluklarında artış, AIDS ve azalan insan sermayesi gibi negatif faktörler de bulunmaktadır. Bütün bu faktörler dikkate alındığında Rusya Federasyonu ulusal güvenlik analistleri GSYH'da 2002-25 döneminde yüzde 3'den daha büyük bir büyüme beklememektedirler. Rusya Federasyonu'nun kişi başı GSYH'sı Japonya ve AB'nin GSYH'leriyle eşdeğer ilerleme gösterebilir. Fakat ABD, Çin ve Hindistan'ın GSYH düzeyine ulaşmasına imkân yoktur. Rusya Federasyonu'nun GSYH'sı Çin ve ABD'nin GSYH'lerinin 1/10'u düzeyine düşecektir. Bu da Rusya Federasyonu'nun global pazarda etkisini yitirmesine neden olacaktır. Rusya Federasyonu'nun maddi refah düzeyi üretim arttıkça ve nüfus azaldıkça artacaktır. Ancak, gücü azalacaktır. Soğuk Savaş döneminde, 290 milyon nüfusu ve yapısal olarak militarize ekonomisiyle Sovyetler Birliği ABD'nin sahip olduğundan daha büyük silahlı kuvvetlere sahipti. Ancak, 2025 yılında Rusya Federasyonu'nun nüfusu 125 milyona düşecektir ve GSYH ise ABD'nin yüzde 47'si oranında olacaktır. Bunların dışında Putin, Moskova usulü otoriter üretim modelinden vazgeçmediği sürece, global endüstriyel mal pazarında etkili olamayacaktır. Sivil üretim malları ihraç edilemeyecektir.

Rusya Federasyonu bugüne dek süregelen yeteneklerini yitirmeye başladığı için, potansiyel

tehlikelere karşı önlem olarak nükleer caydırma yollarına başvurmak durumunda kalmıştır. Rusya Federasyonu'nun Sovyetler dönemi düzeyinde yeniden silahlanması, silahlanma yarışını hızlandıracak ve dünyayı 2010-25 yılları arasında güvenlik problemlerinin yaşanacağı bir sürece sokabilecektir. Bu nedenle Rusya Federasyonu, bir "korkuluk" olma eşliğindedir. Güçlü devletler Rusya Federasyonu'nun bu zayıflığını istismar edebilirler ki bu da hem Rusya Federasyonu açısından hem de küresel istikrar açısından hiç iyi olmayacaktır.

3. 3. Medvedev, Putin'in elinden iktidarı alıyor mu?

Rusya Federasyonu'nun yeni döneminde görevi ne olursa olsun ülkeyi yönetecek kişi siyasi liderlikten ulusal liderliğe doğru yönelen Putin olarak görünüyor. Ancak Putin, Medvedev'i kontrol altına almayı başaramazsa Rusya Federasyonu'nda iktidar genç, dinamik, devlet ve özel sektör deneyimi olan 42 yaşındaki Medvedev'e doğru kaymaya devam edebilir. Bu durum, Rusya Federasyonu'nda asıl güç sahibi olan kişinin Putin değil Medvedev olduğunu ve Medvedev'i devlet başkanlığına Putin'in taşımadığı, enerji lobisinin Kremlin'deki temsilcisi olan Medvedev tarafından Putin'in başbakanlığa yönlendirildiği yorumlarına haklılık payı verecektir.

3. 4. Putin Devrinde, 21. Yüzyıl'da Kuzey Kafkasya

20. yüzyılda, Sovyetler Birliği'nin Aralık 1991'de dağılmasından sonra Kuzey Kafkasya'da: Kuzeybatıdan kuzeydoğuya doğru Rostov Vilayeti (Oblastı), Krasnodar ve Stavropol Bölgesi (Kray'ı), Adıgey, Karaçay-Çerkes, Kabardey-Balkar (Kabardey-Malkar), Kuzey Osetya (Alanya), İnguşetya, -de facto bağımsız-

Çeçenistan (İçkeriya) ve Dağıstan Federe Cumhuriyetlerini kapsayan Rusya Federasyonu yer almaktadır. Güney Kafkasya'da güneybatıdan güneydoğuya doğru -de facto bağımsız- Abhazya, Acaristan ve -özerk bölge statüsü kaldırılmış, de facto Gürcistan'dan ayrılmış- Güney Osetya'yı kapsayan Gürcistan; Nahçıvan ve -Ermenistan işgali altında bulunan, Azerbaycan tarafından özerk bölge statüsü kaldırılmış, de facto bağımsız- Dağlık (Yukarı) Karabağ'ı kapsayan Azerbaycan ve Ermenistan bulunmaktadır. Don nehiri bölgenin kuzey sınırını, Aras nehiri ise bölgenin güney sınırını oluşturmaktadır. Bazı araştırmacılar, Kuban nehrini Kafkasya'nın kuzey sınırını olarak almaktadır. Böyle bir sınırlama da Rostov

vilayeti (Oblastı) Kafkasya dışında bırakılmaktadır.

21. yüzyıla Kuzey Kafkasya iki önemli değişiklik ile başlamıştır. Birincisi, Kuzey Kafkasya'nın adı ve sınırları (coğrafyası) resmen değiştirilmiştir. İkincisi, federe cumhuriyetlerin yetkileri kısıtlanarak merkezi yönetim güçlendirilmiştir.

Putin döneminde, 'Kuzey Kafkasya' terimi resmen kaldırılmış ve onun yerine 'Güney Rusya' terimi getirilmiştir. 23 Haziran 2000 tarihli yasayla Rusya Federasyonu yedi bölgeye ayrılmış ve Kuzey Kafkasya Federe Bölgesi'nin adı Güney (Yujniy) Bölgesi olarak değiştirilmiştir. Söz konusu idarî değişiklik öncesi Rusya Federasyonu'nun idarî yapısında, Kuzey Kafkasya'nın kuzey sınırını Rostov Vilayeti'nin (Oblastı) kuzeyinden geçen Don nehri oluştururken, söz konusu bölgeye, eski idarî birimler yanında Kalmukya Cumhuriyeti ve Volgograd Vilayeti (Oblastı) bağlanmıştır. Rusya Federasyonu Kuzey Kafkasya'nın yani yeni deyimle Güney Rusya'nın sınırlarını kuzeye doğru kaydırarak, otokton (yerel) halkların Slav (Rus, Ukrain, Kosak) halklarla arasındaki nüfus oranını Slav halkların lehine değiştirmiş oldu. Ayrıca, tarihsel bir isim olan "Kuzey Kafkasya" ismini tarihten sildi. 21. yüzyılda resmen 'Rusya'nın güneyi', yani 'Güney Rusya' terimi vardır.

1 Eylül 2004 tarihinde çoğu çocuk 330 kişinin ölümü ile sonuçlanan insanlık tarihinin en acı olaylarından biri olan Beslan olayı yaşanmıştır. Beslan olayından hemen sonra Rusya Federasyonu'nda federe cumhuriyetlerin yetkileri kısıtlanarak merkezi yönetim güçlendirilmiştir. Buna göre, 3 Haziran 2000 tarihli yasayla yedi idari bölgeye ayrılan Rusya Federasyonu'nda bölge valileri, bölgeleri içinde yer alan federe cumhuriyetler için birkaç devlet başkanı adayı belirleyip, bu adayları Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'na sunmaktadır. Devlet Başkanı da adaylardan birini onaylayıp, ilgili federe cumhuriyete atamaktadır. Söz konusu federe cumhuriyetin parlamentosu da Devlet Başkanı'nın atadığı adayı onaylayarak atamasını gerçekleştirmektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası Rusya Federasyonu, Çarlık Rusyası dönemi dahil olmak üzere tarihinde görülmemiş şekilde etnik yapısı homojen (yüzde 81,5 Rus) duruma gelmiştir. Bu nedenle, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının yarattığı ağır travmanın etkisi altında bulunan Rusya Federasyonu'nun siyasî ve askerî kadroları, Slav kökenli (Rus, Ukraynalı, Kosak) nüfusun Moskova yönetimi ve yerel yönetimler üzerindeki milliyetçi baskısı altında kalmaktadır. Söz konusu kadrolar,

Sovyet döneminde kurulmuş olan sosyal, kültürel, ekonomik, siyasî ve askerî yapıyı yenileme gayretleri içinde -federatif yapı çerçevesinde- merkezî idareyi güçlendirecek adımlar atmaktadır. Ancak, federe cumhuriyetlerin ve diğer idari birimlerin (kray, oblast, federe kent, özerk oblast, özerk okrug) yönetimleri, Moskova'nın merkezî güçlendirme çabalarının aksine, Sovyetler Birliği döneminde elde edilen -ekonomik, siyasi, kültürel- özerklik sınırlarını genişletmeye çalışmaktadır. Söz konusu "merkezden uzaklaşma" ve "merkezin ağırlığını hissettirme" çabalarının yarattığı gerilimin, federal yapıda meydana getirebileceği olası bir kırılmanın ülkeyi üniter yapıya mı, yoksa parçalanmaya mı götüreceği Rusya Federasyonu'nun geleceği açısından önemlidir. Nitekim, bu gerilim Kuzey Kafkasya'da açık bir şekilde görülmeye başlanmıştır. İkinci on yıllarını yaşamaya başlayan Rusya Federasyonu'nda söz konusu gerilim, yerel halkların toplam nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu Kuzeydoğu Kafkasya'da (örneğin: Çeçenistan) silahlı çatışmaya yol açarken; yerel halkların toplam nüfusun azınlığını oluşturduğu Kuzeybatı Kafkasya'da (örneğin: Adıgey) yerel halkın Sovyetler Birliği döneminde elde ettiği hakların genişletilmesi için gösterdiği çabalar ile yerel Slavların söz konusu hakların azaltılması için gösterdiği çabaların siyasi platform çerçevesinde örgütlü mücadelesi olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, 13-14 Ekim 2005 Nalçık olayları, merkezi yönetimin "Cemaat" örgütlenmesini Kuzeybatı Kafkasya'dan temizlemeye kesin olarak karar verdiğini ve Kuzeydoğu Kafkasya'dan sonra Kuzeybatı Kafkasya'nın da silahlı çatışma ortamına çekildiğini göstermektedir. Bu nedenle, Kabardey-Balkar'da olduğu gibi komşu federe cumhuriyetlerde de örgütlenmiş olan "Cemaat"ın tasfiyesi için Nalçık olayları benzeri olayların 2008-2010 yılları arasında ortaya çıkması beklenilebilir. Söz konusu muhtemel temizleme hareketinin Kuzeybatı Kafkasya'da kaybolan istikrarı tekrar sağlaması beklenmemektedir. Kuzeybatı Kafkasya'nın Gürcistan-Ukrayna-Karadeniz üçgeni arasında sıkışmasından ve Avrupa-Atlantik eksenine doğru kaymasından kaygılanan Rusya Federasyonu, askeri çözüm dışında bölgenin ekonomik, siyasi ve kültürel alt yapısını ilişkin iyileştirici düzenlemeler yapmaya da niyetli görünmemektedir. Ancak, Krasnodar eyaleti (Kray) içerisinde bulunan Soçi'de 2014 Kış Olimpiyatlarının yapılacağı olması 2010'lu yılların ilk yarısında Kuzeybatı Kafkasya'da silahlı çatışmaların mümkün olduğunca olmayacağını da göstermektedir.

3. 5. Duma Seçimlerinde Kuzey Kafkasya

Rusya Federasyonu'nda 2 Aralık 2007 tarihinde yapılan parlamentonun alt kanadı Duma seçimlerinde Devlet Başkanı Vladimir Putin'in liste başından aday olduğu iktidardaki Birleşik Rusya Partisi diğer partilere karşı ezici üstünlük kazanmıştı. Yüzde 7 barajını dört parti aşarak parlamentoda sandalye sahibi olmaya hak kazanmıştı. Duma'da,

1. Birleşik Rusya Partisi % 64,1
2. Komünist Partisi % 11,6
3. Liberal Demokrat Parti: % 8,2,
4. Adil Rusya Partisi: % 7,8 oy almıştı.

2 Aralık 2007 tarihinde yapılan parlamentonun alt kanadı Duma seçimlerinde parlamentoda sandalye sahibi olan dört partinin Kuzey Kafkasya'da aldığı oy oranlarını incelersek,

3. 5. 1. Adıgey Cumhuriyeti

1. Birleşik Rusya Partisi: % 70, 97
2. Komünist Partisi: % 12,22
3. Liberal Demokrat Parti: % 5,86
4. Adil Rusya Partisi: % 5,23

3. 5. 2. Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti

5. Birleşik Rusya Partisi: % 93
6. Komünist Partisi: % 3,6
7. Liberal Demokrat Parti: % 1,9
8. Adil Rusya Partisi: % 0,3

3. 5. 3. Kabardey-Balkar Cumhuriyeti

9. Birleşik Rusya Partisi: % 96,1
10. Komünist Partisi: % 1,72
11. Liberal Demokrat Parti: % 0,41
12. Adil Rusya Partisi: % 1,28

3. 5. 4. Kuzey Osetya Cumhuriyeti

13. Birleşik Rusya Partisi: % 71,60
14. Komünist Partisi: % 10,88
15. Liberal Demokrat Parti: % 2,81
16. Adil Rusya Partisi: % 6,51

3. 5. 5. İnguşetya Cumhuriyeti

17. Birleşik Rusya Partisi: % 98,72
18. Komünist Partisi: % 0,14
19. Liberal Demokrat Parti: % 0,28
20. Adil Rusya Partisi: % 0,35

3. 5. 6. Çeçenistan Cumhuriyeti

21. Birleşik Rusya Partisi: % 99,36
22. Komünist Partisi: % 0,13
23. Liberal Demokrat Parti: % 0,06
24. Adil Rusya Partisi: % 0,06

3. 5. 7. Dağıstan Cumhuriyeti (1. Bölge, Derbend Bölgesi)

- 25. Birleşik Rusya Partisi: % 88,90
- 26. Komünist Partisi: % 8,37
- 27. Liberal Demokrat Parti: % 0,87
- 28. Adil Rusya Partisi: % 1,9

Dağıstan Cumhuriyeti (2. Bölge, Mahaçkala Bölgesi)

- 29. Birleşik Rusya Partisi: % 89,47
- 30. Komünist Partisi: % 9,00
- 31. Liberal Demokrat Parti: % 0,40
- 32. Adil Rusya Partisi: % 0,34

Orduda erlerinde oy kullanabildiği Rusya Federasyonu'nda yapılan Duma seçimlerinde parlamentoda sandalye sahibi olan dört partinin Kuzey Kafkasya'da aldığı oy oranlarına bakıldığında yerel (otokton) nüfusun en az olduğu Adigey dışındaki bütün federe cumhuriyetlerde iktidardaki Birleşik Rusya Partisi'nin Rusya Federasyonu genelinde aldığı % 64,1'in çok üstünde oy aldığı dikkati çekmektedir. Ayrıca, istikrarsızlığın, çatışmaların, savaşın, dini radikalizmin var olduğu Doğu Kafkasya'da Birleşik Rusya Partisi sandıktan çıkabilen tek parti olmuştur.

4. Bölüm: GÜRCİSTAN'DA 5 OCAK 2008 BAŞKANLIĞI SEÇİMİ

4. 1. Saakaşvili Yeniden Devlet Başkanı

Gürcistan'da 5 Ocak 2008 Cumartesi günü yapılan devlet başkanlığı seçimini, halen bu görevi yürüten Mikheil Saakaşvili kazandı. Saakaşvili, ilk turda seçilmek için gerekli olan yüzde 50 barajını aştı. Merkez Seçim Komisyonu Başkanı Levan Tarhnişvili, kayıtlı seçmenin yüzde 56,18'inin oy kullandığını ve Saakaşvili'nin oyların yüzde 53,47'sini alırken, en güçlü rakibi ve 9 partiden oluşan birleşik muhalefetin resmi adayı Levan Gaçeçiladze'nin ise yüzde 25,69'da kaldığını açıkladı. Seçimlere katılan diğer adaylardan İşadamı ve medya patronu Arkadi (Badri) Patarkatsişvili yüzde 7,1, İşçi Partisi Başkanı Şalva Natelaşvili yüzde 6,49'unu, Yeni Sağ Partisi Başkanı Davit Gamkrelidze yüzde 4,02, Gelecek Partisi Başkanı Giorgi Maisaşvili yüzde 0,77, Umut Partisi Başkanı İrina Sarişvili yüzde 0,16 oy aldı.

Devlet başkanlığı seçiminde Gürcü halkı sadece yeni devlet başkanını seçmedi. Devlet başkanlığı

seçimi ile birlikte yapılan referandumla Gürcü halkının yüzde 72,5'i Gürcistan'ın NATO'ya üye olmasını ve halkın yüzde 69,8'i de parlamento seçimlerinin ilkbahar aylarında yapılması yönünde oy kullandı. Saakaşvili yönetimi, parlamento seçimlerinin 2008 sonbaharında yapılmasını istiyordu.

Gürcistan'daki 76 seçim bölgesinden sadece üç bölgede Saakaşvili sandıktan birinci sırada çıkamamıştır. Ülkenin kuzeyinde bulunan Kazbegi'de Saakaşvili oyların yüzde 44,37'sini alırken, Gaçeçiladze yüzde 42,42 almıştır. Duşeti'de Saakaşvili oyların yüzde 26,43'ünü alırken, Natelaşvili yüzde 46,50 almıştır. Ancak, Saakaşvili'nin asıl yenilgisi 1 milyonu aşkın nüfusu ile ülke nüfusunun yaklaşık 1/3'ünün yaşadığı başkentte olmuştur. Tiflis'te ülke geneline göre Saakaşvili'nin oyları düşerken bütün rakiplerinin oyları ikiye katlamıştır. Nitekim, Tiflis'te Saakaşvili oyların yüzde 32,56'sını alırken, Gaçeçiladze yüzde 40,43, Patarkatsişvili yüzde 7,60, Natelaşvili yüzde 7,27, Gamkrelidze yüzde 5,39, Maisaşvili yüzde 1,44, Sarişvili yüzde 0,24 oy almıştır. Tiflis'in en zengin ve aydın semti olan Vake'de Saakaşvili oyların yüzde 24'ünü alırken, Gaçeçiladze yüzde 52'sini almıştır. Tiflis'in diğer semtleri olan Gıdani'de Saakaşvili oyların yüzde 32'sini, Gaçeçiladze yüzde 34'ünü; Didube'de Saakaşvili oyların yüzde 27'sini, Gaçeçiladze yüzde 45'ini; Saburtalo'da Saakaşvili oyların yüzde 25'ini, Gaçeçiladze yüzde 47'sini almıştır. Saakaşvili, Tiflis'te sadece iki semtte (Ksanisi ve Çuureti) Gaçeçiladze'yi geçebilmiştir. Gürcistan'ın eski devlet başkanı Eduard Şevardnadze'nin de ikamet ettiği Ksanisi'de Saakaşvili oyların yüzde 48'ini, Gaçeçiladze yüzde 29'unu ve eski Tiflis olarak bilinen Çuureti'de Saakaşvili oyların yüzde 40'ını, Gaçeçiladze yüzde 37'sini almıştır. Tiflis'te muhalefetin düzenlediği 7 Kasım mitinginde polis şiddete başvurması, Saakaşvili döneminde aydınların baskı altına alınması, sanatsal faaliyetlere devlet yardımlarının kısılması, aydınların sahip olduğu binalara el konulması gibi aydınları küstürecek politikaların uygulanması başkentte Saakaşvili'nin yenilgisini güçlendirmiştir. Diğer seçim bölgelerinde ise Saakaşvili kesin zafer kazanmıştır. Örneğin, Acaristan'ın kırsal kesiminde (Khelvachauri) Saakaşvili oyların yüzde 44,37'sini alırken, Batum'da oyların yüzde 36'sını alabilmiştir. Rakibi Gaçeçiladze ise Batum'da oyların yüzde 38,63'ünü alabilmiştir. Saakaşvili, ülkenin kuzeybatısında bulunan Yukarı Kodor'da (Zemo Apkhazeti) oyların yüzde 86,42'sini ve Tiflis'in güneyinde bulunan Azeri kökenli Gürcistan vatandaşlarının yaşadığı Mameuli bölgesinde oyların

yüzde 88,43'ünü almayı başarmıştır. Gürcistan dışındaki sandıklardan da yüzde 74,11 ile Saakaşvili çıkmayı başarmıştır. Ankara'da Gürcistan Büyükelçiliği'nde ise oy kullanan 68 Gürcü vatandaşının 46'sı Saakaşvili'ye, 9'u Gamkrelidze'ye ve 6'sı Gaçeçiladze'ye oy vermiştir.¹

Uluslararası gözlemciler, Gürcistan'daki devlet başkanlığı seçiminin bazı eksiklere rağmen geniş ölçüde demokratik olduğunu söylemişlerdir. Seçimleri gözlemleyen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), devlet başkanlığı seçiminin büyük ölçüde uluslararası standartlara uygun olduğunu, serbest ve âdil bir ortamda yapıldığını açıklamıştır. AGİT gözlemcileri, oy verme işleminin uluslararası standartlara uygun olmasına rağmen seçim kampanyası döneminde, adaylar ve seçmenler arasında, Gürcistan'daki sistem konusunda güvensizlik duygusunun egemen olduğunu da belirtmişlerdir. Rusya Federasyonu, uluslararası gözlemcilerin Gürcistan'daki seçimlere verdiği desteği eleştirmiş, AGİT gözlemcilerinin hazırladığı raporun yüzeysel olduğunu ve seçimdeki yaşanan usulsüzlüklere ilişkin bir dizi bildirim bulunduğunu iddia etmiştir.² Abhazya Lideri Sergey Bagapş ise devlet başkanlığı seçiminin Abhazya için yeni bir şey getirmediğini açıklamıştır.

4. 2. Gürcistan'da Muhalefet Durulmuyor

Gürcistan'da 1991'de yapılan ilk devlet başkanlığı seçimini Zviad Gamsakhurdia oyların yüzde 86,5'ini alarak kazanmıştı. Daha sonra, Eduard Şevardnadze 1995'de oyların yüzde 70 ve 2000'de yüzde 80'ini almıştı. 2004'de ise Saakaşvili Gül devrimiyle oyların yüzde 96'sını alarak devlet başkanı olmuştu.

Kimi uzmanlar, 2004'deki oy oranını anımsatarak Saakaşvili'nin 2008 devlet başkanlığı seçiminden zayıflayarak çıktığını, Gürcü lidere halkın desteğinin yan yana azaldığını vurguluyorlar. Ancak, yönetimdeki

devlet başkanının oyların yüzde 90'ından fazlasını almasının ancak totaliter ülkelerde olabileceğini göz önüne alarak, Saakaşvili'nin ilk turda seçilmek için gerekli olan yüzde 50 barajını aşarak devlet başkanlığı seçimini kazanmasının bir başarı olduğunu kabul etmek gerekiyor. Saakaşvili açısından olumlu tabloya rağmen, Saakaşvili'ye desteğin azaldığı da bir gerçektir. Ayrıca, Noel, ülkedeki ağır kış koşulları, yoğun kar yağışı ve gelecekte umutsuzluk nedeniyle seçmenin yaklaşık yansı sandık başına dahi gitmemiştir. Özellikle Gürcü aydınlarının bakış açısına göre Saakaşvili, iktidar gücü kısıtlanması gereken bir kişidir. Bu nedenle seçim sonuçları, zafere rağmen Saakaşvili'nin temkinli olması gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim, devlet başkanlığı seçimi istikrar arayışındaki Gürcistan'da siyasi gerilimi azaltamamıştır. Ülkedeki tansiyonu düşürmesi beklenen seçimin sonuçları muhalefeti memnun etmemiştir. Seçim sonuçlarını tanımayacağını açıklayan muhalefet liderleri seçime hile karıştırıldığını, seçim öncesi kampanya döneminde adaylara eşit fırsat tanınmadığını öne sürmektedir. Saakaşvili ise muhalefetin usulsüzlük iddialarını red etmektedir.³

Muhalefet liderlerinin çoğunluğu 2003'te Gül Devrimi'ni Saakaşvili ile birlikte yapmıştı. Devrimin eski, muhalefetin yeni liderleri Saakaşvili'yi otoriter



¹ Gürcistan genelindeki 3.352.448 seçmen, 76 seçim bölgesinde kurulan 3.506 sandıkta yeni devlet başkanı belirlemek ve referanduma katılmak için oyunu kullandı. Ayrıca, Kosova ve Irak'daki Gürcistan askerleri de dahil olmak üzere askeri birliklerde 73 ve Gürcistan'ın konsolosluk ve büyükelçiliklerinde de 40 sandık bulunuyordu.

² AB Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana, Gürcistan'daki seçimlerin başarı ile yapılmasını övmüş, ancak yolsuzluk iddialarına açıklık getirilmesini istemiştir. ABD Başkanı Bush, Saakaşvili'nin seçim zaferini kutlarken, Kafkasya'dan sorumlu Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Matthew Bryza'da tarafların sakin olması dileğinde bulunmuştur. "Gürcistan'da demokrasinin zaferine tanıklık ettiklerini" söyleyen AGİT gözlemcileri seçimlerin demokratik standartlara uygun olduğunu rapor etmiştir. AGİT gözlemcileri adına Tiflis'te bir açıklama yapan Alcee Hastings, "seçimin uluslararası demokratik standartların çoğunu karşıladığını, ancak yine de bazı sorunların dikkate alınması gerektiğini" açıklamıştır. AGİT Başkanı Terry Davis Gürcü liderlere, seçim sonrasında, siyasi olgunluk göstermeleri ve demokratik süreçte saygılı olmaları çağırısı yapmıştır. Rusya Federasyonu, AGİT'in seçimle ilgili değerlendirmesini eleştirmiş ve seçimlerde usulsüzlük yapıldığını vurgulamıştır. Bunun üzerine AGİT Başkanı Terry Davis, Rus yetkililerin elinde bu yönde bir kanıt varsa, bunu kendilerine sunması gerektiğini belirtmiştir.

³ Devlet başkanlığı seçiminden bir gün sonra, 6 Ocak'ta Birleşik Muhalefet Hareketi'nin adayı Gaçeçiladze yanlısı 2 bin civarı gösterici ve diğer muhalefet liderleri Tiflis'teki Rike meydanında protesto gösterisi düzenlemişlerdir. Gaçeçiladze, sandık başı anket sonuçlarının hileli

eğilimli olmakla ve kendisini Gürcistan'da demokrasinin tek garantörü olarak görmekle suçluyorlar. Ancak, muhalefet liderleri de demokratik ilkelere bağlı olduklarını göstermelidirler. Nitekim, muhalefet, seçimi izleyen uluslararası kuruluşların seçimin demokratik ve şeffaf bir ortamda geçtiği yönünde açıklamada bulunmaları halinde, kendilerinin de seçim sonucunu tanıyacaklarını bildirmesine rağmen protestolara devam etmektedir. Gürcistan muhalefeti bölünmüş ve karizmatik bir liderden yoksun bir görüntü vermektedir. Buna karşın son haftalarda canlılığını da ispatlamıştır. Bu nedenle muhalefet, kolay kolay susturulacak gibi de görünmemektedir. Muhalefet ile anlaşmaya varılmaz ise Gürcistan'ı çetin bir kışın beklediğini tahmin etmek zor görünmüyor.

4. 3. Gürcistan'da 2000'den 2010'a Saakaşvili

Gürcistan'da 2 Kasım 2003'deki seçimler sırasında yaygın usulsüzlükler yapıldığı gündeme gelince Mikheil Saakaşvili geniş katılımlı protesto gösterileri düzenlemişti. 22 Kasım 2003'te muhalefetin parlamentoyu işgali ve 23 Kasım 2003'te Şevardnadze'nin istifası sonrası 4 Ocak 2004'te yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde Gül Devrimi'nin genç lideri Saakaşvili, rakiplerini açık farkla geçerek seçimleri kazanmıştır. 28 Mart 2004'te parlamento seçimleri yapılmıştır. 2 Kasım 2003'te yapılan ve darbe sonrası iptal edilen seçimlerin yenilenmesi olan söz konusu seçim sonucunda Saakaşvili güçlü bir parlamento desteğine sahip olmuştur. Böylece, yeni yönetime yapmayı düşündüğü reformlar açısından kolaylık sağlanmıştı. Gürcistan'da iktidarın yeni ve genç bir kuşak tarafından teslim alınması, belirli fırsatlar getirdiği gibi, potansiyel riskler de taşımıştır. Güney Kafkasya coğrafyasının karmaşık jeostratejik dengelerini gözetebilmek ve bütün etki

unsurlarını iyi hesaba katabilmek, belirgin siyasal ve kişisel deneyime sahip olmayı gerektirmektedir. Gürcistan'da Şevardnadze gibi duayenin yokluğu bu meyanda potansiyel zikzaklar ve belirsizlikler ihtimalini arttırmıştır. Saakaşvili, muhaliflerine göre, popülist bir demagog ve iktidar söz konusu olunca, eski akıl hocası Şevardnadze'yi bir kalemde silecek kadar hırslı.⁴

Saakaşvili, dört yıl önce Gül devrimini gerçekleştirirken yoksul, parçalanmış, istikrarsız ve gelecekte umudunu yitirmiş bir ülke devralmıştı. Gürcistan'da gelir uçurumunu gidermeyi, refah düzeyini arttırmayı, yoksulluk ve yolsuzlukla mücadele etmeyi, istikrarı sağlamayı, Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşmeyi, NATO'ya ve AB'ye üye olmayı, dondurulmuş çatışma bölgeleri olan Abhazya ve Güney Osetya sorunlarının bitirilmesini, Acaristan'da Aslan Abaşidze yönetiminin tasviyesini vaat etmişti.

Saakaşvili, dört yıllık iktidarı boyunca vaatlerinden bazıları gerçekleştirildi. Örneğin, ülkede rüşvet büyük ölçüde ortadan kalktı, istikrar sağlandı, Abaşidze tasfiye edilerek Türkiye'nin garantörlüğüne rağmen Acaristan'ın özerkliğinin içi boşaltıldı. Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşme yönünde olumlu adımlar atıldı.

Gürcü halkı, Saakaşvili'nin söz konusu olumlu adımlarını yeterli bulmadı. Hükümetin işsizlikle mücadele programını yeterli görmedi. Yoksullarla zenginler arasındaki gelir uçurumunun derinleşmesi, refah düzeyinin arttırılmaması tepkileri çoğalttı. Batı ile bütünleşmek için atılan adımlar yetersiz görüldü. Dondurulmuş çatışma bölgelerinin Gürcistan'ın geleceğine ipotek koymasından ve belirsizlikten sıkınıldı. Saakaşvili'nin otoriter çizgisi, şeffaf olmayan kayırmacı politikaları, muhalefetin taleplerinin önemslenmemesi özellikle aydınlar tarafından eleştirildi. Bunların yanında Saakaşvili'nin Gül devrimini birlikte gerçekleştirdiği arkadaşlarını yönetimden

olduğunu ileri sürerek, halka kitlesel eylemlere katılma çağrısı yapmıştır. Geçmişte, "Saakaşvili hükümetinin oyları çaldığını, seçimde büyük yolsuzluk yapıldığını" iddia etmektedir. Saakaşvili, "Seçimler, Gürcistan tarihindeki rekabete en açık seçimlerdir. Bu seçimlerde aynı zamanda pek çok şey hakkında 'tamam ya da devam' kararı söz konusudur. Örneğin, reformların sürdürülmesi ya da kalkınmanın devam etmesi. Gürcistan, bölge için büyük bir 'başarı hikayesi' konumundadır. Bu başarının aynen devam edip etmeyeceğine ilişkin takdir yetkisi ise Gürcistan halkına aittir" demiştir. Saakaşvili, seçim sonucunu ülkesinin Avrupa demokrasileri arasında yerini aldığına göstergesi olarak nitelendirmiştir.

⁴ Saakaşvili'nin adının Rusça telafuzu ile "Mikhail" olarak yazılması Gürcistan'da hoş karşılanmıyor. Bu nedenle, Gürcü telafuzu ile "Mikheil" olarak yazılması tercih ediliyor. Taraftarlarının Mişa lakabı taktığı Saakaşvili, ABD'de hukuk eğitimi almıştır. Bir süre New York'ta bir hukuk şirketinde çalışmıştır. İngilizcesi son derece iyi olan Saakaşvili, bir süre Fransa'da yaşamıştır. Fransızca, Rusça ve Ukraince de bilmektedir. Eşi Hollandalıdır. Saakaşvili, Gürcistan'a döndükten sonra Ekim 2000'de Şevardnadze tarafından Adalet Bakanı olarak atanmıştır. Şevardnadze uzun süre genç avukatı himaye etmiştir. Saakaşvili'nin bakanlar kurulunun bir toplantısında bazı bakanların verilen hileli ihaleler karşılığında pahalı villalar sahibi olduğunu gösteren belgeleri masaya getirmesi büyük bir gürültü koparmıştır. Saakaşvili, 2002'de hükümetin üyesi olarak kalmayı ahlak anlayışına uyduramadığını söyleyerek istifa etmiştir. Bunun ardından 'Milli Hareket Partisi' adını verdiği muhalefet partisini kurmuştur. Ülke nüfusunun üçte birinin yaşadığı başkent Tiflis'in belediye başkanlığına seçilmiştir. Partisi yönetime karşı hoşnutsuzluk duyularını adresi olmuştur. Gül Devrimi'nden önce kamuoyu yoklamaları son iki yıldır Saakaşvili'yi en popüler lider olarak göstermiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Saakaşvili'nin devrim öncesinde yolsuzluk ve yoksullukla mücadele alanlarına verdiği önemi her fırsatta vurgulamasıdır.

uzaklaştırması ve devrim arkadaşlarının muhalafete geçmesi muhalafetin güçlenmesine neden oldu.

İktidannın ilk yıllarında Şevardnadze yönetimini suçlayan ve enkaz devraldığını söyleyen Saakaşvili, dört yıl önce kendisini iktidara getiren Gül Devrimi'nden bu yana 2007 Kasım ayında düzenlenen en geniş katılımlı muhalif gösteriler karşısında eski devrim arkadaşlarını ve kuzey sınırındaki dev komşusu Rusya Federasyonu'nu kışkırtıcılıkla suçladı. Rusya Federasyonu'nda 2 Aralık 2007'de yapılan parlamentonun alt kanadı Duma seçimleri ve 2 Mart 2008'de yapılacak olan devlet başkanlığı seçimleriyle muhalafetin gösterileri arasında paralellik kurdu. Önce başkentte sonra ülke genelinde olağanüstü hal ilan eden Saakaşvili, muhalafetin gösterilerini özellikle 7 Kasım'da Tiflis'te acımasızca güç kullanarak bastırdı. Bundan dolayı Saakaşvili'nin cesur ve demokratik yenilikçi imajı lekelenildi. En güvendiği Batı dünyasının da tepkisini çekti. Sonunda baskılara dayanamayan ve şiddete dönüşen siyasi protesto gösterileri üzerine Saakaşvili, sonbahardaki devlet başkanlığı seçimlerinin 5 Ocak 2008'de yapılacağını açıkladı. Saakaşvili, ikinci kez seçilmek için kampanya yapmak amacıyla, yasaların gerektirdiği şekilde 26 Kasım 2007'de istifa etti.⁵ Yapılacak ilk seçimin genel seçim değil, devlet başkanlığı seçimi olmasına karar veren Saakaşvili bu şekilde seçmenlerin güvenini tazeleyerek yola devam etmeyi hedeflemişti. Seçim sürecinde muhalafetin haklı olduğu haksız uygulamalar da olmuştur. Nitekim, Gürcistan'da seçim yarışı çok kısa sürmüş ve devlete bağlı basın yayın organları muhalafete yer vermemiştir. Hükümet karşıtı televizyon kanalı (Imedi) baskı altına alınmıştı.

5 Ocak seçiminden sonra ikinci dönemi başlayan Saakaşvili'nin seçim sonuçlarını ne şekilde yorumlayacağı Gürcistan'ın istikrarı ve zayıf demokrasisi için yaşamsal önem taşımaktadır. Saakaşvili'nin muhalif seslere yönelik tutumu ve halkına milliyetçi ve dini söylemler dışında ne tür hizmetler vereceği Saakaşvili'nin kaderini belirleyici olacaktır. Bu çerçevede, Saakaşvili'nin birinci dönemdeki kadar radikal olmayacağı ve Gürcistan'da halka ve aydınlara rağmen yapılan özelleştirmelerin hızının yavaşlayacağı tahmin edilmektedir.

4. 4. Gürcistan İstikrar ve Batı ile Bütünleşmek Yönünde Oy Kullandı

Eski Sovyet cumhuriyeti olan Gürcistan için bu seçim, 2007 sonbaharında düzenlenen protestoların şiddetle bastırılmasının ardından bir demokrasi sınava olarak görülüyordu. Gürcistan, demokratik bir hukuk devleti ve gelişmiş bir siyasi kültüre sahip olmaktan çok uzak olmasına rağmen, Saakaşvili yönetimi seçimlerin mümkün olduğunca adil olmasını sağlamıştır. Gürcü halkı istikrar ve Avrupa-Atlantik dünyası ile bütünleşmek yönünde oyunu kullanmıştır. Seçmenlerin büyük çoğunluğu Gürcistan'ın NATO üyeliğine destek vermiştir. Saakaşvili'nin devleti toparlayıcı politikasını beğendiğini ve halkın refah düzeyini arttıracak politikalar için söz veren Saakaşvili'yi bir dönem daha desteklediğini ortaya koymuştur. Ancak, Saakaşvili'ye desteğini yüzde 60'ların üstüne çıkarmayarak ve parlamento seçimlerinin Saakaşvili'nin istediği gibi 2008 sonbaharında değil, 2008 ilkbaharında yapılmasını isteyerek, Gürcistan'da Batı destekli tek adam yönetiminin kurumsallaşmasını arzulamamıştır. Batı tipi demokrasi istediğini vurgulamıştır. Gürcü aydınları ise Saakaşvili iktidandan memnun olmadıklarını net bir şekilde sandığa yansıtmıştır.

Gürcistan modeli, Batı destekli sivil darbe ile Sovyet eğitilmiş yöneticilerin tasfiyesi, Batı eğitilmiş ve devlet başkanının akrabası olmayan genç yöneticilerin iktidarı ele geçirmesi, ülkenin demokratikleştirilmesi sürecinin başlatılması, Batı dünyasına entegrasyonun hızlandırılması ve Batı tipi demokrasinin eski bir Sovyet cumhuriyetinde inşaa edilmesi olarak özetlenebilir. Ancak, söz konusu Gürcistan modelinin başarılı olup olamayacağı büyük ölçüde Gürcistan'da 5 Ocak 2008 tarihinde yapılan devlet başkanlığı seçimleri sonrası Saakaşvili iktidarının Batı tipi demokrasiye mi yoksa Batı destekli tek adam yönetimine mi yönelip yönelmeyeceğine, Saakaşvili Gürcistan'da tek adam yönetimini kurumsallaştırırsa Türkiye, ABD ve AB'nin bu yönetimi benimseyip benimsemeyeceğine bağlıdır. Batı için çıkarılacak ders ise kişisel olarak Saakaşvili'ye daha az, Gürcistan'ın

⁵ 24 Kasım'da partisinin kurultayına katılan Saakaşvili 26 Kasım'da görevinden istifa ederek, devlet başkanlığı seçimlerinde aday olduğunu ve seçim kampanyası çalışmalarına başladığını açıklamıştı. Gürcistan Parlamentosu'nda yapılan oylamada da 148 milletvekilinin 'evet' ve 1 milletvekilinin 'hayır' oyu ile 5 Ocak 2008 tarihinde devlet başkanlığı seçimlerinin yapılması, yeni devlet başkanı seçilinceye kadar anayasa gereği başkanlık yetkilerinin Parlamento Başkanı Nino Burcanadze'ye devredilmesi, seçimlere kadar parlamento başkanlığı görevine Parlamento Başkan Yardımcısı Mikheil Maçavariani'nin atanması onaylanmıştı. Merkez Seçim Komisyonu Başkanı Levan Tarhnişvili'nin yaptığı açıklamaya göre devlet başkanının en geç 26 Kasım'a kadar istifa etmesi ve devlet başkanlığı seçimlerinin de bu tarihten sonraki 45 gün içinde yapılması öngörülmekteydi. Devlet başkanı adaylarının seçim bültenine alınabilmesi için 10 gün içinde 50 bin taraftarının imzaladığı onay listelerini ibraz etmeleri gerekmekteydi.

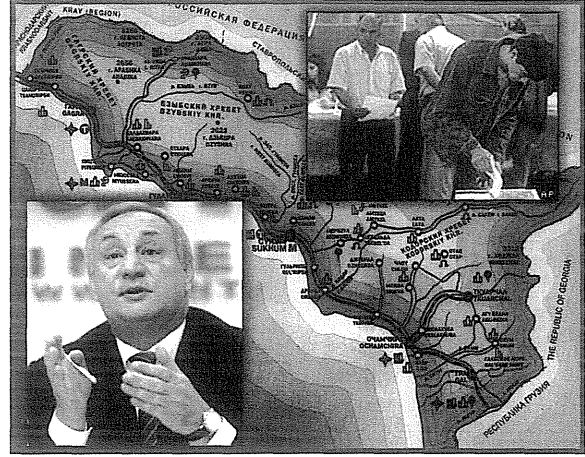
demokratik kurumlarna ise daha çok destek verilmesi gereğidir. Aslında, 5 Ocak seçimi Gürcistan'ın devlet başkanlığının güçlü olduğu Sovyet tipi bir sistemden, Batı tipi başbakanın güçlü olduğu parlamenter demokrasiye doğru atılmış ilk adım olarak tarihe geçecek gibi görünmektedir. Sonuç olarak, Gürcistan'da 5 Ocak seçimleri Güney Kafkasya'nın yeni bir döneme girmekte olduğunu işaret edebilir.

5. Bölüm: ABHAZYA'DA 18 MART 2007 PARLAMENTO SEÇİMLERİ

5. 1. Abhazya Parlamento Seçimleri

23 Temmuz 1992 tarihinde fiilen (de facto) Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan eden Abhazya'da parlamento seçimlerinin birinci turu 4 Mart ve birinci turda adaylardan birinin yüzde 50 oy oranını aşmadığı 17 bölgede düzenlenen ikinci tur 18 Mart 2007'de yapılmıştır. Parlamentodaki 35 sandalye için 117 aday yarışmasına rağmen, sonuçlar sürpriz olmamış ve milletvekillikleri Devlet Başkanı Sergey Bagapş ile Devlet Başkanı Yardımcısı Raul Hacimba'ya yakın adaylar arasında bölüşülmüştür. Abhazya, büyük veya ses getirecek bir yer olmadığından ve Rusya Federasyonu ile Gürcistan'ın dünyadan soyutladığı küçük bir coğrafya olduğundan dolayı bu tanınmamış topraklarda meydana gelen parlamento seçimleri dünyada ve Türkiye'de yankı bulmamış ve gölgede kalmıştır. Parlamentonun yeni yapısı ana hatlarıyla Abhazya sorununda ciddi bir değişime yol açmayacaksa da Abhazya'nın Bagapş önderliğindeki yönetiminin ülkenin iç ve dış politikasını yenileme sürecine girmesi beklenilmektedir.

Güneybatı Karadeniz kıyısında bulunan Abhazya'nın yüzölçümü: 8.600 km², nüfusu 300 bin'dir. 1992-93 Gürcü-Abhaz savaşı öncesi nüfusu ise (1991) 550 bin'dir. Sovyetler Birliği devrinde Karadeniz kıyısında Gürcistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Abhazya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Gürcistan'dan tek yanlı bağımsızlık ilan etmiştir. Bunun üzerine, 14 Ağustos 1992 tarihinde Gürcü kuvvetlerinin Abhazya'nın başkenti Sohum'a girmesi ve buna Abhaz kuvvetlerinin cevap vermesiyle patlak veren Gürcistan-Abhazya ihtilafı topyekûn savaşa dönüşmüştür. Bu savaş bir yıldan fazla sürerek 30 Eylül 1993 tarihinde Gürcü kuvvetleri ile Gürcü nüfusunun Abhazya'yı terk etmesiyle sonuçlanmıştır.



Savaşta iki taraftan yaklaşık 7 bin kişi ölmüş, 250 bin Abhazyalı Gürcü mülteci haline gelmişti. 1992-93 yılları arasındaki Gürcistan-Abhazya savaşı, Abhazya açısından büyük bir sosyal ve ekonomik yıkımı getirmekle kalmamış, Gürcistan ile yeniden bir araya gelme seçeneğini de büyük ölçüde tüketmiştir.

4. yüzyıldan itibaren Hıristiyan olan, Çarlık Rusyasının 1783'de vassalı olmayı kabul eden, 1801'de doğrudan Çarlık Rusyasına bağlı eyalet olan Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar istikametinin Rusya'ya dönük olmasına karşın, Abhazya Gürcistan'dan farklı bir politika benimsemişti. Abhazya etnik ve kültürel olarak aynı kökten gelen Kuzey Kafkasya halkları ile birlikte Çarlık Rusyası'nın işgaline direnmiş ve bu nedenle Osmanlı Devleti'nin vassalı olan Abhazya nüfusunun yüzde 70'ini oluşturan müslüman (sunnî-hanefî) nüfus 1864 ve 1878'de soykırıma ve Osmanlı Devleti'ne doğru zorunlu göçe tabi tutulmuş ve günümüze uzanan Abhaz sorununun temelleri atılmıştır.

3 Ekim 2004 tarihinde yapılan Abhazya devlet başkanlığı seçiminin Rusya Federasyonu'nun arzu etmediği bir biçimde Bagapş lehine sonuçlanmasından sonra ortaya çıkan iç savaş tehlikesi, Abhaz halkının devlet başkanlarını seçmek için 12 Ocak 2005 tarihinde tekrar sandık başına gitmesine yol açmıştı. 3 Ekim seçimlerinde Abhazya'nın ilk Devlet Başkanı Vladislav Ardzınba ve Rusya Federasyonu'nun desteklediği aday olan Raul Hacimba seçimi kaybetmiş, buna karşın Abhaz halkının desteklediği aday olan Sergey Bagapş seçimi kazanmıştı. Söz konusu seçim sonucunda ortaya çıkan iç savaş tehlikesi ise Bagapş'ın 12 Ocak seçimlerine 3 Ekim seçimlerinde en çok oyu alan Hacimba ile tek liste ve ortak ekonomi programıyla katılması ile önlenebilmişti. Buna göre, Bagapş devlet başkanlığına,

Hacimba ise devlet başkanı yardımcılığına aday olmuş ve söz konusu ortaklık seçimi kazanmıştı. Aslında, Moskova'nın ağırlığını koyması ile sağlanan bu çözüm, Rusya Federasyonu ile Abhazya halkı arasında bir uzlaşma sağlama çözümü olmuştu. Moskova'nın baskılarına rağmen, Abhazya devlet başkanlığı seçimlerinin beklenmedik bir biçimde sonuçlanması ile birlikte, bu tanınmamış ülkede meydana gelen sessiz devrim dünyada yankı bulmasa da Abhaz halkı yozlaşmış bir yönetim ve Rusya Federasyonu'nun gölgesinde kalmış bir Abhazya'dan kurtulmak istediğini, iktidar nimetlerini Moskova'nın desteği ile kullanan ve iktidarı bırakmak istemeyen yönetici sınıfı tasfiyede kararlı olduğunu seçim sandığında ikinci defa göstermişti.

5. 2. Bagapş'ın Sürekli Ertelenen Türkiye Ziyareti ve Türkiye'de Kuzey Kafkasya STK'larının Yanlış Politikası

Abhazya'nın asıl korkusu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olmasıdır. Tanınmayan bir devlet düzeni, zaten az olan nüfusun arttırılmaması ve Abhazcanın Rusçanın baskısı altında erimesi, Abhaz aydınlarını tedirgin etmektedir. Bu nedenle, Abhazya'nın istikrar ve güvenliğini sağlamak, Abhaz nüfusunu arttırmak, Rusya Federasyonu ve Gürcistan ile ilişkilerini dengelemek için Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesi arzulanmaktadır.

Parlamento seçimleri sonrasında Bagapş, Abhazya'nın yeni dönemini ve geleceğini görüşmek, siyasi, sosyal ve ekonomik konularda işbirliğini geliştirmek amacıyla 21-25 Nisan 2007 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etmesi kesinleşmişti. Bu bağlamda, Bagapş'ın Türkiye temasları ve iletilecek mesajlar, Abhazya, Gürcistan, Rusya Federasyonu, Türkiye ve Kafkasya'nın geleceğinin belirlenmesi bakımından önem taşıyacaktı. Söz konusu Türkiye gezisinin ana amacının Gürcistan Devlet Başkanı Mikheil Saakaşvili ile Ankara'da kapalı bir görüşme yapmak için olduğu ve bu nedenle büyük önem taşıdığı iddiaları da ortaya atılmıştır. Bagapş geçirdiği kalp yetmezliği nedeniyle Moskova'ya gitmek zorunda kalmış ve sağlık sorunları nedeniyle Türkiye gezisini ileri bir tarihe ertelemişti. Ancak, Bagapş'ın 17-24 Ekim 2007 tarihleri arasında gerçekleşmesi beklenen Türkiye ziyareti de ertelenmiştir. Söz konusu ikinci erteleme, Gürcistan'da muhalefetin gösterileri arttırması ve

iç kargaşanın giderek yükselmesinden dolayı Gürcistan Başbakanı Zurab Nogaydeli'nin Türkiye'den özel talebi üzerine olmuştur. Türkiye'nin ziyareti erteleme talebi de Abhazya tarafından olumlu bulunmuştur. Türkiye'nin Abhazya ile ilişkileri mümkün olduğunca geliştirmeye niyetli olmasına karşın, Türkiye'deki Kuzey Kafkasya ile ilgili sivil toplum kuruluşlarının Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nı protesto etmesi bir toplumun yanlış yönlendirilmesi üzerine tarihe geçecek bir olay olmuştur. Söz konusu protestonun Ankara veya İstanbul'da bir meydan yerine 20 Ekim 2007 tarihinde Adapazarı'nın Hendek-Uzuncaorman köyünde yapılması da amacına hizmet etmeyen ikinci önemli gelişme olmuştur.

Sergey Bagapş'ın 2008 yılı içerisinde Türkiye'yi ziyaret etmesi ve bu ziyaret çerçevesinde Saakaşvili ile Bagapş'ın Türkiye'de bir araya gelmesi beklenilmektedir. 2008 yılında Türkiye ziyareti sırasında Bagapş'ın Abhazya ile Gürcistan arasındaki sorunların çözülmesi için Türkiye'nin arabulucu olmasını ve Abhazya'ya uygulanan deniz ve hava ulaşım ile ticari ambargonun insani ölçülere çekilmesini isteyeceği tahmin edilmektedir. Değişim ve kimlik isteminde ısrarcı olan Abhazya'nın tarihî, kültürel ve akrabalık bağlarının bulunduğu Türkiye ile ilişkilerini yeniden geliştirmek için atağa geçmesi, Abhazya-Türkiye ilişkilerinin geleceğinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Nitekim, Abhazya iktidarı ve halkı üzerinde büyük etkisi olan Dünya Abhaz-Abazin (Abaza) Halkları Birliği'nin 11 Haziran 2005'de Türkiye'de toplanması, Abhazya'nın siyasi, sosyal ve ekonomik konularda Türkiye ile işbirliğini geliştirmekte kararlı olduğunu göstermektedir.

Günümüzde Abhazya'nın ithalatının yüzde 70'i ve ihracatının yüzde 30'u Türkiye ile gerçekleşmektedir. Ekonomik, tarihi ilişkilere ve kan bağına karşın, günümüzde ABD, AB, Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa merkezli 15 sivil toplum kuruluşunun Abhazya'da faaliyet göstermesine karşın Türkiye'den herhangi bir sivil toplum kuruluşu Abhazya'da bulunmamaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye'nin Kafkasya coğrafyasındaki tarihsel miras ve sorumluluğuna sahip çıkması ve bu bağlamda Kafkasya'daki çıkar ve hedeflerini yeniden tanımlaması gereği her zamankinden daha çok öncelik arz etmektedir.

6. Bölüm: KOSOVA'NIN OLASI BAĞIMSIZLIĞI ABHAZYA'NIN BAĞIMSIZLIĞININ TANINMASINI SAĞLAYABİLECEK Mİ?

Karadeniz-Kafkasya bölgesinde, eski Sovyetler Birliği sınırları içinde dört adet dondurulmuş çatışma bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Moldova'dan ayrılmayı talep eden Transdinyester (Pridnistroye), Gürcistan'dan ayrılmayı talep eden Abhazy ve Güney Osetya, Azerbaycan'dan ayrılmayı talep eden Dağlık Karabağ'dır. Karadağ'ın bağımsızlığının tanınması ve Kosova'ya da bu yolun açılması bu bölgelerin bağımsızlık taleplerini cesaretlendirmektedir.

Toprak bütünlükleri ABD ve AB tarafından desteklenen Gürcistan ve Moldova'daki sorunlar dondurulmuş kaldığı sürece, Rusya Federasyonu bu iki ülkeyi "yakın çevre" politikası çerçevesinde kontrol edebilmekteydi. Dolayısıyla bu ülkelerin daha az Batı, daha çok ise Rusya Federasyonu yanlısı kalmaları sağlanabilmekteydi. Ancak, her ikisinin de Batılı ülkelerle ilişkilerini geliştiriyor olmaları, Rusya Federasyonu'nun Kosova'yı emsal göstererek, bağımsızlık yanlısı talepleri desteklemesine yol açmaktadır. Buna karşın, Batı dünyası Kosova'nın örnek olamayacağı tezi üzerinde durmaktadır..

21. yüzyılın başından beri politikacıların, diplomatların, akademisyenlerin ve analizcilerin yürüttükleri Kosova merkezli tartışmalar, fiilen veya hukuken tanınmayan ülkeler, sadece akademik düzeyde değil, siyasi düzeyde de ilgi odağı olmuştur. Kosova'yı emsal kabul ederek bağımsızlığa giden yolu açmak isteyen ülkelerin başında Abhazy

gelmektedir. 1992-93 yılları arasındaki Gürcistan-Abhazy Savaşı, Abhazy açısından büyük bir sosyal ve ekonomik yıkımı getirmekle kalmamış, Gürcistan ile yeniden biraraya gelme seçeneğini de ciddi ölçüde zayıflatmıştır. 21. yüzyılın başında Gürcistan ve Ukrayna üzerinden Karadeniz'e esen Batı yanlısı rüzgârlar, 3 Ekim 2004 tarihinde yapılan Abhazy devlet başkanlığı seçimlerinin beklenmedik bir biçimde sonuçlanmasında etkili olmuştur. Abhazy, Gürcistan veya Ukrayna gibi büyük ya da çok fazla ses getirecek bir yer olmadığından ve Rusya Federasyonu ile Gürcistan'ın dünyadan soyutladığı küçük bir toprak parçası olduğundan, bu tanınmamış ülkede meydana gelen sessiz devrim dünyada yankı bulmamış ve gölgede kalmıştır. Abhazy seçimleri, adaylardan birinin Rusya Federasyonu ve diğerinin de Batı (ABD, AB veya Gürcistan) yanlısı olması şeklinde geçmemiştir. Bu nedenle, Abhazy örneği Gürcistan ve Ukrayna örneklerinden farklıdır. Abhazy'da temel sorun, Abhazy'nın 23 Temmuz 1992 tarihinde fiilen (de facto) bağımsızlığını ilan etmesinden sonra iktidar nimetlerini Moskova'nın desteğiyle kullanan ve iktidarı bırakmak istemeyen yönetici sınıf ile bu durumun değişmesini isteyen Abhaz halkı arasındadır. Abhaz halkı yozlaşmış bir yönetim ve Rusya Federasyonu'nun gölgesinde kalmış bir Abhazy'dan kurtulmak istediğini seçim sandığında açık bir şekilde göstermiştir.

Ancak, Abhazy Sergey Bagapş'ın liderliğinde başlayan yeni dönemde de bağımsızlık isteğinden vazgeçmemiştir. Abhaz aydınları, "Geleceği Tayin Edenler Kulübü" olarak nitelendirdikleri Batı'yı, "kımızı kalemiyle Sovyetler Birliği haritası başına geçerek cumhuriyet ve özerk bölgelerin sınırlarını kafasına göre çizen Stalin'in varisi konumuna düşmek"le suçlamaktadır. Sohum yönetimine göre, "Abhazy tarihinin hiçbir döneminde bağımsız Gürcistan'ın bir parçası olmamıştır. Abhazy'yı 1931 yılında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içine suni bir şekilde dahil eden Stalin'dir." Abhaz aydınları, Abhazy'nın önündeki özgürlük yolunun güllerle donatılmış olmadığını bilmekte, ancak Kosova'nın, Avrupa'nın fiilen veya hukuken tanınmayan diğer ülkelerine siyasi yaklaşımını önemli ölçüde değiştireceğine inanmaktadır.

Güney Osetya da Kosova'yı emsal olarak kabul eden bölgelerden biridir. Güney Osetya Lideri Eduard Kokoyti, Kosova örneğiyle kıyaslandığında Güney Osetya'nın tanınma konusunda daha fazla hukuki ve siyasi dayanağı bulunduğunu iddia etmektedir. Benzer görüşler, Transdinyester ve



Dağlık Karabağ yönetimlerinde de bulunmaktadır.

Sonuç olarak, 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığının tanınması durumunda, bu olası durum Abhazya'nın ve Güney Osetya'nın bağımsızlık taleplerini arttırabilir. Rusya Federasyonu da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) örneğinden hareketle, tek başına kalsa bile, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlık kararlarını tanıyabilir. Moskova'nın söz konusu bu kararı sonrasında ise, Ermenistan da Dağlık Karabağ'ı tanımak için harekete geçebilir. Söz konusu durum, devlet başkanlığından yıpranarak çıkan Saakaşvili'nin iktidarını güçlendirmek için Abhazya ve Güney Osetya'ya karşı güç kullanmasına yol açabilir. Aynı durum, Azerbaycan'ın da Ermenistan'a karşı savaş açmasına neden olabilir.

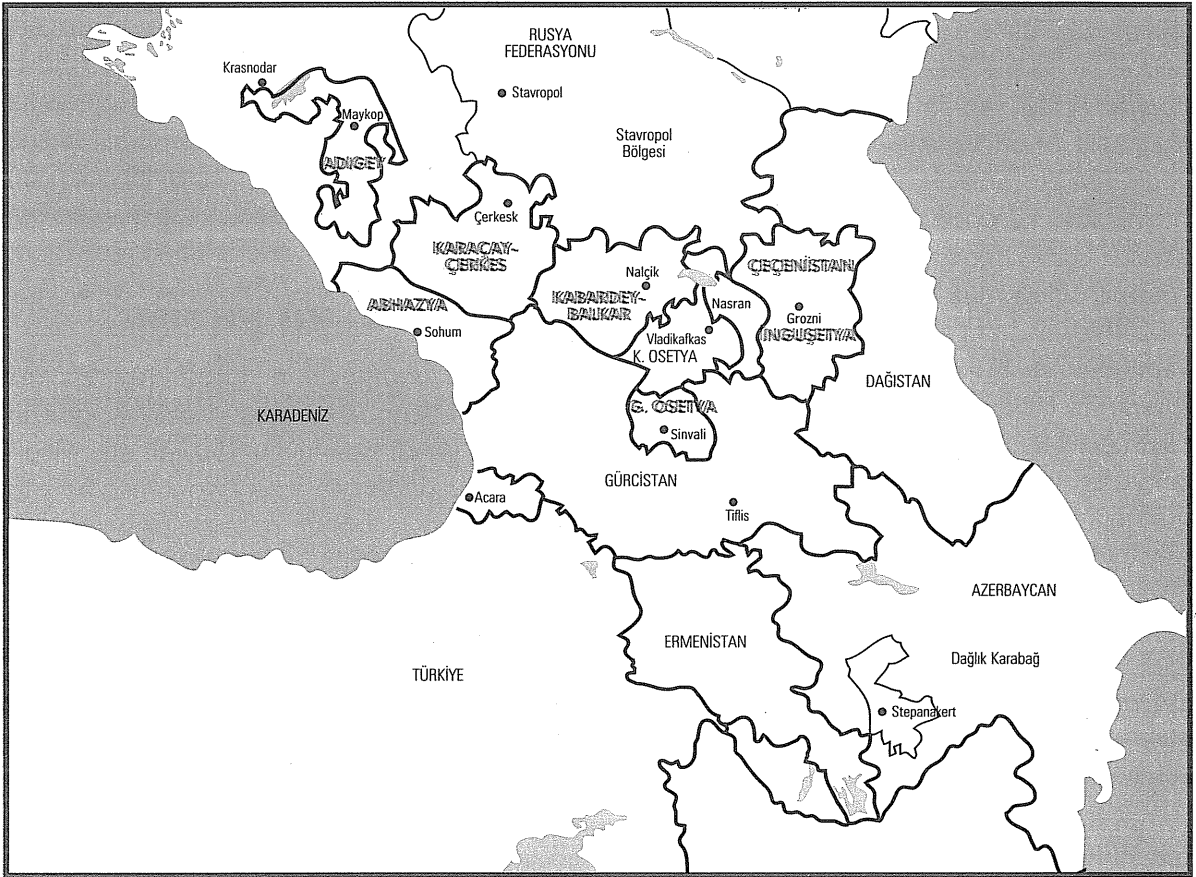
7. Bölüm: TÜRKİYE'DE KÜRESELLEŞME VE HABZE KÜLTÜRÜNE GEREKSİNİM

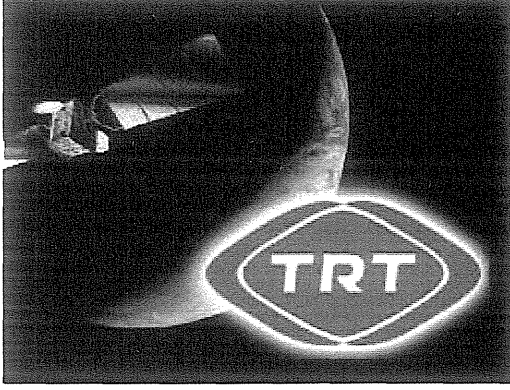
Türkler ve Türk toplumunun bir parçası olan Kuzey Kafkasya kökenliler halen kent kültürünü yaratamamıştır. Kentli olmaya çalışan Türk toplumu, Feng Shui ile evini ve iş yerini dekore ediyor.

Vücudunu düzeltmek için Plates yapıyor. Kendini savunmak için Aikido, Kung-Fu, Judo öğreniyor. Farklı mutfaklar deniyor, Suşi yemeği öğreniyor. Tatilde uzakdoğuya gidiyor. Ruhundaki açlığı gidermek için Hac'a gidiyor, İslam, Uzakdoğu, Sufi veya Alevi felsefesine merak salıyor.

Ancak, bunların tamamı onun kentli olmasına yetmiyor. Kendini saygısızlık ve kaba güç kullanmaktan, güce ve paraya tapmaktan alıkoymuyor. Yaşam tarzı onun insanlığa doğru evrim geçirmesine yardımcı olamıyor. Apartmanda ortak yaşamayı, kırmızı ışıkta durmayı, toplumun zayıflarını (sakatlar, yaşlılar, çocuklar, yoksullar) kollamayı, karşılıksız saygıyı ve sevgiyi bilmiyor. Sadece çılgınca tüketmeyi, mümkün olduğunca güç kullanmayı ve haftasonları büyük alışveriş merkezlerinde amaçsızca dolaşmayı biliyor. Bu gidişe, insani değerler bütünü olan Habze Kültürü ile dur denilebilir.

Kuzey Kafkasya kökenli sivil toplum kuruluşları "Habze Kültürü"nü seminerlerle öğretirken hem insanların eğitimine katkıda bulunabilirler, hem de kültürlerini tanıtarak farklı kültürlerle iletişimi sağlayabilirler. Böylece, 2010'lu yıllarda daha çağdaş bir Türkiye'nin olmasına katkıda bulunulabilir ■





CUMHUR BAL

Kaffed Genel Koordinatörü

TRT'nin yayınları hakkında eleştiri ve öneriler kuruma iletili

TRT'nin Türkçe dışındaki dillerde, haftada yarım saat yaptığı yayınların saati ve kalitesi ile ilgili olarak TRT'ye, Federasyon ve üye demekler olarak bir yazı gönderilmiştir. Yazıda, yapılan yayınlar detaylı şekilde değerlendirildikten sonra aşağıdaki öneri ve istekler dile getirilmiştir:

"Tüm bu samimi yaklaşımlarımıza rağmen, ne yazık ki kurumunuz bugüne kadar hiçbir konuda işbirliği içerisinde olmadığı gibi, Türkiye'ye getirmiş olduğumuz Kafkasya'nın önemli folklor, müzik ve tiyatro gruplarının bant kayıtlarının yapılması ve bu programlarda kullanılması önerimize de itibar etmemiştir. Diğer yandan, yayınların içeriklerinin giderek değişeceği, gelişeceği ve izleyenlerin zevk alacağı bir hale geleceği beklenirken, her geçen gün kalitenin düştüğü, sıkıcı tekrarlarla insanların bıktırıldığı gözlenmiştir. Son olarak, yayın saatinin 10.30'dan 7.30'a alınmasının da bu amaçla yapıldığına dair kanı oluşmuştur. Yayın kalitesi, yayın saati ve TRT'nin örgütümüze yönelik yukarıda ifade ettiğimiz genel tavrı sonucunda toplumumuzda edinilen genel kanı, TRT'nin konuya yasak savma temel anlayışı ile yaklaştığıdır. Nitekim, üye tabanımız ile yaptığımız görüşmeler ve gelen

şikayetler, kurumun bu amacına ulaştığını da göstermektedir. Bu acı gerçeği samimiyetle sizlere duyurmanın kurumumuzun asli görevi olduğunu da takdir edeceğinizi umuyoruz.

Sonuç olarak, Kafkas Demekleri Federasyonu yönetim kurulu ve Federasyon'a bağlı demeklerin başkanları olarak yaptığımız ortak toplantı sonucunda Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'ndan istek ve taleplerimiz aşağıdaki gibi belirlenmiş ve bu dilekelerimizin bir yazı ile tarafınıza iletilmesi kararlaştırılmıştır:

1- Yayınların ilgisiz, alakasız konulardan, bayatlamış haberlerden çıkartılarak, güncel ve izleyenler açısından akıcı hale getirilmesi;

2- Yayın akışında Çerkes kültür, müzik ve folkloruna daha fazla yer verilmesi;

3- Yayınlarda, Türkiye'de yaşayan Çerkeslerin festival, çeşitli sanatsal gösteriler gibi kültürel etkinlikleri ile yaşamlarından kesitlere de yer verilmesi, genel isteklerimizdir.

4- Ayrıca kurumunuza daha önce göndermiş olduğumuz 09.03.2004 tarih ve 04/17 sayılı, 04.06.2004 tarih ve 04/42 sayılı, 11.06.2004 tarih ve 04/43 sayılı yazılarımızda talep ettiğimiz, şu andaki yayınların dönüşümlü olarak Kabardeyce ve Adıgeyce olmak üzere iki lehçede yapılması (her ikisi de Adıge dilinin lehçeleridir) ve Abazaca yayınlarına da mümkün olan en kısa sürede başlanmasını ısrarla talep ediyoruz.

450. yıl yazısı

Bu yıl Adıgey ve Kabardey Balkar Cumhuriyetlerinde kutlanacak olan Adıgelerin Rusya'ya gönül katılımının 450. yılı etkinlikleri tartışmaları nedeniyle federasyonumuz bir yazı yayınladı. 450 yıl önce ne olduğunun detaylı şekilde anlatıldığı yazı, aşağıdaki çağrı ile sonlandırılmıştır:

"Diaspora olarak amacımız, tarihin tanıklığından hareketle, intikam duygularını sürdürmek değildir, olmayacaktır. Ancak, ulusların vicdanlarında barışın ve dostluğun kalıcı hale gelmesi için, tarihsel gerçekliklerin tanınmasının doğru ve çağdaş bir davranış biçimi olacağına inanmaktayız. Çağın anlayış ve gereklerine uygun,



2007-2008 öğretim yılında burslu olarak Nalçık'e gönderilen öğrenciler, federasyon merkezimizde yapılan toplantıda ayrıntılı olarak bilgilendirildiler.

telafi edici nitelikteki uygulamalar da, hem büyük devletlere saygınlık kazandıracak, hem de toplumlar arasında karşılıklı saygı ve anlayışa dayalı güçlü ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Tarihsel gerçeklerin sadece tek boyutu ile ele alınması, diaspora gerçeğini göz ardı etmesi halinde 450. yıl törenleri, toplumlar arasında yakınlaşmayı sağlamak yerine, Çerkesler'in uğramış oldukları trajediyi göz ardı ettiği için tarihsel acıları canlandıracak, güvensizlik ve endişeyi arttıracaktır.

Bu gerçeklerden hareketle, diaspora Çerkesleri adına, 450. yıl törenleri vesilesi ile kalıcı barış yönünde atılacak en büyük adım; tarihi olayların olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilerek, Çerkes halkının tarihte yaşadığı trajedi ve sürgünün, açık bir dille ifade edilmesi, bu trajedinin telafisi amacıyla da, geçtiğimiz yıllarda gerek Adıgey Cumhuriyeti ve gerekse Rusya Federasyonu tarafından benimsenen dönüş hakkının uygulanmasının teşvik edilmesi olabilecektir."

Burslu öğrencilerimiz Nalçık'te üniversite öğrenimlerine başladılar

Federasyonumuz her yıl Türkiye'den

Kabardey Balkar Devlet Üniversitesi'ne burslu öğrenci gönderiyor. Bu yıl da üniversiteyi anavatanlarında okuyacak olan 10 yeni öğrencimizi gönderdik. 30 Eylül akşamı öğrencilerimiz, velileri ve Federasyon yetkilileri, yola çıkmadan önceki son toplantılarını Federasyon binasında yaptılar. Toplantıda öğrencilerin yapmaları gerekenler, karşılaşılabilecekleri durumlar son bir kez tekrarlandı, götürülecek belgeler kontrol edildi, Kafkasya, Nalçık, üniversite ve yurt ortamı hakkında bilgiler verildi, merak edilenlerle ilgili sorular cevaplandırıldı.

Federasyonumuzda yapılan bu toplantı "30 Eylül Abhazya'nın Zafer Günü" kutlamalarına denk geldi. Toplantının ardından, Ankara Kafkas Demeği'nce düzenlenen kutlama gecesine katılan öğrencilerin adına Erdem Özkan, Kafkasya'ya giderken içinde buldukları ruh halini, heyecanlarını, duygu ve düşüncelerini anlattı.

Öğrenciler 1 Ekim 2007 tarihinde Kabardey-Balkar Cumhuriyeti'nin başkenti Nalçık'e hareket ettiler. Kendilerini öğrenci temsilcisi Fırat Ateş ve eski öğrencilerden bir grup karşılayarak yurtlarına yerleştirdi. Sonraki gün okul kayıtlarını yaptırarak hazırlık sınıfına başladılar.

Kabardey Balkar Devlet Üniversitesi'nde okumaya olan yüksek talep nedeniyle

federasyonumuzun üniversite ile yaptığı görüşmeler sonucunda kontenjanımız önümüzdeki yıldan itibaren 20 öğrenciye çıkartıldı.

Kabardey Balkar Devlet Üniversitesi 50. kuruluş yılını kutladı

12 Ekim 2007 tarihinde Kabardey - Balkar Cumhuriyeti Yüksek Öğrenim Kurumu 75. yılını, 1957 yılında kurulan Kabardey-Balkar Devlet Üniversitesi ise 50. yılını kutladı.

Kabardey - Balkar Devlet Üniversitesi Rusya Federasyonu içerisinde bulunan yüzlerce üniversite arasında her yıl başarı ortalamasıyla ilk 10'a giriyor. Amerika, Türkiye, Ürdün, Suriye, Almanya gibi ülkelerden de Çerkes gençlerin okuduğu üniversite kaliteli bir eğitim veriyor.

Kabardey Balkar Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arsen Kanoko yapılacak kutlamalara federasyonumuzu resmen davet etti. Federasyonumuz adına bu kutlamalara Rahmi Tuna, Hikmet Albayrak, Muhittin Ünal ve Orhan Özmen'den oluşan heyet katıldı.

11-13 Ekim 2007 tarihleri arasında gerçekleşen ziyaretin ilk günü akşam yemeğinde Moskova, Osetya, Çeçenistan, Gürcistan, Karaçay-Çerkesk, Adıgey, Kalmuk, Novgorod, Sibirya(Tomsk), Krasnodar, Kazan, Ürdün, Suriye

ve Almanya'dan gelen konuklarla bir araya gelinerek tanışma sağlandı. İkinci gün 09:30-12:00 saatleri arasında Nalçik Üniversitesi'ne bağlı fakülteler ziyaret edildi, öğrencilerin el becerilerinin sunulduğu sergi gezildi ve konuklara fakültelerin tanıtımı yapıldı. Daha sonra konferans salonuna geçildi; üniversite rektörü Barasbi Karamırzov, üniversitenin kuruluşunu, özgeçmişini ve şu andaki durumunu anlatarak doktora ve master öğrencileri hariç 2007-2008 öğretim yılında 1023 öğrencilerinin bulunduğunu, Kafkasya bölgesindeki ilk üniversite olduklarını ve AB standartlarına göre eğitim verdiklerini ifade etti. Öğleden sonraki oturuma Kabardey-Balkar Cumhurbaşkanı Arsen Kanako'da katılarak üniversite ve eğitimin önemini ifade etmiştir.

Federasyon temsilcilerimiz 13 Ekim günü Dünya Çerkes Birliği binasında daha önceki yıllarda giden öğrencilerden de katılanlar ile (21 öğrenci) bir toplantı gerçekleştirdiler. Toplantıda öğrencilerle karşılıklı bilgi alışverişinde bulunularak öğrencilerin dile getirdikleri sorunlar dinlendi ve daha sonra sorunların çözümüne yönelik gerekli girişimlerde bulunuldu.

Dünya Çerkes Birliği Yönetim Kurulu toplantısı Ankara'da yapıldı

Dünya Çerkes Birliği Yönetim Kurulu 30 Kasım 2007 Cuma günü Ankara'da toplandı.

Gazi Park Otel'de gerçekleştirilen yönetim kurulu toplantısı Genel Başkan Dzamiha Kasbolat'ın açılış konuşması ile başladı.

Ardından Kaffed'in 2005-2007 dönemi faaliyet raporunun okunmasına geçildi ve bununla ilgili slayt gösterisi yapıldı. Dil kursları, projeler, konferanslar, eğitim seminerleri, Kafkasya'ya öğrenci gönderimi ve çocuklar için yaz kampları, dönüş çalışmaları, sürgün etkinlikleri, festivaller ve toplumsal kararların alındığı toplantıların görüntülerinden oluşan sunumun ardından, DÇB Başkanı Dzamiha Kasbolat yapılan çalışmalardan etkilendiğini, bu çalışmaların kendileri içinde





DÇB Başkanı
Zemîha Kasbolet (ortada)



kılavuz olacağını, birlikte daha da başarılı çalışmalara imza atılabileceğini sözlerine ekledi.

Toplantıdan sonra Ürdün'den yayın yapan yeni tv kanalı Nart Tv'nin sahibi Nart Nogay yaptıkları çalışmaları ve hedeflerini bir sunumla yönetim kuruluna aktardı. Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti medyasından gelenler de yaptıkları çalışmalar hakkında bilgiler verdiler.

Akşam Dünya Çerkes Birliği yönetim kurulu onuruna KAF-FED tarafından bir yemek organize edildi.

DÇB yetkilileri ile birlikte yaklaşık 90 davetlinin katıldığı yemek Gazi Park Otel'de gerçekleştirildi. Davetliler ve DÇB yetkilileri yemek sırasında tanışma ve merak ettikleri konular hakkında bilgilenme olanağı buldular.

DÇB Yönetim Kurulu üyeleri 1 Aralık 2007 Cumartesi günü yapılan KAF-FED Başkanlar Kuruluna da katılarak demek başkanlarının DÇB ile ilgili sorularını cevapladılar.

Genel Başkanımızın Rusya Federasyonu'na giriş yasağı kaldırıldı

20-23 Eylül 2007 tarihleri arasında DEİK'in düzenlemiş olduğu toplantıya katılmak üzere iş adamları heyetiyle birlikte Soçi'ye giden Kaffed Genel Başkanı Cihan Candemir Rusya Federasyonu'na giriş yasağı olduğu gerekçesiyle içeriye alınmamış ve ilk uçak ile geri gönderilmişti.

Federasyonumuz gerekçesi belli olmayan bu haksız yasağın kaldırılması ile ilgili olarak Rusya Federasyonu'nun Türkiye Büyük Elçisi ile görüşmüş ve konu ile ilgili olarak da bir mektup sunmuştu. Büyük elçide uygulama nedeniyle üzüntülerini bildirmiş ve konunun bizzat takipçisi olacağını söylemişti.

Aynı şekilde DÇB'de Kaffed Genel Başkanı Cihan Candemir'in giriş yasağının kaldırılması ile ilgili olarak Rusya Federasyonu Dış İşleri Bakanlığı nezdinde girişimde bulunmuştu.

Yapılan bu girişimler 28 Kasım 2007 tarihinde yanlışın düzeltildiği haberiyle sonuçlanmıştır. Rusya Federasyonu'nun Türkiye büyük elçiliğinden federasyonumuz aranarak 28 Kasım tarihi itibarıyla Cihan Candemir'in Rusya Federasyonu'na giriş yasağının kaldırıldığı bildirilmiştir.

Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun III. Olağan Genel Kurulu yapıldı

Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun 3. olağan genel kurulu 2 Aralık 2007 Pazar günü Ankara'da yapıldı.

Tes-İş Sendikası konferans salonunda yapılan genel kurul, saat: 13.00'de başladı.

İlk olarak divanın seçimi yapıldı. Divan şu şekilde oluştu: Başkan:



Dünya Çerkes Birliği üyelerinin de katıldığı III. Olağan Genel Kurul, saygı duruşu ile başladı



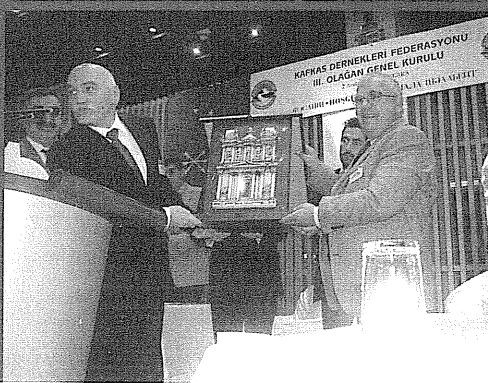
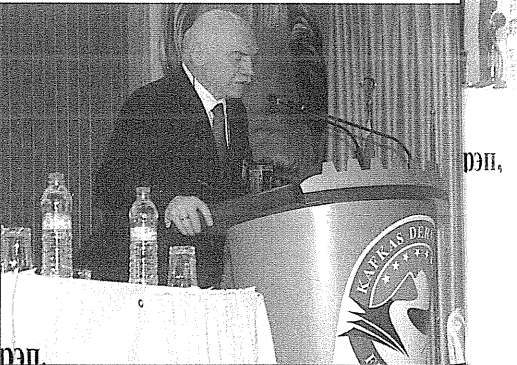
Rauf Bozkurt, Bşk. Yard.: Sema Yılmaz, Yazman: Tarkan Eyerci - Hasan Seymen.

Divan Başkanı teşekkür konuşmasını yaparak yurtiçi ve yurtdışından gelen misafirleri genel kurula takdim etti. Dünya Çerkes Birliği yönetim kurulu üyelerinin de hazır bulunduğu genel kurulu, KAF-FED Genel Başkanı açtı.

Genel Başkan'ın konuşmasının ardından Ürdün Adige Xase Başkanı, Suriye'den, Adigey'den, Abhazy'a'dan gelen temsilciler ve DÇB Başkanı birer konuşma yaptılar.

Dzamihov Kasbolat, DÇB'nin İzzet Aydemir ve Süleyman Yançatarol'a Çerkes halkı için yapmış oldukları çalışmalardan dolayı layık gördüğü madalya ve plaketter, rahmetli büyüklerimizin ailelerine verdi.

Federasyonun 2005-2007 yılı faaliyetlerini,





Kaffed Genel Koordinatörü Cumhuri Bal, hazırlanan slayt eşliğinde, Federasyon'un son iki yılda gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgi verdi (üstte). Genel Kurul'dan bir gün önce yapılan Başkanlar Kurulu toplantısında, üye dernek başkanları biraraya gelerek, durum değerlendirmesi yaptılar (altta).



Kaffed Genel Koordinatörü Cumhuri Bal, hazırlanan slayt eşliğinde okudu. Bedri Tokuç Denetleme Raporunu, KAF-FED Mali Sekreteri Metin Bozkurt Mali Raporu okudular.

Raporlar üzerinde görüşmelerde Bursa Kafkas Derneği adına Hayri Hopbaç, Kafkas-Abhaz Derneği'nden Sezai Babakuş, Ankara Derneği'nden Yusuf Taymaz, Ali Gündüz, Ankara Derneği eski yönetiminden Faruk Gergin birer konuşma yaparak, görüş, düşünce, eleştiri ve önerilerini sundular.

Tüzük değişikliklerinin görüşülerek oylanmasının ardından tahmini bütçe okundu ve seçim maddesine geçildi.

Sandık kurulunun oluşturulmasının ardından (Ziya Şenvar, İlhan Önder ve Ümit Akkaya) verilen tek liste adına Genel Başkan adayı Cihan Candemir bir konuşma yaparak, göreve talip olduklarını bildirdi.

Oy kullanımının ve sonuçların açıklanmasının ardından çalışma programı okundu. Dilek ve temennilerin iletilmesi ile genel kurul sona erdi.

Genel kurula Kabardey-Balkar Cumhurbaşkanı Arsen Kanakov ve Adıgey Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aslan Thak'ushine de birer mesaj gönderdiler. Yurt içinden de birçok sivil toplum kuruluşu mesaj yolladı.

Yönetim Kurulu Asil:

Genel Başkan: Cihan Candemir

Genel Başkan Yardımcısı: Orhan Özmen

Genel Başkan Yardımcısı: Erol Taymaz

Genel Sekreter: Rahmi Aksu

Genel Mali Sekreter: Tahir İlhan

Genel Eğitim ve Teşkilatlanma Sekreteri: Şamil Jane

Sosyal Etkinlikler ve Koordinasyon Sekreteri: Nihat Yılmaz

Üyeler: Afıtap Altan, Alaattin Gürdoğan, Bülent Atçı,

Cafer Büyükalmus, Gülden Kayhan, Mecit Tav, R. Şamil

Ertay, Tamer Duman.

Yönetim Kurulu yedek:

Ömer Küçüközcan, İrfan Koşak, Muammer Koçer, Metin

Kılıç, Bersis Karabulut, Ömer Atalar, Suat Çelikçi, Nejdet Karaçay, Servet Nejat Altay.

Denetleme Kurulu asil:

Muhittin Ünal, Şehir Özhan, Bedri Tokuç, Rahmi Ünver, Mesut Can.

Denetleme Kurulu yedek:

Hakkı Baydar, İsmail Erol, Sami Korkut.



Genel Kurul'dan hemen sonra, Federasyon'un yeni yönetim kurulu ilk toplantısını yaptı (üstte),

Onur Kurulu asil:

Aslan Anı, Muzaffer Kalkan, Rauf Bozkurt, Mehmet Yener, Rahmi Tuna.

Onur Kurulu yedek:

Mehmet Doğruca, Fikret Koç, Aziz Özen.

DÇB Delegeleri:

Muhittin Ünal, Cihan Candemir, Rahmi Tuna, Metin Bozkurt, Nihat Yılmaz, Bekir Sami Yavuz, Hikmet Albayrak, Seyfettin Dişner, Atay Ceyişakar, Eyüp Baloğlu, Şamil Jane, İrfan Koşak.

DÇB Delegeleri yedek:

Bülent Özbelli, Muzaffer Kalkan, Hüseyin Ercan, Sadi Cantürk

Habertürk tv kanalında yanlı yayına cevabımız



Habertürk kanalında yayınlanan ve Çerkes Etem'in şahsında tüm Çerkesleri rencide eden yayınla ilgili genel yayın

yönetmeni Melih Meriç'e federasyonumuz bir kınama yazısı göndermiş ve yazıda şöyle denilmiştir:

"Habertürk tv kanalında 19.12.2007 tarihinde yayınlanan, Erol Mütercimler tarafından hazırlanan ve sunulan "Aynanın Arkası-Komploteorileri" adlı program; tüm Çerkes toplumunu rencide eden, gerçekten komplotüreten bir yayın haline dönüştürülerek sunulmuştur. Yapılan yayının içeriği nedeniyle, toplumumuz adına cevap hakkımız doğmuştur. Türkiye'deki 57 ayrı Kafkas Demeği'nin üst kuruluşu olan Kafkas Demekleri Federasyonu olarak, yayın konusunda toplumumuzun her kesiminden büyük tepkiler, tarafımıza iletilmiştir. Bu ortak tepkilerimizi sizlere iletiyor ve gerekenlerin yapılmasını talep ediyoruz."

Federasyonumuzun bu yazısına istinaden Erol Mütercimler bir sonraki programında yanlı anlaşıldığını ve amacının asla Çerkesleri rencide etmek olmadığını açıklamıştır.

Azhvala Şenliği Eskişehir derneğimizin 40. kuruluş yılı nedeniyle bu yıl daha anlamlıydı



Bu yıl 10'uncusu düzenlenen geleneksel "Azhvala Şenliği"nin, Eskişehir Kafkas Derneği'nin kuruluşunun 40. yıldönümüne rastlaması, festivali daha da anlamlı kıldı. Katılımcı sayısının 1500'ü bulduğu gözlenen festivalde, Kafkas Demekleri Federasyonu Genel Başkanı Cihan Candemir, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rektörü Fazıl Tekin ve çevre illerdeki demeklerimizin başkanları



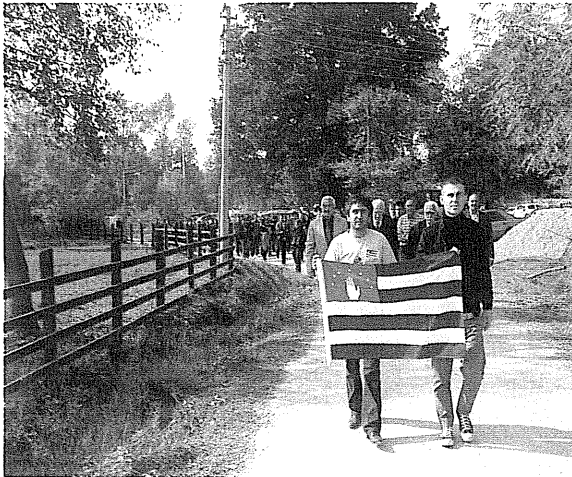


Miniklerin gösterisi hayranlıkla izlendi

ve üyeleri de hazır bulundular.

Büyük ilgi ve beğeniyle izlenen program, toplu halde yapılan wuig dansı ile başladı. Demeğin Minikler Kafkas Halk Dansları Topluluğu Ritsa'nın yaptığı wuig dansı ise beğeni topladı. Poyra Köyü katılımcıları tarafından oynanan, unutulmaya yüz tutmuş oyunlarımızdan Melego, ilgi ile izlendi. Yine Eskişehir demeğimizin Kafkas Halk Dansları Topluluğu Şible tarafından sunulan ve bol alkış alan Selam Dansı, Şimd ve Apsuva danslarının ardından, Yumurta Şeşeni, Halat Çekme ve Apsuva yarışmaları yapıldı. Kültürel çizgilerimizi taşıyan bir heykel, daha sonra yapılan açık artırmada sahibini bulurken, serbest olarak yapılan mahalli düğün ile festival programı sona erdi.

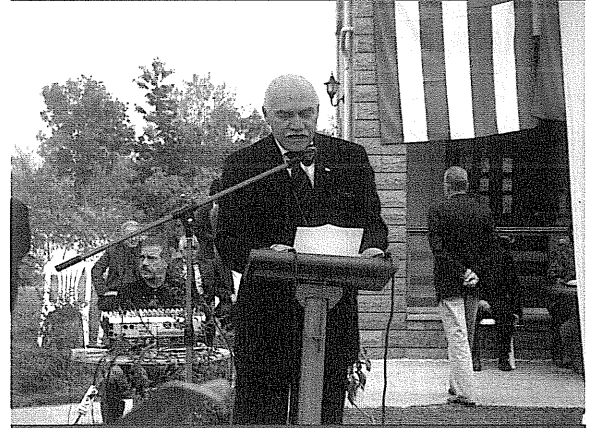
Uzuncaorman'dan Ankara'ya sitem yağdı



Abhazy Cumhuriyeti Devlet Başkanı Sergey Bagapş'ın 17-24 Ekim 2007 tarihleri arasında Türkiye'ye yapacağı gezinin, Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın isteği üzerine iptal edilmesine Türkiye diasporasından tepkiler yağdı.

Abhazy Devlet Başkanı'nın Türkiye'ye gelmesi halinde Adapazarı Hendek ilçesi Uzuncaorman Köyü'nde yapılacak olan etkinlik, gezinin gerçekleştirilmemesine tepki olarak iptal edilmeyerek 20 Ekim 2007 Cumartesi günü gerçekleştirildi.

Ankara, İstanbul, Bursa, Çorum, Eskişehir, İnegöl, Sakarya gibi birçok şehirden otobüslerle katılımın olduğu etkinliğe Abhazy'dan Abhazy Cumhuriyeti Devlet Başkanlığı Danışmanı Alek



Logua, Abhazy Cumhuriyeti Rostov Temsilcisi Slavik Amıçba ve gazeteci Ludmila Çikipha, Abhazy Parlamentosu milletvekilleri Tali Hötüş, Soner Gogua ve eski parlamenter Oktay Ckotua katıldı.

Katılımcıların alana gelmelerinin ardından saat:13.00'de başlayan program 1 dakikalık saygı duruşu ile başladı.

Sırasıyla, Sakarya Kafkas Derneği Başkanı Kadir Erkaya, Abhaz Gençliği adına Suat Çelikçi, İstanbul Dostluk Kulübü Başkanı Handan Demiröz, Birleşik Kafkasya Dernekleri Federasyonu Başkanı Ata Katı, AK Parti Sakarya Milletvekili Şaban Dişli, KAF-FED Genel Başkanı Cihan Candemir, DÇB Yönetim Kurulu Üyesi Nahit Serbes, Abhazy milletvekili Tali Hötüş, Abhazy eski milletvekili Oktay Ckotua, Abhazy Türkiye Temsilcisi Vlademir Ayüzba ve son olarak Kafkas-Abhazy Dayanışma Komitesi Başkanı İrfan Argun birer konuşma yaptılar.

Gelinen noktanın anlatıldığı ve üzüntülerin ifade edildiği konuşmalardan sonra, akşam saatlerinde toplantı sona erdi, katılımcılar yine otobüslerle geldikleri yerlere geri döndüler.

Gönen ve Bozüyük derneklerimiz kendi binalarına kavuştular



Gönen ve Bozüyük derneklerimiz kendi binalarında hizmet vermeye başladılar. Bu örnek hizmetin diğer derneklerimiz için de yol gösterici olacağını umuyoruz.

04 Ocak 2004 tarihinde Orhan Sav isimli hayırsever insanımız, Gönen Derneği'ne arsa bağışında bulunmuştu. Yeşil alan statüsünde olan arsa, Gönen Belediyesi ile yapılan görüşmeler sonucunda 01 Temmuz 2005 tarihinde, imar izni olan diğer bir arsayla takas edildi.

Yeni arsaya bir buçuk yıl içerisinde bir çok müteahhit talip oldu ve sonunda 29 Mayıs 2007 tarihinde Gönen çarşı merkezinde 130 metrekare bir dükkan karşılığında arsa satıldı. Bu dükkan derneğe dönüştürüldü ve Gönen derneğimiz bu tarihten itibaren kendi mülkünde faaliyetlerini sürdürmeye başladı.

Diğer taraftan Bozüyük Kuzey Kafkasya Kültür Derneğimiz de, 15. kuruluş yıldönümünü kutladığı 28 Ekim Pazar günü saat:15:00'de yeni yaptığı kültür merkezinin de açılışını yaptı. Törene Bozüyük İlçe Kaymakamı Mehmet Ali Özyiğit, AKP Bilecik Milletvekili Fahrettin Poyraz, CHP

Bilecik Milletvekili Yaşar Tüzün, CHP Eskişehir Milletvekili Murat Sönmez, İlçe Emniyet Müdürü Mehmet Çıbık, Osmangazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fazıl Tekin, Bozüyük İlçe Müftüsü Hüseyin Yıldırım'ın yanı sıra Kafkas Dernekleri temsilcileri, sivil toplum örgütleri, çok sayıda davetli ve vatandaşımız katıldı.

Açılış kurdelesini kesilmeden önce kısa bir konuşma yapan Bozüyük Kuzey Kafkasya Kültür Derneği Başkanı Ertuğrul Karuk; "Öncelikle davetimizi kırmayıp buraya gelerek yanımızda olduğunuzu gösterdiğiniz için hepimize teşekkür ederim. Bugün burada Bozüyük Kuzey Kafkasya Kültür Derneğimizin açılışını yapmak üzere toplanmış bulunmaktayız. Derneğimizin temelini 2006 yılında attık ve bugün açılışını yapıyoruz. Bu kısa zaman zarfında derneğimizin yapım aşamasında yanımızda olan ve maddi manevi desteklerini esirgemeyen dostlarımıza çok teşekkür ediyorum." dedi.

Derneklerimizin genel kurulları yapıldı

2007 yılının birçok derneğimiz için genel kurul yılı olması nedeniyle, derneklerimiz sonbahar aylarında peş peşe genel kurullarını yaptılar.

Derneklerimizin yönetim organlarına seçilen tüm arkadaşlara başarılar diliyoruz.

Kayseri Kafkas Derneği

Başkan: Seyfettin Dişner

1. Bşk.Yrd.: Mehmet Şıklaroglu

2. Bşk. Yrd.: Fikri Aşkın

Sekreter: Erkan Batır

Sayman: Yılmaz Beştepe

Üyeler: Ali Domaniç, Cemil Görücü, Seçkin Özkan, Ragıp Adabaş

Aydın Kuzey Kafkas Kültür Derneği

Başkan: İsmet Başaran

Başkan Yrd.: Salih Karaoğlu

Sayman: Doğan Oğuzhan

Üyeler: Ayvaz Şimşek, Sefer Soysever, Tank Bilgin, Okan Yalçın

Antalya Kafkas Derneği

Başkan: İbrahim Kaplan

Başkan Yardımcısı : Sevinç Özgür

Muhasip Üye: Şükran Evren

Sekreter: Levent Aytemur

Üyeler: Fatih Atan, Mehmet Seracettin Tav, Recai Erken

Gönen Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Mesut Can

Başkan Yrd.: Namık Bişak

Yazman: Aydemir Gümüş

Sayman: Adil Aslantaş

Üyeler: Nizamettin İnce, Savaş Altinkaya, Feridun Gogen

Samsun Kafkas Derneği

Başkan: A.Kadir Özyılmaz

Başkan Yrd.: Servet Yıldız

Yazman: Levent Yavan

Sayman: Emine Aydın

Üyeler: Tacan Munar, Serpil Seçkin, Tolga Akkuş

Kafkas Abhazya Kültür Derneği

Başkan: Mücella Genç

Başkan Yrd.: Şamil Ertaş

Yazman: Ülkü Yıldız

Sayman: Suat Çelikçi

Üyeler: Kamuran Tuç, Hayati Kaçar, Tayfun Habiçoğlu

Kafkas Kültür Derneği (İstanbul)

Başkan: H. Yaşar Nogay

Başkan Yrd.: Nihat Yılmaz

Yazman: Muammer Koçer

Sayman: Yılmaz Ölmez

Üyeler: Hürsen Özlü, Osman Gülü, Ö. Aytekin Kurlumel

İstanbul 1864 Kafkaslılar Kültür Derneği

Başkan: Safet Öztürk

Başkan Yrd.: Gülser Yavuz

Yazman: Orhan Sönmez

Sayman: Selami Aydın

Üyeler: Necmiye Esen, Müfide Günaydın,
İsmail İpek

Vezirköprü Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Recep Yılmaz
Başkan Yrd.: Süleyman Özer
Yazman: C. Tank Ersoy
Sayman: Ferhat Çankaya
Üyeler: Mehmet Emre Şahin, Necdet Bozkurt,
Salih Arslan.

Düzce Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Afıtap Altan
Başkan Yrd.: Mehmet Acaroğlu
Sekreter: Nejat Özsoy
Sayman: Ercan Sezgin
Üyeler: Yahya N. Kazokoğlu, Taner Özsoy,
Mesut Önder



K. Ereğli Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Turan Duru
Başkan Yrd.: Yılmaz Bilgili
Yazman: Zekeriya Demir
Sayman: Erdal Aygün
Üyeler: Zeki Çalışkan, Feridun Çeçener, Faysal
Öztaş.

Bursa Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Gönül Yavuz
Bşk.Yard.: Mehmet Özdenoğlu
Muhasip: Mansur Sezen

Sekreter: Murat Taykan
Üyeler: Ferdane Kılıç, İlçin Keçeci, Lütfullah
Canpulat.

Reyhanlı Kafkas Kültür Derneği

Başkan: S. Nejat Altay
Başkan Yrd.: Ethem Apiş
Sekreter: Mirvan Oğur
Muhasip: Zekeriya Künesko
Üyeler: Doğan Pihava, Aydemir Huvaj, İlyas
Alhas.

Adana Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Yaşar Yılmaz
Başkan Yard.: Turan Akın
Muhasip: Mustafa Sezer
Yazman: Aysel Ateş
Üyeler: Aslan Bozkurt, Saynur Saygın, Ahmet
Ankan.

Soma Kafkas Kültür Derneği

Başkan: İbrahim Aydoğan
Başkan Yrd.: Metin Apaydın
Yazman: Teoman Çakar
Sayman: Aydın Deniz
Üyeler: Hakkı Başkan, Sadettin Uslu, Barış
Sak.

Suluova Kafkas Kültür Derneği

Başkan: Fikret Soyluer
Başkan Yrd.: Yaşar Bat
Yazman: Yusuf Ergül
Sayman: Mahmut Ersu
Üyeler: Şahin Özdemir, Fikret Şener, Mehmet
Akyüz

Ankara Kafkas Derneği

Başkan: Vacit Kadioğlu
Başkan Yrd.: İlhan Önder
Sekreter: Hasan Seğmen
Sayman: Hasbi Yılmaz
Üyeler: Şengül Yançatoral, Metin Uğurtepe,
Fatih Turhan

Ankara Kafkas Derneği'nin demokratik bir ortamda yapılan genel kurulu, oldukça çekişmeli geçti

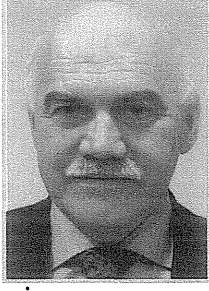


Geçen yıl başlanan ana dil kurslarımız, bu yıl da devam ediyor

2007-2008 dönemi kurslarımız hala devam etmekte olup, tecrübeleri her geçen gün artan öğretmenlerimiz sayesinde başarıları artarak sürmektedir



Anadil kursu açan derneklerimizden gelen öğretmenlerimiz, 27 Ekim 2008 günü Federasyon merkezimizde toplanarak, geçen yıl kurslarda yaşanan eksiklikler ve 2008'de başlayan kurslar hakkında, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da genel bir değerlendirme yaptılar.



CİHAN CANDEMİR
KAF-FED Genel Başkanı

Son gelişmeler...

Değerli Nart Okurları,

Geçen sayımızdaki yazımızı Abhazya Devlet Başkanı Sergey Bagapş'in Türkiye ziyareti ile sonlandırmış ve olumlu haberleri paylaşacağımızı ifade etmiştik. 17-24 Ekim tarihleri arasında yapılması programlanan seyahatin bütün aşamaları Kafkas-Abhaz Dayanışma komitesi ile birlikte, Ankara'da Federasyonumuzun da aktif olarak yer aldığı bir çalışma grubu tarafından en ince detaylarına kadar çalışılmıştı. Her gün gece yanlarına kadar toplanılarak yapılan hazırlık çalışmalarımız sona yaklaşmışken, Dışişleri Bakanlığı Komite temsilcilerini çağırarak Sayın Bagapş'in gelişinin ertelenmesini rica etmiştir. "Rica"nın siyasi gerekçeleri de komite temsilcilerine bildirilmiştir. Ancak, gerekçeler çok inandırıcı olmadığı için Komite ertelemeyi kabul etmemiş, Türkiye'deki organizasyon grubu çalışmalarını sürdürmüştür. Komite kanalıyla sonuç alamayan Dışişleri Bakanlığı yetkilileri bu defa bizzat Sayın Bagapş'i arayarak, "seyahatini ertelemesi yolundaki ricalarını" iletilmişlerdir. Sonuç olarak her kesin iyi bildiği gibi bu seyahat de önceki gibi belirsiz bir tarihe ertelenmiştir.

Bu seyahatin "diplomatik lisan ile ertelenmiş olması", kimilerine göre iptali, elbette hepimizi üzmüş ve tepkilerimize neden olmuştur. Ancak aşırı tepkiler vererek kendimizi avutmak yerine, soğukkanlı düşünerek bazı dersler çıkartmamız gerektiğini düşünüyoruz.

Çıkartılacak derslerden önce bir konuyu vurgulamakta yarar görüyorum. Federasyon olarak tepki mesajımızda da vurguladığımız şekilde, "Programın son anda, gerekçeleri tarafımıza yeterince anlatılarak toplumumuz ikna edilmeden, zorlanarak erteletilmesi şık olmamıştır".

Sayın Bagapş'in gelemevişinden çıkarılacak derslerden birincisi Türkiye'nin Abhazya

politikalarına karşı ortak tezimizin ne olması gerektiğidir. Sanırım tepkilerimizi ifade ederken, kırıp dökmekten, bağırıp çağırmaktan ziyade kendimizi iyi ifade etmemiz gerekmektedir. Federasyonumuzun bildirisinde de açıklamış olduğumuz, tepki göstermemiz gereken konular bir kez daha tekrar etmek yararlı olacaktır:

1- Bize göre, Türkiye Cumhuriyetini şu anda yönetenlerin Abhazya olayına yaklaşımı rasyonel değil duygusaldır. Abhazya'nın tarihi, Abhazya'yı yasal olarak haklı kılan nedenler, ya yeterince bilinmemekte, ya da göz ardı edilmektedir. Her iki ihtimal de dış politika uygulayıcıları açısından vahimdir. Bu bilgi eksikliği nedeniyle Türkiye'nin Abhazya olayına bakışı adil değildir.

2- Sonuçta ortaya çıkan uygulamalar, bölgesel dengeler ile Türkiye'nin çok yönlü, uzun vadeli çıkarlarını gözetmekten uzaktır.

3- Duygusal ve kısa vadeli yaklaşımlar, Gürcistan yönetimine aşırı prim vermektedir. Bu yaklaşımı ile Türkiye, Gürcistan hükümetinin savaşı yeniden ateşleyebilecek tehlikeli girişimlerinde caydırıcı olmak yerine adeta teşvik edici olmaktadır. Kısacası yaklaşımlar barışı sağlamaya yönelik değil, bölgede yeniden savaş tehlikesine sokacak şekildedir.

4- Abhazya'ya ambargoyu sürdürerek en basit insani hakları dahi göz ardı etmektedir. Türkiye, bir yandan Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik ambargoyu kaldırmaya uğraşırken, diğer yandan Abhazya'ya yapılan ambargoyu en katı şekilde uygulamaktadır. Bu şekilde, yabancıların ülkemize karşı uygulamalarından şikayetçi olduğumuz, inandırıcılığı bulunmayan çifte standardı bizzat Türkiye uygulamaktadır. Bu da Türkiye Cumhuriyeti gibi büyük bir ülkeye yakışır tavır değildir.

5- Son olarak, kendi ülkelerinin politikalarını zora sokmamak için haksızlıklara sabırla direnen

Çerkes asıllı vatandaşlarını yok saymaktadır. Son olayda görüldüğü gibi kendi vatandaşlarına karşı açık davranmayarak güven vermemektedir.

Bizce üzerinde düşünülmesi ve tersine çevrilmesi gereken gerçekler bunlardır. Hepimize düşen görev ise, Abhazya'nın haklarını korumaya yönelik politikalar üretmek ve dayanışma içinde bulunmaktır.

Dünyada ve Türkiye'de önemli gelişmelerin beklendiği 2008 yılına girerken toplumsal dayanışmamızın önemini bir kez daha vurgulamak istiyor, "Dayanışma" kavramından ne anladığımızı da yaşadığımız örneklerle somutlaştırmakta yarar görüyorum. Dayanışma, ortak katılım ile, ortak akıl yoluyla yapıcı fikir üretmek ve toplumsal yarar sağlayacak eylemleri birlikte gerçekleştirmektir. "Yapıcı eleştiriler" de buna dahildir. Ancak, Sayın Bagapş'ın gelmeyişi ile ilgili olarak tek başına, Kafkas-Abhazya Dayanışma Komitesini ve/veya Başkanını suçlamak, her zeminde önemini vurguladığımız dayanışma tavrına uymamaktadır. Türkiye'nin yukarıda eleştirdiğimiz ve 5 maddede özetlediğimiz açık politikaları ortada dururken, her hangi bir kurumumuzu devletin siyasetinin üzerinde görerek tek sorumlu gibi göstermemiz olayı kişisel boyuta indirgemekte ve akılcılıktan uzaklaştırmaktadır. Sonuçta bu tür tavırlar, toplumumuzu ortak akıl üretecek yeni adımlara

teşvik etmek yerine gereksiz tartışmalara neden olmaktadır. Bu aşamada yapılması gereken, yapıcı eleştirilerle ve de öz eleştiri yoluyla geçmişteki eksik yapılanları tespit etmek, buradan hareket ile dünyadaki gelişmeleri göz önüne alarak ortak akıl yoluyla geçerli ve gerçekçi politikalar üretmektir. Bu konuyu en kısa zamanda Sayın Bagapş'ın "ertelenen" ziyaretinin gerçekleşmesini dileyerek şimdilik kapatıyoruz.

Ekim ayındaki önemli gelişme Gürcistan'da yaşanan iç çatışmalar ve erken seçim kararıdır. Çözülemeyen iç sorunlarını dış sorunlar yaratarak, dikkatten kaçırma politikaları sonuç vermemiştir. Dileğimiz erken seçimlerde akıl ve adalet ile bölge sorunlarını çözecek, halkına refah sağlayacak yeni yönetimin oluşmasıdır.

Son bir paragrafta da Federasyonumuzun 2 Aralık'ta yapılan Genel Kurulu hakkında bilgi vermek istiyorum. Bir çok demeğimiz Genel Kurullarını yaparak kongre delegelerini seçtiler. Yeni dönemde çok yoğun çalışmaların yapılması gerektiği açıktır. Yönetim dönemimizin son sayısı olması nedeniyle tüm NART okurlarına, demokratik anlayışımızın gereği, şimdilik veda ediyoruz. Yeni çalışma dönemimizin toplumumuza ve Türkiye'ye hayırlı olmasını diliyoruz.

Saygılarımla.

Kaf Fed'in III. Genel Kurul'unda Genel Başkan Cihan Candemir'in yaptığı konuşma

Kafkas Dernekleri Federasyonu'nun 3. Olağan Genel Kurulunun Değerli Kongre Delegeleri ve Değerli Misafirler hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlarken, geçirdiğimiz iki yıllık dönemde benimle birlikte görev yapan tüm yönetim kurulu üyesi arkadaşlarıma; çalışmalarımıza katılan, destek olan ve bugün sayıları 57' ye ulaşmış olan derneklerimizin yöneticilerine; dışarıdan maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen tüm dost hemşerilerimize ve Federasyonumuzun yükünü taşıyan bir elin parmakları sayısındaki, adları profesyonel ama ruhları amatör çalışan arkadaşlarımıza huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Çünkü geçen iki yıllık dönemde yapılan, başarıları bir şeyler oldu ise bunda

tüm bu arkadaşlarımızın katkısı ve emeği bulunmaktadır. Yapılacak her teşekkür, söylenecek her minnet sözcüğü içerisinde onların payı vardır. Tüm Çerkes toplumu adına ve şahsım adına bu şükran duygularımı ve teşekkürlerimi öncelikle paylaşmak istiyorum.

Geçmiş iki yıllık dönemde, çok kısıtlı maddi imkanlarla Çerkes toplumunun kültürünün ve dilinin yaşatılması için bir şeyler yapmaya çalıştık. Kafkas derneklerinin federasyon çatısı altında bir araya gelmesi, derneklerin faaliyetlerde önemli bir gelişme sağlamıştır. Kaffed, faaliyetlerini her gün daha profesyonel şekilde sürdürmektedir. Son dönemde açılan dil kursu eğitimcilerinin yetiştirilmesi, derneklere

kurslar için gerekli eğitim materyalinin hazırlanması, Kafkasya'ya yönelik çocuk kampları, Kafkasya'daki üniversitelere öğrenci gönderilmesi, Türkiye'nin her bölgesinde kitlesel katılımlı kültürel şenliklerin düzenlenmesi, Nart Dergisi'nin düzenli olarak yayınlanması, toplumsal/kültürel taleplerin dile getirilmesi gibi pek çok önemli çalışma, demelerimizin bir araya gelmesi sonucu gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Biraz sonra iki yıllık dönemde yapılan faaliyetlerimiz sizlere görsel olarak sunulacaktır. Sizin de göreceğiniz gibi iki yılımız faaliyetlerle dolu dolu geçmiştir.

Ama bu gün karşınıza çıkarken yapabildiklerimizin gururu ve öğüncü içinde değiliz. Çünkü yapılması gerekenler, yapılanların yanında o kadar çok ki. Kültürümüzün dilimizin yaşatılması adına, Çerkes toplumunun asimile olmadan, yok olmadan onuru ile var olabilmesi adına, Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının gelişmesi adına, Kafkasya'daki cumhuriyetlerimiz adına yapılacak çok şey var. Ben şu anda önümüzde yapılması gereken bu kadar büyük işlerin karşısında herhangi bir eziklik duymadan mücadeleye hazır olmamız gerektiğini düşünüyorum. Gelecek dönemde yönetimlerde görev alacak arkadaşlarımıza şimdiden başarı diliyorum.

Dolayısıyla ben bu gün yaptıklarımızdan çok yapılması gerekenleri siz sayın genel kurul katılımcıları ile paylaşmak istiyorum. Aslında girişte dağıtılan kitapçığın içinde 2007-2009 döneminde yapılması gereken ana hedeflerimizi kısa bir metin halinde de olsa yazılı hale getirmiş bulunuyoruz. Ben sizlere bu konuları biraz daha detaylı olarak, ama sizleri de sıkmadan açıklamaya çalışacağım.

Uzun vadede bir plan çerçevesi içinde yapılması gereken konuları üç ana başlık altında toplamamız mümkündür. Bunlar:

- 1- Türkiye'deki çalışmalar;
- 2- Kafkasya ile yapılacak çalışmalar;
- 3- Çerkes diasporasının yaşadığı diğer ülkelerle ve Avrupa Çerkesleri ile yapılacak çalışmalar olarak gruplamamız mümkündür.

- 1- Türkiye'de yapılacak çalışmalar:

Türkiye'de yapılacak çalışmalar çok boyutludur. Bunların başında Türkiye'nin demokratikleşme sürecine yönelik olan ve aynı zamanda kültürümüzün ve dilimizin yaşatılması için yapılacak çalışmalar gelmektedir.

Dilimizin ve kültürümüzün yaşatılması dediğim anda hafızam hemen geçmişe gidiyor. 1970'li yıllarda, ağır sıkı yönetim koşullarında, folklorik çalışmaların

dışında çalışmalara ve yazılara müsaade edilmeyen dönemler aklıma geliyor. Kafkasya ile ilgilenen, okuyan yazan aydınlarımızın kendi hemşerilerimiz tarafından dahi "komünist" diye suçlandığı, dışlandığı, polis tarafından fişlendiği günleri hatırlıyorum. Daha sonra, 1982 ihtilali sürecinde dernek yöneticisi oldukları için, Çerkes kültürü adına çalışma yapmaktan gayri hiç bir suçu olmadan hapse atılan, işkence gören arkadaşlarımızı hatırlıyorum. Bu arkadaşlarımızdan bazıları şu anda aramızdalar. 82 ihtilali döneminde, birlikte görev yaptığımız Rahmi Tuna ile, ki o da ihtilalin ilk günlerinde göz altına alınıp daha sonra bırakılmıştı, Bağlarbaşı derneğimizdeki suç unsurlarını yok ettiğimiz günler gözümün önüne geliyor. Bu suç unsurları neydi, biliyor musunuz? O günlerde yayınlanan Yamçı dergileri, Murat Özden arkadaşımızın hapis yatmasına neden olan "Çerkeslerin Ulusal Sorunu" adlı kitaplar, Kafkasya'dan gelmiş Kiril alfabesi ile yazılı kitaplar. Aslında neyin suç unsuru olabileceğini dahi bilemiyorduk. Dolayısıyla bu materyalleri yok etmek suretiyle derneğin kapatılmasına neden olabilecek hiç bir şeyi bırakmamaya karar vermiştik. Bu yayınları önce Rahmi Tuna ile derneğin salonundaki bir sobada yakmaya çalışmıştık. Fakat borusu yan tarafa açılan sobadan çıkan yoğun dumanın hemen derneğin arkasındaki jandarma garnizonunun dikkatini çekeceğinden korkarak, arabamızı kapıya yanaştırıp kitapları jandarmaların devriye arasında arabaya yüklemiştik. Bağlarbaşından, Haremdeki şantiyemize kadar bir kaç kilometrelik yolda jandarma barikatlarının dikkatini çekmemek için eşim ve henüz 3-4 yaşındaki çocuğum Azemeti'de öne oturtmuş, böylece o günün "tehlikeli yayınlarını" derneğimizden kaçırabilmiştik. İşte o günlerden bu günlere geldik. O günlerde yasak olan, insanları hapis hanelerde sürdüren, işkencelere maruz bırakan yayınlar bu gün çok masum ve zararsız sayılıyor. Dilimiz ile ilgili kursları açıp kitapları basabiliyoruz. Etnik bir grubu temsil eden parti Türkiye Büyük Millet Meclisinde, geçmişte insanları hapse götüren fikir ve düşünceleri söyleyebiliyorlar. Bu gün artık geçmişte görev alan anlı şanlı paşalarımız, o dönemlerde yapılan kültürel baskıların, asimilasyoncu politikaların hiç bir yarar sağlamadığını ve yanlış olduğunu ifade ediyor ve öz eleştiri yapıyorlar. Bu çerçevede bakın Sayın Evren Paşamız ne diyor: "Şimdi silahlı mücadele kısmı ayrı, ama bizim vatandaşlarımızı benimsememiz lazım. Onlar dillerini konuşsunlar, kültürlerini yaşasınlar. Kaynaşmamız lazım onlarla.

Bu iş kavgayla yasakla olmaz. Dillerini konuşsunlar tabii, ama eğitimin, tedrisatın Türkçe olması lazım." Emekli Orgeneral Aytaç Yalman'ın şu tespitleri de çok önemli: "O dönemde sosyal istekleri iyi tahlil edemedik. Olayları adli vaka boyutundan çıkarıp ciddi bir sosyolojik analiz yapmamız mümkün olmadı. Daha açık bir ifade ile biz olayın sosyal yönünü görememiştir, bu nedenle sorunu zamanında çözemediğimiz, Dolayısıyla sağlıklı bir entegrasyonu gerçekleştirememiştir." Buna başka isimleri ve benzer tespitleri eklememiz mümkün. Tüm bunlar yeterli mi? Elbette değil. Daha demokratikleşme süreci, kültürel barışma süreci tamamlanmış değil. Ancak bizim neslimiz bu müthiş değişim sürecini yaşıyor.

Bunları niçin anlatıyorum? Çünkü bugün 30 yaş ve altındaki gençlerimiz bu dönemi yaşamadılar ve bilmiyorlar. 30 yaş üstündeki büyükler de ya unuttular ve ya derneklerin çevresinde olmadıkları için farkında bile olmadılar. Şimdi bize düşen görev bu dönüşüm sürecine pozitif katkıda bulunmaktır.

Yaşanan sürecin getirdiği olumlu kültürel açılımların yanında bu süreci tehlikeye düşürecek riskler de mevcuttur. Bunların en önemlisi şudur: Globalleşen dünyada ulusal bazda gelir dağılımını hızla bozulmaktadır. Siyasi ve askeri gücü elinde bulunduran ülkeler dünya kaynaklarını kontrol altına almak için kaba ve adaletsiz güç kullanmaktan çekinmemektedir. Bunun sonucunda etnik milliyetçilik ve şovenizm, yani nasyonalizm veya dini radikalizm yeniden hortlamakta, etnik kavgaların körüklenmektedir. Globalleşen dünyadaki kaynakları paylaşım savaşında, stratejik konumu ile güçlü bir Türkiye'nin istenmemesi olasılığı her zaman mevcuttur. Ayrıca bir modernleşme projesi olan Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin kesintiye uğrama tehlikesi de vardır. Avrupalı ülkelerin bir kısmı ikiyüzlü yaklaşımları ile daha önce diğer katılımcı ülkelerin önüne sürmedikleri ulusal hassasiyet içeren konuları Türkiye'nin önüne devamlı ön şart olarak sürmektedir. Bu dayatmalar ve hırpalamalar, Türk halkını bu önemli projeden soğutmakta, Türkiye'de de nasyonalizm veya dini fanatizmi körüklemektedir. İşte bu dönemde bizler düşen görev Türkiye'yi yolsuzlukların yapılamadığı, halkın kültür ve inanç farklılıklarının zenginlik olarak benimsendiği, demokrasisi gelişmiş, bir ülke haline getirebilecek Avrupa Birliği projesinin gerçekleşmesi için yılmadan çalışmaktır. İnsanların tarih boyunca yaşadıkları kültürlerini, var olan dillerini yaşatmasının

ülkeyi bölmeyeceğine, bilakis kendini özgürce ifade edebilen insanların hoşgörü içinde yaşayabileceğini, ülkenin birliğini ve bütünlüğünü güçlendireceğini anlatmaktadır. Türkiye'de gelişen demokrasi, uzlaşma kültürü, karşılıklı hoşgörü hepimizin ekmek gibi su gibi yaşamsal ihtiyacıdır. Çerkes halkının da, diğerlerinin de kültürü ve diliyle var olması buna bağlıdır. Biraz önce geçmişte yapılan hatalardan ve alınan derslerden kısa örnekler vermiştim. İşte geçmişte yapılan hatalardan ders alarak Türkiye'yi ileri taşımak konusunda, demokrasinin önündeki engellerin kaldırılmasında bizlere önemli görevler düştüğüne inanıyorum.

Bu çalışmaların sonuca ulaşabilmesi için derneklerimizin kurumsal yapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Onun için geçmiş dönemlerde başlattığımız yöneticilerimize ve gençlerimize yönelik eğitim çalışmaları çok önem taşımaktadır. derneklerimizin üye tabanlarını genişletmesi, tabanları ile bütünleşmesi, gençlerimizin yapılan çalışmalara daha çok katılımının sağlanması önümüzdeki dönemlerde bıkmadan usanmadan üzerinde çalışmamız gereken konulardır.

Tabii bunları yaparken finansal desteklerin gereğinden söz etmeden geçemeyeceğim. Aslında derneklerimizi yaşatmak için federasyonumuzun etkinliğini artırmak için çok büyük kaynaklara ihtiyaç yoktur. Bu gün Türkiye'de yaşayan Çerkeslerin nüfusunu milyonlarla ifade ediyoruz. Ben şöyle bir hesap yapıyorum: Diyelim ki, duyarlı bir milyonluk Çerkes olsa ve her bir yılda 1 YTL, evet lokantada hesap verirken bahşiş diye vermeye utandığınız 1 YTL yi verse yılda 1 milyon YTL eder ki, bu Federasyonumuza da, tüm derneklerimize de yeter. Bu parayla neleri yapmayız? Elinizdeki broşürde geçmiş yıllardaki gelir gider tablolarımız ve gelecek döneme ait tahmini bütçemiz yer alıyor. Geçmiş dönemlerdeki gelirlerimizin büyük bölümünü de Avrupa Birliği fonlarından sağladığımız proje paraları oluşturuyor. Şimdi soruyorum size: Bu işte bir terslik yok mu? Evet, bir büyük bir terslik var. Ya biz yeterli sayıda yokuz Türkiye'de veya yeterli duyarlılığa sahip değiliz. Sizce hangisi doğru? Ben diyorum ki biz Türkiye'de milyonlarla varız ama kurumlarımıza yeterince sahip çıkmıyoruz. Çünkü kültürümüzle, dilimizle yok olmanın eşliğine geldiğimizin farkında değiliz. Tehlikeyi göremiyoruz. Önümüzdeki dönemlerde bu duyarlılığı artırmak, derneklerimize ve federasyonlarımıza sahip

çıkma yönünde daha çok çalışmalar yapmamız gerekiyor. Türkiye'de yapılması gereken temel çalışmalar bunlardır.

Kafkasya ile ilişkilere gelince, yapılacak çalışmaların kültürel ilişkilerin güçlendirilmesi ile Abhazy ve Osetya'nın bağımsızlık mücadeleleri yönünde yapılacak katkılar olarak ikiye ayırmak durumundayız. Kafkasya'daki cumhuriyetlerle olan ilişkilerimiz kültürel ve ekonomik çalışmalarımızda çok önemlidir. Bu ilişkileri en geniş kapsamda kuran ve yürüten yine en büyük kuruluşumuz Kaffed'dir. Kültürel çalışmalar, dilimizin yaşatılması için yapılan çalışmalar, gençlerimizin tatil amaçlı Kafkasya'ya gönderilmesi, üniversitelerde okumak için gençlerimize olanak sağlanması, dönmek isteyenlere yol gösterilmesi gibi çok geniş alanda yapılan çalışmalar yine Federasyonumuzun faaliyet alanı içindedir... Dünya Çerkes Birliği örgütümüzün de destekleri ile bu faaliyetlerimizin düzeyini yükseltmek, faaliyetlerimiz süresince ulusal düzeyde hata uluslar arası düzeyde diplomasi yapmak ta gelecek dönemlerde bizi bekleyen görevlerdir.

Abhazy için ayrı bir parantez açmamız gerekiyor. Abhazy'nın bağımsızlık yolunda yaptığı çalışmalara destek vermemiz kaçınılmaz görevimizdir. Bunun yanında Abhazy ile yukarıda saydığımız kültürel ve ekonomik işbirliği faaliyetlerini yürütmemiz gerekmektedir. Evet, Abhazy bu gün de-facto bağımsızdır. Ekonomik olarak kalkınması, nüfusunu artırması, uluslararası arenada tanınması için önümüzde yapılması gereken çok iş var. Devlet Başkanı Sayın Sergey Bagapş liderliğinde, Abhazy hükümeti bağımsızlık yolundaki çalışmaları, her türlü engellemeye rağmen büyük bir dirayet ve siyasi maharet ile yürütmektedir. Federasyon olarak, Abhazy'ya yönelik tüm çalışmalarda bize düşen görevi en iyi şekilde yapmaya çalıştık ve bundan sonra da yapacağız. Abhazy için yapacağımız her katkı Güney Osetya için de yapılmış olmaktadır. Asetin kardeşlerimizin mücadelesini Abhazların bağımsızlık mücadelesinden ayrı tutmak mümkün değildir. Tarih boyunca kendi topraklarında azınlık haline getirilen, Sovyet döneminin siyasi oyunlarıyla hakları elinden alınan, hatta yok edilmek istenen kardeşlerimizin haklı mücadelelerinde katkıda bulunmak tarihi sorumluluklarımız arasındadır. Bu sorumluluklarımızın idraki içindeyiz. Görevlerimizi

yılmadan, bıkmadan ve küsmeden yerine getirmek konusunda da kararlıyız.

Kuzey Kafkasya bölgesindeki istikrar Çeçenistan'ın istikrarına bağlı hale gelmiştir. Çeçen halkı savaş süresince çok ağır kayıplara uğramıştır. Dileğimiz artık barış ortamının Çeçenistan'da ve tüm Kuzey Kafkasya'da egemen olması, Çeçen halkının en kısa sürede yaralarının sarılmasıdır. Mülteci olarak Çeçenistan dışında yaşamak zorunda kalanların geri dönerek vatanlarında huzurlu bir yaşama kavuşmaları yolunda yapılacak çalışmalara destek vermemiz de bizden beklenecek görevler arasındadır.

Kafkasya dışında üçüncü ülkelerde yaşayan hemşerilerimize baktığımızda oralarda da bizi bekleyen görevler vardır. En büyük Çerkes nüfusunun yaşadığı Türkiye'de Federasyonumuzun yaptığı çalışmalar dikkatle izlenmekte ve bizlerden destek beklenmektedir. Ürdün, Suriye, İsrail, Avrupa ülkeleri ve hatta Amerika'da yaşayan Çerkes kardeşlerimizle, gerek Dünya Çerkes Birliği bünyesinde, gerekse ikili ilişkilerle yürüttüğümüz çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bunların da düzeyi yetersizdir. Daha sıkı ilişkiler içinde yardımlaşmak, sinerji oluşturmak zorundayız. Ortak kültürel çalışmalar, gençlik değişim programları, dil çalışmalarında deneyim aktarımı, AB için ortak projeler geliştirmek gibi birçok faaliyet alanı bizim çalışmalarımızı beklemektedir.

Sayın Kongre katılımcıları, size bu kısa süre içinde Federasyonumuza tarihimizin yüklemiş olduğu görevleri kısa başlıklar halinde sunmaya çalıştım. Gördüğünüz gibi bizi bekleyen görevler çok kapsamlı ve ağırdır. Seçilmiş sayılı insanın zamanı, maddi imkanları ve gayretleri tüm bu görevleri başarmaya yetmez. Bunları başarabilmek ancak toplumsal destek ve yardımlaşma ile mümkündür. Bu gün seçeceğimiz heyete vereceğimiz oylar ile görevimiz bitmeyecektir. Sözlerime son verirken diyorum ki, evet bizler yeni bir kadro ile 2 yıl daha göreve talibiz. Ancak sizlerin kalıcı destekleri başarıyı getirecektir. Yukarıda özetlemeye çalıştığım işleri başarmak için vereceğiniz oyları aynı zamanda desteğinizin de bir taahhütü olarak değerlendiriyoruz. Vereceğiniz desteklerle kültürümüzün, dilimizin yaşatılması yolunda yapacağımız çalışmalarda Allah yardımcımız olsun.

Hepinizi saygıyla selamlıyor, III. Genel Kurulumuzun sonuçlarının Federasyonumuz için hayırlı olmasını diliyorum.



“Küllerinden Doğmak” belgeseli gala gecesinde tam not aldı

CETGER BETÜL DİNÇER
KAFFED Proje Koordinatörü

Çerkeslerin Türkiye’de yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde çekimleri gerçekleştirilen “Küllerinden Doğmak” isimli belgesel filmin galasına çok sayıda seçkin davetli katıldı. Belgesel DVD’si KAF-FED’e üye Kafkas dernekleri ile İstanbul Dostluk Kulübü’nde satışa sunuldu.

“Küllerinden Doğmak” adlı belgesel filmimizin galası İstanbul’da yapıldı.

Avrupa Birliği’nin “Kültürel Hakların Desteklenmesi, Yayın Destek Hibe Programı” kapsamında desteklenen, Kafkas Dernekleri Federasyonu, İstanbul Dostluk Kulübü, XL Video Ltd. Şti. ve TRT’nin proje ortaklığında gerçekleştirilen, “Küllerinden Doğmak” adlı belgeselin gala gösterimi, 5 Eylül 2007 tarihinde Bahçeşehir Üniversitesi’nin Fazıl Say Sahnesi’nde yapıldı.

Galaya, sanatçı ve eski bakanlardan Ediz Hun’un da aralarında bulunduğu çok sayıda davetli katıldı. Danışmanlığını Murat Papşu’nun, yönetmenliğini Enis Rıza’nın üstlendiği belgesel, katılanlar tarafından beğeniyle izlendi. Belgeselin gösteriminin ardından proje danışmanı Murat Papşu ile yönetmen Enis Rıza’ya kurumlarımız adına teşekkür edildi.

Enis Rıza yaptığı konuşmada, bu çalışma ile kendisinin Çerkes kültürü ile ciddi anlamda ilk

teması olduğunu, Çerkes kültüründen çok etkilendiğini ve Çerkeslerle birlikte başka projelerde çalışmaktan da büyük zevk duyacağını söyledi. Rıza gala gecesinde yaptığı birebir sohbetlerde de Çerkes kültürüne hayranlığını sık sık dile getirerek, tanıdığı Çerkes ahlakını ve terbiyesini, diğer kültürlerle örnek olacak nitelikte bulduğunu söyledi.

Daha sonra belgesel filmimizin gösterimi yapıldı. Gösterimin ardından yapılan kokteylde, film hakkında görüşler dile getirilirken, Bursa Kafkas Demeği Müzik Grubu “Blane”nin söylediği birbirinden güzel Çerkesçe şarkılar geceye renk kattı.

Çerkeslerin yoğun olarak yaşadığı Düzce, İzmit, Sakarya, Bursa, Balıkesir, Eskişehir, Amasya, Adana, Kahramanmaraş, Kayseri, Sivas ve Samsun’da, 2 ayı aşkın bir çalışma ile gerçekleştirildi. Çalışma süresince çekim gerçekleştirilen bölgelerimizdeki demek yönetim kurulları ve diğer insanlarımız çekim ekibine

sürekli destek oldular. Göstermiş oldukları geleneksel Çerkes misafirperverliği Çerkes kültürü ile ilk defa tanışan çekim ekibi tarafından büyük bir hayranlıkla karşılandı.

"Birbirimizin Zenginliğimiz" projesi kapsamında gerçekleştirilen belgesel film, Kuzey Kafkasya'nın Ruslar tarafından işgali ile yaşanan savaşlar sonrasında, 1864 yılında sürgün edilen Çerkeslerin izlerini sürüyor. Çerkeslerin Türkiye'deki yeni yurtlarını nasıl kurduklarını, onları özgün Çerkes toplulukları yapan yaşama biçimlerini anlatıyor. "Küllerinden Doğmak", Çerkesleri günlük hayatları ve törenleri içinde, Türkçe anlatımları ve kültürlerinin ayrılmaz parçası olan kendi dillerinde izliyor.

Yönetmen Enis Rıza, belgeselin girişinde Çerkeslerin tarihini şu sözlerle özetliyor:

*"Köylerin çevrelerindeki ormanlar kesildi.
Yağmadan sonra evler ve ekinler ateşe verildi.
Topraklarını terk etmek istemeyenler katledildi.
Üç kuşağa mal olan uzun ve kanlı
savaşlardan sonra,
Yüz binlerce Çerkes yurtlarından ayrılmak
zorunda kaldılar.*

*Onlardan boşalan yerlere yüzden fazla
milliyetten topluluk yerleştirildi. Adları ve tarihleri
hafızalardan silinmeye çalışıldı.*

Ve, 21 Mayıs 1864...

*Çarlık'ın, Kaskas-Rus Savaşı'nın sona ermesini
törenlerle kutladığı o gün...*

Binlerce Çerkes kendilerini Osmanlı

*topraklarına taşıyacak
Gemileri beklemekteydiler
Karadeniz kıyılarında...*

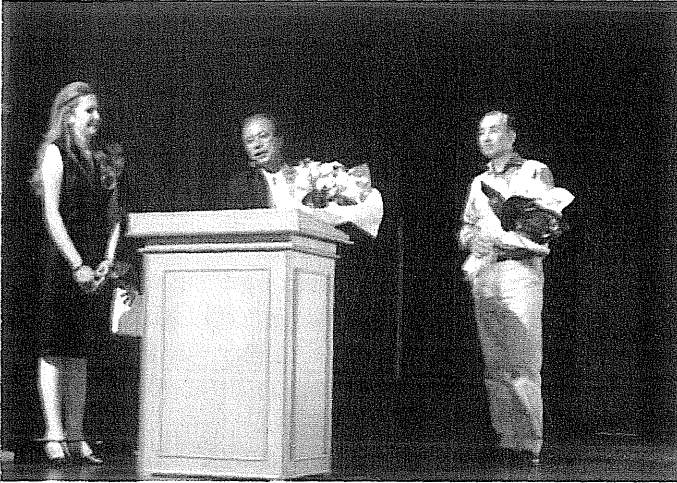
*Bu, büyük sürgünün ne başlangıcıydı
ne de sonu.*

*Çerkes boyları; Abzehler, Besleneyle, Bjeğuğlar,
Çemguylar, Hatukaylar, Kabardeyle, Şapsığlar,
Ubıhlar, Heğahlar, Janeler, Mahoşlar, Mamheğler,
Natuhaıylar. Ve Abazalar.*

*Hayatta kalabilenler, geride acılarını ve tarihlerini
bırakarak, özgün bir yaşama kültürünün
taşıyıcısı olarak Anadolu'ya ve
Ortadoğu'ya yağmur gibi serpildiler..."*

"Küllerinden Doğmak" belgeselinin söz kuşağı, yaşamlarını geniş bir coğrafyaya yayılmış olarak sürdüren genç ve yaşlı Çerkeslerin anlatımlarından oluşuyor. Bu anlatımlar, Kafkasya'dan yanlarında getirdikleri eşyalar ve gelenekler, ilk yerleşmeler, ilk evlerin kurulması, yeni bir dile alışmanın zorlukları, Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşadıkları, doğum- düğün ve ölüm ritüelleri, toplumsal örgütlenme ilkeleri, Çerkeslerde "ayıp" kavramının önemi, geçim kaynakları, atların hayatlarındaki yeri, yemek kültürü gibi hayata dair pek çok ayrıntıyı içeriyor.

VTR Araştırma Yapım Yönetim tarafından hazırlanan belgeselin yapım yönetmeni Nalân Sakızlı, yardımcı yönetmen Ebru Şeremetli, görüntü yönetmeni Koray Kesik, kurgucusu ise Tekin Barak ■



Küllerinden Doğmak filminin danışmanı Murat Paşsu (sağ başta), yönetmen Enis Rıza (ortada), Kaf Fed Proje Koordinatörü Betül Dinçer (sol başta), filmin gösteriminden önce kısa bilgiler verdiler





Dans eden turna;

TSİSA

YİSMEYL ÖZDEMİR ÖZBAY

Geçenlerde Nart Dergisi yayın kurulunda kurul üyesi sevgili Feridun, dergide yayınlanması gereken öykü seçme işini tartışırken gerilere, çok gerilere giderek benim yıllar önce Hayri Ersoy tarafından "Nart Yayıncılık" kapsamında yayınlanan "Anadolu'da Kaf Dağı Öyküleri" adlı kitabımda yer alan bu öyküden söz açarak;

- Bu tür öyküler yayımlanan dergi ya da kitaplarda kaldığı için genç kuşak okuyamıyor, haberi olmuyor, bu öyküyü neden dergimizde yeniden yayınlamıyoruz? sorusunu ortaya atmıştı. Ben bu tür tekrarların pek sevimli olmadığını savunurken, yayın kurulu üyelerinden birçoğu öyküyü özetleyerek oracıkta anlatmamı önerdiler. Öykünün özetini dinledikten sonra oybirliği ile yeniden dergimizde yer almasını istediler. Sayın okurumdan özür dileyerek öyküyü yeniden ele alarak bazı

düzeltilmelerle vermeye çalıştım.

Çocukluk yıllarımın o tatlı toz pembe günlerini, içinde yaşadığım şekillendiğim, kişiliğimi oluşturan köyümü, köyümün halkını acı tatlı anılarıyla, gelenekleriyle, toplumumu gerçek dokusuyla anlatmayı öteden beri istemişidir. Zaman zaman bu açlığa, susuzluğa benzer isteğimi doyumak için yazmayı denemişimdir. Bütün bu denemelerim bence olumsuz sonuçlanmıştır. Bu aslında çok doğaldır. Bir toplumun dili, atasözleri, bilmeceleri, masalları, destanları, tekerlemeleri, kısacası o toplumun etnolojik değerleri, sözlü Literatürü, o toplumun yaşam izdüşümüdür. Tüm bunları derleyip yazı ile anlatabilmek, o toplumun yaşam felsefesini iyi özümlemekle olanak kazanır. Ben hala toplumumun yaşam felsefesini özümleyip özümleyemediğimi, toplumumun nabız atışlarını kendi yürek atışlarımda duyup duyamadığımı kesin olarak saptayabilmiş değilim. Ancak, biraz önce de belirttiğim gibi, açlığa susuzluğa benzer bu özlemimi az da olsa giderebilmek için okuyucunun hoşgörüsüne sığınarak yazmak istiyorum.

Köyümüzde otların, ekinlerin biçilmesi sonucu ortalığı kaplayan yakıcı saman kokusu ile karışık toprak kokusu duyulmaya başlayınca sonbaharın geldiğini anlardım. Sabahları inen kırağı, köy semalarından geçerken arkalarından yanık bir ezgi bırakan turna katarları, kuzeyden esen poyraz, giderek kurşuni bir renk alan gökyüzü, o şiddetli Uzunyayla kışlarının habercileri olurlardı. Babamın bir sabah kahvaltıda Anneme söylediklerini duyardım;

-“İşlerimiz toparlandı, havalar daha da bozmadan ihtiyar ziyaret etmek gerek, çocukları da alıp gitmen iyi olur!”

Babamın bu kararı üzerine evde hummalı bir çalışma başladı, benim sütannem, aynı zamanda annemin yardımcı kadını olan Güllü Ana'nın un ambarının önünde oturup biteviye sallanarak un eleyişini bu gün bile çok canlı bir biçimde anımsamaktayım. Sepet sepet halıganeler, börekler pişirilir ¹, tavuklar, hindiler kesilip temizlenir, kurutulmuş Çerkes peynirleri torbalara yerleştirilir, büyük kardeşlere olanakların elverdiği ölçüde yeni giysiler hazırlanır, küçülen giysiler daha küçük kardeşlere uygun hale getirilirdi.

Babamın sütannesi olan ve hala “Tatse Çıkuin

(küçük gelin)” diye anılan, gerçek ismi bile unutulmuş emektar Nane, hareket günü gelip arabacının yanına kurulurdu.

“-Neden kendini yoruyorsun? Nane çocuklar yalnız da gidebilir!” diyen babama dikleşirdi;

“- Aman Allah! Gelenek, görenek diye bir şeye ihtiyaç duyulmuyor artık, Gelin Hanımı şunca yol tek başına baba evine nasıl gönderirim? Bunca yolu geçip giderken herkes beni kınamaz mı? Uzunyaylalı bana wored dizer vallah! Şu canım çıkmadıkça gelinimi yalnız bırakmam.”

Bir hay huy, bir heyecan içerisinde yola koyulurduk. Arabada, kardeşlerimin arasına sıkıştığım yerde, çocuk yüreğim mutluluktan yerinden fırlayacakmış gibi çırpınırdı. Ağır ağır yolculuk başlardı. Sabahın serinliğinde tarlalardan yükselen yakıcı anız ve kuru ot kokularını içime çekerdim. Yol boyu geriye doğru akıp giden çakır dikenleri, Kalmuk Çayı sapsarı, otlar, taşlar, dağlar, tepeler, bulutlar, tüm doğa benim sevincimi paylaşır, sanki bana gülümserlerdi.

Tarlalarda henüz işini bitirememiş birkaç çiftçi görürdük, yolda rastladığımız atlı yolcular durup atlarından inerler ve hafif reverans yaparak saygılı bir biçimde annemi selamlarlardı. Kadına geleneksel saygının bir anlatımı olan bu selamları annem hafifçe yerinden kalkıp kabul ederdi.

Arabanın ön tarafında, arabacının yanı başında olan Nane, görmeyen gözünü bir şeyden korumuşçasına eli ile kapatır, sağlam gözü ile ufukları süzerdi. Bizlere çok güzel öyküler anlatırdı. Yine böyle bir yolculuğumuzda katar katar uçup giden, havada “V” harfi çizerek güneğe yol alan turları göstererek,

“-Bunlar da leylekler gibi hacı babadır, Şam'a Kudüs'e mübarek topraklara gidip dönerler, Ama buradan ayrılırken de sıla acısı yüreklerine çöker. Böyle ezik, buruk ağıtları arkalarından bırakıp giderler. Gel küçüğüm. Kucağıma gel de sana, ailenizle ilgili bir turna öyküsü anlatayım”.

Ah ne tatlı bir andı! Sevgili Nane'nin göğsüne başımı gömüp doyulmaz bir haz içinde “Dans Eden Turna Tsisa” ² öyküsünü dinlememden bu yana yarım yüzyıl geçmiş. O anı anımsadıkça bu gün bile o çocuk heyecanımı duyup hayallere dalarım. Öyküyü rahmetli Nane'nin ağzından, belleğimden

¹ Sütle yoğurulup pişirilen bir tür Çerkes simiti

² Abazacının Aşkarıwua diyalektinde “Kuşçuk” anlamına gelir.

kaldığı şekli ile aktarmaya çalışacağım.

"- Dinleyiniz çocuklar! Dedeniz rahmetli Büyük Bey'in annesi Abzekh kızı idi. Abzehlerin "Nasrenikua" soyundandı. Hoş şimdilerde bu aileden kimse kalmadı ya... Her ne ise! Nasrenikua ailesi öyle bir sülale imiş ki, kırık, çıkık sarmak, yaraları iyileştirmek onlar için çok basit işler sayılmış. Otlardan ilaçlar, merhemler yaparlarmış. Bu bilgiler kuşaktan kuşağa tüm aile bireylerine öğretirlermiş. Ayrıca bu bilgiler sır gibi saklanırmış. Neyse uzatmayayım, bu büyük babaanneniz Samara, genç kızlığında bir gün pencere önünde oturup sırma işlerken, dışarıda ani bir fırtına kopmuş, Ağaçlar dev şemsiyeler gibi yerlere eğilip kalkmış, toz duman derken bir sağanak başlamış, sel sele gitmiş. Derken yağmur geldiği gibi uzaklaşmış. Hava almak için bahçeye çıkan Samara, ağaçlara çarparak kanadı ve bacağı kırılan bir turna yavrusu görmüş. Turnayı alıp eve getirmiş. İnce tahta çubuklar kullanarak kanadı ve bacağı sarmış. Yaraları merhemlemiş. Ufacık ekmek parçaları ile tumanın kamını doyummuş, ona uzun süre bakmış. Giderek turna evcilleşmiş. O denli evcilleşmiş ki düğünlerde ortaya fırlayıp kanatlarını düşürerek, yan yan yürüyerek dans edenlerin taklidini yapar olmuş. Zarif bir genç kız kadar alımlı dans edermiş. Bu bir şey değil, dahası da var, Samara "Tsis" adını taktığı bu kuşu insan gibi karşısına alıp konuşmuş. Savaşçılar, Rus, Tatar ve Kalmuk steplerine akına gidince, Tsis da onları izleyerek uçar, savaşçılardan önce dönerek

Samara'nın karşısına dikilirmiş. Eğer kanatlarına kan bulaşmışsa belli ki yaralı veya ölü var, hemen sular kaynatılır, sargılar, merhemler hazırlanmış.

Derken Sürgün belası kara bulutlar gibi ülkeyi sarmış. Arabalarla, atlarla, yayan yapıldak düşmüşler yollara. Dağ geçitlerinde, ormanlarda geceleyerek, Tuapse denen limana ulaşmışlar. Turna yol boyu Samara'yı izlemiş. Onları Osmanlı topraklarına taşıyacak olan İngiliz gemisinde de yalnız bırakmamış. Uçup güverteye konar, çığlık çığığa öter, sonra uçup tekrar kıyıya gidermiş. Bu gidiş gelişlerden birinde, gemide görevli Osmanlı gümrük zabiti;

"- Bu uğursuz kuş ne dönüp duruyor başımızda!" diyerek doğrultmuş tüfeği, turnacık cansız denize düşürmüş.

Dalgalar kuş ölüsünü kıyıya atmış, acı ile haykıran Samara oracıkta bir ağıt tutturmuş. Dizelerini hatırlayamıyorum ama şöyle sözler varmış dizelerde;

"-Ey kuş, Sevgili Tsisam,

Ben insan iken,

Yaşıyor iken,

Koparıp götürülüyorum vatanımdan.

Eyy Kahraman kuş, Sevgili Tsisam...!

Sen benden daha mutlusun, Sen benden daha güçlüsün,

Ölün bile terk etmedi vatanı..!"

Samara hiçkırarak geminin güvertesinde yığılıp kalmış. Yaa! İşte böyle çocuklar. Ben rahmetli Büyük Babaannenizi tanıdığım da yaşı doksanı buluyordu. Belleğinde yalnız sevgili turnası Tsis ile ilgili anılar kalmıştı. Turna ile uyanır, Turna ile yatağa girerdi.

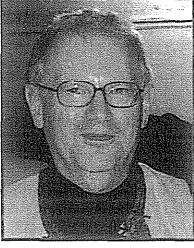
Ne kadar acıklı değil mi? Ooo! Farkına varmadan gelivermişiz, bakınız daylann evi göründü... Anneanne sizi bekliyor, haydi toparlanın..."

Nane'nin buruşuk, çizgi gibi ip ince dudaklarından dökülen bu öykü, çocuk belleğimde ilk kez yurt sevgisi, yurt özlemi kıvılcımını böylece yakıyordu. O zaman öyküde geçen terkedilmiş ata Yurdumu görüp göremeyeceğimi düşünürdüm. Sevgili Nane'nin sözleri hala çınlar durur kulaklarımda:

"-Vatanını bırakmak ne kadar acı değil mi...?"

"-Vatanını bırakmak ne kadar acı değil mi...?" ■





Prof. BERNARD COMRIE* :

“Dilinizin ölmesini istemiyorsanız, çocuklarınızla konuşmaktan başka çareniz yok...”

■ Röportaj: TOĞUZATA AYLA APPLEBAUM
Nart Dergisi / Almanya

7-9 Aralık 2007 tarihleri arasında Almanya'nın Leipzig şehrindeki Max Plank Enstitüsü'nde Kafkas Dilleri konferansı düzenlendi. Kafkaslar, Rusya, Kuzey Amerika, Almanya, Fransa, İngiltere ve diğer ülkelerden gelen Kafkas dilleri uzmanlarının katıldığı konferansta, Kafkas dillerini ses bilim, morfoloji ve gramer açısından inceleyen ve açıklayan 80'nin üzerinde sunum yapıldı. Konferans organizatörlerinden Prof. Bernard Comrie, Kafkas dilleri ve özellikle de Abhaz-Adıge dillerine olan ilgisini ve görüşlerini Nart Dergisi için açıkladı.

* Profesör Bernard Comrie, Dünya Dil Atlası, Dillerin Tipolojik Açısından Sınıflandırılmaları, Sovyetler Birliği'nde Konuşulan Diller, 20. Yüzyılda Rusça vb. kitaplarının yanı sıra, dil bilim ve Kafkas dilleriyle ilgili sayısız makalenin de yazarıdır.

Kendinizi okuyucularımıza kısaca tanıtır mısınız?

B. Comrie - 1947 yılında İngiltere'nin kuzeyinde Sunderland kasabasında doğdum. Cambridge Üniversitesi'nde dil bilimi okudum. Daha sonra aynı üniversitede ve California Üniversitesi'nde dil bilim profesörü olarak ders verip, bugüne kadar doküman edilmemiş dillerle ilgili araştırmalar yaptım. 1998 yılında Max Plank Enstitüsü Evrimsel Antropoloji Fakültesi'nde Dil Bilim bölümünde kurucu üye olarak çalışmaya başladım. Halen yılın büyük bir kısmında Max Plank Enstitüsü'nde, kış semestrinde de California Üniversitesi Santa Barbara'da çalışmalarına ve derslerime devam etmekteyim.

- Kafkas dillerine olan ilgiliniz ne zaman başladı?

B. Comrie - Satın aldığım her kitaba tarih yazma alışkanlığım olduğundan, Kafkas dillerine olan ilgimin ne zaman başladığını tam olarak söyleyebilirim. 16 yaşında, "Sovyetler Birliği'nde Yaşayan İnsanların Dilleri" isimli bir kitabı okumakla başladı. Kitap kısaca Sovyetler Birliği'nde yaşayan ulusların dillerini tanıtıyordu. Kafkas dilleri bana çok gizemli geldi. Bu kadar küçük bir alanda bu kadar çok dilin bulunması, bu kadar karmaşık bir sessiz harf sistemi geliştirmiş olmaları ve bunun nedenleri ayrıca bu bölgede çok eski yazı dili olan dillerle hiç yazı dili geliştirmemiş olan dillerin etkileşimleri, aynı zamanda bu dillerin dağılmasına neden olan coğrafya, kültür ve sosyal faktörler beni her zaman çok etkiledi ve kafamı kurcaladı.

- Adige ve Abaza dilleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

B. Comrie - Adige ve Abaza dillerinin dilbilimciler açısından önemini şöyle özetleyebiliriz. Öncelikle, dünya dilleri arasında rekor düzeydeki sessiz harf sayılarının çokluğu. Buna bağlı olarak sesli harf sayısının azlığı. Bildiğimiz dünya dilleri içinde sesli harf ortalaması 5 ile 7 harf arasında. Adige ve Abaza dillerinde yapılan analizlere bağlı olarak 1 ile 3 arasında olan sesli harf sayısı bu dil grubunu ayrıcalıklı bir

yere koyuyor. Bu dillerdeki bazı sesler seslerin tipolojisi açısından ya çok nadir ya da yalnızca bu dil grubuna özgü. Adige ve Abaza dillerindeki seslerin ince detaylarla birbirinden ayrılmaları yalnızca bu dillere ait bir ayrıcalık başka dünya dillerinde bulmak mümkün değil. Ayrıca bu dillerdeki kelimelerin uzunluğu ile kelimelerin köklerinin kısalığı ve bu ikisi arasındaki oran yine bu dillere özgü bir özellik.

Adige ve Abaza dillerinde fiillerin kökü 1 ya da 2 sestem oluşuyor. Bu özellik de bu dillerin incelenmesinin çağdaş dil bilime olan katkısını 2 açıdan artırıyor.

Birincisi dillerin tarihini incelerken kullandığımız karşılaştırmalı metodun Adige ve Abaza dilleri gibi Hint Avrupa dillerinden çok farklı dillerde nasıl işlediğini daha doğrusu işleyip işlemediğini görmemiz açısından. Hint Avrupa dillerinde fiil kökü en az bir heceden oluşuyor ve çoğunlukla da bu hecede en az bir ya da iki sessiz harf bulunuyor. Dolayısıyla aynı dil ailesinin farklı üyelerinde aynı kökü karşılaştırmak o kadar zor değil yani bir dilden diğer dile ses değişikliklerini sistematik olarak görmek mümkün. Tabii bu dillerdeki sessiz harf sayısının da Adige ve Abaza dilleriyle karşılaştırılmayacak kadar az olması işimizi ayrıca kolaylaştırıyor. Adige ve Abaza dillerinde, fiil kökü çoğunlukla bir ses dolayısıyla aynı ailedeki başka bir dille karşılaştırma yaparken, bu seslerin hangi özelliklerini birbiriyile karşılaştırdığınızı bilemiyorsunuz. Sessiz harf sayısının çokluğu ve sessiz harfler arasındaki ince detayların farklı seslere yol açması işi daha da zorlaştırıyor.

İkincisi psikolinguistik açıdan;

Genel olarak cevaplamaya çalıştığımız soru şu; insanlar kelimeleri nasıl tanıyor? İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi batı dillerinde, bu sorunun cevabını araştıran araştırmalar çok yapıldı. Örneğin, İngilizcede aynı kelimenin farklı biçimlerini duyduğunuzda, bunun aynı kelimeye referans gösterdiğini kolaylıkla bilirsiniz. Öm: "walk, walked, walks". İngilizcede kelimenin başını duyarsınız, kelimeyi ayırt edersiniz, sonunu duyarsınız, ne anlamda kullanıldığını ayırt edersiniz. Kuzey Batı Kafkas dillerinde bu olay çok farklı;

“Kanadalı dil bilimci John Colarusso bir araştırmasının sonunda, Kuzey Batı Kafkas dillerini konuşan insanların, bilginin sunumunu ve anlaşılmasını, diğer dilleri konuşan insanlara (örn; İngilizlere) göre daha hızlı yaptıklarını buldu...”

fiilin kökünü ayırt etmek için önce ön eklerin bitmesini bekleyip, sonra kalan sesler arasından genellikle bir ses olan kökü ayırt etmelisiniz. Psikolinguistik açıdan bu çok ilginç. Ve bu konuda yapılmış fazla bir araştırma yok. Bunlar gelecek için yeni araştırma projeleri.

Kuzey Batı Kafkas dillerini diğer dillerden ayıran diğer bir özellik de, bu dillerin fiile yükledikleri bilgi miktarı. Abazacayı örnek alırsak, Abazacada bir cümlede özne ve nesne farklı eklerle ayırt edilmiyor. Özne ve nesne ayrımı yalnızca fiilde yapılıyor, yani fiilin sonuna gelene kadar özne ve nesne farkını ayırt edemiyorsunuz. Ancak, fiilin sonundaki eklerle özne ve nesneyi ilişkilendirdiğinizde cümlenin anlamını çıkarıyorsunuz. Bence, Kuzey Batı Kafkas dillerini konuşan insanların bu yeteneği, çok özel ve etkileyici. Kanadalı dil bilimci, John Colarusso, bir araştırmasında bilginin sunumu ve anlaşılmasının hızını araştırdı ve Kuzey Batı Kafkas dillerini konuşan insanların bilginin sunumunu ve anlaşılmasını diğer dilleri konuşan insanlara, örneğin İngilizlere göre, daha hızlı yaptıklarını buldu.

Kuzey Batı Kafkas dillerinin bir başka özelliği de sıfat cümlecği tipolojisi;

Dünya dilleri sıfat cümlecği tipolojisi açısından ortalama 6 alt grupta toplanabiliyor. Son zamanlarda George Hewitt'le Adige ve Abaza

dillerine tekrar baktık ve şimdiye kadar oluşturduğum bu 6 alt gruptan hiç birine Adige ve Abaza dillerini oturtamayacağımı fark ettim. Adige ve Abaza dilleri için yeni bir alt grup oluşturmamız gerekiyor. Örneğin, Abazacada sıfat cümlecği fiilin yapısı içinde bir son ek olarak karşımıza çıkıyor. Bu yapıyı şu ana kadar başka bir dilde görmedik. Büyük bir olasılıkla, Amerika'nın yerli dillerinde buna benzer fenomenler var. Ama maalesef, o dillerde de sıfat cümlecği yapıları fazla araştırılmış değil. Bütün bu dillerde daha çok işimiz var.

- Böyle bir konferans düzenlerken neyi amaçladınız?

B. Comrie - Bu konferansın amacı, bütün dünyada bu alanda çalışan bilim adamlarını bir araya getirmek ve onlar arasında bir işbirliği ve diyalog oluşturmaktır. Bunu başardığımızı düşünüyorum. Konferansa Kafkasya'dan, Rusya'dan, Fransa, İngiltere, Almanya, Kuzey Amerika ve Kanada'dan birçok bilim adamı katıldı. Umudumuz bu tip uluslararası konferansların, bu dilleri konuşan insanların kendi ülkelerinde yapılabilmesi.

Bu kadar büyük uluslararası konferansların yapıldığı yerlerde, konferans dili genellikle bir problem olabiliyor. Biz konferans dili olarak Rusça ve İngilizceyi seçtik. İngilizce konuşanların çoğunluğunda pasif de olsa Rusça bilgisi var ve Rusça yapılan sunumları da izleyebildiler. Ama Rusya'dan gelen yaşlı bilim adamları konferansdaki İngilizce sunumları izleyemediler. Genellikle batıda bu dillerle ilgilenen bilim adamları, kaynak taramalarını her iki dilde yapabiliyor ve tartışmalara katılabiliyor. Rusya'dan gelen bilim adamlarında farklı dilde kaynak taraması yapabilmek ve tartışmalara katılabilmek, bir nesil için hala bir sorun. Ama Rusya'dan gelen genç bilim adamlarında bu problem ortadan kalkmış gibi görünüyor.

- Bu konferansların dillerin gelişimine katkısı nedir?

B. Comrie - Birincisi, bu dilleri konuşan insanlar bilmeli ki, bu dil yalnızca aile içinde

konusulan bir dil değil, bizim hepimizin kolektif insanlık kültürünün bir parçası.

İkincisi, az bilinen ve konuşulan diller hakkındaki bu tip bir konferans, yalnızca bilim adamlarının değil, aynı zamanda dil politikaları ve sosyolinguistik ile ilgilenen grupların da ilgisini çekiyor. Bu konferansa bilim adamlarının yanı sıra, İspanya'dan dil politikaları, dil eğitimi ve sosyolinguistikle ilgilenen bir grup da katıldı.

Son olarak da bu dilleri konuşan insanların, bu tip dillerle ilgili konferansların yapıldığını ve bu dillerle bilim adamlarının ilgilendiğini bilmeleri önemli. Çünkü bilim adamlarıyla, bu dilleri konuşan gruplar arasında bir işbirliği gerçekleşirse, bilim adamları da bu gruplara dillerini geliştirmekte yardımcı olabilirler. Örneğin; Dağıstan dilleri yazılı diller olarak 20'nci yüzyılın başlarında ve ortalarında gelişti. Dağıstan dillerinden Avarca yazılı bir dil, ama Tsez yazılı bir dil değil. Fakat Tsez konuşan insanlar resmi olmayan bir yazı dilini bu dilde çalışan bilim

adamlarının katkısıyla geliştirdiler. Bu da kendi kültürlerini, hikayelerini yazabilmeleri açısından önemli. Artık hepimiz biliyoruz ki, oturma odalarına TV girdiği andan itibaren geleneksel masallar, hikayeler ve yaşlıların anılarını anlatmalarını ölüyor. Ama bu hikayeleri, özellikle insanların kendi hikayelerini koruyabilmek de önemli. Bazen resmi olmayan yazı dilleri bu işlere yarayabiliyor.

- Türkiye diasporasında yaşayan yaklaşık 5 milyon Çerkes, resmi engellemeler nedeniyle dillerini yeterince geliştiremediler ve bu diller yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Şimdi AB'ye üyelik aşamasında çıkarılan uyum yasalarının verdiği imkanları değerlendirerek ve AB fonlarının desteğiyle derneklerimizde kısıtlı imkanlarla dil kursları açtık. Dilimizin yok olmasını önlemek için neler yapmamızı önerirsiniz?

B. Comrie - Benim dışardan, genel koşulları bilmeyen birisi olarak tavsiyede bulunmam zor, ama bugüne kadar gördüğümüz başka



Soldan sağa: Toğuzata Ayla Applebaum, Mira Unaroko, Bernard Comrie, A. N. Abregov, Monica Hohlig

kültürlerden yola çıkarak genel şeyler söyleyebilirim.

Tehlikeye girmiş diller ve kültürler baskın kültürlerin sosyal, politik ve ekonomik baskıları altındalar. Bundan 100-200 yıl önce insanlar, ihtiyaçları olan her şeyi yiyecek, iş, evlilik gibi kendi küçük gruplarında bulabiliyorlardı. Fakat bugün koşullar değişti, hizmet, eğitim, iş, sağlık hizmetleri alabilmek için insanların daha geniş bir alanda yaşamaları ve farklı guruplarla iletişim kumaları gerekiyor. Bu geniş alanın yani baskın kültürün dilini, kültürünü bilmemiz artık var olabilmemiz için önemli. Tabii bu küçük dillerin

“Eğer toplumlar dilleri ölmesin devam etsin istiyorlarsa, bu dili çocuklarıyla konuşmaktan başka çareleri yok. Eğer, bireyler dillerini hiç değilse evlerinde olsun konuşmayı bırakırlarsa, yapacak hiçbir şey yok, dilleri ölmeye mahkumdur...”

ölmesi anlamına gelmiyor. Baskın kültüre adapte olmuş ama kendi küçük grubunun da dilini ve kültürünü yaşatan başarılı topluluklar var. Örneğin, Hindistan’da 100-200 yıldır bunu başarıyla yapan küçük dil grupları var. İnsanlar kendi azınlık gruplarının dillerini ve baskın kültürün dilini birlikte kullanıyorlar. Gerçek şu ki, bireyler birinden birini seçmek zorunda kaldıklarında çoğunlukla baskın dili tercih ediyorlar. Ama unutmamamız gereken bir şey var; bir dilin ve kültürün ölmesinde dış baskılar kadar, iç baskılar da önemli. Bir dil öldüğünde (sebeup her neyse), o dili konuşan bireyler, artık o dili konuşmadıkları için ölüyor. Anne babalar bir şekilde evde

çocuklarıyla dillerini konuşmuyorlar. Çocuklar okula başladıklarında, kendilerince bu dili konuşmamak gibi, bilinçli ya da bilinçsiz bir karar alıyorlar. Bir dil öldüğünde geri dönmek imkansız değil, ama oldukça zor. Bazı durumlarda anneanne-dede dili konuşuyor ama anne-baba konuşmuyor. Eğer çocuklar anneanne-dedeyle çok vakit geçiriyorlarsa, yine de dillerini öğrenebiliyorlar. Yani, arada bir neslin kaybolması anneanne-dede tarafından bir parça telafi edilebiliyor, ama arada iki nesil boşluğu varsa, genellikle durum oldukça umutsuz ve başarı oranı çok düşük. Böyle bir durumda belki dile çok meraklı olanlar, eğer yeterince doküman varsa, tekrar dilin doküman edildiği kısmını öğrenebiliyorlar. İngiltere’nin güneyindeki Korniş örneğinde olduğu gibi. Korniş 200 yıl kadar önce ölmüş bir dildi, şimdi yeniden bu yolla canlandırıldı. Tabii şimdi konuşulan Korniş, orijinaline ne kadar benziyor, onu bilemiyoruz. Ama “Kornişim” diyen insanlar İngilizlerin anlamadığı bir dil konuştukları için mutlular. Bu tip bir dilin, en çok amblem fonksiyonu var. Kornişler “ben İngiliz değilim ve İngilizlerden farklı bir dil konuşuyorum” diyor ve bunu önemsiyor. Sonuç şu; eğer toplumlar dilleri ölmesin devam etsin istiyorlarsa, bu dili çocuklarıyla konuşmaktan başka çareleri yok. Eğer, bireyler dillerini hiç değilse evlerinde olsun konuşmayı bırakırlarsa, yapacak hiçbir şey yok, dilleri ölmeye mahkum.

Diğer bir faktör ve aslında karar verilmesi zor bir faktör de, dillerin standartlaştırılma çabaları. Bu genellikle diyalekt farklarını ortadan kaldıran bir çalışma ve farklı diyalektleri konuşan insanları zor durumda bırakan bir durum. Kafkaslar dışındaki dil standartlaştırılma çabalanna bakarsak, bazı başarılı örnekler olduğu gibi, başarısız örneklerin de oldukça fazla olduğunu görüyoruz. Hangi diyalektin standart dil olarak kabul edileceği kararında, çoğunlukla politik nedenler oldukça baskın ve bu, farklı diyalektleri konuşan gruplar arasında çelişkilere neden oluyor. Örneğin, Keltik dilleri, Welsh, İrlanda dilleri gibi. Standart olarak geliştirilen dil, bu dilin diğer diyalektlerini konuşanlar tarafından hoş

“Öncelikle baskın kültürün şunu kavraması gerek; çeşitlilik bir ülkeyi zenginleştiren bir faktör. Değişik kültürlerin, dillerin bir arada yaşadığı toplumlarda bilimde, teknolojiye, sanatta, bir şekilde yaratıcı fikirler, ürünler daha çok geliyor...”

karşılanmadı ve kabul görmedi. Sonuç olarak insanlar direnç gösterdiler ve yerel dili konuşanlarla, bu standart dili konuşanlar arasında ciddi çelişkilere oldu. Bu tabii ki hoş bir durum değil. İnsanların yerel dillerini ciddi bir birikim sonucu oluşturdukları ve bu dillerin onların kültürlerinin, dolayısıyla kendilerinin bir temsilcisi olduğunu düşünürsek, bunun küçük görülmesi ya da entelektüel bir zorla değiştirilmeye çalışılmasını kabul etmek çok zor. Dolayısıyla her grup bu tip faktörleri göz önüne alarak, dil standartlaştırmasına olan tavırlarını kendileri seçmek zorunda.

Dil standartlaşmasına başarılı bir örnek Bask dili. Şu anda okullarda konuşulan standart Bask, aslında Bask dilinin yerel diyalektlerinden biri. Televizyonda, basında, okullarda ikinci dil eğitiminde bu standart Bask kullanılıyor ve oldukça da kabul görüyor. Çünkü aslında bu çocuklar, anne babaları Baskça konuşmayan yalnızca İspanyolca konuşan ailelerden geliyorlar ve okulda ana sınıfından itibaren, standart Baskçayla iki dilli olarak eğitimlerini tamamlıyorlar ve standart dili kabulleri problemsiz oluyor.

Bazen de, eğer standart olarak geliştirilen dil, yerel dillerden çok farklıysa, bireyler kendilerini ikinci bir yabancı dil öğreniyor gibi hissediyorlar ve zorlanıyor, dolayısıyla da direniyorlar. Örneğin, orta çağda Latince genel dil olarak oldukça kabul görmüş bir dildi, ama her seferinde insanlara “bu kullandığınız Latince, doğru dürüst Latince

değil” dedikçe, insanlar otoritelerin dediği doğru Latinceyi öğrenip kullanmak yerine, konuşmamayı tercih ettiler ve her yeni “Latinceyi doğru konuş” politikası ile Latince konuşan insan sayısı azaldı. Öyle ki, 19. yüzyıl Almanya’sında hala bazı insanlar doktoralarını Latince yazıyorlardı ama konuşulan dil olarak Latince hemen hemen ölmüştü.

- Türkiye’deki Çerkes diasporasına iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

B. Comrie - Bu mesaj yalnızca Türkiye’deki Çerkes diasporasına değil, bir anlamda dilleri, kültürleri azınlıkta olan her dile ve kültüre uygun bir mesaj olacak. Öncelikle baskın kültürün şunu kavraması gerek; çeşitlilik bir ülkeyi zenginleştiren bir faktör. Tek tip ülkelerde bilimde, teknolojiye, sanatta yaratıcılık çok fazla gelişmiyor. Değişik kültürlerin, dillerin bir arada yaşadığı toplumlarda bir şekilde yaratıcı fikirler, ürünler ve hatta teknoloji daha çok geliyor. Çeşitliliğin zenginlik olarak görüldüğü, küçük grupların hem kendi dillerini ve kültürlerini koruyup, hem de kolektif kültüre katkıda buldukları toplumları kurmak mümkün ve bu toplumlar, en güçlü topluluklar olarak bu yüzyılda karşımıza çıkıyor.

- Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ediyor, çalışmalarınızın başarıyla devamını diliyoruz.

B. Comrie - Ben de size teşekkür ediyorum ■

“...Çeşitliliğin zenginlik olarak görüldüğü, küçük grupların hem kendi dillerini ve kültürlerini koruyup hem de kolektif kültüre katkıda buldukları toplumları kurmaları mümkün ve bu toplumlar bu yüzyılda, en güçlü topluluklar olarak karşımıza çıkıyor.”

Rusya ve Çerkesya arasındaki ilişkilerin 450. yılı konusunda Adıgey Cumhuriyeti yönetimine 2006 yılında verilen resmi bilgi talebine cevap:

16. ve 18. yüzyıllarda Çerkes-Rus ilişkilerinin durumu ve Adıgey'in (Çerkesya'nın) 16. yüzyıl ortasında Rusya'ya gönüllü katılışı meselesi...

Dr. V.V. TREPAVLOV (Tarih Bilimleri Doktoru)
Rusya Bilimler Akademisi, Rusya Tarihi Enstitüsü

Rusçadan Çeviren: MURAT PAPŞU

Kuzey Kafkasya prenslikleriyle Rusya arasındaki aktif politik ilişkiler 16. yüzyılın ortalarından itibaren başladı. O zamanki diplomatik kurallara göre bu ilişkiler sık sık özel antlaşmalarla ("şert") şekilleniyordu ve tabiyet ("holopstvo") beyanları görülüyordu. Ancak o zamanki anlayışa göre tabiyet, himaye, süzerenlik vb. durumlar bazen şarta bağlı oluyordu.

Sadece Kafkasya'ya değil, Sibiry, Kalmuk vd. bölgelere ait belgelerin de gösterdiği gibi, "şert" anlaşmaları temelinde ilan edilen "tabiyete" ciddi ihtiraz kayıtları düşmek gerekir. Çerkes, Dağıstan, Gürcü ve diğer yöneticilerin Rus çarlarına tekrar tekrar yaptıkları iki yüzyıllık "şert anlaşmaları" epopesi geç ortaçağda uluslar arası ilişkilerin bu özelliğini ortaya koymaktadır.

Kafkasya uzmanları bunu bu şekilde tespit ediyorlar ve yazarların çoğunluğu o zaman yapılan ittifakları Çerkeslerin Rus çarınının tabiyetine geçme olarak kabul etme eğiliminde değiller. Bu beyanları yerel yönetici elitin ve Rusya yöneticilerinin çıkarlarının uyuşması sonucu, üçüncü güçlere (Kafkasya için mücadele eden

komşu devletlere) karşı kurulan siyasi bir ittifakın belgesi olarak yorumluyorlar. İran, Osmanlı ve Rusya arasındaki dengeler yerel yöneticilerin dış politikasının temelini oluşturuyordu. Bu dengelerin sonucu Kafkasya'da periyodik olarak "ortak tabiyet" denebilecek bir durum oluştu, yani aynı anda Rus çarına, İran şahına veya Osmanlı sultanına bağlılığın kabul edilmesi...

Ayrıca "çarın yüce eli altında bulunma" amacıyla çok kez yapılan anlaşmalara, bu tür ifadeler belgelerde olmasına rağmen ebediyen kabul edilmiş yükümlülükler olarak bakmak mümkün değildir. "Şertler" asla bugünkü devletler arası paktlarla aynı şey değildi. Onlar yöneticilerin şahsi anlaşmalarıydı ve yöneticilerden biri iktardan indiğinde geçerliliğini kaybediyordu, bu yüzden de periyodik olarak yenilenmesi gerekiyordu.

16. yüzyılın ortalarında, IV. İvan'ın Kazan ve Astrahan hanlıklarını ele geçirmesi ve Moskova Devleti'nin Hazar Denizi'ne çıkmasıyla aynı dönemde, Moskova ile bazı Çerkes yöneticileri arasında dostluk ilişkileri kuruldu. 1552, 1555 ve 1557 yıllarında Kabardey'den ve batı (Kuban)

Çerkeslerinden elçiler tabiyete alınma, Kırım hanlarının yayılmaçlığına ve Kazikumuk (Dağistan) şamhalına karşı mücadelede yardım talebiyle İvan Grozni'ye (Korkunç İvan) geldiler.

Fakat o dönemde Kuzey Kafkasya topraklarının Rusya'ya ilhakından bahsetmek için henüz erkendir; Rusya sınırları daha çok uzaktaydı. Bu ancak bir yakınlaşmanın başlangıcı sayılabilir. Kabardey bölgesi o zamandan itibaren tamamen Rusya'nın nüfuzuna girerken, batı Çerkesleri birkaç yıl sonra Kırım hanının ve Osmanlı sultanının himayesine girdiler, ki bu da onların Rusya ile ilişkilerini uzun süreliğine (hemen hemen 18. yüzyıl sonuna kadar) kopardı.

18. yüzyılda Rusya ve Osmanlı imparatorlukları askeri anlamda açıkça karşı karşıya geldiler. Çerkeslerin bazen bir tarafa, bazen de diğer tarafa bağlılık bildirerek sıkça bu iki rakip arasında tercih yapmaları gerekti. Petersburg'ta Çerkeslerin bağlılıklarının derecesini mesele etmediler ve onları imparatorluğun uyrukları saymadılar. Askeri potansiyellerini göz önüne alarak Çerkeslere her şeyden önce jeopolitik bir eylem aracı, yani iktidara görünüşte bağlı, fakat dış bir güç olarak bakıyorlardı.

Rusya'nın Kuzey Kafkasya üzerinde yargı yetkisinin genişlemesi için resmi temeller ancak 18. yüzyılda, Rusya ve Osmanlı devletleri arasında yapılan Küçük Kaynarca (1774) ve Yaş (1791) anlaşmalarından sonra ortaya çıktı. İmparatorluğun gerçek hakimiyeti ise bu bölgeye

ancak sonraki yüzyılda yerleşti. Buna bağlı olarak Rusya'nın yerel halkların tarihi kaderlerinde belirleyici rolü en erken bu dönemde hissedilir oldu. Kuzeybatı Kafkasya'nın Rusya imparatorluğuna nihai ilhakını biz 1860'ların ilk yarısında Kafkas savaşının bitmesiyle bağlantılandırmak taraftarız.

Dolayısıyla Adigey'in Rusya'nın bir parçası olması uzun bir süreçle gerçekleşti. Bu sürecin seyri gerçekte 16. yüzyıl antlaşmalarının maddeleriyle değil, Rusya devlet yapısının tedrici gelişimiyle, Rusya'nın askeri ve diplomatik başarılarıyla, Kafkasya'ya doğru topraklarını genişletmesiyle belirlendi.

Sonuç olarak, Çerkeslerin 16. yüzyıl ortalarında Rusya'ya herhangi bir ilhakı veya "gönüllü katılışı" olmamıştır. Son yıllarda bölgesel Kafkas araştırmalarında görülen "askeri-siyasi ittifak" formülasyonu, bizim görüşümüze göre, o da keza şarta bağlı ve açıklamalar gerektirse de, 18. yüzyıl sonuna kadarki Çerkes-Rus ilişkilerinin karakterini çok daha yeterli yansıtmaktadır. Bununla beraber ittifak, askeri güç ve ekonomik kaynak bakımından karşılaştırılabilir taraflar arasında mümkündür; ayrıca Rusya monarklarının hiyerarşik konumu Çerkes önderlerin statüsünden çok daha yukarıdaydı.

Biz 450 yıl önce Çerkesya'nın Rusya'ya ilhakının değil, aralarında ittifak ilişkilerinin kurulmasının söz konusu olduğunu düşünüyoruz ■

IV. İvan (Korkunç İvan) 1530-1584

1530'da Moskova'da dünyaya geldi. Babası Vasili üç yaşındayken öldü. Annesi Elena Türk asıllı Giliskiler'lerden geliyordu. Üç yaşındayken Rusya'nın başına geçen İvan, küçük yaşlardan itibaren entrikalarla uğraşmaya başladı. 1547 yılında taç giydi. O döneme kadar Moskova knezi olarak anılan Rus imparatoru, Çar olarak ilan edildi ve ilk Rus çarı oldu. Çar IV. İvan, küçük yaştan beri okuyageldiği eserlerin tesiri ve metropolit Makari'nin yaptığı telkinler neticesinde, kendini "Tanrı inayetiyle" bir hükümdar, Rusya'yı dilediği gibi idareye memur bir Çar diye telâkki ediyordu. 1560'da İvan'ın karısı Anastasya, İvan ve Fedor adlı iki oğlan bırakarak öldü. Her yönden üzerinde etkisi olan karısının ölümü, İvan'ın zevk ve safahat alemine dalmasına neden oldu. Bu süreçte bir çok kişi sürgüne gönderildi, yok edildi. 1564 yılının sonunda İvan, çocukları, saray hademeleri ve maiyetini, saray hazinesini de alarak Kremlin'i terketti. Bir yıl sonra soylulara ve ruhani liderlere gönderdiği mektupta "soyluların ihanet içinde olduğu için kendisinin Moskova'yı terkettiği" yazılıydı. Moskova'nın çabaları sonucu iki ay sonra Moskova'ya dönen İvan, 35 yaşında olmasına rağmen ihtiyar bir görüntüyle tanınmaz hale gelmişti. Döner dönmez hainleri(!) cezalandırmaya başladı. Böylece hem tek adam olma yönünde büyük bir adım atacaktı, hem de bunu destekleyecek ıslahatları yapma fırsatı bulacaktı. Nihayet Oprıçnina denilen idari bir sistemi yerleştirerek bu emellerine ulaştı. Çar bu rejimi tam yirmi yıl sürdürdü. Bu dönemde yarattığı olaylar ve yaptığı kanlı baskınlar sonucu çok sayıda insan öldürdü. Yine bu dönem içinde 1582 yılında kendi oğlunu bile öldürmekten çekinmeyen Çar İvan 18 Mart 1584 tarihinde öldü.



k
i
m
d
i
r

AÇF, Avrupa Parlamentosu'nda “Çerkes Günü” düzenledi

Avrupalı Çerkesler Federasyonu (AÇF) tarafından organize edilen “Çerkes Günü”nde kültürümüz, Brüksel’deki Avrupa Parlamentosu binasında gün boyu yapılan kültürel etkinliklerle, parlamento sakinleri ve yüzlerce ziyaretçiye tanıtıldı.

CUMHUR BAL

Nart Dergisi / Brüksel

Avrupa Parlamentosu'nda Çerkes Günü etkinliğini gerçekleştiren heyet, Elbruz ekibiyle birlikte...





Toplantı salonunda, Avrupalı Çerkesler Federasyonu Başkanı Admiral Daşdemir (sol fotoğrafta ayakta), Muhittin Kandur, Milletvekili Cem Özdemir, Çetin Öner ve Sabahat Lugan bilgilendirmeler yaparak, soruları cevaplandirdılar.

a P milletvekillerinden Cem Özdemir'in öncülüğünde "Avrupalı Çerkesler Federasyonu" tarafından organize edilen "Avrupa Parlamentosu'nda Çerkes Günü", planlandığı gibi 15 Ekim 2007 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de, Avrupa Parlamentosu binasında gerçekleştirildi.

Bu yıl ikincisi gerçekleştirilen etkinlikler, sabah 09.00'da "Avrupa Parlamentosu'nda Çerkes Günü" katılımcılarının AP binasına toplu gelişleriyle başladı.

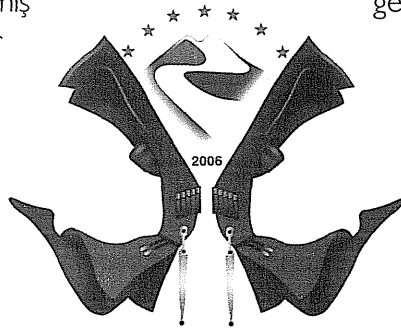
Bina içerisinde ilk göze çarpan, tüm ilan panolarının "Çerkes Günü" etkinliklerinin afişleri ile donatılmış olması idi. Hazırlanan broşürler büyük bir özenle orada bulunan tüm parlamenter ve çalışanlara dağıtıldı.

Heyete parlamento binasının gezdirilerek tanıtılmasının ardından, organizasyon için merkez

olarak tahsis edilen Yeşiller Partisi'nin Grup Toplantı Salonu'na geçildi. Burada yapılan hazırlıklardan sonra, tüm katılımcılar basın toplantısının yapılacağı salona alındılar. Parlamenter Cem Özdemir ve katılımcı grup adına seçilen Thamadeler (Muhittin Kandur, Çetin Öner, Admiral Daşdemir, Sabahat Lugan) Çerkesler kimdir, tarihleri, kültürleri gibi konularda bilgilendirmeler yaparak, neden burada olduklarını açıkladılar ve izleyiciler tarafından yöneltilen soruları yanıtladılar.

Heyet daha sonra fotoğraf çekimleri için AP bayraklarının bulunduğu bölüme geçti ve hep birlikte fotoğraf çektirdiler. Daha sonra heyet, folklor gösterisinin yapılacağı bölüme geçti. AP milletvekili Cem Özdemir,

burada yaptığı konuşmada, Çerkeslerin her zaman içinde yaşadıkları toplumlara sadık kalsalar da, özellikle uzun yıllar süren Kafkas-Rus savaşlarının ardından 1864 yılında, Ruslar tarafından farklı bölgelere ve ülkelere sürüldüklerini ve birçok





Heyeti AP binasına gelişinde başındaki kalpakla karşılayan ve tüm etkinlikleri boyunca yanlarında olan, Çetin Öner'in deyimile "etkinlikleri profesyonel bir orkestra şefi gibi yöneten" mihmandar Frank Schwalba-Hoth, tek tek ilgilendiği insanlarımızı aynı titizlikle uğurladı.

zorluklar yaşadıklarını anlattı. Konuşmasında kendisinin de Çerkes olduğunu belirten Özdemir, "Ait olduğum Çerkes kültürünü tanıtmak için her türlü çaba ve desteği vermeye hazırım. Bu yıl Avrupa Parlamentosu'nda ikincisini düzenlediğimiz 'Çerkes Kültürünü Tanıtma' etkinlikleri sırasında birçok faaliyet yer almaktadır. Bugün açılıшта sizlere Ankara Kafkas Derneği ekibi Elbruz Halk Dansları Topluluğu'nun gösterisini sunmakla gurur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz' dedi.

Avrupalı Çerkesler Federasyonu Başkanı Admiral Daşdemir de Çerkesce ve Türkçe olarak yaptığı konuşmada; "Bu etkinliği düzenlemekteki hedefimiz, Brüksel'deki Avrupa Parlamentosu kurum ve kuruluşlarında Çerkes kültürünü tanıtmaktır. Başka bir amacımız yok. Büyük zenginlikler içeren kültürümüzü tanıtmada bizlere ev sahipliği yapan sayın milletvekilleri Cem Özdemir ve Vural Öger'e halkımız ve şahsım adına çok teşekkür ederim" dedi. Özdemir ayrıca, Brüksel'e gelen delege ve katılımcılara da teşekkür etti.

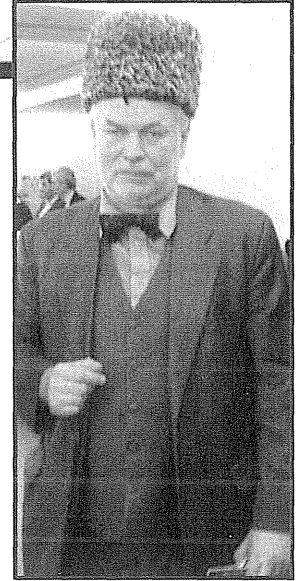
Daha sonra, Gare du Luxemburg giriş kapısı önünde oluşturulan pistte saat: 12.30'da, Avrupa

Birliği-Türkiye Karma Parlamento Eş-Başkanı Joost Lagendijk ile çok sayıda parlamenter ve AP çalışanının da izlediği bir açılış gösterisi yapıldı. Çerkes halk danslarını başarı ile sunan Ankara Kafkas Elbruz

Halk Dansları Topluluğu'nun birbirinden güzel gösterileri, öğle saatine rastlaması nedeniyle de kalabalık bir izleyici topluluğu tarafından büyük ilgi ile izlendi ve alkışlandı.

Gösterinin ardından heyet ve milli kıyafetleri içerisindeki Elbruz ekibi, milletvekilleri lokantasında yemeğe geçtiler. Elbruz'un geleneksel kıyafetleri parlamento binasında olduğu gibi burada da ilgi odağı oldu.

Öğleden sonraki program, Yeşiller Partisi grup odasında düzenlenen bir törenle başladı. Tören sırasında Parlamento Kütüphanesi Müdürüne, Çerkesleri konu alan yaklaşık 30 kitap, Çerkes kökenli ünlü yönetmen Muhittin



Kandur ve oyuncu, şair, yazar Çetin Öner tarafından takdim edildi. Kitapları memnuniyetle kabul ettiğini belirten kütüphane müdürü, önümüzdeki günlerde bu kitapların inceleneceğini ve en kısa zamanda dijital ortama aktararak kullanıma sunulacağını anlattı.

Bir sonraki görüşme yine Yeşiller Partisi grup toplantı odasında Avrupa Parlamentosu I. Başkan Vekili Luisa Morgantini ile yapıldı. Milletvekili Cem Özdemir'in de hazır bulunduğu görüşme 45 dakika sürdü. Toplantıda Çerkes kültürü, tarihi, Çerkeslerin bugünkü durumları ile ilgili bilgiler verildi ve başkan vekilinin soruları yanıtlandı. Daha sonra Luisa Morgantini'ye Adige Bayrağı takdim edildi ve bayrak üzerindeki renkler, yıldızlar, oklar ve anlamları konularında bilgi aktarıldı. Görüşme sonunda A P I. Başkan Vekili Luisa Morgantini, son derece memnun olduğunu ve verdiğimiz bilgilerden oldukça faydalandığını belirtti.

Daha sonra AP genel kurul salonuna alınan Çerkes heyetine, gruba eşlik eden mihmandar tarafından Avrupa Parlamentosu ve çalışmaları hakkında detaylı bilgiler verildi.

Programın akşamki bölümü saat:18.30'da

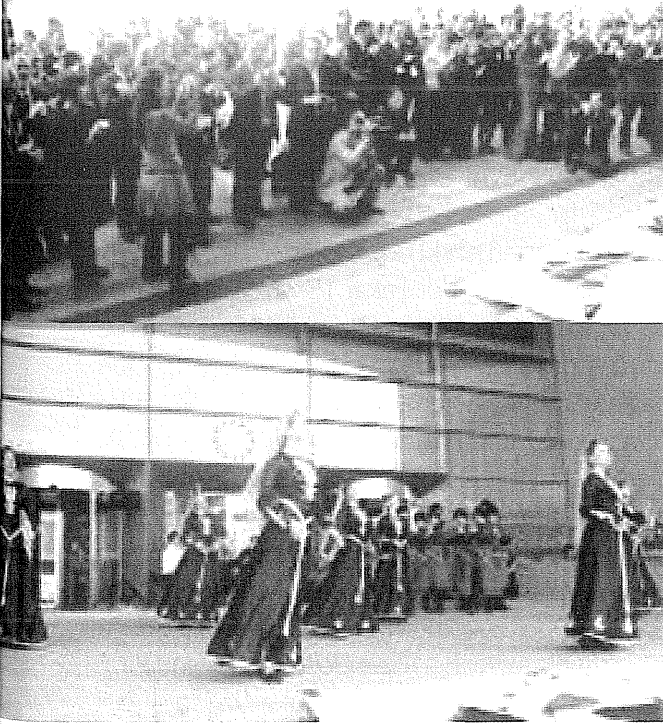
akşam yemeği ile başladı. Yaklaşık 400 kişilik bir salonda verilen yemekte Çerkes heyeti, her masada dil bilen birkaç kişi olacak şekilde oturdu. Bunun yapılmasındaki amaç, yabancı katılımcılara Çerkesler hakkında gerekli bilgilendirmeleri yapabilmektir ve bunda da başarılı oldu. Salonu dolduranların %60'ının yabancı olması, organizasyonu yapanları hem şaşırttı, hem de mutlu etti. Yemeğe Avrupa Parlamentosu I. Başkan Vekili Luisa Morgantini, milletvekilleri ve parlamento çalışanlarının yanı sıra, Türkiye'nin AB büyükelçiliğinden de temsilciler katıldılar.

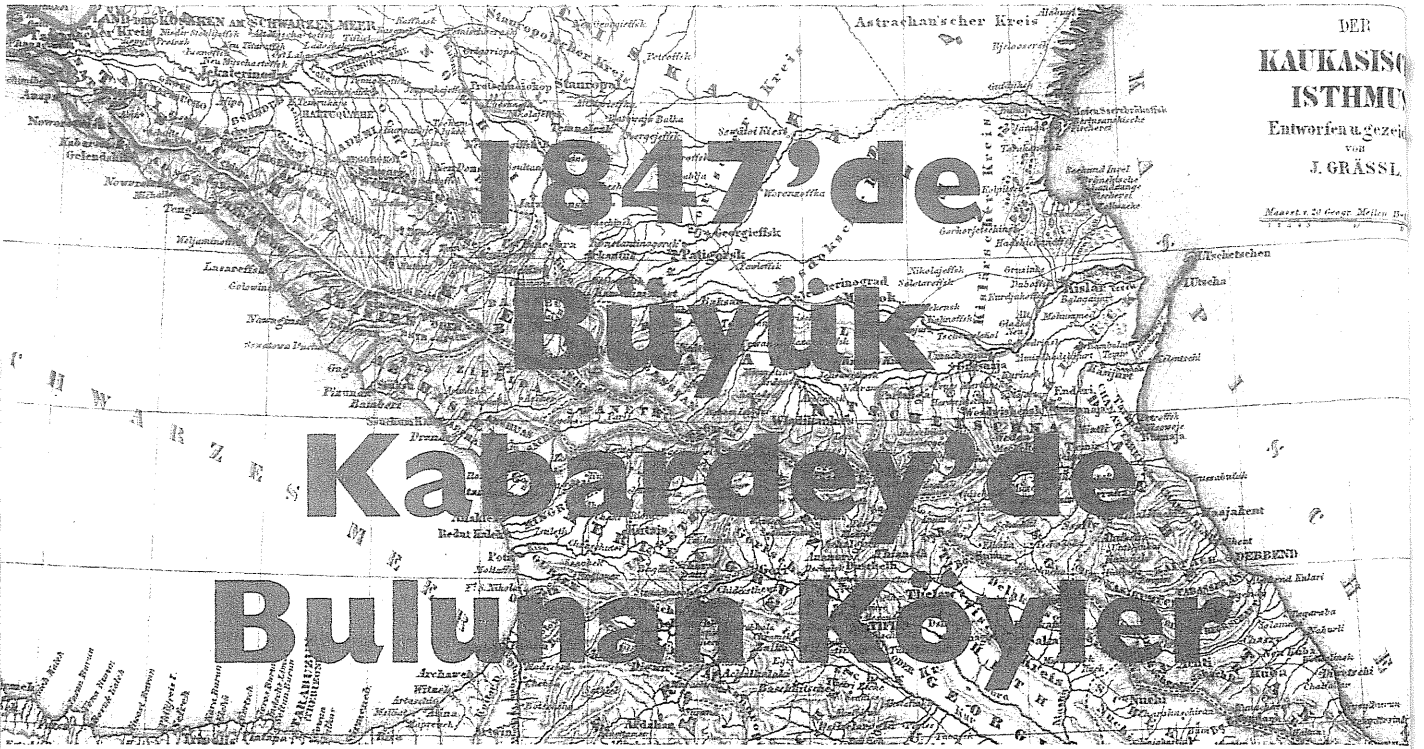
Yemek esnasında ilk olarak Ankara Kafkas Derneği Dans Ekibi Elbruz bir gösteri yaptı. Büyük ilgi ve merakla izlenen gösterinin ardından, salondakilere, Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde çekilen ve Abazinlerin konu edildiği bir belgesel sunuldu.

Elbruz ekibinin büyük alkış alan ikinci oyunlarının ardından, Çerkesleri anlatan İngilizce bir sunum yapıldı. Program sonunda düzenlenen mahalli düğün büyük bir hayranlıkla ve merakla sonuna kadar izlendi, alkışlandı.

Avrupa Parlamentosu'nda Çerkes Günü etkinliğinin ilgi çeken bir yönü, gün boyunca çeşitli temaslarda bulunan heyetin, tüm resmi konuşmaları özellikle Adigece yapmasıydı.

Organizasyona katkıda bulunan kişilere, kendileri için hazırlanan teşekkür plaketlerinin verilmesinin ardından "Çerkes Günü" sona erdi





MURAT PAPŞU

Кabardey-Balkar Cumhuriyeti'nden Çerkes tarihçi Hasan Duman'ın "Vatanından Uzaklara" (Вдали от родины - Хэкум пәлэшәу) adlı kitabında yer alan bir arşiv belgesine göre düzenlediğim aşağıdaki listede, 1847 yılında Büyük Kabardey'de bulunan köylerin listesi verilmiş. Rusya'nın askeri idari makamları tarafından hazırlanan bu listenin eksiksiz olduğundan emin olamasak da, o dönemdeki yerleşim ve feodal yapı hakkında fikir veren önemli bir belge sayılmalıdır. Son dönemlerde yayınlanan arşiv belgeleri arasında bu tür çok sayıda liste bulunuyor.

Merkezi Kafkasya'da bulunan ve bugün Kabardey-Balkar Cumhuriyeti olarak bilinen topraklar Rusça terminolojide 17. yüzyıldan itibaren, biraz daha geniş sınırlarla "Kabarda" olarak adlandırılmaya başladı. Yine 17. yüzyılda Kabardey bölgesi, Rusçada "Bolşaya Kabarda" (Büyük Kabardey) ve "Malaya Kabarda" (Küçük Kabardey) olarak adlandırılan iki bölgeye ayrıldı. 18. yüzyılın ikinci yarısında Büyük Kabardey bölgesi Bahsan (Baksan), Şegem (Çegem), Balk

(Malka), Şereg (Çerek), Nalşık (Nalçık), Şhalıko (Şaluşka) nehirlerinin boyundaki toprakları ve Terk (Terek) nehri vadisinin bir kısmını kaplıyordu. Küçük Kabardey ise Mozdok'tan Balk'ın Terk'e döküldüğü yere kadar, Terk nehrinin her iki yakasındaki toprakları içine alıyordu.

Büyük Kabardey 18. yüzyılda Küçük Kabardey'i, aynı bölgede yaşayan Abazaları, Karaçayları, Balkarları ve Oset Digorları kendine bağlayarak merkezi Kafkasya'daki en büyük siyasi güç haline geldi. Fakat 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılın başlarında Rus birliklerinin yüzlerce köyü yakarak ve kıyım yaparak Kabardey'i kendine bağlaması, ayrıca veba salgınının yol açtığı yıkım siyasi gücünün sonunu getirdi. General A. Yermolov vebanın yol açtığı yıkımı şöyle aktarıyor: «Veba Kabardeylere karşı bizim müttefikimizdi; zira Küçük Kabardey'in bütün nüfusunu tamamen yok etti ve Büyük Kabardey'de yarattığı tahribatla onları o kadar zayıflattı ki, bir daha önceden olduğu gibi büyük kuvvetler halinde toplanamadılar». Sonuçta Küçük Kabardey Kafkasya'nın siyasi

haritasından silindi, topraklarının bir kısmına dağlardan inen Osetler ve İnguşlar yerleşti. Büyük Kabardey'den büyükçe bir nüfus da, o sırada henüz Rusya'nın hakimiyetinde olmayan Kuban'ın öte tarafına geçerek yerleşti. (Bugün Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nde yaşayan 'Hajret Kabardeyleri').

Köylerin sınıflandırıldığı dört grup (*Hatoşıkuey*, *Bekmirzey*, *Mısostey*, *Keytikuey*) yerleşik oldukları bölgeden başka bağlı oldukları soyluları da (prensleri) göstermektedir. Köyler de bağlı oldukları 1'inci ve 2'nci dereceden soyluların (*vork*) adını taşımaktadır. Karmaşık bir sınıf yapısına sahip Kabardey toplumu 18. yüzyılda feodal yapısını büyük ölçüde koruyordu. Sınıf yapısının en üstünde *pşılar* (prenslere) bulunuyordu. Daha sonra, Rusların kendi aristokrasi sistemine göre üç dereceye ayırarak adlandırdığı *vorklar* geliyordu. 1'nci dereceden *vorklar* *pşılara* bağlıydı, fakat hükümrandı. 2'nci ve 3'ncü dereceden *vorklar* kendi köylerine ve köylülerine sahip olabiliyordu, fakat 1'nci dereceden *vorkların* mülkiyetinden sayılıyorlardı. Büyük Kabardey o dönemde dört *pşı* ailesi (*Hatoşıkıko*, *Bekmirza*, *Mısost*, *Keytiko*) tarafından yönetiliyordu. Küçük Kabardey'de ise iki *pşı* ailesi (*Talostan* ve *Mudar*) hükümrandı.

Listede adı geçen köylerin bir kısmı, tamamen ya da kısmen 1860'lı yıllarda Osmanlı topraklarına göç etti. Büyük Kabardey'den gelen köyler çoğunlukla Uzunyayla'ya (Kayseri-Sivas), 'Gilahstaney' adıyla bilinen Küçük Kabardey köyleri ise Maraş Göksun'a yerleşti.

Köyler:

HATOHŞIKUEY

Balk (Malka) nehrinin sol tarafında

1. Karmahable
2. Hajihable
3. Abzonhable

Balk (Malka) nehrinin sağ tarafında

4. Babigüey
5. Hatoşoko Musabiy'in köyü
7. Lafışhable
8. Jantemirey

Bahsan (Baksan) nehrinin sol tarafında

9. Abukhable

Bahsan (Baksan) nehrinin sağ tarafında

10. Albay Hatoşoko'nun köyü
11. Zekohable
12. Konhable

Kışpek nehrinin sağ tarafında

13. Beşkazak köyü
14. Aşabey
15. Tambiy Mudar'ın köyü

Şegem (Çegem) nehrinin sol tarafında

16. Tohtamış Anzor'un köyü
17. Kundet Kambot'un köyü
18. Kundet Met'in köyü
19. Kundet İsmahil'in köyü
20. Agubek Aslanbek'in köyü
21. Şogenhable
22. Kazanş Jambot'un köyü
23. Dumaney
24. Alhtudokuey
25. Kundet Mihamet'in köyü

Şereg (Çerek) nehrinin sağ tarafında

26. Volhpeney

Uruh nehrinin sol tarafında

27. Anzor Zalimgeriy'in köyü

BEKMIRZEY

Balk (Malka) nehrinin sağ tarafında

28. Tramahable

Şhaliko (Şaluşka) nehrinin sol tarafında

29. Davutokuey
30. Kunijey

Kenje nehrinin sağ tarafında

31. Aydemirey
32. Şışş Hatoşıkıko'nun köyü

Kaynak:

Kuznetsov V.A.; "Vvedeniye v kavkazovedeniye" ("Kafkasolojiye Giriş"), Vladikafkas, 2004.

<http://www.ossetia.ru/caucasus/kabardinzi>

Skakov, Aleksandr; *Severnij Kavkaz na perelome epoh: Rossiya i gorts. (Çağların Kavşağında Kuzey Kafkasya: Rusya ve Dağlılar)*. <http://his.1september.ru/>

Şereg (Çerek) nehrinin sağ tarafında

33. Kaziyelerin köyü

34. Janhot Kuşuk'un köyü

Lesken nehrinde

35. Anzor Pşimaho'nun köyü

36. Anzor Anzor'un köyü

Uruh nehrinin sağ tarafında

37. Koğulhkuey

38. Anzor Mihametmirza'nın köyü

Terk (Terek) nehrinin sağ tarafında

39. Anzor Hatu'nun köyü

MISOSTEY

Balk (Malka) nehrinin sağ tarafında

40. Koşhable

41. Gatejey

42. Yinalhable

Bahsan (Baksan) nehrinin sol tarafında

43. Tambiy Batırşın'nın köyü

44. Sidakey

45. Yelhtirey

46. Kunaşhable

47. Kuşmezikuey

48. Kaseyhable

Bahsan (Baksan) nehrinin sol tarafında

49. Alheskirey

50. Navruz Bekmirza'nın köyü

51. Tambiy Doletgeriy'in köyü

Bahsan (Baksan) nehrinin sağ tarafında

52. Bjahokuey

53. Navruz Misost'un köyü

Bahsan (Baksan) nehrinin sağ tarafında

54. Tambiy Zenkuş'un köyü

55. Gatej Tabişe'nin köyü

56. Tij Aslanbek'in köyü

Şegem (Çegem) nehrinin sol tarafında

57. Borahable

KEYTIKUEY

Şhalıko (Şaluşka) nehrinin sol tarafında

58. Kundet Dohşıko'nun köyü

Kenje nehrinin sağ tarafında

59. Haptsey

Kenje nehrinin sol tarafında

60. Koşroko Misost'un köyü

Nalşık (Nalçık) nehrinin sol tarafında

61. Teğulaney

62. Kudeyhable

63. Ğuk'ejeý

Nalşık (Nalçık) nehrinin sağ tarafında

64. Kılışbiyhable

65. Alheskirey

Mışhoko (Meşhoko) nehrinde

66. Kılışıko Keysin'in köyü

67. Ağzağey

68. Havudhable

Arvuan (Urvan) nehrinin sol tarafında

69. Dığujoko Aslanbek'in köyü

70. Alpşavohable

71. Karabelerin köyü

72. Misost Alho'nun köyü

Arvuan (Urvan) nehrinin sağ tarafında

73. Jambot Pşimaho'nun köyü

74. Jambot Mihamet'in köyü

75. Temtirey

76. Zahohların köyü

77. Hosthable

Şereg (Çerek) nehrinin sağ tarafında

78. Janoko Musa'nın köyü

79. Dohşoko Kambot'un köyü

Şereg (Çerek) nehrinin sağ tarafında

80. Kazanş İsmahil'in köyü

81. Şenibey

Şereg (Çerek) nehrinin sol tarafında

82. Maharalann köyü

83. Mekaney

Arşıdan (Argudan) nehrinde

84. Dohşoko Jambot'un köyü

85. Yelbezduko'nun köyü

86. Lhostanaliyelerin köyü

87. Kojoko Mihamet'in köyü

ЦГВИА (Merkezi Devlet Askeri-Tarih Arşivi),
f. 13454, op. 2, d. 470, ll. 3-7.

Hasan Duman, *Вдали от родины – Хэкум пәләшләу* (Vatanından Uzaklara).



“Çocuklarım kendi vatanlarında Adigece konuşuyor kültürlerini yaşıyorlar, bu huzur bana yeter...”

ÇURMIT ERSİN,
hayatının geri kalan kısmını
ana vatanında yaşamayı seçti.
Önüne çıkan engelleri bir bir
aştı, üstelik kısa sürede
Maykop'ta başarılı bir iş
kadını haline geldi. Şimdi,
dönmek isteyenlere “Biraz
cesaret, ha marje!” diyor...

Ben Çurmit Ersin. Burada resmi kayıtlara Çurmit Duh Ersin olarak giriyorum. Artık kendi sülale adımlarını da eşimin sülale adını da nüfus cüzdanımda taşıyabiliyorum. Burada olmanın en güzel yanlarından biri de bunu yapabilmek sanırım.

**“Çerkesim” diyen herkesin vatanına
dönmesi gerekiyor...**

Her Çerkesin kendi topraklarında yaşamayı gerektiğine inanan bir insanım. Çerkes olarak var olmak istiyorsanız, vatanınızda olmalısınız. Bu düşünceyle

Röportaj: Bağ Behice
Nart Dergisi / Maykop

1992'de, dönemin Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından sınırlar açılmış, atalarının sürüldüğü anavatan topraklarına tekrar dönerek, yaşamlarını orada sürdürmeyi seçen bir avuç insan umutlarını, geçmişlerini, gelecek hayallerini, ideallerini, birkaç parça eşyalarıyla birlikte yanlarına alarak, bilinmez bir yolculuğa çıkmışlardı. Ama hepsinin ortak bir kararı vardı: ne olursa olsun ana vatanlarından geri dönmeyeceklerdi. Şimdi hepsi yeni bir hayat kurdu gittiği yerde. Burada yapamayacaklarını da yaptılar hatta, hiç pişmanlık yaşamadılar seçimleriyle ilgili. Zaman içinde onlar ev sahibi oldu, bizler diasporadan gelen misafirler; arkalarından gelenleri xabzenin en güzel şekliyle ağırladılar hep, ağırlamaya devam ediyorlar. Şimdi her biri, sürgünle çıkarıldıkları topraklarına sahip çıkan, geleceğini kendi vatanında şekillendirmeyi seçen birer iş adamı, iş kadını, öğrenci, ev hanımı, hepsi birer kahraman... Biz de bu bir avuç insanımızı anavatan topraklarımızda ziyaret ettik, yol hikayelerini dinledik, sizler için derledik...

hareket ettiğinizde her şey daha kolay oluyor, kendinizi burada buluyorsunuz zaten. Hep Çerkes olmakla gurur duyan bir ailem, çevrem vardı. Ben de "Çerkessiniz ama Türkiye'de nereye kadar Çerkes kalacaksınız, bunu nereye kadar koruyabileceksiniz" diyordum. Ben Çerkesce bilmiyordum, benim çocuklarım da bilmeyecekti. Ve sonunda farklı kültürden biri ile evlenmeleri çok normal olacaktı. Böylece yabancılaşacaklardı, bu kaçınılmazdı. Ben bu konuda kendimi koruyabilir, farklı kültürden biriyle asla evlenmezdim. Ama bunu Türkiye'de çocuklarıma, geleceğime nasıl aktaracaktım. Doğma büyüme İstanbul'daydım. Senede bir kere bir hafta köyüme (Uzunyayla Çerkes Kuşçular köyü) gidiyordum ve Çerkesliği orada bulabiliyordum sadece. Çerkeslerin değerini, ayrı bir millet olduklarını, farklı olduklarını orada görüyordum. Normal yaşantımda yaşadığım çelişkilerin cevabını orda buluyordum. Gittiğimde üç dört gün kalıyor olsam da, benliği kazanmam köyüm sayesinde oldu. Keşke herkesin asimile olmamış köyleri olsa böyle. Hatta buraya gelemiyorlarsa sık sık o köyelerine gitseler, kimliklerini yaşasalar. Herkesin ne olduğunu, kim olduğunu bilmesi gerekiyor çünkü.

Önce öğrenci olarak gelmek istedim, kabul edilmedim...

1991 yılında yerleştim buraya. Dört-beş yıl öncesinde vardı bu fikir. Kafanızda dönüş fikri kesinleştikten sonra, artık programı da yapıyorsunuz. 1989 yılında dönmek isteyen üç arkadaş, Nalçık Üniversitesi'ne başvurduk. İki bayan, bir erkektik. Refik Özdemir adındaki Çeçen arkadaşımız kabul edildi, Nuriye Çavuş ismindeki arkadaşım ile benim başvurum kabul edilmedi.

Bir yıl sonra, 1990 yılında gezmeye geldiğimde her şeyi gördüm aslında. Misafir olduğumuz için bir sürü protokol programına uymak zorundaydık, yemekler, davetler... Bütün bunları istemedim o zaman, "ben protokol değilim, yarın burada yaşayacak bir insanım, lütfen bana gerçekleri gösterin" dedim. Burada daha önceden

dönmüş bir arkadaşım vardı. Bu görevi üstlendi. Beni her sabah saat beşte kaldırıp kuyruklara, pazarlara götürdü. Sabahın beşinde başlayan pazar, 9.5-10 gibi bitiyordu. Her şeyi pazardan almak zorundaydınız, gıda, giyecek, kullanacağınız her şey. Ancak hiç para problemi yaşamadık. Türkiye'den buraya dolar getirmiştik, mesela 300 dolar. Burada bize bir sene yetecek bir paraydı bu. Bozduruyorduk ama harcayacak yer bulamıyorduk o günün şartlarında.

Babam yalnız gelmemi istemiyordu, sonunda onun istediği gibi oldu!..

Buraya mutlaka dönecektim, kararlıyım. Ailemi ikna etmem, bunun için de bir bahane bulmam gerekiyordu. O yüzden öğrenci olarak gelmek istedim başlangıçta. Çünkü "vatanıma dönüyorum" demeyi çok kolay kabul etmiyorlar. Her aile gibi "kız başına nasıl gideceksin, orada ne yapacaksın" dediler.

Eşim Miraç ile tanışıyorduk zaten, üstelik öğrencilik başvurularım da onun elinden geçmişti. O da dönmeyi isteyen bir insandı. Buraya gezmeye gelip döndüğümde, hemen ertesi gün yanıma gelip fikrimi soran, izlenimlerimi alan bir arkadaşım. O, burayı görmeden gelmeye karar veren bir insandı, ben de öyleydim aslında, ama aramızdaki fark benim bayan olmamdı. Ailemi ikna problemim vardı. Köy kökenli, Çerkesce konuşan, her şeyiyle Çerkes bir ailem vardı. Ama her ailede yaşanan bir karşı koymaydı onlarınki. Onlara, "Size karşı çıkacak konumda değilim, izniniz olmadan asla dönmeyeceğim. Ama bir gün mutlaka vatanıma döneceğim, bu da sizin rızanızın olduğu gün olacak" dedim. "Ben izin vermiyorum" dedi babam. Ben de, "Peki, ben de bekliyorum. Bir daha bu konuyu açmayacağım. Türkiye'ye yönelik bir şey benden beklemeysin" diyerek konuyu kapattım.

Sonunda babamın istediği şekilde buraya döndüm, yani yalnız dönmedim. Miraç ile konuştuk, evlenme kararı ve buraya yönelik kararlar aldık. O önce döndü. Ben evlenme formaliteleri, istenme işi, düğün programı falan yapıldıktan sonra eşimin arkasından geldim.



Bir gün bile pişmanlık yaşamadım, hala rüyada gibiyim...

Buraya geleceğime bir ay kala büyük tedirginlik yaşadım, sanki bana bir şey olacak da gelemeyecekmişim gibiydi. Geldikten sonra büyük bir huzur hissettim tabii. Her şey çok güzeldi, rüyada gibiydim. Hala da aynı huzuru yaşıyorum, Bir gün bile pişman olmadım. İnsanlar vatanlarını kazanmak için canlarını veriyorlar, kan döküyorlar. Burası bizim vatanımız ve bir şekilde bize sunulmuş, adeta cennet gibi bir yer. Buraya gelmekte nasıl tereddüt ederiz? Bir kez daha söylüyorum, "Çerkesim" diyen herkesin vatanına dönmesi gerekiyor.

Maykop'a geldiğimizde hiçbir işimiz yoktu. Ne iş yapacağımızı da bilmeden geldik. Nasıl ki Türkiye'de anavatana dönmemizi anlamayan, Çerkeslik bilinci olmayan Çerkeslerimiz varsa, burada da niye geldiğimizi bilmeyen buralı Çerkesler vardı. Perestroyka döneminden önce, Türkiye'de yaşadığımız zorlukları, onlar da burada çekmişler tabii. Orada Çerkesce konuşmak yasak iken, burada da Çerkesce konuşmak yasakmış. Benzer şeyler yaşadık bu insanlarla. Ama şimdi durum çok farklı. Sonuçta var olmak istiyorsanız bunun yeri kendi vatanınızdır, yok olmak istiyorsanız diasporadır. En güzel şey de çocuklarınıza bunu verebilmek oluyor, çocuklarınızın Adigece konuştuklarını duyabilmek... En büyük kaygımı giderdim böylece. Çocuklarını kendi topraklarında, kendi dillerini konuşup, kendi kültürlerini yaşıyorlar. Bu huzur bana yetiyor.

Ne iş yapacağımızı bilmiyorduk, dil bilmiyorduk... Bir büfe açtık ve çeyizlerimi satarak başladım ticarete...

Geldiğimizde, Maykop'tan bir arkadaş, küçük bir büfe açıp bir şeyler satabileceğimizi söyledi. Ama ne satacağımızı, bunları nerelerden alacağımızı bilmiyorduk ve bunun için dil bilmek gerekiyordu. Lazım olduğunda bir çivi bulamıyorduk mesela. Yeni evlendiğim için çeyizlerim vardı, gelirken aldığım açılmamış, üzerinde etiketleri olan kıyafetlerim vardı. Onları bir tezgaha koydum ve ticarete başlamış oldum. Aslında ticaret yapmayı hiç aklımdan geçirmiyordum. Bir süre sonra aradığınız birçok şeyi bulabileceğiniz bir büfemiz olmuştu. Gazete büfesiydi aslında. Gelmek isteyenlere örnek olmalıydık, gelenlerin başlangıçta kalacak yer problemi yaşamamaları için büyük bir evimiz olmalıydı.

Üç sene boyunca Türkiye'ye gitmedik. Gittiğimizde "ne yapıyorsunuz, vatandaşlık adınız mı, işiniz var mı, eviniz var mı..." gibi sorulara cevap verebilmeliydik. Artık evimiz, işimiz ve kırmızı pasaportumuz vardı, ayaklarımızın üzerinde durabiliyorduk, sorulara cevap verebilirdik. Çocuğumuz 1.5 yaşındaydı onu dedesine götürüp

gittik. Babam, Maykop'ta yapamayacağımdan korktuğunu ama şimdi bir korkusunun kalmadığını söyledi. Ben de "Keşke bunu daha önce sen yapsaydın da, bu görev bize düşmeseydi" dedim. O da kendine göre haklıydı. "Bizim zamanımızda Çerkesçe konuşmamızı yasaklıyorlardı, okullarda konuştuğumuzda cezalandırılıyorduk. Böyle bir idealin peşine düşemedik, hep sindirildik. Bunu yapacak gücümüz yoktu" diyordu. Daha sonra birkaç defa babam geldi. Ablam da buraya yerleşti, bir çocuğu anavatanında okuyor şimdi.

Herkes her nedenle dönebilir buraya, öğrenci olarak gelsinler, çalışkan insanlarımız çalışmaya gelsinler, yatırım yapmaya veya gezmeye gelsinler...

Türkiye'deki Çerkeslere diyorum ki; öğrenci olan gelsin vatanında okusun, daha ucuz, emekliyim diyen emekliliğini bu güzelliklerle dolu vatanında yaşasın, ticaret yapmak isteyen, daha iyi kazanmak isteyen çalışkan insanlarımız gelsinler

burada ticaret yapsınlar, bu kadar yıl geçmesine rağmen hala imkânlar çok müsait, çok fırsatlar var. İş adamlarımızın artık orda belli bir düzenleri vardır, burada iş yapacak, sıfırdan başlayamam diyen insanlarımızı finanse edip bir yol açsınlar, burada da yatırım yapsınlar. Yani herkesin yapacağı bir şey var burada, herkes her nedenle dönebilir buraya. Yeşillik cennet ise bir cennet burası, ayrıca fırsatlar ülkesi, daha ne olsun.

Burada hangi sektörlerde iş yapılır diyorsanız, gelip görülmesi lazım. Mesela koca Rusya'da bir tül fabrikası yok. Biz Türkiye gibi kapitalist bir ülkeden geldiğimiz için hemen burayı kavrayabildik. Türkiye'de kendi işimizi kurabilir miydik bilmiyorum. Özel bir şirkette çalışıyordum, en fazla yapabileceğimiz iş de buydu diye düşünüyordum. Burası o fırsatları size ister istemez veriyor ve gördüklerinizi birer fırsat olarak kullanmanıza sebep oluyor...

Diasporaya selamlarımı gönderiyorum. Oradaki Çerkesler, öncelikle ana vatanlarını görmeye, gezmeye gelsinler, teşekkür ederim.



Çurmit Ersin'in perde satış mağazasında çekilmiş bir hatıra fotoğrafı: Çurmit Duh Ersin'in (sağdan ikinci) ablası Çurmit Aynur da (yanında) emekli olduktan sonra Maykop'a yerleşenlerden, yanlarında çalışan Çup'e Ercan (sağ başta) ve bana eşlik eden sevgili ev sahibem Yedic Sevil birlikte... Ersin'in bu mağazaya bağlı çalışan bir atölyesi ve Aynur hanımın işlettiği bir de fast food restoranı var.



“Garip bir büyüü var buranın, gidip geliyorsunuz ama kopamıyorsunuz, sonunda yerleşiyorsunuz...”

BARISBİ FÜSUN, en son dönüş yapanlardan vatan topraklarına. “Burada ne güzelliklerin olduğundan bahsediyor herkes, ben olmayanlardan bahsedeceğim...” diyerek başlıyor sözlerine. Ve reel bir bakış açısıyla bir çırpıda anlatıveriyor gözlemlerini.

İsmim Füsün. Uzunyayla, Altıkeseş’liyim. Abazaların Barisbi sülalesindenim, eşim Kabardey. Adıgece bilmiyorum. 1992-93 yılında ilk olarak Nalçik’e öğrenci olarak geldim ve Kafkasya maceram orada başladı. Ben de 1.5 -2 yıldır burada yaşıyorum. Burada derken, Nalçik’deyiz, Abhazy’a dayız, Maykop’dayız, sonunda Kafkasya’dayız, bizim için fark etmiyor, bizim vatan topraklarımız buralar sonuçta. Mekan olarak yaşayacağımız yere karar vermedik henüz. Kısa bir süre sonra bebeğim doğacak gördüğünüz gibi, burada doğacak. Son gelenlerdenim.

Garip bir şey var burada. Şimdi siz de gideceksiniz, ama üç yıl, beş yıl, 15 yıl sonra da olsa buraya geleceksiniz mutlaka, bir yere not edin bunu isterseniz. Bir yeri çok içten severseniz, şartları ne olursa olsun sorunları da size sempatik gelebiliyor. Burası için çok duygusal konuşan kişiler böyle düşünüyorlar, ama reel şeyler de var.

Ben farklı olarak, burada olmayanlardan bahsetmek istiyorum. Hizmet sektörü yeni yeni oluşuyor burada mesela, en azından Türkiye’ye göre öyle. Orada bir şey satmak için sizi neredeyse kolunuzdan tutup içeri çekmek isterler, burada müşteriyle ilgilendiğinde tepki alıyorsun, “senden yardım mı istedim” falan diyor, alışmamışlar. Ama geliyor, çok yeni bir



sektör.

Mesela cafe kültürünü Türkiye’den gelenler getirmiş Maykop’a ve sektör şu anda onların elinde diyebiliriz. Çünkü hizmet sektörünü Türkiye’deki örneklerinden iyi tanıyor, biliyorlar. Aslında olması gereken buradaki mi, oradaki mi diye de düşünülebilir. Buradaki fazla yavaş, oradaki de fazla abartılı, hızlı bir sistem.

Benim gözlemime göre buradaki insanlar çok fazla paralarının hesabını yapmıyorlar. Bir de sistemin verdiği bir yaşam standardı var. Mesela Türkiye’de herkesin bir evi yok, bu da normal. Ama burada herkesin bir evi, çalıştığı bir işi var. Evi bir odalıdır, iki odalıdır ama evi vardır. Nüfus artışını özendirmek için her çocuk doğumuna para veriliyor. Birinci çocuğa daha az, ikinci çocuğa daha fazla falan. Miktarlar daha da artacak deniyor. Türkiye’de evlilik durumundan dolayı pasaport alabiliyorsunuz, ama burada öyle değil, alamıyorsunuz.

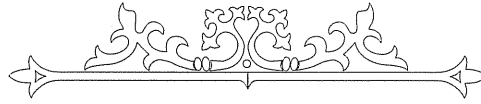
Buranın avantajı, geldiğinizde size ön ayak olacak, yardımcı olacak insanların olması. Geldiklerinde onlar yaşadılar zorlukları, ama

şimdi yeni gelenlere avantaj olarak sunuyorlar. Tabii ki her şey güllük güneşlik değil, bir takım sıkıntılar yaşıyorlar insanlar buraya geldiklerinde, ben de bir sürü evrak problemi yaşadım burada. Yabancısınız ne de olsa, Adıge olarak geldiniz ama dil bilmiyorsunuz, piyasayı bilmiyorsunuz, yasaları bilmiyorsunuz, ne yapmanız veya yapmamanız gerektiğini bilmiyorsunuz, geldiğiniz yerde bir sistem var ama siz buradaki sistemle tanışık değilsiniz. Ama daha önce gelen insanlar mutlaka yardımcı oluyorlar.

Burada olmak çok keyifli, stresten uzaksınız, her şey güzel. Garip bir şey var burada, mesela siz de gideceksiniz ama çok kalamayacaksınız, bir şekilde geri geleceksiniz buraya, sonra bir gün tamamen burada olmak isteyeceksiniz, böyle bir yer burası. Bundan sonra da burada olmak istiyorum, burası derken Nalçık, Maykop, Abhazyaya olabilir, benim için farkı yok. En son gelenlerden biri olarak ahkam kesmek istemem ama kişisel gözlemim, burada mutlu olmanız ne aradığınız, nerede aradığınızla ilgili bir şey. Birisi için sadece burada yaşamak yeterli iken, bir

başkası zengin olmak veya başka hayallerle gelmiş olabilir. İnsanların Kafkasya'ya bakışlarında kendilerine karşı dürüst olmaları gerekiyor temelde, burada yapacaklarınız, ne yapmak istediklerinizin cevabını bularak geldiklerinde daha mutlu olurlar. Doğal olarak Türkiye ile karşılaştırmalar, kıyaslamalar oluyor, ordayken de burayla kıyaslamalar oluyor, gayet doğal. Yaklaşık 20 yıl önce Türkiye'de çok farklı değildi buradan, ama burası çok hızlı geliyor. İki yıl önce geldim ben, iki yıl önceki ile şimdiki Maykop'un ne kadar farklı olduğunu gözlemleyebiliyorum ben mesela, pozitif anlamda geliyor.

Mesela ilk geldiğimde insanların giyimleri bana çok cesur ve abartılı gelmişti, onların sokakta giydiklerini ben gece bir davete giderken giyer miyim diye düşündüm. Ama bu da değişecek biliyorum diğer şeylerle birlikte. Buna örnek; 93'de Nalçık'e geldiğimde yanımdaki erkek arkadaşlarımıza, "Sizin kızlarınız da güzel ama giyimleri erkek gibi" demişler, çünkü burada bayanlar pantolon giymiyorlardı, şimdi giyorlar...

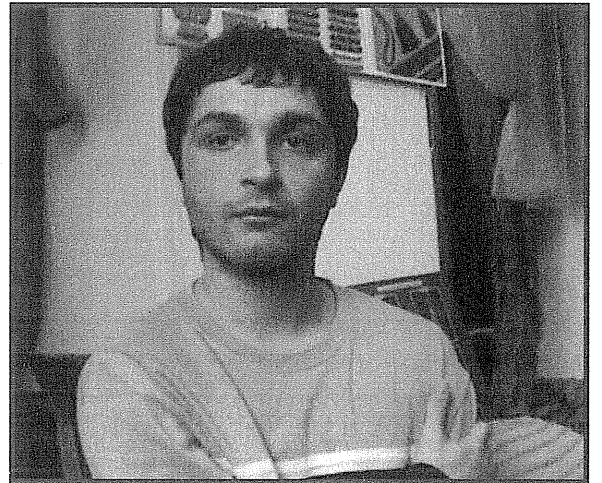


“Özellikle genç, öğrenci arkadaşlarımız gelsinler, hem üniversite okuyup, hem birkaç dil öğrenme şansları var...”

Ben Çurmit Nart Kalkan, Kayseri Kuşçu köyündenim.

Üç sene önce liseyi bitirdikten ve üniversite sınavına girdikten sonra kendi isteğimle geldim buraya. Akrabalanın burada olması ve babamın hayatı boyunca buraya dönüş fikri içinde olması, sürekli bunu bize aşılması etkili oldu dönmemde. Babam 88 yılından beri gelip giden bir insan.

2000 yılında ortaokulu bitirdiğim zaman, bütün diplomalarımı, tasdiknamelerimi her şeyimi alıp, yerleşmek üzere babamla buraya gelmiştim, liseye burada başlayacaktım. Kendi isteğimle



değil, babamın zorlamasıyla geldiğim için olmadı, bir hafta kaldık, geri döndük. Onun şu an pişmanlığını duyuyorum tabii, o zaman kalmış olsaydım, şu anda belki hem vatandaşlığım olacaktı, hem de dil konusunda daha az problem yaşayacaktım... Yani dönüş işini üç sene ertelemiş oldum.

Üniversiteyi burada okumak, bu defa benim kişisel tercihimdi. Türkiye'de yabancı dil okumuştum. Türkiye'de bir üniversitede yabancı dil okumaktansa, buraya gelip yabancı dil okumak daha mantıklıydı. Öğretim dili Rusça olduğu için Rusça öğrenecektim, İngilizcem vardı, bir de Almanca okuyarak otomatikman üç dil öğrenmiş olacaktım.

Fakat burada yabancı dil fakültesine girişte bazı sorunlar çıktı. Kendimi biliyorum ve çok iyi okuyan bir öğrenci değilim. Bu yüzden daha rahat bir bölüm olan ekonomi bölümüne girdim. Şu anda üçüncü sınıfta okuyorum. Ben geldikten üç dört ay sonra annem (Çurmit Aynur), daha sonra da babam geldi. Türkiye'deki okulunu bitirince abim de gelecek ve aile tamamlanacak. Yani, bizi buraya getirmek için çocukluğumuzdan beri babam elinden geleni yaparken, belli bir yaşa gelince biz onun dönmesine ön ayak olduk.

Geldiğim için pişman değilim hiçbir zaman da olmayacağım kendi isteğimle geldim ve burada yaşamaktan çok memnunum. Buraya geliş sebebim okumak filan değil, okulu bitirdiğimde de burada çalışmak, burada yaşamak, buradan biriyle evlenmek, çocuklarımla burada Adige kültürüyle, Adige dilini öğrenerek yetişmesini

istiyorum. Türkiye'de böyle bir imkân olmadığını bildiğim için isteğim bu yönde.

Buradaki üniversite hakkında da bilgi vermek istiyorum. Türkiye'deki insanlar; üniversite sınavını kazanamayan ya da askerlikten kaçmak isteyen öğrencilerin parayla gelip burada okuduklarını düşünüyorlar. Öyle değil; yani üniversite sistemine göre burada okumak daha kolay, Türkiye'de daha zor diye bir şey yok. Ancak, burada okumak Türkiye de okumaktan çok daha avantajlı. Turizm, ekonomi, hukuk fakültesi ve özellikle yabancı dil fakültelerinde burada okuduğunuzda, Rusça ile birlikte hem iki dil birden öğreniyorsunuz, hem kendi anadilinizi öğrenme şansınız oluyor. Öğrenci dört dil öğrenip beş-altı yıl sonra Türkiye'ye döndüğünde çok daha donanımlı olarak dönmüş olacak. Sistem zor değil, ama Rusça çok zor bir dil. Ben üç senedir buradayım ve % 100 öğrenemedim. Tabii ki evde sürekli Türkçe konuşmak, Türk televizyonlarını izlemek hep dezavantaj oluyor. Ciddi bir eğitim sistemi var, devamsızlık çok önemseniyor.

Ben burslu olarak okumuyorum, bizim zamanımızda üniversiteyle Kaf-Der'in anlaşması yoktu. Ben geldiğimde tek öğrenciydim, benden başka öğrenci olmadığı için sınıf da açılmadı. Yine Türkiye'den gelen dış hekimi Bıdanuk Hakan ağabey vardı, onunla birlikte diğer üniversiteye geçtik ve Afrika'dan gelen zenci öğrencilerle birlikte hazırlık okuduk. Buraya Mozambik'ten, Çad'dan, Filistin'den, İsrail'den, Adige olmadığı halde Suriye ve Ürdün'den gelen Araplar, her millettten insan var. Öğrenci değişim programından yararlanarak, hepsi burslu geliyor. Ve Rusya Federasyonu içinde Rusça bilmeden yaşanılacak en rahat yer Maykop olduğu için, yeni gelen öğrencileri Moskova genelde hep buraya gönderiyor. Yurt var, kalacak yer fazla problem olmuyor. Genelde yurttta kalmak istemedikleri için ev tutup iki arkadaş, üç arkadaş kalıyorlar.

Herkes vatanına gelmeli ama özellikle genç arkadaşlar öğrenci olarak gelerek başlayabilirler.

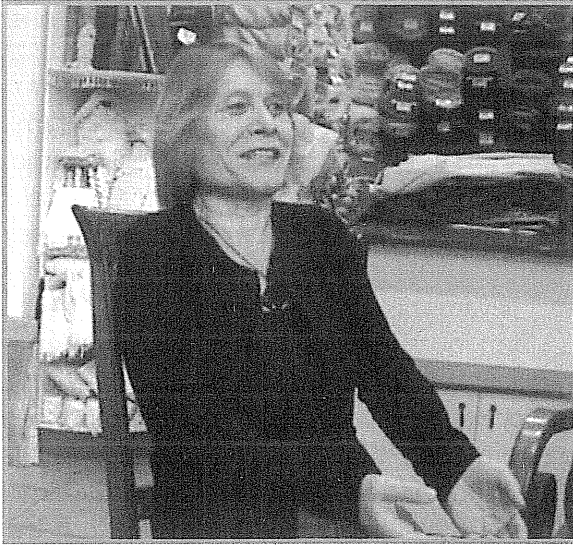


“Babam bizi vatanımıza dönüş fikriyle yetiştirdi...”

Ben Nilgün. Sivas'tan Tewguaje (Demirözü) köyündenim, Kabartayların Gul sülalesindenim.

Emekli öğretmenim, bekarım, yedi yıldır gelip gidiyordum, sonunda yerleşmeye karar verdim ve buradayım... Bir geldiğimde bir ay kalmıştım, bu yaz (2006) geldim ve yerleştim.

Yerleşme kararım hep vardı. Biz bir de bu fikirle büyüdük aile içinde. Babamın bize vermiş olduğu şey şuydu çocukluğumuzdan beri: “Çocuklar biz



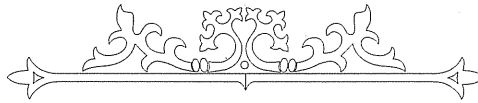
Adıgeyiz, biz burada misafiriz, bir gün gelecek vatanımıza geri döneceğiz” derdi. Biz hep böyle büyüdük. Yani bizim için yapılması gereken bir şeydi bu, yaptık. Şimdi kardeşlerim de gelecekler, onlara da bir yol açılmış oldu.

Babam kendisi de çok istedi dönmeyi, dönemedi. Bunu bize yansıttı bu defa, bizi bu fikirle yetiştirdi. Okullar tatil olur olmaz bizi köye gönderirdi mesela. Biz, dil öğrenmek adına üç ay hep köyde kalırdık. Babam bütçesini iki kat zorlar, köye kasa kasa meyveler falan getirirdi. Adıgeyce öğrenelim diye.

Annem de babamın söylediğinin aksini düşünmezdi, çünkü biliyorsunuz Adıgelerde baba ne derse, anne de onu diyor. Annem de iyi bir Adıge, aynı köyden Sohgil sülalesinden, biri aşağı mahalleden, biri yukarı mahalleden...

Babamın buraya geldiğini görmesini çok isterdim, göremedi, kaybettik onu. kalabalık bir ailenin büyük oğluydu, sorumlulukları ağırdı, bırakıp gelemedi buralara... Keşke görseydi, ama hissettiğini biliyorum.

Şimdi ben buradayım, emekliliğin tadını çıkıyorum. Boş dumamak için bir şeylere yardımcı oluyorum. hayatıma burada devam etmek istiyorum...



“Tek pişmanlığım daha erken gelmemiş olmak...”

İsmim Çurmit Aynur. Kayseri, Pınarbaşı, Uzunayla, Çurmuşek Kuşçular köyündenim...

Üç yıl önce Maykop'a yerleştim. Bankadan emekli olduktan sonra geldim. İyi ki gelmişim. Tek pişmanlığım geç gelmiş olmak. Keşke daha önceden gelseydim ve çocuklarım tahsillerini



burada sürdürselerdi.

Şimdi siz de görüştünüz, küçük oğlum Nart burada üniversitede okuyor, en büyük oğlum da Türkiye'de üniversitede okuyor, onun da en büyük ideali okulunu bitirince buraya gelmek. Buraya gelmek konusunda kendimi çok şanslı buluyorum. Kız kardeşim Ersin daha önce buraya yerleşmişti. Geldiğimde hazır bir sistem buldum yani...

Buraya gelmeyi düşünenler için söyleyeceğim birkaç şey var. Buraya sadece milliyetçi duygularla gelmesinler. Ekonomik şartlar da çok önemli. Önce bir gelip görsünler, gözlemlesinler. Buradaki yaşamı görsünler, yoksa biz ne dersek boş. Buranın toprağını koklayıp, suyunu içtiklerinde zaten otomatikman kendilerini burada bulacaklardır.

Ben 93 yılından beri her yıl gelip gidiyordum zaten. Biliyordum buranın durumunu. Ama orada da bir işim vardı, bırakmak istemedim. Bu kararında yanlış olduğumu sonradan anladım. Yani "emekli olalım, öyle gidelim" diye düşündüm.

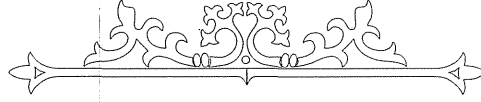
Aslında buraya geldikten sonra da, dışarıdan prim ödeyerek emekli olabilirdim, yanlışım. Çünkü çocuklar açısından da yaş ilerledikçe dil bir problem oluyor. Liseyi burada okusalar daha iyi olurdu tabii ki. Ama bizim fazla kaybettiğimiz bir şey yok, bunu telafi ediyoruz.

Türkiye'de bulunan dostlarımıza söylüyorum bir an önce gelin diyorum. Ne kadar erken gelirlerse, alt yapılarını o kadar sağlam kurmuş olurlar.

Burada bir başlangıç yaptıktan sonra ekonomik durumları kendiliğinden gelişecektir.

Şöyle diyeyim; şu Maykop caddesinde yürürken gençlerin Adigece konuştuklarını hissetmek, duymak insanın tüylerini diken diken ediyor. Başka hiçbir şey söylemeyeceğim. Yani gençlerin sokakta birbirleriyle Adigece küfürlü konuşmaları bile insana hoş geliyor. İnanamıyorsunuz, bu bambaşka bir duygu, bunu yaşamak lazım

Çalışıyoruz, mutluyuz, bekliyoruz herkesi gelsinler, görsünler...



“Sevdiğim ve ait olduğum yerde yaşıyorum...”

Ben Cup'e Ercan İşcan. Samsun Alaçam Karlı köyünde doğdum. Ubih'im.

Lise yıllarımda arkadaşlarım üniversite planları yaparken, ben buraya gelip okumayı düşünüyordum. Babam 1991'den beri buraya gelip gidiyordu zaten, dolayısıyla karşı çıkan olmadı. Üniversiteyi kazandım, kayıt için giderken, olur mu nasıl olur falan derken, kendimi 1 hafta sonra burada buldum. Ailem de buraya yerleşti.

Geldiğimde 5 Ekim'di, Adıgey Cumhuriyetimizin 5. yıldönümü kutlanıyordu. Üniversiteye başladım. Turizm ve Otelcilik bölümünü bitirdim. 5 yıldır da burada çalışıyorum. On sene oldu geldiğim ve bir kere bile niye geldim diye bir pişmanlığım olmadı. Sevdiğim

ve ait olduğum bir yerde yaşıyorum, çevremdeki insanlarla ilişkilerim iyi, çok mutluyum, daha ne olsun. Bekarım, hayatımı burada kurup devam ettireceğim.



Tarihçenin
mutfagından...

Ahmet Fetgeri Şoenu: “Soyumuz ve Ailemiz Hakkında Açıklamalar...”*

Hazırlayan: Dr. ÖMER AYTEK KURMEL

Evet, önce “söz” vardı...
Ve tarih her şeye rağmen “söz”üne devam ediyor...

1- Soyumuzun adı (Aşeni) dir. Buradaki (A)dan sonra gelen (Ş) harfinin aslı (Ş) ile (F) arasında bir sedadır. Arap ve Latin harflerinde bu sedayı verecek bir harf olmadığından (Ş) yazılmaktadır.

Dedelerimizin Kafkasya'daki yerleri Gdouta kazasının Vendirış köyüdür. Babam ve annem buradan Türkiye'ye hicret etmişlerdir.

1921 senesinde İstanbul'da görüştüğüm Gürcü prenslerinden olduğu söylenen (Şirvalşitz) adında bir zat, soyumuzu öğrenince bana fevkalade hürmet ve riayet göstermiş ve soyumuzun Gürcistan'da, bilhassa Batum civarında çok kalabalık ve çok kuvvetli olduğunu, eski bir mazide Gürcistan tahtına kadar yükselmiş bir soy olduğunu söylemişti.

2- AİLEMİZ: Tanıyabildiğimiz en büyük dedemizin adı (Mac)'dır.

(Mac)'ın bir oğlunu tanıyoruz. Adı (Bit)'dir. (Bit)'in 3 oğlundan ikisinin adlarını biliyoruz. Bunlardan birinin adı (Fetgeri) ve ötekini de (Sakut)'dur.

3- (Sakut)'un 4 çocuğundan üçü Türkiye'ye gelmiştir. Biri erkek, ikisi kız olan bunların adları: Musa, Şemsiye ve Zeliha'dır.

4- (Bit)'in diğer oğlu (Fetgeri), benim dedemdir.

5- (Fetgeri)'nin Habraa yahut (İbrahim), (Atkug) yahut buradaki adıyla Musa ve (Maçagua) adlarındaki üç oğlunun adlarını biliyoruz. Bunlardan en küçüğü olan (Maçagua) Kafkasya'da kalmış ve üç çocuğu olduğunu da sonradan öğrendim.

6- Habraa yahut burada takılan ismiyle (İbrahim) ise Türkiye'ye geldikten sonra kaybolmuş, askerde olduğunu söylediler fakat hakikatini bilmiyoruz. Ben çok küçükken bu amcamın bir müddet babamın yanında, Yanık'da bulunmuş olduğunu merhum teyzemden işitmiştim. Babam öldükten sonra biz İstanbul'a geldik ve kaldık. Annem de öldükten sonra büsbütün karanlık ve meçhulat içinde kaldık. Her şeyi unuttuk.

7- (Fetgeri)'nin diğer oğlu (Atkug) yahut (Musa) yani, (Habraa) yahut

1915 ve Çerkesler

HAKAN EKEN

A.Ü. Sosyal Bilimler Ens. M.A. İktisat

Osmanlı'ya geldiklerinden itibaren, Türkiye tarihinde nüfuslarına oranla daha etkin rol oynamış olan Çerkes toplumunun yazılı ürünleri, en çok sürgün ve sürgün öncesi tarihle sınırlı kalmıştır. Son 20 yıldaki radikal dönüşümler içinde, Türkiye tarihiyle, özellikle 1915 olaylarıyla ilgili, çeşitli taraflarca farklı kaygı ve görüşlerle verilen eserlerin, yanlı ve tahrik edici tarzda olduğu göze çarpmaktadır. Çerkes toplumunu ve aydınlarını üretmeye tahrik etmek için bu kitapları eleştirilerimizle birlikte tanıtmaya çalışacağız.

Türkiye'deki Çerkes toplumu, Osmanlı'ya ilk geldikleri tarihlerden itibaren, Osmanlı'nın son 60 yıllık çalkantılı döneminde; hem toplum içinde tek tek bireyler olarak, hem sivil toplum örgütlenmeleri olarak, hem de kamu görevlileri olarak, nüfuslarına oranla oldukça etkin olmuş bir toplumdur. Kurtuluş savaşı yıllarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında da bu böyle olmuştur.

Ancak Çerkes toplumu ve aydınları bu yakın tarihlerdeki önemli olaylar hakkında genellikle suskun kalmışlar, yeterince eser üretmemişlerdir. İlgileri çoğunlukla sürgün ve ondan önceki tarihleri üzerinde olmuştur.

Oysa, Türkiye'nin özellikle son 20 yılda yaşadığı politik, kültürel ve ekonomik dönüşüm sürecinde çeşitli taraflar, kendi argümanlarını desteklemek için tarihin bu dönemi üzerinde yoğun bir biçimde çalışmakta ve kendi yaklaşımlarına uygun tezler ortaya çıkarmaktadırlar. Bu gelişmeler sadece ulusal ölçekte olmamakta, Türkiye'nin dış ilişkileri çerçevesinde uluslar arası boyuta da yansımaktadır.

Aslında 1923'ten sonra bir biçimde egemen iktidar yapısının dışına düşmüş ve yakın zamanlara kadar, sürekli ve sağlıklı bir çoğulcu demokrasinin oluşmaması nedeniyle muhalefette kalmış sağ ve sol akımlar, öteden beri resmi tarihe karşı

kendi farklı tarih anlayışlarına uygun tezler üretmekteydiler. Ancak, son yıllardaki radikal dönüşümler üzerine, bunlar daha da çoğalmış ve çeşitlenmiş, resmi tarih görüşünde de yeni açılımlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bilindiği üzere, 1915 tehciri ve "olayları" ile simgeleşen Ermeni sorunu da, hem muhalif akımların, hem resmi tarih görüşünün ve hem de Ermenilerin en önemli tartışma konularındandır. Giderek de daha çok gündeme girmektedir. Yukarıda değindiğimiz gibi, Çerkeslerin 19. yy. sonları ve 20. yy.'ın ilk çeyreğindeki aktif konumları nedeniyle resmi tarih görüşü ve Ermeni görüşlerinde çok ilginç ve Çerkes toplumu için tehlikeli bir yakınlaşma ortaya çıkmaya başlamıştır. Aşağıda ayrı ayrı incelediğimiz Ermeni yazarlara ait dört kitap, genel (hatta resmi diyebileceğimiz) Ermeni görüşüne uygun olarak 1915'i Osmanlı yönetiminin sorumluluğunda bir soykırım olarak değerlendirirken, bu olayda Çerkeslerin ve Kürtlerin de önemli sorumlular olduğu iddiasını öne çıkartmaktadırlar. Benzer şekilde Türk Tarih Kurumu'nun bazı üyelerinin ve diğer kimi Türk yazarların, çeşitli ortamlarda, bu olaylarda Çerkesler ve Kürt'lerin payı olduğunu söylemeye başladıklarını görüyoruz. Ayrıca son yıllarda, Kurtuluş Savaşının ünlü Çerkes simaları tekrar haksız bir biçimde olumsuz figürler olarak gündeme getirilmeye başlanmıştır. Bu tabii bir iddiadır ve kanıtlanmış değildir. Ancak, yayınlar ve çeşitli gelişmeler, bu yönde güçlü bir şüphe doğurmaktadır. Bu yazıda bu şüpheleri güçlendiren gelişmelere ve yayınlara değineceğiz.

Ermenistan'ın siyasi, iktisadi ve askeri kuşatılmışlığından, Türkiye'nin ambargosunu gevşetmesi ile kısmen kurtulabilmesi için; bazı Ermeni yazarların, olayların sorumluluğunu olabildiğince Çerkesler ve Kürtlere yıkarak, bunu da resmi Türk tarih görüşünün kabul etmesini sağlayarak, bir açılım yapmaya çalışmaktadırlar.

Bu nedenle, Çerkesler yakın tarihleri hakkında suskunluklarını sürdürmeye devam ederlerse, başlarına altından kalkamayacakları yeni bir bela daha açılmış olacaktır. Bu konuda bir uyanda bulunmak ve Çerkes toplumunu ve

aydınlarını üretmeye tahrik etmek için bu kitapları eleştirilerimizle birlikte tanıtmaya çalışacağız.

Osmanlı İmparatorluğu ve Kemalist Türkiye'nin Devlet - İktidar Sisteminde ÇERKESLER Arsen Avagyan

Belge Yayınları, Ocak 2004, 302 sayfa

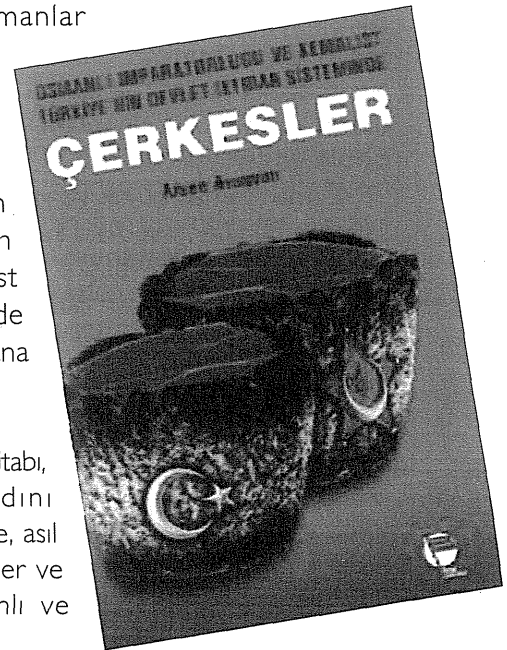
- I -

Tarihçilerin anlattıkları hikayeler çoğu zaman birbirleriyle uyumsuz. Bunun başlıca nedeni, her bir tarihçinin dünya görüşünde, dini inançlarında, etnik, ulusal aidiyetlerinde, sosyal, kültürel, iktisadi altyapılarında ve tabii ki bireysel tercihlerindeki farklılıklardır.

Özellikle devletlerin ve halkların büyük dönüşümler yaşadığı ya da buna zorlandığı dönemlerde, diğer birçok konuda olduğu gibi, tarih konusunda yazılıp, çizilenlere olan ilgi ve duyarlılıklar en üst düzeye çıkarlar. Kısa vadede en olağandışı, en tuhaf, en ve beklenmedik söylemler kolayca popüler olabilirler. Bir süre sonra o toplumda egemen olan güçlerin lanse ettikleri öne çıkar, alt üst oluş bittiğinde ise, toplumun ortalama çoğunluğunu rahatsız etmeyen bir tarih görüşü resmileşir, aralarında gerçeğe en yakın olanı dahil, diğer tüm söylemler büyük çoğunluğun stabilleşen yeni halinin yarattığı ilgisizlik içinde tozlu raflara kaldırılırlar. Resmi tarihin seçtiği kahramanlar parlatılırken, hainler suçlanır, karanlıkta susmaya mahkum edilirler. Bir gün yeni bir alt üst oluş döneminde tekrar ele alınana kadar.

- II -

Avagyan'ın kitabı, Çerkesler adını taşımakla birlikte, asıl konusu Çerkesler ve onların Osmanlı ve



Türkiye devletleri içindeki konumu üzerinden, Türkiye ile Ermenilerin ve Ermenistan'ın arasındaki sorunlu ilişkilere, kolayca mahkum edilebilecek bir sorumlu arama çabasındır.

Çerkeslerin geliş tarihi, Osmanlı'yı yönetenlerin, Osmanlı'yı ayakta tutmak için çok kültürlü, çok dinli bir Osmanlı kimliği fikrini geç bulup, erken terk ettikleri bir döneme rastlamaktadır. Önce Pan İslamizmi sonra Pan Türkizmi benimseyen yönetim anlayışının egemen olması, topluma katılan "son Osmanlı"ları, Osmanlılığa sarılmaya çalışan Çerkesleri, artan nüfuslarına rağmen, trajik bir yalnızlığa doğru itmiştir.

Bir noktada Çerkeslere "haydi, Osmanlı'nın Ermeniler başta olmak üzere Hıristiyanlar, Araplara ve hatta Kürtlere yaptığı baskılara alet olduğunu itiraf et; böylece sadece bir alet olduğun için suçunun cezası da hafifleyecektir" demektedir. Ancak, böyle bir itiraf halinde, satır aralarında Osmanlı yönetiminin ayrılmaz ve üst düzeyde sorumlu bir parçası olarak lanse ettiği Çerkeslere, en ağır cezayı indirmeye hazır beklemektedir. Bu itirafın, coğrafi, iktisadi ve askeri olarak kuşatılmış olan Ermenistan'ın, Türkiye ile ilişkilerini resmen değilse de, fiilen yumuşatmanın zeminin hazırlayacağını ummaktadır.

Avagyan, sadece Çerkesleri değil, Kırım'dan ve Balkanlar'dan gelen bütün Müslüman nüfusun, kaçınılmaz olarak, sivil - asker bürokraside yükselmelerini ve görevleri gereği yaptıklarını Osmanlı'nın politikalarına alet olmak olarak anlatmaktadır.

Yüzlerce yıllık Osmanlı tebaası olan Müslüman Balkan muhacirleri ile zaman zaman özerk, yarı bağımsız bir yönetime sahip olsa da, Osmanlı'nın askeri işgalini yaşamış ve onunla feodal ilişki içinde olmuş Kırım muhacirlerinden, Çerkesler elbette farklılık göstermişlerdir.

Zaman zaman büyük ve yıkıcı işgallere maruz kalmakla beraber, 1860'lara kadar ne Osmanlı'nın, ne Rusya'nın ne de başka bir bölgesel gücün sömürgesi ve tebaası olmayan Çerkeslerin; anavatanlarının işgali ve sürgüne uğramaları sonucu, sığındıkları Osmanlı ile ilişkileri hem bu nedenle sorun yaratmış, hem de buna rağmen, beklentilerinin aksine çökmekte olduğunu gördükleri bu devleti, yani ikinci ve son vatanlarını ayakta tutabilmek için, belki diğer herkesten çok sahiplenmiş ve savunmuşlardır. Yazar, bunun farkındadır ve bunu kitabındaki tezlere kanıt olarak kullanmıştır.

- III -

Kitap, ilk sayfalarda ve sonuç bölümünde zaten tezini açıkça ortaya koymaktadır. Özetle, Çerkesleri Osmanlı'nın başat unsurlarından biri olarak sunmaktadır. Böyle olmasına rağmen, II.Abdülhamit'in ve İttihat ve Terakki'nin, "maalesef" Çerkesleri kirli işlerde kullandıklarını ve uluslararası anlaşmalarda da "tescillenen" bu suçları nedeniyle de, bir anlamda kendilerini kurtarmak için Kurtuluş Savaşı'na katıldıklarını, ama bir süre sonra buradan da tasfiye edildiklerini söylemektedir. Kitap, baştan benimsenmiş bu tezlere inandırıcılık sağlayacak kanıtlar toplama çabasından ibarettir.

İlk adımını, Çerkes adının anlam ve kökenini, daha çok Türkçe kaynaklı zorlama tezlerle, "kafakesen", "cengaver", "hepsi asker olan" gibi iddialara dayandırarak atmaktadır. Yine de bu zorlamanın farkındalığıyla, Çerkes adının etnik değil, ulus kavramına yakın sosyal bir kavram olduğunu söylemektedir. Çerkes adının etnik ya da ulusal bir bütünlüğü oluşturmadığının farkında olmasına rağmen, Osmanlı'daki Çerkeslerin kader birliğinden doğan, hemşehrilik olarak tanımladığım, buna karşın feodal hatta ilkel komünal düzeydeki alt kimlikleri tarafından her an kolaylıkla parçalanabilen bu ortak tutum alışlarını, adeta ortak karar alıp, hareket etmede aksamayan bir olgu gibi kullanmakta ve konuyu bilmeyen okuyucunun kafasında yine yanlış bir imaj oluşturmayı başarmaktadır.

Osmanlı'nın son 20 - 30 yılı içinde, gayrimüslim halkların başına gelenleri sıklıkla soykırım olarak adlandırıp, Avrupalıların yeterince müdahale etmemesinden yakınırken, Çerkeslerin sürgünü hakkında neredeyse hiçbir şey söylememektedir.

- IV -

Çerkeslerin Osmanlı İmparatorluğu içinde yerleştirilmeleri ile ilgili yorumlar; Çerkeslerin Ermenilere, Rumlara, Araplara ve Kürtlere karşı bastırma uygulamalarında kullanıldığına ilişkin tek ciddiye alınabilir dayanağıdır. Bu arada yeri gelmişken söylemek gerekiyor. Büyük bir sürgün, ardından ikinci bir sürgün yaşamış, binlerce yıllık vatanından koparılmış, yüzbinlerce ölü vermiş, parçalanmış, dinamik nüfusunun çoğunu bu süreçte kaybetmiş bir toplum, en iyimser ihtimalle % 4 - 8 nüfusa sahip olduğu bir ülkede nasıl olmuş ta neredeyse tüm Osmanlı tebasının başına bela olabilmiştir. Hatta Avagyan'ın, tezlerini zayıflatabileceği düşüncesiyle değinmediği, bu iskan uygulamaları sürecinde

Çerkeslerin yer yer Türk asıllı yerleşik halklarla da çatışmış oldukları bilgisini de katarsak. Bu ne cüret, bu ne akıl almaz güç ve iradedir, şaşmamak elde değil. Bulmuşken vur abalıya demektedir Avagyan.

Her ne kadar Çerkeslerin ve kısmen diğer muhacirlerin iskan politikalarına ilişkin açık resmi bir kaynak ne bu kitapta, ne de başka yayınlarda ortaya konmamışsa da, yerleştirildikleri bölgelere bakıldığında, Çerkeslerin öncelikle başkent İstanbul'u savunacak iç içe geçmiş halkalar şeklinde, ikincil olarak da başta Hıristiyanlar olmak üzere, çeşitli nedenlerle etnik sorunların yaşandığı bölgelere dengeleyici bir unsur olarak yerleştirildiklerini düşünmek abesle iştigal etmek olmayacaktır. Ancak özellikle 93 (1877-8) harbinin sonucunda, Balkanlara ve Rus sınırlarına yakın bölgelere yerleştirilen Çerkeslerin Anadolu'nun içlerine ve doğu Akdeniz yakınlarındaki Arap nüfus ağırlıklı bölgelere kaydırıldıkları görülür. Yani savunma halkalarının dış tarafı dağılmıştır.

Çerkeslerin bu iskan politikalarından kaynaklanan yerleşimlerinin ardından, yaşadıkları yerlerdeki diğer halklarla yaşadıkları sorunlar, Çerkesleri baskı aracı olarak kullanma politikanın doğal bir sonucu gibi yorumlanmıştır.

Oysa Kafkasya'dan sürgünün ardından, Balkanlar'dan sürgünün yaşanması, Çerkeslerin normal yaşama geçmesini geciktirmiştir. Çerkeslerin sosyal yaşantısını bilenlerin kolaylıkla anlayacağı üzere, birçok Çerkes, akrabalarına yakın olabilmek için de yerleştirildikleri yerleri terk etmiş, başka bölgelere göç etmiştir. Ayrıca Kafkasya'nın coğrafya ve iklim yapısından çok farklı bölgelere yerleştirilen Çerkesler, çok büyük sorunlar ve nüfus kayıpları yaşadıkları için de topluca başka yerlere göç etmişlerdir. Bu nedenle var olduysa bile, Osmanlı'nın uygulamaya çalıştığı iskan politikaları zayıflamıştır. Yine de Güney Marmara'da bir yay, Sinop'tan Hatay'a kadar uzanan bir hat üzerinde Çerkes nüfus yoğunluğu kalmaya devam etmiştir.

Burada asıl söylenmesi gereken, 1860'lardan, 1900'lerin başına kadar, bir türlü bitmek bilmeyen sürgün ve göç hareketleri nedeniyle, yerli halkla "toprak sorunları"nın yaşanmış olduğudur. Binlerce yıldır, kalabalık insan topluluklarının yaşadığı Anadolu'da, Çerkesler ve diğerleriyle birlikte sayılan milyonları bulan muhacirler için yeterince boş toprak olmadığı açıktır. Bu nedenle yerli halklarla,

hatta göçebe, yarı göçebe halklarla, tarım ve hayvancılık yapabilmek için toprak sorunları yaşanmıştır. Ortaya çıkan çatışmalar büyük ölçüde etnik bir husumetten değil, ekonomik ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. Bu sorunlar emperyalist devletler tarafından kendi çıkarları doğrultusunda farklı olarak lanse edilmiş, Osmanlı coğrafyasında çok kültürlü bir var oluşa engel olarak kendilerine tabi azınlık ve devletçikler yaratmak için kullanılmıştır.

Çerkesler, son 50 yılı çok şiddetli ve neredeyse sürekli olmak üzere, Ruslarla birkaç yüzyıla yayılan çatışmalarının yanı sıra, diğer işgalci devletlerle ve kısmen de kendi aralarındaki çatışmalar nedeniyle, gündelik kıyafetlerine ve sosyal düzenlerine, adetlerine kadar yansıyan, sinen bir silahlı yaşam biçimi geliştirmişlerdir. Bu tarzın Osmanlı'ya göçten sonra 1 – 2 yılda bitmesini beklemek ise en iyimser ifadeyle, bir safdillik olacaktır.

Yazar fikir olarak hazır olmasına ve fiilen de olayları çok didiklemesine karşın Çerkes sivililerin karıştığı olaylara ilişkin somut örnekler ortaya koyamamaktadır. En çok destek aradığı Rusya arşivlerinden yansıyan örnekleri ise hiç sorgulamamaktadır. Özellikle II. Abdülhamit'le başlayan ve İttihat ve Terakki'nin de kısa bir süre dışında uyguladığı Pan İslamizm ve Pan Türkizm politikalarının Rusya'da ayaklanma ve karışıklık olarak ifade ettiği yansımalarından söz ederken, Ermeni ve diğer Hristiyan halklarla Çerkesler arasındaki çeşitli sorunlara ilişkin verdiği birkaç örnekte Rusya'nın emperyal politikalarının izini aramayı nedense hiç aklına getirmemektedir.

- V -

Çerkeslerin sivil çatışmalarla ilgili suçlanabileceği yeterince iddia sunmadığının farkında olan yazar, Çerkeslerin ordu, jandarma, polis ve istihbarat kurumlarında yoğun bir biçimde yer almasını kendisine dayanak yapmaya çalışmıştır. Esasında Osmanlı'nın Çerkeslerden beklediği düşünülen sivil olarak varlıkları ile diğer halklar üzerinde baskı ya da denge unsuru olma beklentisinin Çerkesler tarafından karşılanmamış olduğunun üstü kapalı bir kanıtıdır bu durum.

Böl yönet politikasını kolayca II. Abdülhamit'e maleden Avagyan, başta İngiltere olmak üzere, bu politikanın asıl ağababalarına hiçbir atıfta bulunmamakta, Osmanlı'nın yüzlerce yıllık bir geleneğini göz ardı ederek, bunun sonuçlarından

kendine tez yaratmaya çalışmaktadır.

Çerkeslerin ve diğer muhacir halktan gelenlerin, Osmanlı bürokrasisinde yükselmesinin asıl nedeni, fiilen Osman Gazi'den itibaren başlayan, Fatih Sultan Mehmet ile kurumsallaşan "devşirme" politikasıdır. Her ne kadar Yeniçeri ocağının tasfiyesi ile kurumsal organizasyonu bitmiş olsa da, hem Osmanlı'nın farklı unsurları devlete bağlamanın bir aracı olarak, hem de taze kan nakli sağlayarak imparatorluğun canlılığını koruma gibi sonuçları bilindiğinden, uygulaması süren bir geleneğin doğal bir sonucudur.

Çerkesler de Osmanlı'nın son 50 yılında bu anlamda üstlerine düşen görevi yerine getirmişlerdir. Yukarıda değinilen nedenlerin yanı sıra diğer Müslüman halklara göre daha sıcak bir çatışma deneyimi taşımaları, Balkan ve Kırım muhacirlerine göre dışarıdan bir halk olarak kendilerini kabul ettirme konusunda kapatmak zorunda oldukları bir açığın bulunması ve belki çok az olarak da olsa güçlü bir Osmanlı ile anavatanlarını bir gün kurtarma umudu taşımaları, bir adım daha öne çıkmalarına neden olmuştur.

Çerkeslerin bu hizmet gönüllüğüne karşın, çeşitli nedenlerle bir vatan kaybetmenin verdiği hassasiyetle, devletin ve idarecilerin yanlış uygulamalarına, sırasında mevkileri pahasına karşı çıktıklarını Avagyan da ifade etmek zorunda kalmıştır ki çok daha fazlasını yazmak Çerkes aydınlarının bir görevidir.

Ayrıca Çerkeslerin Plevne ve Silistre örneklerinde olduğu gibi, bağlı oldukları devlet adına, tarihin acı bir trajedisi olarak birbirleriyle çatışmak pahasına, Osmanlı ve Rus ordularında nizami görevlerini yaptıkları da bilinen bir gerçektir.

- VI -

Hamidiye alaylarında komutan olarak görevlendirildikleri iddiası, bunun yaygınlığını kanıtlayacak herhangi bir istatistikle desteklenmemiştir. Hamidiye alaylarının başarısız bulunması nedeniyle, Hıristiyanlar dışında, Araplara ve Kürtlere de baskı uygulayacak şekilde Çerkes jandarma birlikleri kurulduğuna dair verilen örnekler her türlü abartma sınırlarının üstünde bir iddiayı içermektedir.

Kitapta Ermeni vilayetleri denen bölgedeki Çerkes varlığı en fazla 74000'e çıkarılabilmektedir. Bu bölgede 1 ila 1,5 milyon Ermeninin, ondan daha fazla sayıda da Türk ve Kürt nüfusunun var olduğunu hatırlarsak bu sayının ne kadar az olduğu hemen ortaya çıkacaktır. Çerkesler daha çok Ermenilerin

yoğun oldukları vilayetlerin batı sınırında, belki bir tampon olarak bulundurulmuşlardır. Asimilasyon gücü olarak değil. Bu kadar Çerkes'ten kurulan jandarma birlikleri (ki sayıları, görev alanları da bir muamma olarak kalmıştır); hem Ermenileri, hem diğer Hıristiyanları hizaya getirecek, Kürtlerden vergi toplayacak, hem Arapları, Bedevileri gözleyecek, hem de genel asayişe göz kulak olacaklardı. Herhalde Alaaddin'in sihirli lambasından çıkan dev, ancak bu kadar güçlü olabilirdi.

Oysa, Avagyan'ın tamamen etnik kaygılarla kurulduğunu düşündüğü bu birliklerin ve diğerlerinin asıl amacı, İstanbul'dan Bağdat ve Hicaz'a ulaşan demiryolları ve diğer ticaret yollarının güvenliğini sağlamaktı. Bu bölgelerin geleneksel ticari potansiyelinin dışında, giderek fark edilmeye başlanan enerji potansiyeli nedeniyle Avrupalı emperyalist devletlerin pay kapma mücadelelerinin odağı haline gelmesi, çatışmaları ateşleyen asıl etkeni. Avagyan dikkat dağıtmak amacıyla bu konuya hiç değinmemektedir.

Osmanlı'nın farklı kültürleri bir arada tutacak yönetim anlayışını geliştirememesi nedeniyle; emperyalist devletler işlerine yarayacağını düşündüğü her halkı, etnik temelde ulus devlet olma hayaliyle zehirleyerek, Osmanlı'nın parçalanması sürecini başlatmışlardır.

Ermenilerin başına gelenler, elbette tartışılması gereken, en azından çok ağır bir trajedidir. Ancak Batı'nın, ABD'nin bugün Irak, Afganistan, Kosova gibi birçok bölgede yaptığı bir oldu bittiyle, bir suç ve suçlunun teşhirinden ve kendince cezalandırılmasından ibaret olmayacak kadar önemli bir konudur. Emperyalist devletlerin çifte standartları kriter almak, tarihe bakışımızda baştan derin bir sakatlığı getirecektir. Ever Çerkesler devletin görevlileri olarak savaşmışlardır. Sadece Osmanlı için değil. Örneğin İsrail, Arap topraklarını işgal ederken, en yoğun yerleştikleri yerlerden biri olan Golan düşene kadar, İsrail'e karşı ortada kimse yokken savaşmışlardır. Bu yüzden oradan da sürgün olmuşlardır. Buna karşın İsrail ordusunda da görev yapmış ve yapmaktadırlar.

- VII -

Kitaba dönecek olursak, Rus arşivleri dışında bir kaynak bulamayan Avagyan doğu illerinde görevli Çerkes subayların bir isim listesini yayınlarken, çok çirkin bir biçimde okuyucuyu

bir kez daha yanıtma yoluna gitmektedir. Listede 1903'ten 1911'e kadar uzanan farklı atama tarihlerine yer verilmişken, bu görevlerden ne zaman ayrıldıklarına yer vermemiştir. 1915'te burada görev alıp almadıkları belli değildir. Oysa birçoğu I. Dünya savaşı başladığında cephelerde görev alan bu subaylar, okuyucu tarafından hala orada görevdeymişler gibi algılanmaktadır. Ayrıca buradaki görev yerlerinde kalmış olsalar bile, hiçbir kanıtı dayanılmadan, her şeyin sorumlusu gibi sunulmaktadır.

Kitabın en büyük sürprizi ise Çerkeslerin Ermeni soykırımına alet olduğuna ilişkin çok uzun bir giriş yapılmış olmasına rağmen, 1912-1918 yılları arası dönem adeta tamamen atlanmıştır. Bu "küçük" boşluk, arkasından gelen bölümle birlikte okuyucuyu Çerkeslerin bu soykırıma katıldıklarına ilişkin hazırlanan tuzağa düşürmektedir.

Bu tuzak şöyle işlemektedir: Kitabın kronolojik akışı 1911-12 yıllarında kırıldıktan sonra, birden 1918'e atlanmaktadır. Çerkeslerin soykırıma katıldıklarına ilişkin hiçbir somut örnek ortaya konmamasına rağmen, işledikleri suçlar için cezalandırılmaktan kaçan firariler iken, Ankara'nın pragmatik bir kararla, kısa dönemdeki askeri güç ihtiyacını karşılamak üzere, saflarına kabul ettiğini söylemektedir. Bu şekilde Kurtuluş savaşında yer aldıklarını iddia ederek aradaki boşluğu kapatmaktadır. Devlete belli bir hizmet karşılığı affa uğrayan cani bir grup olarak sunulmaktadır Çerkesler.

Bir süre Kurtuluş savaşına katılmayan, genellikle doğu Marmara bölgesindeki Çerkeslerin ise, hem saltanata ve hilafete yakın geçmişleri ile zaten suç ortağıydılar. Feodal düzenlerinden dolayı da beylerine bağlı davranmaları nedeniyle küçük görülme, Ankara'ya yenildikten sonra, mecburen Kurtuluş Savaşına katıldıklarını söyleyerek, tezlerinin "bilimselliğini" adeta taçlandırmaktadır.

Kitapta bu döneme ilişkin olarak Ethem Bey'in anılarından yapılan alıntılar bile saptırılarak aktarılmaktadır. Genel olarak ethem bey'le ilgilendirdiği herşey de sunduğu kaynaklarında bile olmayan ifadeler kullanılmaktadır ki, Ethem bey konusu daha önce Nart'ta yeterince işlendiğinden, şimdilik burada detayına girmeye gerek yoktur.

Kitapta Anadolu'da "Hıristiyanlara karşı asırlar boyu aşılana kin" şeklinde geçen ifadeler, önyargılı

değerlendirmelerin açık örneklerinden biridir. Bu aşırı bir iddia olduğu gibi, böyle bir aşılamanın olduğu bir ortamda en az onun kadar "İslam karşıtı bir kin aşılmasının" olduğunu kabul etmemek çifte standardın ta kendisi olmaktadır.

Ayrıca Osmanlı'nın son 50 yılına olan bakış açısında olduğu gibi, 1918'den sonra başlayan Anadolu kurtuluş mücadelesini tek eksenli bir Kemalist hareket olarak algılamak ve sunmak, TC'nin resmi tarihi ile eklemlenme niyetinin açık bir ifadesidir.

Kitap yeni şeyler söyleme iddiası altında eski bir soruna, eski bir yöntemle, bugünkü Ermenistan'ın sorunlarına geçici bir çözüm üretmek için, birilerinin haksız bir biçimde (bir kez daha) suçlanması pahasına, yazılmış adeta bir kompodur.

Özetlemek gerekirse, tarihin her döneminde güçlü devletler askeri, iktisadi ve siyasi egemenlik alanlarını genişletmek için, güçlerinin yettiği tüm halkları ezip geçmekte, bunun için kendi bahanelerini üretmekte, hatta ezdiklerinin uluslararası ittifaklarının zayıflığı ölçüsünde buna bile ihtiyaç duymamaktadır.

Devlet olmayı sınır çizip, bayrak dikme basitliğine indirgeyip milliyetçilik ideolojisini propaganda ederek, halkları birbirine düşürme yoluna gitmişler, eski uygarlıkların uzantısı olan devletleri bu şekilde zayıflatıp, olabildiğince sömürgeleştirmişlerdir.

Bu politikaların ilk kurbanlarından olan Çerkesler, sonraki dönemlerde onlarca halkın yaşadığı acı sürgün deneyiminin ilklerinden birini yaşamıştır.

Sürgün edildikleri farklı ülkelerin, kendi politikalarına uygun iskana tabi tutulmuşlar, yerli halkla sorunlar, çatışmalar yaşamışlar; bağlandıkları yeni ülkeye sahip çıkmaya, ellerinden geldiğince bu ülkelerde yer edinmeye, ortaklıklar kurmaya çalışmışlardır. İktidarlarla zaman zaman yakın olmuşlar, zaman zaman da çatışmışlardır. Diğer halklarla da kimi zaman ittifaklar kurmuşlar, kimi zaman da gergilikler yaşamışlardır.

Tarih zaman zaman mazlumların zalim olabildiğini göstermiştir. 2. Dünya savaşında büyük bir soykırıma uğrayan Yahudilerin, bugün Ortadoğu'da Filistinlilere yaptıkları, Ermenilerin Karabağ Azerilerini sömürmeleri bunun somut birer kanıtıdır.

Peki, Çerkesler de böyle bir süreç yaşamış

mıdır? Bazı komutanları Çerkes olan Hamidiye alayları, Çerkes Jandarma birlikleri, Avagyan'ın kitabında sözü edilen olaylara katılmışlar mıdır? Katıldılarsa ne ölçüde katılmışlardır? Bu sorular, bu kitapla ve bazı resmi ve gayri resmi söylemlerle Çerkeslerin önüne sürülmüş durumdadır.

Bu sorularla muhatap olmayı kabul etmemek bir çözüm müdür? Ya da bu sorulara muhatap olup, cevap vermeye kalkışmak bir tuzağa düşmek midir?

Sorun aslında tarihe benmerkezci olmadan bakabilme sorunudur. Hiçbir halkın tarihi ne sadece altın sayfalarla ne de sadece karanlık sayfalarla doludur. Kendi topraklarında yaşamını idame ettirebilen hiçbir köy, hiçbir topluluk, hiçbir halk zulümlere varacak bir yola girmemiştir. Ancak güçlü devletlerin ve vahşi kapitalizmin ortaya çıkmasıyla görülen pazar kavgaları, halkların üzerinden, kimi kanlı olaylara neden olmuştur. Günümüzde bir takım çıkarlar uğruna, güçlü olanlar güçsüzleri yargılamaya çalışmaktadır. Başkalarının pazar kavgasında ortaya çıkan sorunları, en azından geçici olarak durdurabilmek için, daha zayıf başkaları harcanabilmektedir. Yani günah keçileri yaratılmaktadır. Çerkesler de günah keçisi haline dönüştürülmek için, uzak tarihinden gözünü ayırıp, yakın tarihini mercek altına almak ve gerçekleri ortaya koymak zorundadır.

ERMENİ SOYKIRIMI ERMENİKIRIM

Nikolay Hovhannisyan

Çev: Atilla TUYGAN

Pencere Yayınları, 2.baskı, İstanbul,

Haziran 2007, 120 sf.

Bu kitap ise, ırkçılığa varan ifadeleri ile gerçekten okunması zor bir kitap olarak karşımızda durmaktadır. Kitap neredeyse, Osmanlı'nın Türkler dışında bütün tebaasını bizzat ve Çerkesler aracılığıyla katlettiğini öne sürmektedir. Bir dönem kullandığı Kürtler de dahil.

Öncelikle göçebe olarak gelen Türkmenlerle Osmanlıyı özdeşleştirerek, onları sonradan hakimi olduğu halklardan aşağı bir statüde sunmaktadır. Ki bu göçmenlerin önceden yaşadıkları Orta Asya'da mevcut olan şerhlere ve uygarlıklara

yapılmış bir haksızlıktır.

(sf:37) "Altaylar ve Orta Asya'dan gelen Türk göçebe boyları, akın üzerine akınlarla, yollarının üzerindeki köy ve kasabaları yıkarak, sanatsal anıtları tahrip ederek, barışçıl nüfusu tutsak edip köleleştirerek İran, Mezopotamya, Anadolu ve Kafkasları istila etmiştir. Esas itibarıyla, zapt edilmiş halklar Araplar, Bizanslılar, Persler, Ermeniler, Gürcüler ve diğerlerine oranla pek fazla gelişmemiş sığır besicileri olup, sürüleri için serbest alanlar ve otlaklar arıyorlardı. Sürekli hareketlerinin ve yeni fetihlerinin başlıca nedeni buydu."

Osmanlı hakkında aşağılayıcı ifadeler bununla sınırlı değil tabii:

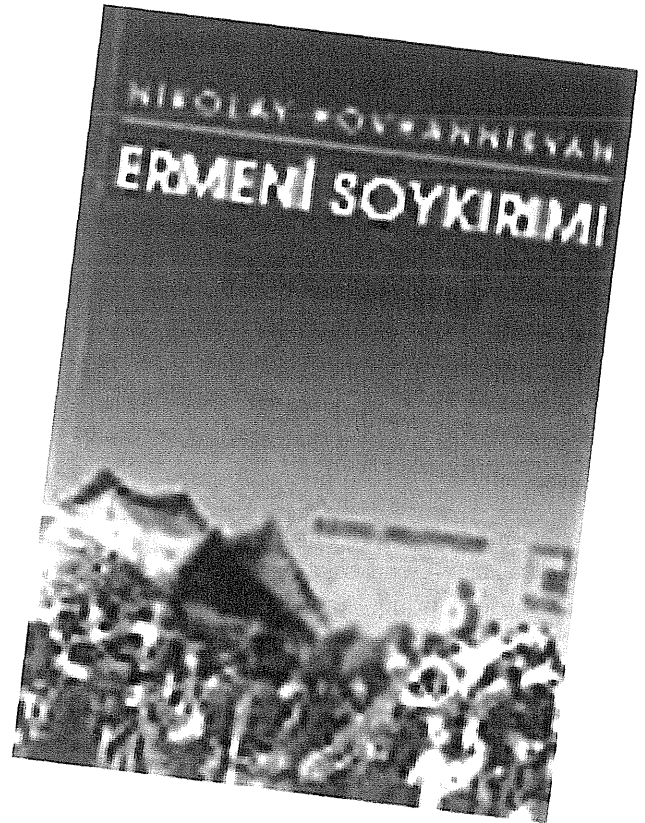
(75) Böyle bir anatomiye sahip bir devlet için, soykırım işin doğal gidişatıydı ve batı Ermenilerine karşı işleniyordu...

Ve dahası...

(76) Kırım ve soykırıma temayüllü Osmanlı devlet sistemi,...

Avagyan'da daha rafine sunulan iddialar Hovhannisyan'da çok daha açık ve kaba bir biçimde sunuluyor:

(sf: 46-47) "...Bu politikayı izleyen Osmanlı otoriteleri daha sonra, özellikle XIX. yüzyılda, Çerkesleri, hiç kuşkusuz zekice



yararlandıkları çeşitli ayrıcalıklar vererek Ermeni vilayetlerine yerleştirmeye başladılar. Eskiden Ermenilere ait olan araziler mülkiyet hakkı ile birlikte onlara devredildi.

Türklerin, Kürtlerin ve Çerkezlerin Ermeni vilayetlerine yerleştirilmesi ve esas sahipleri Ermenilerin topraklarından yoksun bırakılmaları sorunun yalnızca bir yönünü sergiliyordu. Diğer, hiç de az önemli olmayan yönü ise, Osmanlı hükümdarlarının yeni gelenlerle yerli Ermenileri birbirlerine karşı kasten kışkırtıyor, aralarında çatışmalar yaratıyor, yeni sakinleri Ermeniler karşısında destekliyor olmalarıydı. Dahası, Osmanlı otoriteleri Kürtler ve Çerkezler eliyle Ermenilere karşı katliamlar gerçekleştirmişlerdi. Kısaca Ermenilere karşı kendi yurtlarında cehennem şartları yaratılmıştı..."

Buna karşı Ermeni stratejisi aşağıdaki gibi özetleniyordu:

(sf: 51-52) "Özetlemek gerekirse, ilk aşamada, Ermeni Sorununun aşağıdaki süreci izlediğini söyleyebiliriz:

Birincisi, batı Ermenistan topraklarını Ermeni hakimiyetinde tutmak, Osmanlı yöneticilerinin teşvik etmesine ve desteklemesine rağmen, Türklerin, Kürtlerin ve Çerkezlerin ele geçirmelerine imkan vermemektir. (...)

İkincisi, Batı Ermenistan'ın Ermeni etnik-ulusal imajını korumaktır. Mevcut tarihsel şartlar altında bu, Ermenilerin Osmanlı yöneticilerinin Türkleri, Kürtleri ve Çerkezleri anayurtlarına zorla yerleştirme ve oradaki demografik yapıyı yapay ve radikal anlamda değiştirme politikasını kesinlikle reddetmeleri anlamına geliyordu. ..."

93 harbinden yenilgiyle çıkan Osmanlı ile ilgili Ayastefanos ve Berlin anlaşmalarında yer alan Çerkeslerle ilgili maddeler değerlendirilirken, adeta bir korku filmi tasvir edilmektedir:

(sf: 54-55) 3 Mart 1878 Ayastefanos anlaşmasına göre: ... Babiali Ermenilerin yerleşik buldukları vilayetlerde yerel ihtiyaçlardan doğan gelişmeleri ve reformları acilen gerçekleştirmeyi, ayrıca Kürtler ve Çerkezlerle karşı Ermenilerin güvenliğini sağlamayı taahhüt eder...

(sf: 55) Padişah ve Osmanlı hükümeti, Ermenilerin içinde buldukları ve Kürtlerin ve Çerkezlerin olumsuz rol oynadıkları, tarifi güç savunmasızlık ve güvensizlik şartlarını kabul ediyordu.

Durumları düzeltmeye, Ermeniler açısından

normal ve güvenle yaşam şartlarını oluşturmaya, Kürtlerin ve Çerkezlerin asayişsizlerini dizginlemeye resmen söz veriyordu.

(sf: 57-58) Haziran 1878 Berlin Kongresi...

Berlin Antlaşmasında, Ermeni Sorununa eğilen özel bir 61. fıkra vardı. Bu fıkra, San Stefano Antlaşmasınının 16. fıkrasından bazı çok önemli yönlerden farklıydı ve Ermenilerin çıkarına değildi. Buna göre, "Babiali, Ermenilerin yerleşik bulunduğu vilayetlerde yerel ihtiyaçlardan doğan gelişmeleri ve reformları acilen gerçekleştirmeyi, ayrıca Kürtler ve Çerkezlerle karşı Ermenilerin güvenliğini sağlamayı taahhüt eder. Bu bağlamda alınan önlemlerle, Babiali denetlemekle görevlendirilen devletlere düzenli olarak rapor vermekle yükümlüdür. ... Kürtlerin ve Çerkezlerin Ermeni karşıtı eylemlerine önyak olan padişahın bizzat kendisi iken, Büyük Devletlerin Ermenileri Kürtlerden ve Çerkezlerden koruma işinin padişaha bırakılması paradokstü.

Ermenilerle ilgili yetersiz bulunduğu maddelere değindikten sonra, Ermenilerin Çerkeslerden korunacağı alanın kapsamının tüm vilayetlere yayılmasını olumlu olarak değerlendirirken, Çerkeslerin ne kadar büyük bir tehdit unsuru olduğu vurgusu yapmaya çalışmaktadır:

(sf: 64) "Ayrıca reform şartlarından bazılarının, özellikle kişi ve mal emniyetini sağlama, Ermenileri, Kürt ve Çerkezlerin saldırılarından koruma şartlarının bu vilayetlerin dışında, İmparatorluk üzerindeki tüm Ermeniler arasında da geçerli olacağı kabul edilmişti..."

Bir paragrafta Çerkeslerin Osmanlı'daki konumu, bütün tarihsel süreçler atlanarak sadece bir kiralık katil konumuna düşürülmektedir:

(sf: 75) "Zamanla Osmanlı İmparatorluğu'nda, Türklerden, Kürtlerden ve Çerkeslerden oluşan, cinayet ve kıyımlarla olgunlaşmış bir zümre doğdu. Bu, onlar için bir tür uzmanlık, bir yaşam biçimi, yasadışı zengin olmanın en kolay yoluydu. Aynı zamanda, Osmanlı devlet hiyerarşisinde belli bir yer ve makam edinmenin bir yoluydu."

İncelediğimiz kitapların önemli ortak noktası ve sorunu ise, milliyetçilik ideolojisinin büyümesine kapılan her milliyetçi gibi, başkaları ile birlikte yaşamının yollarını aramak yerine ne pahasına olursa olsun, ayrılanın önündeki engelleri, yani Osmanlı kimliğini bir emperyalist ideoloji olarak gösterme çabasıdır. O zaman başlayan bu direniş ve anlayışsızlık sonucu Osmanlı yönetimi de zaten bu kimliği savunmayı

birakmıştır. Bunu yerine Pan İslamizme ve Pan Türkizme kaymak ise, diğer halkların milliyetçiliğini meşru hale getirmiştir:

(sf: 76) "Kıyım ve soykırma temayüllü Osmanlı devlet sistemi, uygun bir kavram, Ermeni Soykırımının hazırlık ve uygulamasına dönük teorik bir temel bulmuştu kendisine.

İlk aşamada, Osmanlılık kavramı dolaşıma sokuldu; buna göre, Müslüman veya Hıristiyan, İmparatorluğun tüm ulusları –Türkler, Araplar, Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Slavlar, Asuriler ve diğerleri- Osmanlı sayılıyorlardı. Bu teori çerçevesinde, hepsi, bir birleşik ulus, Osmanlı ulusunu oluşturuyordu. Osmanlılık kavramı, belki de, ulusların asimilasyonuna ilişkin ilk açık bildirgeydi.

Türk olmayan uluslar, Osmanlılık ideolojisinin ardında yatan korkunç tehdidi kavramakta gecikmediler ve Osmanlı yönetici hizbinin bu son derece tehlikeli politikasına karşı hep birden direndiler. Osmanlılık ideolojisi başarıya ulaşamadı."

DÜNYA HEPİMİZE YETER

Sarkis Çerkezyan

Hazırlayan: Yasemin Gedik

*Belge Yayınları, 3. baskı Ocak 2007,
İstanbul, 228 sf + ekler*

Bu kitap aslında Ermeni sorunu üzerine bir kitap değildir. Ancak soyadı Çerkezyan olan, sosyalist görüşlü bir Ermeninin ve ailesinin son yüzyıl içindeki yaşam serüvenini anlatması açısından önemlidir. Dünya görüşü ve Türkiye'de yer aldığı siyasal örgütler ve mücadele çizgisi nedeniyle Milliyetçi olmayan bir Ermeninin görüşleri olması açısından dikkate değerdir. Bakın Çerkesler için ne diyor:

(sf: 56-57) "Çerkesler, Osmanlı'nın muteber tebaalarıydı. Sarayın haremde bir sürü Çerkes cariyesi vardı. Çerkes iyi ata biner, iyi silah kullanır. O zamanlar, Çerkesler sırtları saraya dayalı olduğu için laf edilmez, astıkları astık, kestikleri kestik, nüfuzlu bir topluluk...

Tabii bizim Çerkeslikle bir alakamız yok. Çerkezyan olan soyadımız 1934'teki soyadı kanunuyla Çerkezoğlu yapıldı. Ama köyde soyadı kanunundan önce de halk Çerkezoğlu derdi babama.

Çerkesler Ermeni katliamında rol oynadı. Hatta 1915'te öldürülen 287 Ermeni aydınından Meclisi Mebusan'da milletvekili ve büyük hukukçu Kirkor

Zohrap Efendi'yi öldüren de Çerkes Ahmet isminde bir Çerkesdi. Çerkes Ahmet kafasını taşla ezmiş Zohrap Efendi'nin."

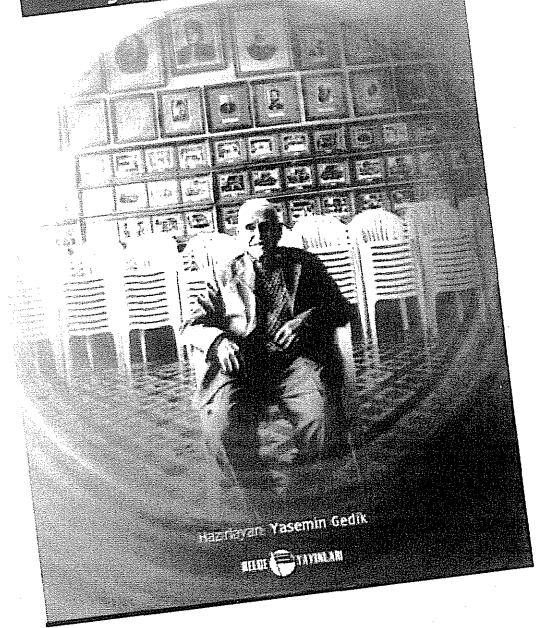
Kitabın bir başka bölümünde babasının Çerkeslerden kurtardığı Mustafa ağanın, sonradan babasını ve ailesini 1915 tehcirinden korumasını anlatmaktadır Çerkezyan.

Buna karşın yine babasının yaşadığı Çerkesler hakkında olumlu sayılabilecek şöyle bir anısına rastlıyoruz:

(Sf: 61-62) Delibaş isyanı... İsyen Karaman'a yayılıyor, isyancılardan lakabı kanlı olan birisi babasının evini soyuyor (...) "Göğçe köyünden Çerkes İshak isminde bir adam vardı, vaktiyle Adana Gülek Boğazı dolaylarında eşkıyalık yaparmış. Ben Çerkes İshak'ı görmüştüm. Ereğli'ye gelirdi, at meraklıydı. Babamın atı vardı, ona bakarlardı'. İsyen henüz devam ederken babası, soranlara evini soyanın adını verince diyor: " (...) İshak da orda, Çerkes İshak kamasını çekti, orda dolaşan bir adamı hızla yakaladı, aldı altına kesecek. Meğerse ismini verdiğim adam oymuş. Adam can havliyle debeleniyor, ben eğildim baktım, kuşağının arasında benim tabancam duruyor, elimi soktum aldım tabancamı, bu da bunun kanıtı dedim" diyor babam. Babamlar araya giriyor, Çerkes İshak'ın adamı kesmesini engelliyor, herifi sille tokat alıp götürüyorlar. Bir bağ evi kiralamışlar, çaldıklarını

Sarkis Çerkezyan

Dünya Hepimize Yeter



oraya depo ediyorlarmış. Tabii birkaç gün sonra da Kuvvayı Milliye askeri geliyor Karaman'a yakaladıklarını asıyor."

Burada sözünü ettiği askerler ise aslında Ethem Bey'in gönderdiği Kuvvayı Seyyare askerleridir. Çerkezyan kitabının birkaç yerinde bu olaylarda Kürtler adını kullanarak katliam olayına değinmektedir. Bu kitabı diğer kitaplarda gördüğümüz strateji içinde bir kitap olarak değerlendiremeyiz. Tamamen farklı bir niteliktedir. Ancak, farklı hatta zıt dünya görüşünde bir Ermeninin de 1915 olaylarından Çerkesleri sorumlular arasında görmesi, Çerkesler için, bir diğer önemli uyarıdır.

MALTA BELGELERİ **İngiltere Dışişleri Bakanlığı "Türk** **Savaş Suçluları" Dosyası** **Vartkes YEGHAIYAN**

Belge Yayınları, Ağustos 2007 İstanbul, Çev.: Jülide
Değirmenciler, li + 539 sf.

Bu kitap ise Malta sürgününü ve hiç bitmemiş hatta yapılmamış yargılamalarını Ermeni sorununun hukuki başlangıç noktası yapmaktadır. Yenilmiş ve parçalanmakta olan, nihayetinde de mütarekeye rağmen işgal edilmemiş toprakları ve başkenti de işgal edilmeye başlanan, askeri gücü tasfiye edilmiş, sivil bürokrasisi tahakküm altına alınmış bir devletin elinden, bir takım tutukluları ve özgür vatandaşları, işgalcilerin kendinden menkul hukuki bahaneleriyle toplayarak yargılamak bahanesiyle Malta'ya hapsedilmelerini onaylamakta; ancak işlerinin bitirilmemesini mutsuzlukla karşılamaktadır. Osmanlı'nın hukuk sistemini, devletin bağımsızlığını, egemenliğini ve saygınlığını yok sayarak yapılan bu müdahaleye hukuki temellere dayandırmaya çalışmaktadır.

Kitabın önsözünü yazan Ali Sait Çetinoğlu ise, Malta sürgünlerinden yola çıkarak, kurtuluş savaşını, cumhuriyetin kuruluşunu, tek partili rejimi ve bunu bürokratik devlet mekanizması ile günümüzün derin devletini ve bir kısım burjuvasını birbirine bağlamaktadır. "Malta'da Cumhuriyetin kuruluş şifreleri gizlidir" iddiasında bulunmaktadır.

Evet Malta sürgünleri arasında bu zincire uyan kişiler vardır. Ancak Malta'nın tarihi fonksiyonu bunun tam tersidir. İstanbul'da toplanan son Osmanlı Meclisi Mebusanının "Milli Misak-i" yayınlaması üzerine bu sürgüne girilmiştir. Meclis üyelerinin yanı sıra diğer



sivil ve asker bürokratlara çeşitli aydınların Anadolu'daki kurtuluş mücadelesine katılımını engellemek, hiç değilse mümkün olduğunca geciktirmek için bu müdahale yapılmıştır. 1915 olayları bahane olarak kullanılmıştır. İşgalciler bu müdahale ile Kurtuluş savaşını önleyememişler, ancak belki isteyerek, belki istemeden mücadelenin niteliğini ve siyasi yönünü değiştirmişlerdir. Süreç daha çok Anadolu'ya hakim olan askeri kadronun meclis üzerinde; Osmanlı'yı kurtarmak yerine Anadolu'da yeni bir Türk devleti kurmak fikrinde olanlarında siyasi projede daha hakim hale gelmesine katkı sağlamışlardır. Malta'da yeni kurulan rejimde hakim konumda olanlardan çok, değişik safhalarda hakim kadro tarafından tasfiye edilenler tutulmuşlardır.

Kitabın 1915'i Çerkeslerle doğrudan ilişkilendirdiğini söyleyen bir cümlesi bulunmuyor. Ancak 150'den fazla Malta sürgünü içinde kısmen biyografisini verdiği 38 kişiden sadece 4 tanesinin etnik kimliğini veriyor. Dördü de Kafkasyalı olan bu sürgünlerden üçü Çerkes diğeri ise Gürcüdür... Osmanlı'nın tüm değişik halklarından sürgünler bulunurken dikkat ve projektörler yine Çerkeslerin üzerine çevrilmektedir.

Kitabın tanımlar sayfasında Teşkilat-ı Mahsusa, tamamen uydurma, politik ve önyargılı bir ifade "Ermenileri sürmek ve katletmek üzere kurulmuş özel bir örgüt" olarak tanımlamaktadır. Kuşçubaşı Eşref ve Ethem Bey nedeni ile Çerkeslerle anılan bu tarihi örgüt 1915'in asıl faili olarak ortaya sürülmüştür



Bir kitap üzerine anımsadıklarım...

YISMEYL ÖZDEMİR ÖZBAY

Sevgili Hakan Eken'in Ermeni tehciri üzerine yazılan üç kitabı eleştiren "1915 ve Çerkesler" başlıklı yazısı, benim konuya ilişkin bazı anılarımı hatırlamama neden olmuştur. Bu anılarımı, Hakan'ın yazısının hemen arkasındaki sayfalara konulmasını rica ederek, okuyucu ile paylaşmayı uygun buldum;

a vayan'ın akademik kariyerinin dayanağı olan bu kitabı Çerkes düşmanlığına dayandırmasının nedenini anlamak mümkün değildir. Ne hazindir ki, tehcir sırasında yollarda ölen Ermenilerin geride kalan aile bireyelerine, en çok kucak açan etnik grubun Çerkesler olduğunu, benim ailemi direk ilgilendiren kimi olaylarla anlatmak istiyorum. Bu anlattıklarımın insan olarak büyük acı duyuyorum.

a- 1910'lu yıllardan hangisi olduğunu öğrenemediğim bir tarihte, bir sonbahar günü, sekiz on öküz arabasından oluşan bir Çerkes kaflesi Sivas'ın Gemerek ilçesinden, Dendil ya da Burhan adlı Ermeni köyüne doğru yol almakta imiş. Arabaların buğday yükü, o yörenin çok ünlü olan patatesi ile takas edilip kışlık patates stoku temin edilecekmiş. Köye yaklaşırken, at üstünde önde giden dedem Yismeyl Hacı Bekmirza, silah sesleri ve haykırışlar duyarak

arabalara dur işareti vermiş. Çok geçmeden bir Osmanlı jandarma müfrezesi yaklaşmış, bizimkilere dönüp gitmeleri önerilmiş. Köyün Lübnan-Suriye tarafına taşınması gerektiğini, oysa bu köye sığınan Ermeni çetelerinin jandarmaya ateşle karşılık verdiğini söylemişler. Dönüp Uzunyayla'nın yolunu tutan Çerkes arabacılar, dedeme seslenerek, yolun alt tarafındaki çalılıkların içinden bir bebek ağlaması duyduklarını söylemişler. Atından inip çalılığı araştıran dedem, altı aylık kadar olabilecek bir bebekle karşılaşmış. Açlıktan ve soğuktan ölmek üzere olan bebeği yamçısının içinden göğsüne bastıran dedem, atını dörtnala kaldırarak Sarıççek adlı Türkmen köyüne yönelmiş. Ahbabı olan Türkmen ağası Çavdar Abdullah'ın evine ulaşmış. Bir taraftan da bağırıyormuş;

- Çavdar ağa, Çavdar ağa! Allah aşkına bebekli bir kadın bul, bul ki bu günahsız yavru süt emsin, ölmesin. Kim bilir, hangi darda kalan bir Ermeni

ana, ola ki bu bebek yaşar diye çalılıklara atmış.”

Uzatmayalım, o köyde yeni doğum yapmış bir gelini ve kocasını bebekleri ile birlikte arabaya bindirmişler, bizim köyün, yani Kazancık'ın yolunu tutmuşlar. Eve vardıklarında babamın sütanesi rahmetli Nane (kör nene)'ye çocuğu vermiş. Adını Zeynep koymuşlar. Zeynep babamın kız kardeşi olmuş. Serpilip büyüymüş, büyük amcamın hanımı rahmetli yengem Misoustların kızı Janzarile Guaşe, bildiği her şeyi Zeynep'e öğretmeye çalışmış. Zeynep'i evin öz kızı gibi büyütüyorlarmış. Hem ev, hem de köy halkı Zeynep'in nereden geldiğini öğrenmemesi, üzülmemesi için büyük çaba harcıyorlarmış.

Bir gün Jan yengem Zeynep'e seslenerek;

- Kızım, evdeki sular ısındı, içilmiyor, şu sürahiyi kapıp gitsen, Guaç'ların kuyusundan biraz su alsan! demiş. Su almak için dışarıya çıkan Zeynep'i beklemişler uzun süre, ama o hiç dönmemiş. Köyde bakılmadık kör kuyu, virane, dere yatağı, çalı dibi bırakmamışlar. Ama Zeynep'i bulamamışlar. Nahiyeye, Viranşehir'e haber salınmış, gelen jandarma timi nehirdeki göletler, obruklar dahil her yeri araştırmışlar. Ama Zeynep yer yarlıp içine düşmüş sanki. Kızını kaybeden yaşlı dedem hastalanıp yataklara düşmüş, kız kardeşini kaybeden babamı hiçbir şey oyalamaz olmuş. Evimizin üzerine bir kara yas, bir üzüntü çökmüş. Daha sonraki yıllarda Zeynep'ten her söz edildiğinde babam gözlerinin dolduğunu, utanmasa hıçkırarak ağlayabileceğini söylerdi hep! Aradan yarım yüzyıla yakın zaman geçmiş. Bir gün jandarmalar Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği anteti taşıyan bir zarf getirmişler evimize... Zarfi açıp içinden çıkan ve üzerinde eski yazı ile "Yısmel Mazhar, Kazancık Köyü/Aziziye Sancağı" adresi yazılı daha küçük bir zarfi gören babam şaşır kalmış. Çünkü içinden babama Zeynep halamızın yazdığı mektup çıkmış. Mektup okundukça olay anlaşılmalı; şöyle ki; Demokrat Parti iktidarının varolduğu yıllar, dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Eisenhower'ın daveti üzerine gittiği Birleşik Amerika'da Chicago kentinde bir motor fabrikasını gezerken, gruba açıklamalar yapan ev sahiplerinin içinden bir genç çok üzüntülü bir

ifade ile,

- Sayın konuklar, insanlık adına beni dinler misiniz? Benim annem Türkiye'den çocuk iken Amerika'ya getirilmiş. O yıllardan bu yana hep gözyaşı döküyor. Kendisini büyüten ailesini, bir Çerkes aileyi arıyor. Sizlerin fabrikamızı ziyareti söz konusu olunca, bu elimdeki mektubu yazdı, yazıdan da anlaşılacağı üzere, annem yeni Türk harflerini bilmediği için kendisi ile birlikte büyüyen koruyucu ailenin oğluna, yani kendi deyimi ile kardeşine yazdı bu mektubu. Eğer yerine ulaşmasına yardımcı olursanız, bir masum, günahsız kadının hasretle yanan yüreğine mutluluk serpeceksiniz... Lütfen...! demiş.

Olaydan çok etkilenen Cumhurbaşkanı, Genel Sekreterlik görevlilerine olayla ilgilenmelerini emretmiş. Türkiye'ye dönüşten sonra da Kayseri Valiliği, Pınarbaşı Kaymakamlığı derken, babamın adresi tespit edilmiş ve mektup babama ulaşmış. Mektubu açan babam;

- Yaşiyor, Zeynep yaşıyor..! diye hıçkırması ve sevinç gözyaşları dökmüş. Zeynep halamız Amerika'ya şöyle götürülmüş. Gemerek'teki çatışmadan kurtulan Zeynep'in dayısı, ağabeyi ve teyzesinin eşi, Amerikan vatandaşı olarak Türkiye'ye gelmişler. Gemerek'ten başlayarak kızlarının izini sürmüşler, yerini tespit ettikten sonra, gündüzleri sazlıklarda, dere yataklarında gizlenerek, geceleri evimizin çevresinde dolaşarak kızlarını aramışlar. Yalnız yakalayınca onu eterle bayıltıp sessizleştirmişler, bekleyen bir at arabasına koyup süratle Şarkışla ilçesinin yolunu tutmuşlar. Sabah güneş doğmadan, hiç kimseye görünmeden Şarkışla'da terzilik yapan akrabaları Ohannes ustanın evine ulaşmışlar. Zeynep günlerce ağlamış, onun Ermeni olduğunu, kendilerinin kızı olduğunu, geçen olayları zorla kabul ettirerek susturmuşlar. Hatay üzerinden Beyrut'a gidip oradan gemi ile Amerika'ya dönmüşler. Birkaç yıl sonra da söz konusu motor fabrikasının sahibi olan varlıklı Ermeni ailesine gelin gitmiş.

Acaba Arsen Avagyan yaşam öyküsü Zeynep'e benzeyen, Orta Anadolu'da yaşayan Çerkeslerce korunup büyütülen yüzlerce Ermeni çocuğunun varlığını biliyor muydu? Ya da Ermeni-

Çerkes ilişkilerini incelerken, Osmanlı'nın görev verdiği subay ve idareci takımının dışında kalan sivil Çerkes halkı ile Ermeni halkının dostluk ve komşuluk ilişkilerini araştırmaya neden gerek duymamış? Bunu çok kolay açıklamak mümkün, resmi ideolojinin araştırılmaya ihtiyaç duyulmayan hazır belgelerini kullanarak, savunmasız saydığı, ses çıkaramayacak etnik bir grubu günah keçisi olarak göstererek kısa elden tez sahibi olmak ve tartışılan çok medyatik bir konu ile gündeme oturmak.

Zeynep dışında annemin babası Mıd Talip tarafından büyütülen, kendisine ev ve toprak verilerek, Hackasım ailesinin büyüttüğü "Zarife" adlı Ermeni kızı ile evlendirilen Mustafa, daha yakın tarihlere, 1960'lı yıllara kadar yaşamıştır. Kazancık'ta yaşayan, Şaban adında birisi ile evli olan, Agaçe ailesinin koruyup evlendirdiği Fatma ve daha başkaları. Hatta bu şekilde korunup Çerkeslerle evlilik yapan birçok saygın insanı anımsıyorum.

b- Çerkes-Ermeni ilişkilerinin Avagyan'ın tezinin tersine bir renk aldığını kanıtlayan bir başka anımı anlatmadan geçemeyeceğim: 1978 yılı idi. Kabardey Cumhuriyeti'nde kurulmuş olan Anavatan Demeği (Rodina)'nın daveti üzerine, o zamanki adı ile Sovyetler Birliği'ne gidiyorduk. Ermenistan'da, Leninakan gümrüğünde sıram gelip kontrol standına pasaportumu verdiğimde, gümrük görevlisinin pasaporttaki vizeyi gördüğünde bağırışını unutmuyorum;"

- Ahh Mon Dieu..! Nalchik est un Paradie..!
Est- Vous un Circassien?

- Evet ben Çerkesim, işte o cennete gidiyorum.

Adının Antranik Ayvazyan olduğunu söyleyen görevlinin, diğer üç arkadaşıyla birlikte işlemlerimizi derhal yaptığını, görevini başka bir arkadaşına bırakarak çantalarımızı taşımamıza yardım ettiğini, Tiflis'e gidecek trenden bize yer ayırışını, Leninakan Garı'nda onurumuza bir yemek düzenleyerek, bizim geleneklerimize de uyar bir biçimde tüm ulusların kardeşliğine, evrensel barışa, insanoğlunun mutlu geleceğine kadeh kaldırışını bugün gibi anımsıyorum. Bize gösterdiği bu konukseverliğin, hümanist davranışın

nedeni ne idi biliyor musunuz sevgili okuyucularım? Antranik Ayvazyan'ın annesi Maraş kökenli bir Ermeni ailesinin kızı idi, Zeytun olaylarında çatışmanın arasında kalan bu kız çocuğunu, ilk TBMM inde Maraş milletvekili olan Aslan Bey'in ailesi kurtarmış, Fındık Köyü'ne götürüp Çerkes geleneklerine göre yetiştirmiş, daha sonra da ailesi ortaya çıkınca ailesine teslim edilmiş, evlenip Erivan'a yerleşmişti. Ayvazyan şöyle diyordu;

- Var oluşumu, yaşamımı Çerkeslere, Hacaslan ailesine borçluyum. Avagyan, halka inip biraz soruşturma yapsa idi, benzer yüzlerce dostluk ve insanlık örneği öykü dinleme olanağına kavuşurdu. Hatta dahası; Uzunyayla'dan göçüp, İstanbul'da yaşayan onlarca "Çerkesyan" soyadını taşıyan Ermeni ile karşılaşırdı ve öyle zannediyorum, tezini kin ve nefrete dayanan bir kurguya dönüştürmezdi ■



Çerkes akademisyenler Abhazy'a'da buluştu

BERAT YILDIZ / Doktora Öğr.

Bilkent Ün. Uls. İls. Bl.

Çeşitli ülkelerdeki Çerkes akademisyenleri sanal ortamda buluşturan Circassianacademia isimli mail grubu üyesi genç akademisyenler, Abhazy'a'nın başkenti Sohum'da düzenledikleri konferansta biraraya geldiler, devlet yetkilileriyle görüştüler ve kaldıkları bir hafta içinde Abhazy'a'yı gezerek tanımaya çalıştılar.

Çerkes kökenli akademisyenleri veya Kafkasya üzerine akademik çalışmalarda bulunan ve nispeten gençleri sanal ortamda buluşturmak için mail grubu olarak kurulan Circassianacademia'nın şu anda çoğu master /doktora öğrencisi veya akademisyenden oluşan 100'e yakın üyesi var. Zamanla grup üyeleri sanal dünya ile başlayan ilişkilerini geliştirdi ve nihayetinde başarılı bir organizasyonla Abhazy'a'da bir konferans gerçekleştirdi. Büyük ölçüde Prof. Setenay Shami'nin desteği ve bunun yanında bazı sivil toplum kuruluşlarının da katkısı ile vücuda gelen konferans ve bu çerçevede gerçekleştirilen Abhazy'a gezisi gerek Circassianacademia grubunun kendi içerisindeki iletişimi ve gerekse de Abhazy'a'daki soydaşlarımızla tanışma ve görüş alışverişinde bulunma yönünden gayet verimli geçti. Bundan sonraki zaman zarfında ise bu toplantıların 1 yıl anayurtta 1 yıl da diasporada dönüşümlü olarak yapılması gerektiği yönünde güçlü bir intiba bıraktı Abhazy'a seyahatimiz.

İlk 3 günü seminer biçimindeki akademik toplantılarla geçti. Gerek diasporadan ve gerekse de anavatan Kafkasya'nın değişik yerlerinden gelen ilim adamları uzman oldukları konulara dair sunumlar

gerçekleştirdiler.

Konferansın gerçekleştirildiği bina -Sohum'daki birçok binanın ihtiyacı olan- savaş sonrası tamirattan ve restorasyondan geçen gayet estetik bir bina. Toplantı açılışına Abhazy'a Dışişleri Bakanı Sayın Sergey Şamba da katılarak onur verdiler. Ayrıca Abhazy'a Dışişleri Bakanlığı'ndan yetkililer de toplantıda önemli konular üzerine konuşmalar yaptılar. Akademik sunumların Kafkasya'yı ve özelde de Abhazy'a'yı ilgilendiren birçok alanda gerçekleştirilmesi sıkı tartışmaları da beraberinde getirdi. Tartışmaların Avrupa Birliği ile ilişkilerden tarihsel problemlere değin uzanan bir çerçevede meydana geldiğini de bilahare belirtmek lazım. Görünen o ki, Abhazlar hiç de içine kapanık bir halk değil aksine dünyadaki, yakın çevrelerindeki gelişmeleri ellerinden geldiği kadar takip etmeye çalışıyorlar. Ayrıca, diasporadan beklentinin fazla olduğuna şahit olundu ki Abhazy'a'daki insanlar diasporada yaşayan kardeşlerinin yaşantılarını, dillerini, kültürlerini ne kadar muhafaza edebildiklerini merak ediyorlar. Diasporadaki Abhazların anavatanlarına dönmeleri gerektiğine, böylece de demografik olarak güçlenebileceklerine yürekten inanıyorlar. Bu konuda



Konferansa Türkiye, İngiltere, Hollanda, Japonya, İsrail ve Abhazy'a'dan katılan akademisyenler Sohum sokaklarında...

da Kafkasya'daki diğer cumhuriyetlerden çok daha fazla yol kat etmiş Abhazy Devleti zaten.

Devlet Başkanı Sayın Sergey Bagapş'ı ziyaret eden Circassianacademia grubuna hitaben yaptığı konuşmada Bagapş, Abhaz dilinin korunması ve kullanımı ile ilgili olarak yakın zamanda bir reform programı başlattıklarını ve Abhaz diline yönelik köklü değişiklikler yapacaklarının altını çizdi. Türkiye ziyareti ile ilgili olarak ise; bu konuda çok üzgün olduğunu, Türkiye'yi sıradan bir vatandaş gibi ziyaret edecek iken gelişmeler üzerine diasporadaki soydaşlarını zorda bırakmamak için böyle bir karar aldığını, ileride de bu ziyareti gerçekleştirmeyi çok arzu ettiğini dile getirdi.

Sohum'da dikkatimizi çeken bir başka önemli gelişme de Abhazy'da çok özel ve kendini yetiştirmiş birkaç dile hâkim genç ve entelektüel grubun vücuda gelmiş olması. İmkanları dahilinde uluslararası ilişkilerin seyrine dair malumat edinmek için ciddi bir çaba içindeler. Savaşın başlangıcında Gürcü Ordusu'nun ilk olarak Abhazy'nın tarih ve kültürü ile alakalı kıymetli eserleri haiz binaları yerle bir etmesi halkın sürekli elem içerisinde anlattığı bir konu. Gürcü işgal kuvvetlerinin Abhazlık bilincini kökten ortadan kaldırma niyetinin bir timsali olarak görüyorlar bu eserlerin yok edilmesini. Savaş Abhaz kimliğini çok daha fazla güçlü duruma getirmiş durumda ve çocukluğunu savaşın gölgesinde geçiren bugünün gençleri kimlik bilincini üst derecede hissediyor ve samimi bir çabayla kendilerini yetiştirmeye gayret ediyorlar.

Ekonomik canlanmada turizm gelirinin çok önemli olduğu anlaşılıyor. Yaz aylarında Sohum'un tamamen

turistler ile dolu olduğunu öğrendik. Söylenene göre 2007'de Abhazy'ya gelen turist sayısı 2 milyona ulaşmış. Her turist yaklaşık 400 dolar harcama yapsa ve Abhazy'nın nüfusu 200,000 kişi olarak kabul edilse, kişi başına gelir 4000 dolar oluyor, ki bu yakın zamanda büyük bir yıkım geçirmiş Abhazy için oldukça yüksek bir değer. Abhazy'nın kuzeyindeki daha turistik olan bölgelerde (Gagra ve çevresi) refah gözle görünür şekilde daha yüksek. Sohum'un güneyine gitmedik fakat söylenildiğine göre güneyde (Gal bölgesinde) ekonomik durum daha kötü.

Sohum'un merkezinde büyük bir inşaat malzemeleri dükkanı olan bir dönüşçü arkadaşımız, satışlarının gayet iyi gittiğini ve haraç isteme gibi (mafyavari) herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtti.

Bu olumlu tabloya rağmen doğal olarak olumsuz olarak nitelenebilecek bazı gözlemlerimiz de var. Sohum'da hala pek çok ev boş ve boş olan evler oldukça kötü bir görüntü sergiliyor. Kent içerisinde altyapıda önemli aşınma görülüyor. Elektrik kesintileri de oldukça yaygın. Sohum'un pek çok yerinde nüfusun yetersiz olmasından dolayı kullanılmayan yapılar görülüyor. Fakat ekonomik canlanma devam ettiğinde bu olumsuzlukların hızla aşılması mümkün olabilecek gibi görünüyor.

Özellikle iç politikaya ilişkin bazı görüş ayrılıkları olsa da konuştuğumuz herkes ısrarla üç konuyu vurguluyor. Birincisi, dönüş konusu. Herkes Abhazy için dönüş konusunun çok önemli olduğunu söylüyor (bu adeta resmi politikanın temel unsurlarından biri). Dönüş konusu uzun dönemde Abhazy'nın varoluşunu sürdürebilmesi açısından çok önemli görülüyor (ki özellikle Sohum'da bir-iki saat gezen

bir kişi durumun böyle olduğunu rahatlıkla gözleyebilir). Ayrıca Rus ve Ermenilerin hızla Abhazy'a yerleştiği ve gayrimenkul aldığı, bu nedenle diasporadan dönüşün çok geç kalmadan başlaması gerektiği vurgulanıyor. Herkesin hem fikir olduğu ikinci konu da bağımsızlık konusu, bu konuda kimse en kk bir taviz vermiyor. Son olarak, Abhazy'nın Rusya dışındaki diğer ülkelerle, özellikle Türkiye (ve kısmen AB lkeleri ile) ticari ilişkilerinin geliştirilmesinin önemi de vurgulanan bir başka konu.

Abhazy'da Türkiye'den anavatanlarına dönen insanların da büyük işler başardıklarına şahit olduk. şu cümleden; diaspora tarafından da gayet iyi bilinen eserlere imza atmış olan Sayın Hayri Ersoy Sohum'da var gücü ile diaspora ile anavatan arasındaki uçurumları kaldırmaya çalışıyor. Özel televizyon "Abaza" da haftalık olarak "Diaspora'nın Kalp Atışları" programını gerçekleştiren Ersoy, Circassianacademia grubuna da Jade Cemre ile beraber mihmendarlık yaptı. Ersoy'un yaptığı program çok ilgi görüyor ve istek üzerine haftada 4-5 kez tekrar ediliyor.

Akademik toplantı günlerinin dışında Abhazy'daki çeşitli yerleri ziyaret eden Circassianacademia'nın bir önemli durağı da Abhazy Devlet niversitesi idi. Savaş esnasında merkezde olan kampüsünden şehir dışında bir binaya taşınan niversite bütün imknsızlıklara rağmen var gücü ile bilgi üretmeye, ğrenci yetiştirmeye devam ediyor. Binasının bir yüzünün diasporadan hediye edilen dev bir Abhaz bayrağı ile kaplandığı niversite savaş

esnasında birçok öğrencisini şehit vermiş.

Circassianacademia grubu ayrıca büyük Abhaz Edebiyatısı ve siyasetısı Bagrat şinkuba'nın köyü ılo'ya da bir ziyaret gerçekleştirdi. Abhazy'nın entelektellerini yetiştiren yer olarak bilinen ılo köyü savaşta neredeyse her evden birkaç şehit vermiş. Köydeki okula Bagrat şinkuba adı verilmiş ve girişte karşınıza şinkuba'nın çeşitli fotoğrafları çıkıyor. Diğer köşelerinin birinde ılo köyünden İkinici Dünya Harbinde diğerinde ise 92-93 savaşında ölenlerin fotoğrafları yer alıyor. şinkuba'nın yaşadığı ev ise torunu Levan tarafından restore ettirilmiş ve anıt-ev olarak halihazırda ziyaretçilere kapısı açık.

Circassianacademia grubu diğer günlerde ise Abhazy'nın birçok güzelliğini görme fırsatı buldu. Noviy Afon'daki manastır ve mağaranın, görülmeye değer güzellikleri ihtiva ettiğini belirtmek gerek. Efsanevi Ritsa Gl'nün dünyada bir eşi benzeri var mıdır acaba? Ya Gagra, Gudauta, Gulripş, Lihni... Dünyanın başka neresinde bu kadar eşiş güzellik yan yana gelir diye düşünüyor insan?

Abhazyalılar bunun çok iyi farkında, öyle ki neredeyse her evin bahçesinde savaşta şehit olmuş insanların, kahramanların mezarları var. 93'den beri hanımlar, anneler siyah giyiyor Abhazy'da. Eski bir atasözünün dediği gibi; "Allah herkesi mutlu etsin, barış içerisinde yaşatsın, ama bizi de unutmasın". Abhazy'ya da unutmasın.

Zira Abhazy'nın ihtiyaı artık barış ve daha fazla destek



Yalananın Ayakları Yoktur !..

IWAN PETR / Adige Psale Gazetesi

Çev.: ŞEJOQUE ZAFER SÜRER

Çerkeslerin gönüllü olarak Rusya'ya katıldığına safsata olduğu ve doğru olmadığı bir gerçektir. "Kendi istekleriyle katıldılar" söylemi, halkları bir arada tutma, kardeşçe yaşadıklarının propagandasını yapma ve tarihte meydana gelen olumsuzlukları gizleme kaygısı taşıyan, ülke yöneticilerinin çabasıydı. Çoğumuzun bildiği gibi bu tür politikalar inandırıcılığını yitirmiştir. SSCB dağıldıktan sonra Rusya'ya gönüllü katılanlar dahi (örn.: Gürcistan) ayrılmayı tercih etmişlerdir.

E geçen yılın ekim ayında, Kabardey Balkar'ın, Adıgey'in ve Karaçay Çerkes'in Rusya'ya gönüllü katılımının 450. yılı dolayısıyla Moskova'da kutlama etkinlikleri gerçekleştirildi. İçinde benim de coşkuyla yer aldığım etkinliklerde Adıgeylerin, Balkarların, Karaçayların kültürlerinin göz kamaştırışına, kardeşliklerinin ne kadar da güçlü olduğuna, bir aile fertleri gibi olduklarına tanıklık ettim.

O gün, halklarımızın tarihi, şu anki yaşayışları ve geleceğinin nasıl olacağı sık sık aklımı kurcaladı etkinlikleri izlerken. Olması gereken şudur: Büyük halk, küçük halk yoktur ve kimsenin ayrıcalığı da olmamalıdır.

Üç cumhuriyetin, etkinlikleri el birliği ile Moskova'da ortaya koymuş olmaları dikkat

çekilesi bir durumdur. Bunun anlamı çok büyüktür. Artık Kabardeylerin, Adıgeylerin ve Çerkeslerin aynı halk; Balkar ve Karaçayların da aynı bir halk olduklarını Moskova'nın kabullendiği söylenebilir. Sovyetler Birliği zamanında, bu şekilde düşünceleri seslendirmek tehlikeliydi: Partiden atılma gerekçesi olabilirdi (bunun anlamı işinden de atılman demektir).

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi açıkça ortaya çıkan bir gerçek de, Çerkeslerin gönüllü olarak Rusya'ya katıldıklarının safsata olduğu ve doğru olmadığıdır. Ruslarla Kabardeyler, 1557 yılında savaş politikası ile ilgili bir anlaşma yaptılar. "Kendi istekleriyle katıldılar" söylemi, halkları bir arada tutmak, kardeşçe yaşadıklarının propagandasını yapmak ve tarihte meydana gelen olumsuzlukları

da gizleme kaygısı taşıyan, ülke yöneticilerinin çabasıydı.

Bu tür politikaların amacı da belliydi: Halkların daha sıkı "birlik" olmasını sağlamak, haksızlığa uğrayan halkların tarihini gizleyerek unutturmak ve halkların sabırlı, sessiz, tarihlerinin farkında olmadan yaşamlarını sürdürmeleri.

Çoğumuzun bildiği gibi bu tür politikalar inandıcılığını yitirmiştir. SSCB dağıldıktan sonra Rusya'ya gönüllü katılanlar dahi (örn.: Gürcistan) ayrılmayı tercih ettiler. Yeni dönem, eskiden konuşmamızı istemedikleri konuları da ortaya serdi. Onlardan bir tanesi de Rus-Kafkas Savaşı'nın Çerkeslere getirdiği felaketti: Rus Çarının emriyle ve acımasızca halkımızdan binlerce insanımızın katledilmesi, çok sayıda yerleşim yerinin ateşlenerek yakılmış olması, yüzbinlerce soydaşımızın yurtlarından sürülerek başka ülkelere gönderilmesi ve başka felaketler sıralanabilir.

"İnsanların bunları bilmesinin ne faydası var?" diye bakanlar da vardı. Onlar zannediyorlar ki, tarihi bütün gerçekliğiyle ortaya koyarsan, farklı halkların ilişkileri bozulacak. Peki, yalanın neye faydası var? Örneğin, Rusya ile Almanya'nın ilişkileri bozulacak diye, İkinci Dünya Savaşı'nda meydana gelenleri saklamak, ya da çarpıtarak değiştirmek akıllıca bir iş mi? "Yalanın ayakları yoktur" derler. Onun (yalanın) geride bıraktığı izleri de iyi değildir. Ortalıkta dolaştırılan şu sözler bunun kanıtıdır: "Rus aydınları, dağılıları vatanlarını korumak için savaşanlardı, onlar hırsız, yol kesen çeteler ve katil değillerdi, diyerek gerçekleri saptırdılar." Bu "akıllı" sözlerin sahibi yabancı değil. "Realistlerin Birliği" adlı ve Rusya eski Başkanı Boris Yeltsin'in çalışma arkadaşı olan Yuri Petrov'un başkanlığını yaptığı kuruluştur. Onlara göre, Puşkin ve Lermontov gibilerin işi Kafkasya'nın tarihini gerçekleri çarpıtarak, yalan dolanlar ekleyerek yazmaktır. Bu bakış açısı zavallılıktır ve çirkindir.

Daha çok sayıda örnek vermek mümkün. Rus-Kafkas Savaşı'nda dağılıları "çakal takımı", "hırsız", "soyguncu" şeklinde göstermek isteyip de yazarların az olmadığını biliyoruz. Onların amacı nedir dersanız, onların amacı Ruslarla Kuzey Kafkasyalıları birbirine kışkırtarak

birbirlerinden nefret ettirmektir.

İşte bunun için, gerçeği saklamadan, Çerkeslerin başına gelenleri olduğu gibi anlatarak, halkların, gerçeğin ışığında, banış içinde karşılıklı saygı temelinde yaşamaları için çabalamamız gerekiyor. Birimizin elinden düşeni, diğerinin omuzladığı halkların kardeşliği için olmalı çabalarımız. Bu düşünce aynı zamanda, Rusya'nın Kuzey Kafkasya'da yürüttüğü politikanın temeli olmalıdır (şimdilik böyle bir politika gözlenmiyor).

Bugün için Rusya, halkların geçmişte yaşadıkları sorunları ve ilişki biçimini, bütün çıplaklığı ile kabullenerek ortaya konulmasına razı olacak gibi görünmüyor. Daha önemlisi bu durum, Adigeler söz konusu olduğunda daha da aleni olarak ortaya çıkıyor. Özellikle Adigeleri niçin öne çıkarıyoruz? Çünkü Kafkasya Ruslar tarafından işgal edildiğinde, sadece bu halka zorla ve zalimliklerle yurtları terk ettirildi. Diğer halklar da elbette kayıp verdiler, ama onlar yurtlarında kalabildi. Ermenilere yapılanları saymazsak, dünyada Adigelerin başına gelen felaketin bir benzeri daha yoktur. Çerkeslerin uğradıkları haksızlıkların çokluğu ve niteliği konusunda çok kimsenin haberi yoktur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, SSCB döneminde bu konuları konuşmak, ülke düşmanlığı, kanunsuzluk ve yanlış olarak değerlendiriliyordu.

Bu büyük haksızlığa kısaca değinmekte yarar var: Çerkesler, Kuzey Kafkasya'nın en kalabalık halklarının başında gelirdi. Onlar, bugünkü adlarıyla Stavropol ve Krasnodar eyaletlerinin bulunduğu bölgede yaşarlardı. Tanıma elverişli, bereketli topraklardı buralar. Hayvancılık da çok gelişmişti. Topraklarımızı ziyaret eden dünyanın çeşitli ülkelerinden gezginler, gördüklerinin karşısında hayranlıklarını gizleyemezler, yaşam biçimi, gelenekler ve insani ilişkileri şaşkınlıkla izlerlerdi (bu gezginlerin yazdıkları, kitap olarak dünyanın çeşitli yerlerinde yayınlandı ve sayıları hiç de az değil). "Dünyadaki cennet"te yaşamayı çok gördüler atalarımıza komşuları (Ruslar, Türkler ve başkaları). 300 yıl sürdü halkımızın katledildiği ve zalimlikle yurtlarından çıkartıldığı Rus-Kafkas Savaşı. Bu savaşın acımasızlığını anlatmak bile insana acı veriyor. Örnek olarak

Rusya Federasyonu'nun Kuzey Kafkasya politikasını doğru olarak belirlemesi gerekir. Öyle olmazsa merkezi yönetim, askeri güçle veya korku politikasıyla kendi yanında tutamayacaktır küçük halkları. SSCB'nin dağılmasının nedeni de halkların baskı ve korkuyla bir arada tutulmaya çalışılma politikasıdır ve yakın tarih bunun tanığıdır.

vermek yeterli olur sanırım; Adige boylarından birkaçı dışındakilerinin katledilmiş olmasını, insansız kalan topraklarımızın Ruslar tarafından işgal edildiğini ve yurtlarından sürülen Çerkeslerin Türklerin eline geçmiş olmasını.

Halkımızın uğradığı haksızlıklar ve başına gelen felaketler bunlarla kalmadı. Günümüzde bile Rusya, tarihi gerçeklerin ortaya çıkarılmasına ve haksızlığa uğrayanların haklarının iadesine razı olmaya niyetli değil. SSCB'nin politikasında olduğu gibi Rusya da, Çerkeslerin, çoğunluğu oluşturan halkın içinde eriyip gitmesini umut ediyor. Üstelik Çerkeslerle ilgili konuların konuşulmamasını ve gündem oluşturmamasını sağlayarak yapıyor bunu. Gelişmiş birçok ülkede, halkların birbirlerine karşı ilişkilerinde olumsuzluklar başkaldırıları ortaya çıkıyor. Bu olumsuzluğun karşısında doğru politikalarla durmak gerekiyor (bu kuralların ne olması gerektiği de henüz belli değil). Hangi ülke olursa olsun, küçük halkların yaşamının sorunlardan uzak olması, kendi değerleriyle yaşama hakkının verilmesi, o ülkenin de menfaatindedir. Eğer ülkemizi yönetenler, ülkede yaşayan bütün halkları eşit şekilde gören ve halklara küçük büyük demeden eşit yaklaşan politikalar geliştirselerdi, iyi örnek olurlardı dünyaya. Bu tür politikaların gündeminde özellikle

küçük halklar olmalı (örneğin Çerkesler), kendilerinin hiç suçu olmamasına rağmen dağıtılmış biçimde yaşamak zorunda kalmalarından dolayı. Kendi halkımı öne çıkıyor olmam, diğer halklara kıymet vermediğimden değil. Tanrı beni öyle bir düşünce tarzından korusun. Ülkemizin yöneticilerinin, günümüzde küçük halkların durumlarının düzeltilmesi için samimiyetle çalışmalarının zoruma gidiyor olmasındandır.

Biliyoruz ki, sürekli geçmişte takılıp kalmamak gerekiyor. Tarihi, geleceği daha iyi kurmak için bilmemiz gerekiyor. Çerkeslerin geleceği nasıl olacak? Geleceğin halkımızın yaranna olması için neler yapmamız gerekiyor? Bu sorular beni sıklıkla kaygılandırıyor ve kendi kendime şu cevapları veriyorum:

* Öncelikle, diaspora Çerkeslerini geri getirmemiz gerekiyor (ülkemizin çeşitli bölgelerindekileri de, başka ülkelerdekileri de. Moskova'da 100 bin Çerkesin yaşadığı iddia ediliyor).

* İkinci olarak, Rusya'nın da Türkiye'nin de ekonomilerinin, dünyanın önde gelen gelişmiş ülkelerinin ekonomileriyle at başı olmasına çalışılmalıdır.

* Üçüncü olarak da; topraklarımızda barış ve halkların kardeşliğini güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

Bu düşüncelerin hayata geçirilmesi için de yapılması gerekenlerin şunlar olduğunu düşünüyorum:

Çerkesler için hiçbir şey, örf ve adetleri ile Adige yaşam düşüncesinden değerli değildir. Özgürlük tutkuları ve hiçbir gücün egemenliğine tahammüllerinin olmamasının, başlarına getirdiği felaketlerin çoğu farkındadır. Fakat şunu da söylemek lazım ki; Çerkesleri günümüze kadar koruyan da, bu iyi gelenekleridir.

Er geç Rusya, bölgelerin sınırlarının durumunu ele almak durumundadır. Niçin dersiniz, mevcut sınırları belirleyenler Bolşeviklerdir. Onlar da ekonomiyi dikkate alarak değil, parti işlerinin sağlıklı yürümesi için olması gerekeni dikkate alarak belirlediler sınırları. Gelecekte yapılacak reformların (toprakların birleştirilmesi çalışmalarının) amacı, bölgesel (rnok) ekonomiyi geliştirmek amaçlı olacaktır. Reform sırası Kuzey Kaf-

kasya'ya geldiğinde, cumhuriyetlerin birbirinden daha da uzaklaştırılma, başka başka bölgelerin içinde kalma ihtimalleri de var, Kabardey-Balkar'ın da, Adıgey'in de, Karaçay- Çerkes'in de farklı yapılarda olması, zaten dağınık olan Çerkeslerin daha da dağıtılması demektir. Bu durum bizim asla istemeyeceğimiz ve halklarımızın geleceğinin daha da kötüleşmesine neden olacak bir durumdur, gerçekleşmesine müsaade edilmemelidir. Fakat akıllı politikalar yürütülmesi gerekiyor, birbirine yakın cumhuriyetlerimizin yöneticileri tarafından.

Onların, hiçbir zaman ayrılmamak koşullu olarak, dayanışma göstermeleri gerekiyor. Küçük cumhuriyetlerin yöneticilerinin tek başlarına başarabilecekleri iş değil bu, Rusya Federasyonu'nun Kuzey Kafkasya politikasının da doğru olarak belirlenmesi gerekir. Öyle olmazsa merkezi yönetim, askeri güçle veya korku politikasıyla kendi yanında tutamayacaktır küçük halkları, tabii eğer onların isteklerini kabul etmezse. SSCB'nin dağılmasının nedeni de halkların baskı ve korkuyla bir arada tutulmaya çalışılma politikasıdır ve yakın tarih bunun tanığıdır. Aynı şeyin Rusya Federasyonu'nun başına gelmeyeceğini kimse garanti edemez, eğer akıllı ve doğru politikalar yürütülmezse. Bunu kim yapacak? Elbette yapması gerekenler. Fakat biz neye şahit oluyoruz? Halklara yönelik politikaları yürütmeye çalışanlar, asla bu işi yürütemeyecek insanlardan oluşuyor. Bu nereden kaynaklanıyor? Ülkenin kalkınmasını, güçlenmesini istemeyenlerin "bulanık suda daha fazla balık avlama" çabasında olmalarından kaynaklanıyor. Üzülerek belirtmeliyiz ki, bu gibi insanların sayısı az değildir.

Sadece bir misal verelim. 2014 yılında yapılacak olimpiyatların yerinin Soçi olarak belirlenmesinin nedeni nedir? Herkes biliyor ki Oşhamahe'nin etekleri spor karşılaşmaları için daha idealdir. Diğer yandan birbirine yakın üç cumhuriyetin ekonomilerinin güçlenmesine, farklı halklar arasındaki ilişkilerin gelişmesine, Kuzey Kafkasya'da barışın yerleşmesine katkısı büyük olacaktı. Dünyanın bütün insanları, cumhuriyetimizin güzelliklerine, bereketine tanıklık edeceklerdi. Daha da önemlisi diasporadaki soydaşlarımız, Xekujjin (anayurdun) değerini daha iyi anlayacaklardı.

Fakat (elbette anlamak zor değil), yöneticilerin (kulukzehaxem) amaçları çok farklı. Kendi kişisel çıkarlarına hizmettir onların amacı, küçük halkların gelişmesini de engellemek tabii ki... Bu yöneticiler, diaspora Çerkeslerinin geri dönmelerinden korkuyor. Dönüşe de zararları oluyor. "Büyük Çerkesya'yı yeniden kurarlarsa, diğer halkları, topraklarından geri kovacaklar" diyerek, yalan propaganda yaparak, bölgede yapılması gereken çalışmaları da engelliyorlar. Halk politikamızın olmamasının sonucudur bunlar. Peki, ne yapmak gerekiyor? Kuzey Kafkasya'da yürütülmesi gereken halk politikalarını hazırlaması gerekenler, yine bu topraklarda yaşayanlardı (Moskova'daki aydınların da içinde olduğu). Bunu yapabilecek bilim insanlarını topraklarımızda kolaylıkla bulabilirsiniz, eğer ararsanız.

Kuzey Kafkasya halklarının tarihi, acılara doymuş durumdadır. Tarihi, doğru dersler çıkarmak için okumamız gerekiyor. Benim bakış açım Adıgelerin, Balkarların ve Karaçayların asla ayrılmaması gerektiği üzerinedir. Tam tersine daha güçlü biçimde birlik olmamız gerektiğini anlamamız gerekiyor.

Halkların barış içinde, kardeşçe bir arada yaşamalarını sağlama işi sadece devletin değil, bizim de öncelikli işimiz olmalıdır. Devlet ile halkın dayanışma içinde olması gerektiği gerçeği, tartışmasızdır.

Bu yazının başında bahsettiğim etkinliklerin anlamının büyüklüğünü de hissederek, destek olmamız gerekir. Bundan dolayı Cumhuriyet Başkanımız Kanokue Arsen'e teşekkür etmeliyiz. O, güzel işlerin öncüsüdür. Akıllı başında, önder olarak peşinden gidilecek insandır. Anladığımız şey şudur: 90'lı yıllardan bu yana, devlet dumasında, federal parlamentoda yer alan yöneticilerin bazılarının başkanımızın oppozitesinde (karşısında) bulunmalarıdır.

Zaman hızlı ilerliyor. Küreselleşme hızla geliyor. Bundan halklarımız da kaçamayacak (kaçmalarını gerektiren bir durum da yok). Fakat iyi değerlerini (Japonların yaptığı gibi) titizlikle korumaları gerekiyor olumsuzluklara karşı.

Geçmişimizden iyi dersler çıkararak, geleceğimizi kurmak için çalışmaktır daha iyi olan... ■

GEORGES DUMEZİL

110 yaşında



■ YISMEYL ÖZDEMİR ÖZBAY

Dünyaca ünlü büyük Kafkasolog Georges Dumézil'i, doğumunun 110. yılında saygıyla anıyoruz. Bilim çevrelerinin "Dil Sihirbazı" olarak adlandırdıkları Dumézil'in, Kuzey Kafkasya kültürü, dilleri ve destanları üzerine yaptığı çalışmaları Çerkesler hiç unutmayacaktır.

Sevgili okurum; Çerkes kültürüne büyük katkıları olan bu büyük araştırmacının doğumunun 110'uncu yılıdır 2008.

Değişik peryodiklerde ara ara andığım Georges Dumezil'i yine dergimiz sayfalarından yeni kuşaklara tanıtmak istediğim için bu yinelemeyi yapıyorum.

Evet; bu büyük Kafkasolog 1898 yılında, tam 110 yıl önce Paris'te doğdu. Onu seneler önce Dr. Vasfi Güsar'ın çıkarttığı Kafkasya Dergisi'nin sayfalarında tanıdım. İstanbul'da verilen bir Kafkas balosuna katılan bu ünlü Fransızdan, İstanbullu Çerkeslerin değerli konuğu olarak söz ediliyordu. Dumezil'e ilgiyi o tarihlerde duymaya başlamıştım. Sanırım 1958 yılı idi, yani tam yarım yüzyıl önce. Bu derginin elime geçen düzensiz ve aralıklı sayılarını köy evimizin hacheşine kapatarak, yutarcasına, içercesine okurdum. Okurken rahatsız edilmemem için kapıyı kilitlerdim Dumezil'den söz eden sayfaları. Dumezil'in bizim dillerimizi bilmesi, bu diller üzerine araştırma yapması üzerine çıkan haberler beni şaşırtıyordu. Dünyanın bilemediği, bir yerlerde unutulmuş uykuya yatırılmış, öylece kalmış küçük bir toplumun dilini, taa Fransalardan kalkıp gelmiş bu adam nasıl öğrenebilmişti? Birçok Çerkesin bile konuşmadığı bir dili, birkaç şiveyi, bir Avrupalının bilmesini çocuk hafsalam almıyordu. Bu dil cambazını tanımam için daha bir on sene beklemem gerekiyormuş.

Evet tam on yıl. Dumezil'i 1968 yılında İstanbul'da tanıma mutluluğuna eriştim. Yaz tatillerini kimi zaman İstanbul'da geçirirdim. O yıl da tatilimi Küçükyalı'da oturan ablamın yanında geçirmek üzere gitmiştim. Sevgili dostum ve meslektaşım Kopsirgen Orhan (Baran) ile buluşup Abaza Abhaz dilleri ve edebiyatları üzerine bir şeyler incelerdik. 1968 temmuzu idi, Orhan'la bulduğumuzda. O ışıltılı kara gözlerini geniş geniş açarak ve heyecandan nefesi tıkanarak kolumu tutmuştu, Yıldız Parkı'ndaki kanapelerden birine çökercesine oturmuştuk;

"- Azizim! Sıkı dur, büyük bir haber vereceğim. Dumezil ile tanıştım. Şu anda burada, İstanbul'da, hastalanmış, dizanteri teşhisi ile Amiral Bristol Hastanesi'ne kaldırılmış. Ben sürekli

gidiyorum, tanışmak istersen seni de götüreyim".

Orhan kadar ben de heyecanlanmıştım. Ama babamın rahatsızlığı haberi üzerine Uzunyayla'ya gitmek zorunda kalmıştım. O hafta Dumezil'i ziyarete gidemedim. Kayseri'ye gidip gelirken hep Dumezil'i, onunla yapacağım görüşmeleri, neler konuşabileceğimi düşündüm. İstanbul'a dönünce Amiral Bristol Hastanesi'ne koştum. Dumezil'i bulamamam korkusu bencilce bir duyguya dönüşüyor, içimden "İnşallah hala hastanededir" diyordum.

Onu odasında sapsarı bir yüzle, bitkin bir halde yatarken buldum. İtiraf edeyim ki hala hasta olduğuna da sevindim. Heyecandan titreyen bir sesle kendisi ile tanışmak istediğimi söyledim. O bitkin hali ile hastanede bile çalışmalarını sürdürüyordu. Çevresi, yatağının üstü kitap, dergi gazete ve kağıtlarla dolu idi. Yastığını göstererek;

- Genç Abaza! Benimle konuşmak istiyorsan önce şunu düzelt, düzelt ki rahat konuşayım seninle!" demişti.

Bu ilk karşılaşmamızda kendisini yormamak, rahatsız etmemek için çok az konuşmuşum. Ama kendisi dumadan konuşuyor, sorular soruyordu. Abazaca ya da Adıgece sözcüklerin insan hançeresinden çıkışını elindeki kağıda özel işaretlerle kaydediyordu. Bu şekillerle Ubihçanın verdiği sesleri karşılaştırmanın çok ilginç sonuçlar verdiğini anlatmıştı. Ziyaretlerim o hafta içerisinde sürüp gitti. Günden güne onun yanında daha rahat konuşur olmuştum. Onun incelemelerini Abazaca ve Adıgece olarak anlamam, bir nevi kendimi test etmem demek idi. Bu testten çok iyi sonuçlar almam içten içe bana heyecan, coşku veriyordu. Bir gün Paris'te bağlı bulunduğu araştırma enstitüsünde çalışıp çalışamayacağımı sormuştu. Ben, dil bilimi üzerine bir eğitim görmediğimi, Hukuk Fakültesi son sınıfına geçtiğimi, bunca yıllık eğitimi bırakarak Paris'e gitmeme ailemin nza göstermeyeceğini, ama bana önerilen bu büyük fırsatı yaşamım boyunca büyük bir ödül, onurlu bir armağan olarak yaşatacağımı, hukukçu olsam bile Çerkes dillerinin içerisinde ömrümü tamamlayacağımı söyledim.

"- Yazık, çok yazık! Abazacayı bu kadar iyi

bilen, Adigeceyi çok iyi anlayan bir gençle çalışmaktan mutluluk duyardım. Zira senin gibilere artık rastlamak zor" demişti. Bu sözleri hala üzüntü içinde anımsarım.

Bu büyük bilgin ile bir daha karşılaşamadım. Daha sonraki yıllarda Türkiye'ye gelen asistanı, dilbilimci, Macar asıllı Catherine Paris'i tanıdım. Dumesil ile ilgili haberleri şimdi hayatta olmayan bu hanımdan ve yine hayatta olamayan rahmetli dostum Orhan Alpaslan'dan aldım.

Bu büyük Fransız tarihçi idi, arkeolog, dil araştırmacısı, mitolog ve eski sözlü edebiyatlar uzmanı idi. Karşılaştırmalı diller ve Hint-Avrupa uygarlıkları üzerine çalışmalar yapan Dumezil, "Ecole Normal Superieure"da doktorasını tamamladıktan sonra, Varşova, Upsala, İstanbul ve Paris'te çeşitli üniversitelerde çalışmalarını sürdürmüştür. "Collège de France" ve Fransız Bilim Akademisi üyeliklerine layık görülmüştür.

Dumezil Türkiye'yi 1925 yılından sonra tanımaya başlamıştır. Hint-Avrupa dilleri ve kültürleri üzerine hala dünyada tek isim olan araştırmacı, Mustafa Kemal'in daveti üzerine İstanbul Üniversitesi'nde "Dinler Tarihi" kürsüsünü oluşturmak üzere 1925 yılında Türkiye'ye gelmiş, 1931 yılına dek sürekli olarak Türkiye'de kalmış ve araştırmalarını sürdürmüştür. Daha sonraki yıllarda da kısa aralıklarla 1968 yılına dek gelip gitmiştir. Araştırma alanı genellikle Sapanca gölü çevresindeki Çerkes köyleri ile Manyas yöresi olmuştur.

Yaklaşık otuz dil bilen bu büyük dil cambazı Türkiye'de kaldığı yıllarda hep Çerkes dilleri ve özellikle Ubihça ile mitoloji araştırmalarını sürdürmüştür. Özellikle Ubih dili ağırlıklı önemli araştırmalar yapmıştır. Unutulmak üzere olan ve o zamanlar Türkiye'de sekiz on kişinin bilebildiği Ubihça ile ilgili araştırmalarını Manyaslı Merhum Tefik Esenç ile birlikte yapmıştır. Dumezil bu çalışmalarını "Hayatta en az günah işlediğim ve en çok benimsediğim" tümcesi ile değerlendirmiştir. Dumezil'in araştırma yaptığı yörelerin başında Sapanca'nın Yanık, Manyas'ın Hacı Yakub Değimen Boğazı, Mürüvetler (Çizemuhable) köyleri gelmektedir. Ubihçanın dışında, bu dilin yavru ve torunları olan Abhaz, Abaza Adige dil gruplarının Ubihça ve kendi aralarındaki

akrabalıktan kaynaklanan benzerliklerini araştırmıştır. Bu araştırmaları yaparken Bilinque, hatta kimi zaman Trilinque belgeler oluşturmuştur. Örneğin; Ubihça bir Nart Destanının sağında Abazaca, solunda Adigece varyantları yer alınca çözümlenmesi daha kolay bir trilinque belde oluşmuş oluyordu. Bu araştırmalarını birçok yayın organları ile Paris'te yayımlanan "Bedi Kartlisa" adlı Gürcü araştırma dergisinin birçok sayısında basılmıştır.

Bedi Kartlisa'nın 1973 yılı Vol XXXI sayısında "Notes D'etimologie et Vocabulaire Sur Les Langues Caucasiques Du Nord-Ouest (La Couple D'itantification Oubykh Oubykh-Za) başlıklı, yine aynı derginin 1974 yılı Vol XXXII sayısında ise, "Notes D'etimologie et Vocabulaire Sur Les Langues Du Nord Caucaiques Du Nord-Ouest (L'Emprunts De L'Oubykh au Tcherkesse) başlıklı çok önemli araştırmaları yayımlanmıştır. Bu araştırmalar Tefik Esenç'in yardımları ile yapılmıştır. Dumezil'in başka araştırmalarında ise ünlü tarihçimiz, bilim adamımız AYTEK NAMITOK'un yardımları olmuştur. Namitok ile dil, tarih, mitoloji, fabl ve diğer konularda çok uzun yazışmaları bulunmaktadır. Bu yazışmalar Rahmetli Namitok'un eşi Hayriye Melek Hunca hanımın mirasçıları tarafından bana verilmişti. Namitok'u diğer belgeleri ile birlikte Maykop'a Adige Bilimleri Enstitüsü'ne göndermiştim. Hala yayınlanma olanağına kavuşamayan bu mektupların en kısa zamanda Adigeyle dostlarımızca yayınlanmasını beklemekteyim.

"Ubih Fiili" adlı yapıtı başta olmak üzere, kırktan fazla eseri bulunan Dumezil'in, açıklanan çalışmaları dışında 1968 yılında "Bibliothèque de Siencées Humaines" serisinde "Editions Gaillmard" yayınevinde basılan "Mythe et Epope-l'ideologie des Trois Fonctions dans Les Epope des Peuples Indo-Européens" adlı kitabının ikinci bölümü tamamen "Nart Halk Destanları"na ayrılmıştır. Ancak Dumezil'in bu kitabında sergilediği Nart destanları ile ilgili yaklaşımına katılmamız mümkün değildir. Yukarıda sözü edilen kitabın 441'inci sayfasından başlayarak Nartlara ayırdığı bölümde, Hint-Avrupa ulusları grubundan saydığı Oset halkını (ki İran ya da iskit asıllı saymaktadır) bilinmeyen bir Hint

–Avrupa halkını keşfetme onuruna emişçesine, batı dünyasının gözünde yükselmek, araştırma yapılmamış bakir bir konuda tek adam olmak gibi Dumezil'e yakışmayan beklentilerle Nart Destanlarının Adige-Abaza halklarının eseri olamayacağını, dışarıdan gelme ve özellikle de İran ya da Alan asıllı olabileceğini ileri sürmüştür. Oysa Nart kahramanlarının isimleri bugün kullanılan Adige-Abaza dillerinde anlam bulmakta, bu dilleri konuşan boylar arasında bu isimleri taşıyan aileler yaşamaktadır. Dumezil analizlerinde “Üçlü İşlev Kuramı”nı ortaya atarak bizce yanlışya düşmüştür. Dumezil'in anlattığı görüşe göre, bir babadan olan üç oğul, üç büyük ailenin başlangıcı olmuştur. Bu ailelerin her birinin toplumsal işlevi farklıdır. Birinci aile asker sınıfını, ikinci aile ruhban sınıfını, üçüncü aile ise çiftçileri simgelemektedir. Ayrıca bu üç aile aynı yerleşim merkezinde, bir hiyerarşik düzende, üst, orta ve alt mahallelerde oturmaktadır. Dumezil bu ortak özelliğin 1930 yılında farkına vardığını ileri sürmekte ve bu vesile ile övünmektedir. Dumezil'in sözünü ettiği bu üçlü sistem tarih sahnesinde boy göstermiş, gelip geçmiş toplumların hemen hepsinde var olduğu bilinen sosyolojik bir realitedir. Yeni bir bulgu da değildir. Böyle bir üçlü toplum düzeni feodalizmin doğmaya başladığı bir dönemde ortaya çıkan bütün destanlarda da bulunmaktadır. Hele Nart Destanları'nın salt Alan kökenli olduğu savı hiç kabul edilemez bir görüşten öteye anlam taşımamaktadır. Zira Nart destanları, Kuzey Kafkasya'da Abaza, Adige, Oset, tüm boyların ortaklaşa ürettikleri sözlü edebiyat çağı ürünleridir. Bütün bu konularda Dumezil, Adige Hadağatle Asker, Kabardey Şorten Askerby, Abaza Meremkul Vladimir, Abhaz Yinalipa Şalwa gibi büyük araştırmacılarımızdan gerekli akademik düzeyde yanıtları aldığı için, özellikle Hadağatle'nin yedi ciltlik eserini inceledikten sonra, Hadağatle'nin şahsında bütün bu saygın araştırmacılarımızdan özür dileyerek, bu kısır savından vazgeçmiştir.

Bu yanlışına karşın Dumezil, dilimiz ve kültürümüz açısından yine de çok önemli bir bilim adamıdır. Abayev tarafından hazırlanan Oset halk destanları ile ilgili derlemeyi bir giriş yazısı

ve açıklamalı notlarla “Le Livre des Heros-Légendes sur Les Nartes” adı altında Fransızcaya kazandırmıştır. Bu kitap UNESCO'nun “Kafkasologie” serisinde yayınlanmıştır. Daha sonra sayın Aysel Çeviker'in (Blanağaptse) çevirisi üzerine Kaf-Dav yayınlarında çıkmıştır.

Kırktan fazla eseri bulunan Dumezil'in Çerkes kültürüne yönelik önemli kitapları şunlardır:

1. Les Documents Anatoliens Sur Les Langues et Les Traditions Du Caucase (Etudes Oubykh)

2. Les Documents Anatoliens Sur Les Langues et Les Traditions du Caucase (Etudes Abkhaz)

3. Travaux et Memoires des L'institut D'ethnologie serisinden “Contes et Legendes des Oubykhs”

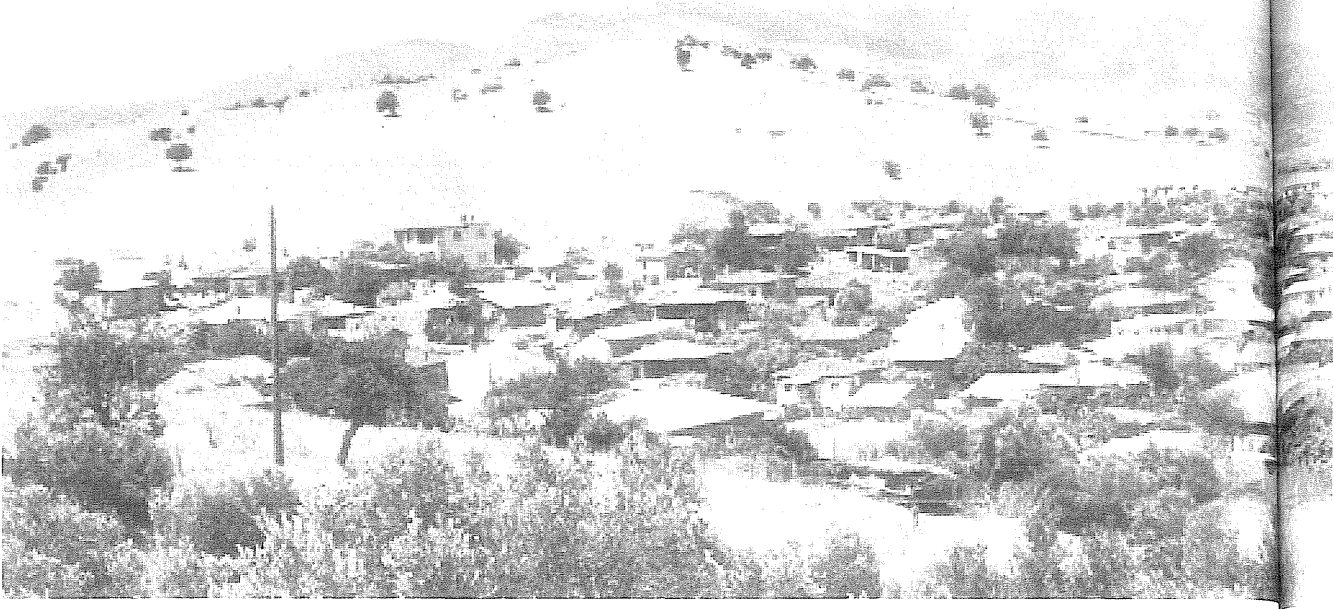
4. 1968 yılında “Bibliothèques des Sciences Humaines” serisinden yayımlanan “Mythe et Epopées” yapıtının ikinci bölümü “Nart Halk Destanları”na ayrılmıştır.

5. Le Verbe Oubykh (Tevfik Esenç'le birlikte)

6. Oset araştırmacı Abaev'in derlediği Oset Halk Destanları (Le Livre des Heros-Légendes Sur Les Nartes) Unesco yayını.

Bilim çevrelerinin “dil sihirbazı” olarak adlandırdıkları Georges Dumezil, 88 yıla sığdırdığı dopdolu yaşamını 11 Ekim 1986'da Paris'te geçirdiği bir beyin kanaması ile noktalamıştır. Kuzey Kafkasya kültürü, dilleri ve destanları üzerine yaptığı çalışmaları Çerkes aydınları, doğumunun 110'uncu yılında da unutmamıştır ve hep hatırlanacaktır ■





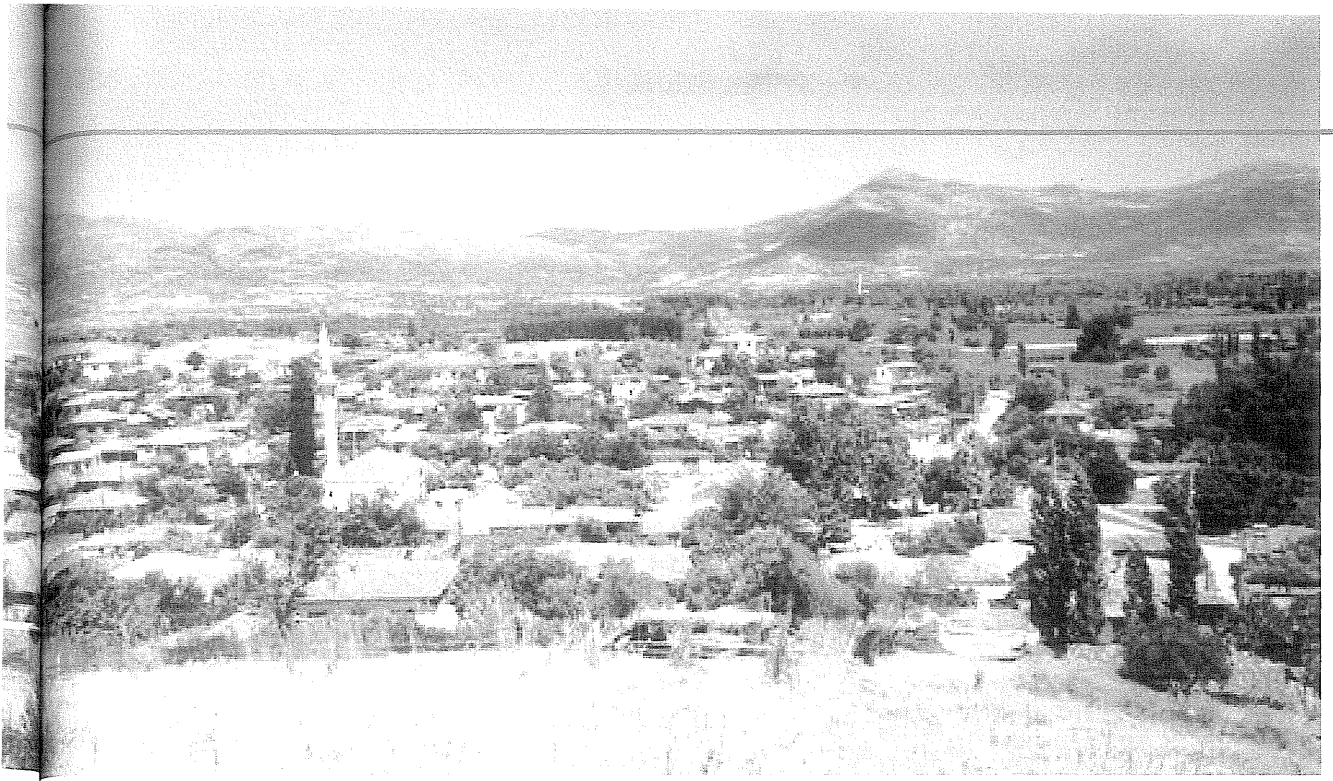
İLK KURŞUN

Hacilez

Hazırlayan: HAĞUR TURAN AKIN*

İzmir'in ödemiş ilçesine bağlı İlk Kurşun köyü Kuzey Kafkasya'nın Tshemez (şimdiki Novorosisk) bölgesinden gelen, Adıgelerin Şapsığ boyundan Çerkeslerin kurduğu bir köydür. Büyük Sürgünde önce Bulgaristan, Romanya ve Rumeli'de kalmış, daha sonra Anadolu'ya göçe zorlanmışlardır. 1879 yılında kurulan İlk Kurşun köyü aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'nın ilk gayri resmi cephesinin kurulduğu köy olmuş ve sırasıyla Fethiyar ve Burhaniye olan ismi, İlk Kurşun olarak değiştirilmiştir. Çevre köylerde ve halk arasındaki ismi ise "Hacilez"dir.

* Katkıları için Mış'e Mahmut Akın'a teşekkür ederiz.



İlk kurşun köyü İzmir ili Ödemiş ilçesinin 10 km. batısında kalan, Kuzey, Güney ve Batı tarafındaki küçük üç tepenin eteklerinde kurulmuş, doğu tarafı açık, Ödemiş Ovası'na bakan bir Çerkes Köyü'dür.

Ulaşım:

İzmir'e uzaklığı 100 km. civarında olan ilk kurşun köyüne kara yolu ile iki ayrı yönden ulaşım mümkündür. Birincisi İzmir-Aydın karayolu üzerinden, ikincisi ise İzmir-Ankara karayolu üzerinden Salihli ilçesindeki Gölcük-Bozdağ yol ayrımından sapılarak Bozdağ üzerinden Ödemiş'e geçen yoldur. Ayrıca köye İzmir üzerinden tren yolu ile ulaşım da mümkündür.

Köy yaklaşık 100 haneden oluşmakta olup nüfusunun çoğunluğunu köy dışında büyük kentlere ve yakınında bulunan Ödemiş ilçesine dağıtmıştır.

İlk kurşun köyü halkı, Kuzey Kafkasya'nın Otokhton (yerli) halklarından olan Adıgelerin Şapsığ boyundandır. Köyde nüfusun tamamı Adıgelerden oluşmaktadır. Dışarıya göç vermesine rağmen dışarıdan göç almamış olan köyde, halen Adıge örf ve adetleri uygulanmaktadır. Köyümüzün çevresinde Ertuğrul ve Anka-başı adında iki komşu Şapsığ köyü daha vardır.

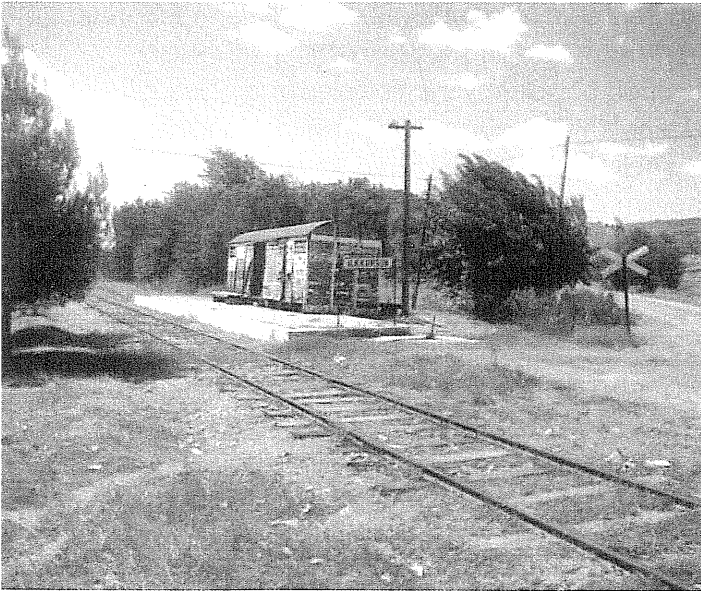
Tarihçe:

Kuruluşu 1870'li yıllara dayanan İlk kurşun köyünün kurucuları, Kuzey Kafkasya'nın Otokton (yerli) halklarından olan Adıgelerin Şapsığ boyundandır. Köyün kurucuları olan Şapsıglar Kıyı Boyu Şapsıglarından olup (Хылуцә Шапсугьәхәр) Kuzey Kafkasya'nın Tshemez (Novorossisk) bölgesindedir .

Tsemez bölgesinde Büyük Sürgün'de (21 Mayıs 1864'te) anavatanlarından çıkmışlardır. Köyümüzün kurucuları olan Şapsıglar Büyük Sürgün'de direkt olarak Anadolu'ya gelenlerden değil, Bulgaristan'ın Varna, Romanya'nın Köstence limanlarından Balkan ülkelerindeki Hıristiyan teba ile Müslüman teba arasındaki tampon bölgelere yerleştirilenlerdendir. Şapsığ aksarıyla Wormelij veya Wormeli diye andıkları Rumeli topraklarında, 12 yıl kadar hayatlarını devam ettirmişlerdir. 93 Harbi olarak tabir edilen 1877-78 Osmanlı-Rus harbinden hemen önce Anadolu topraklarına göçe zorlanan Çerkesler, 1878 yılının yaz ayında Fethiye ilçesine yerleştirilmişler, bir yaz mevsimi boyu Fethiye'de kalmışlar, Fethiye dolaylarında yaz mevsiminin çok sıcak ve bunaltıcı geçmesinden dolayı 100'ü aşkın ölü vererek, yaz mevsimi bitiminde Fethiye'yi terk etmişlerdir. 1878 yılının sonbahar aylarında Küçük Menderes deltasına gelerek 1878 yılının son aylarıyla, 1879 yılının ilk aylarında



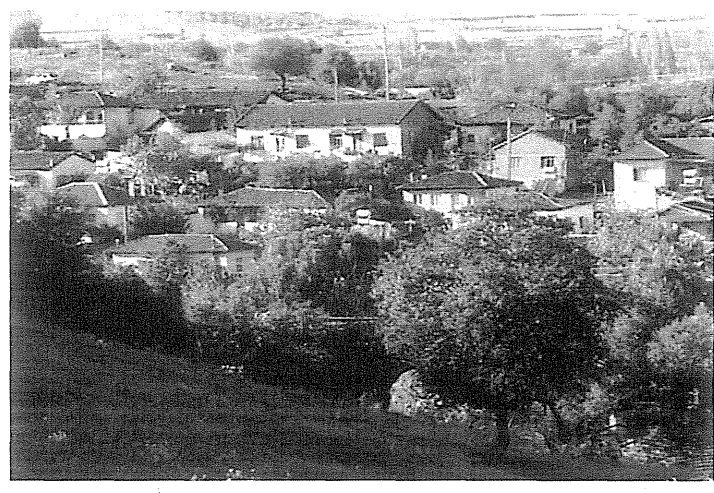
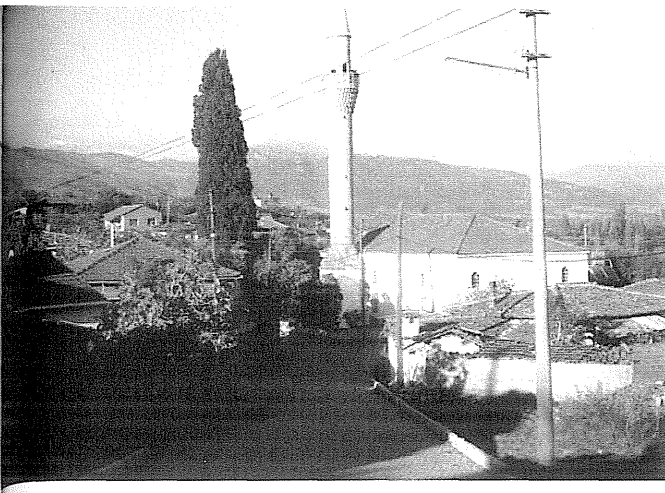
Köyde yapılan
"İlk Kurşun" anıtı



köyümüz olan İlk Kurşun köyünü kurmuşlardır. Köyümüzü kuran Şapsığ kafilesinin thamatesi (önderi-lideri) **Mamij Musajiyeko**'dur. Bizzat Mamij Musajiyeko'nun ifadesine göre, Kafkasya'dan çıktıklarında 789 kişi oldukları, ancak köyümüze ulaştıklarında 680 kişi kaldıkları bilinmektedir. Köyümüzün ilk resmi ismi, ilk yerleştikleri Fethiye ilçesinden esinlenerek Fethiye veya Fethiyar olarak anılmıştır. İkinci resmi ismi Burhaniye'dir.

Hacilez'in Kurtuluş Savaşı tarihindeki yeri:

15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir'e çıkışlarından sonra Küçük Menderes deltasında ilerleyen Yunan Efzon birliklerini Ödemiş'e sokmamak için Ödemişli vatanperverlerle köyümüz Çerkesleri arasında varılan mutabakat sonunda, şimdiki köyümüzde bir cephe kurulmasına karar verilmiştir. Köyümüzün küçük mescidi ecza malzemeleriyle doldurularak, cephede yaralananları tedavi etmek amacıyla küçük bir sahra hastanesine dönüştürülmüştür. Yine köyümüzden Thı-xujiko Kamil Bey'in evinin iki katı ve bodrum katı yedek cephane olarak mermilerle doldurulmuş Thavşe Bekir Bey'in evi de yiyecek-içecek doldurularak, levazım deposu olarak kullanılmıştır. Bütün hazırlıklar 30-31 Mayıs tarihlerinde bitirilmiş, 1 Haziran sabahı 5-6 saat süren çatışmalardan sonra köyümüz, aynı gün ikindi vaktinde Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Köyümüzün doğu tarafından başlanarak evler ve yapılar tek tek yakılmış, yıkılmıştır. Köyümüzü kuran Çerkeslerin Anadolu topraklarında yaşama istekleri ve ümitleri de, yanıp kül olan evleri gibi yok olmuştur. Kurtuluş Savaşı'nın ilk kıvılcımı, ilk ateşi, burada atılan kurşunlarla, bütün Anadolu'da yayılmış, başlayacak olan Kurtuluş Mücadelesi'ni tetiklemiştir. İşte bu tarihten sonra köyümüzün resmi ismi "İlk Kurşun" olarak kalmıştır. Köyümüzün gayri resmi ismi "Hacilez" olarak anılır. Günümüzde de çevre Çerkes köyleri ve Türk köyleri arasında da Hacilez olarak anılmaya devam etmektedir.



Sosyo-kültürel yapı:

İlk kurşun Köyü sosyo-kültürel açıdan 1950'li yıllardan başlayarak sürekli bir gelişim içine girmiş ve her yıl artan bir yoğunlukla eğitim - öğrenime yönelerek kendi dalında uzman olan birçok kişi yetiştirmiştir. Bu gelişim sonucunda genç nüfusun büyük çoğunluğunu köy dışına göç veren İlk kurşun Köyü günümüzde bir emekliler cenneti olarak kabul edilmektedir.

Yaklaşık 100 haneden oluşan köyde, ancak 200-250 kişilik yaşlı bir kesim yaşamlarını sürdürmektedir. Çalışan kesim ve gençler ülkemizin birçok yerine dağılmış olmakla birlikte yoğun olarak Ödemiş ilçesi ve İzmir ilinde bulunmaktadır.

Köy dışında yaşayan birçok insan olmasına rağmen İlk kurşunluların büyük çoğunluğu köylerinden uzak kalmamış ve bayram, düğün

ve cenazelere katılarak köy ile olan bağlarını koparmamışlardır Bu tür özel günlerde köyün nüfusu bir anda 500'leri bulmaktadır.

Köyümüz eğitim seviyesini yükseltmek için dayanışma içerisinde. İlk Kurşunlu olup üniversite okuyan, maddi imkanı yeterli olmayan öğrencilerimize derneğimiz aracılığı ile kredi kartından otomatik ödemeli burs verme imkanı bulunmaktadır. Bir dönem Türkiye'nin Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanlığı görevinde bulunmuş değerli bir devlet adamı da, İlk Kurşun köyümüzün insanıdır ■

Hacilez'de yaşayan aile isimleri:

Bat'e	Natkho
Taymaz	Wuşy
Bcauş'te	Psavko
T'eşu	Xuace
Fauge	Ratuk
Thauvşe	Yeuftalh
Hagur	Ş'avo
Thavkho	Hatko (Abzakh)
Mamij	Şhalakho
Tlepşuk	Xokon (Abzakh)
Miş'e	Şowoes
TI'ixuguj	



Ankara Derneği'nden Dünya Çerkes Birliği'ne uzanan bir ömür ve bazı anılar...

YISMEYL ÖZDEMİR ÖZBAY

Yeçtiğimiz günlerde, Sevgili Ömer Aytek Kurmel ile yaptığımız bir telefon görüşmesinde, Aytek bana:

"-Ağabey, bu Dernek/Kaf-Kur/Kaf-Fed oluşumu ile Dünya Çerkes Birliği'nin doğuşuna kadar uzanan örgütlenme süreci hakkında çoğu kişi bir şey bilmediğinden, ileri geri konuşmalar da olabiliyor. Bu süreci başından beri yaşayanlardansınız. Bu konuda bir şeyler yayınlasak" demişti.

Benim de aklımdan böyle bir yazı geçmiyor değildi. İçinde bulunduğumuz 2008 yılı diaspora yaşamında geçen önemli bir yıldır. Zira diaspora tarihinde Çerkeslerin ilk örgütlenmesi yüz yıl önce 1908 tarihinde "Çerkes Teavun Cemiyeti" ile gerçekleşmiş idi. Ancak, ben bu yazımda Çerkes Teavun Cemiyeti değil de, Anadolu'daki ilk örgütlenme odağı olan Ankara'dan hareketle Ankara Derneği-Kaf Kur- Kaf Fed ve D.Ç.B. örgütlenmelerinden söz etmek istiyorum. Zira Kafkas Dernekleri Federasyonu Yönetimi "Çerkes Teavun Cemiyeti ve Örgütlenmemizin Yüzüncü Yıl Dönümü Etkinlikleri"ni Federasyonumuzun üyesi olan, başta İstanbul Kafkas Kültür Derneği(Bağlarbaşı) olmak üzere İstanbul'da bulunan derneklerimizce gerçekleştirilmesini kararlaştırmıştır.

Sevgili Aytek ile konuşmamızdan birkaç gün sonra, meşhur yokuşumuzu tırmanarak yorgun halde gelip Bje-Mate'de çay içerken birkaç dostuma:

"-Yorulduğum, şu yokuş artık beni yoruyor. Nasıl yorulmayayım ki, tam kırk yıldır bu yokuşu tırmanıyorum" diyordum. Evet, kırk yıldır bu semtteyiz. Bu sokak "Kafkas Sokağı" ismini bizim tek başımıza bu tepede bulunuşumuzdan aldı. Çok iyi hatırlıyorum. Buradaki eski binamız alındığında bizim dışımızda hiçbir yapı yoktu. Hatta bina bedelini toplayabilmek için yapılan çalışmalara da hasbelkader katılmıştım.

1967 sonbaharı idi. Uzunyayla'ya gitmiş, köyümüzde kalıyordum. O zaman Ankara Hukuk Fakültesi Kasım başında açıldığı için ailemin yanında bulunuyordum. Bir akşam üstü Pınarbaşı'ndan köyümüz Kazançık'a dönen köy minibüsünden biri kadın üç kişinin indiğini görmüştüm. Bozkırın ortasında kaybolmuş gibi hüznü bakışlarla çevreyi izliyorlardı. "Bu ıssız, tecrit edilmiş yere" nasıl düştüklerini düşünüyor gibydiler. Yaklaştım, Derneğin düzenlediği folklor gecelerinden anımsadığım Rahmetli Dr. Zekiye Kazuk hanımefendiyi hemen tanıdım. Diğer iki kişi ise Rahmetli Hayri Bozkurt ile Av. Yaşar Bağ idiler. Kendilerine hoş geldiniz dedikten sonra, bize doğru yaklaşan babamla tanıştırdım. Babam eve gelmelerini istedi:

"-Ankara'dan gelen bu denli seçkin konukları ağırlamaktan onur duyarım" diyerek onları evimize davet etmişti. Ama onlar babamı teşekkürle karşılayıp tedirgin bir biçimde durdular. Daha sonra anladığıma göre, köyümüzün en yaşlılarından Yağan Hacı Ömer ile Eşi Hacı

Behiye'yi ziyaret etmeleri gerekiyormuş. Zira, Zekiye Kazuk Hanımefendinin ağabeyinin kızı Handan Hanım, Amerika da yaşayan Hacı Ömer Yağan'ın üçüncü oğlu Dr. Rauf Yağan ile evli idi. Hayri Bozkurt beyin kuzeni İsmet Hanım da aynı ailenin en büyük oğlu Enver Yağan'ın eşi idi. Çerkes geleneklerine göre bu yaşlı akrabaları ziyaret edip onlarda konuk olmak en doğru davranıştı şüphesiz. Konuklar da böyle yaptılar. Babam bu durumu anlayınca konuklara hak vererek onları yakın komşumuz ve akrabamız olan Yağanların evine götürdü. Konukların Ankara Derneği binasının borcunun ödenmesi için yardım toplamaya geldikleri anlaşılıyordu. Ben durumu Ankara'dan biliyordum. Zira 1965 yılından bu yana demek üyesi idim. İşin önemini dilim döndüğünce babama ve babamın yeğeni olan Liy Emir amcaya da anlatmıştım.

Konukların ev sahibi olan, aynı zamanda Kazançık köyünün en yaşlılarından olan bu karı koca bu tür bir hayır kampanyasını baştan pek anlamamışlardı. Öyle ya, hayrat olacak şey ne cami, ne okul, ne çeşme, ne de köprü idi. Bu nedenle Yardım toplama işini pek tutmamışlardı. Tüm Uzunyayla'nın en varlıklı ailesi olmalarına karşın, yardım için pek gönüllü görünmüyorlardı. Bu durum cimrilikten de kaynaklanmıyordu. Rahmetli Hacı Behiye'nin tabiri ile "Mızıkla çalıp eğlenmek için, psatlıkhu yapmak için, milletin oğlanının kızının toplanacağı, Aguauw (Ele vurularak oynanan bir oyun) oynamak için çocukların kullanacağı" bir bina almayı pek hayrat kavramı ile bağdaştıramıyorlardı. Üstelik bu kampanyanın başını çekenler de kendilerinin dünürleri idi. Bu tür çalışmaların bu kelifelli konuklara pek yakışmadığı üstü kapalı anlatılınca konuklar da pek tedirgin olmuşlardı. Nahoş bir hava esince Babam, Liyy Emir Amca, Nakhşır Murat Dayı bir araya gelerek, durumu çözmeye çalıştılar Murat Dayının küçük oğlu, aynı zamanda eniştemin kardeşi olan Nakhşır Avni, traktörünü hazırladı. Ben de elime kağıt kalem alarak, köyün bir ucundan öbür ucuna her iki mahalleyi dolaştığımızı bugün gibi hatırlıyorum. Harman vakti idi. Biçerlerden buğday, çavdar getiriliyordu. Traktör römorkuna dökülen teneke teneke

buğdaylar bizi sevince boğuyordu. Bir römorku buğday, diğerini ise çavdar toplamaya ayırmıştık. Boşaltılan her tenekeyi elimdeki listeye geçiriyordum. Henüz hububat hasadı yapamamış kimi evlerden geçen kurban bayramından kalan deriler ya da bir külek tereyağı, bir matekuay(Çerkes Peyniri) çıkıyordu. Ne verilerse alıyorduk. Rahmetli Zekiye Hanım, olumsuz propagandaya karşın köylülerin bu coşkulu yarışını gözleri dolu dolu izlemişti.

Toplanan hububat Şarkışla'da TMO'ya satılmıştı. Diğer yağ, peynir türü bağışları da Şarkışla'daki Kayserili "Kuzucu Bakkaliyesi"ne satıp, toplanan para: " Kusura bakmayın, az veren candan" diye Hayri Bozkurt beye teslim edilmişti.

Anılar anıları çağırıyor. Bu alınan bina seneler sonrası derneğimize dar gelmeye ve eskimeye başladığından yenisi yapılmak üzere iken, yine yardım toplamak işi bizlere düşmüştü. Dernek Başkanımız sayın Aslan Arı'nın iznini alarak Bursa'ya gidişimizi, Bandırma'dan gelen Dr. Nejdet Hatam, Ankara'dan Rahmetli Süleyman Yançatoral, Fahri Huwaj, Bursa'dan Dr. Namık Sangül'ün yardımları ile Yalova'da yemekli bir toplantı yaptığımızı; Bursa'da çalışan Çerkes kökenli iş adamlarımızın imal ettikleri sanayi ürününe göre tuğla, karo, parke, kalorifer kazanı, radyatör, tuvalet taşları, lavabolar ile ilgili söz alışımızı; Bursa ve yöresindeki Çerkes kökenli doktor, avukat, mühendislerimizin yardımlarını şükranla anımsıyorum. Daha sonraları, sanırım 1991 yılı idi. Belimdeki rahatsızlığım nedeni ile tedavi olmak üzere Saygıdeğer Büyüğüm Dr. İhsan Saleh ve Değerli Yengemiz Dr. Dorothee Saleh'in daveti üzerine gittiğim Almanya'da bir ay kalmıştım. Dr İhsan Saleh ağabeyimizin önderliğinde Dr. Batıray Yediç'in yol arkadaşlığı ile Almanya'daki Kafkas derneklerini, hemşehrilerimizi ziyaretlerimizi, topladığımız yardımları, çalışmalarımızı, bugün bile özlemle ve zevkle anıyorum. Almanya'dan getirdiğim bu yardım, yanm binamıza önemli bir katkı sağlamıştı.

Derneğimizin kuruluşundan bu yana, tımakları üzerinde ter dökerek dans eden ve derneğimizin temel taşlarını oluşturan gelirler sağlayanlar hiç

unutulur mu? Başta Rahmetli Halkoyunları Hocamız Elbruz Gaytaoğlu olmak üzere, her dönemdeki halk dansları topluluğumuzun üyelerine, düzenledikleri kermeslerle dernek inşaatına büyük katkılar sağlayan Kadın Kolları üyelerimize, bağışlarını esirgemeyen bütün hemşehrilerimize şükran borçluyuz.

Sevgili okurlarım, yokuşumuzu çıkıp yorulmam, bana nerede ise geçmiş yarım yüzyıllık demek yaşamımızı hatırlattı. Ankara Demeğimiz 1961 yılında kurulmuştu. 1961-1968 arası çok zor koşullarda dernek ayakta tutulmaya çalışıldı. Yapılan halk oyunları gösterileri, Birinci Ürdün Gezisi, bina sahibi oluşumuz, bu döneme rastlamaktadır. Bütün bu sıkıntılar nispeten geride bırakıldıktan sonra, 1969-70'li dönemde kültürel çalışmalar, seminerler yavaş yavaş başlıyordu ki, 12 Mart Askeri Darbesi bizim faaliyetlerimizi de büyük ölçüde etkilemişti. Bütün bu sıkıntılara karşın çok amatör olan, o derecede de sevimli ve gelecek vadeden küçük bültenimiz "Nartların Sesi" bu dönemde çıkmaya başlamıştır. Dergiyi çıkartmamızda bize büyük yardımları olan Saygıdeğer Kemal Cankat ağabeyimizi ve yine Saygıdeğer Eşleri Saime Cankat yengemizi sevgi ile anıyor, kendilerine sağlıklı uzun yaşamlar diliyorum.

Bu arada Türkiye'de kurulmuş diğer Kafkas Demekleri ile bir çatı altında olmanın da yolları yavaş yavaş aranmaya başlanmıştı. Kasım 1970'de Dernek Gençlik Kolu adına Sayın Dr.Asım Berzeg, sevgili kardeşim Sait Çapar'ın büyük yardımları ile Ankara Akbank Kavaklıdere Sanat Galerisi'nde düzenlediğimiz Çerkes Kültür Haftası'na dönüşen bu günlerde dernek temsilcileri ile dernek lokalinde yapılan ilk toplantıya Rahmetli Vasfi Güsar İle Kazım Berzeg ağabeyimizin tartışmasının egemen oluşunu, bir karara varılmadan dağılışı, üzüntü ile izlediğimizi anımsıyorum.

Bu tür birleşme ya da vakıflaşma çabaları 1970-1980 arası sık sık tekrarlanmıştır. 1972 yılında DSİ Avukatı olarak Keban'da çalışmaya başlamam nedeni ile sanki biraz dernekten uzaklaşır gibi olmuşum. Ama sık sık Yargıtay'daki duruşmalarım oldukça, işim biter bitmez yine

demeğe koşuyordum. Demekler arası bir toplantı sonucu üyelerimize devlet aracı kullanılarak yapılan o meşum saldırı, bir şehit verişimiz, üyelerimizden bazılarının yaralanması, dernek etkinliklerini asla durdurmamıştır. Bu dönemde dernek yayın organı olmayan, ama sürgün tarihimizin önemli bir olayı saydığım "Yamçı" dergisinin çıkması sevincini de yaşamıştık. Sayın Aslan Arı, Haluk Yediç, İbrahim Abaza, Dr. Namık Sarıgül, Eray Yüksel ve ben bir araya gelerek, "Yamçı Yayıncılık Limited Şirketi"ni kurmuştuk. Bu oluşumun başına da Fahri Huwaj getirilmişti. Yazıları ile birçok arkadaştan destek alınıyordu. Özellikle andıkça burun direğimi sızlatan Rahmetli Kardeşim Süleyman Yançatoral, Necdet Hatam ve birçok arkadaş yazıları ile dergimizi yaşatıyorlardı. Nereye kadar gidebiliyorsak oraya kadar dergiyi çıkartmak için anlaşmıştık. Diasporada asimilasyon girdabının içine düşen halkımıza, bir ışık tutmak, bir umut vermek amacıyla idik.

Türkiye'de cepheleşmenin, sağ sol çatışmasının en yoğun olduğu o dönemde büyük tehditlere rağmen dergimizi sürdürmüştük. İlkemiz kısa ve açıktı. Madem "Ulusların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı" vardı... Bu ilke uygar dünyaca madem benimsenmişti... Bizler bulunduğumuz ülkelere ve içinde yaşadığımız uluslara hiçbir zarar vermeden diasporadaki halkımız, "KENDİ KADERİNİ KENDİ VATANINDA TAYİN ETMELİ" idi. Kendi kaderini anavatanına dönerek tayin etmeliydi, halkımız. Bu fikrin yarattığı tartışmalar, bu boyuttaki bir yazı içinde anlatılamayacak kadar çoktu. Bu derginin getirdiği yaklaşımlar dernek yönetimine de yansiyordu. 1979 yılında Fahri Huwaj arkadaşım askere gidince dernek başkanlığı görevini ben üstlenmiştim. Bu dönemde artık "Yamçı" çıkmıyordu ama sıkıyönetim altında bir şehirde "Nartların Sesi" dergimizi sürdürüyorduk. İsim babası olmaktan hep gurur duyduğum bu sevimli dergimiz, sıkıyönetim yasağına takılana dek sürmüştü. Yazı İşleri Müdürümüz Sevgili Yediç Mehmet (Uzun) yayımlanan bir yazı yüzünden yargılanıp hüküm giymiş, tutuklanmış ve en sıkıntılı sonuç olarak da edebiyat

öğretmenliğini kaybetmişti. Yine diğer yazı işleri müdürümüz Sevgili Nihat Berzeg takibata uğramış ve ülke dışına çıkmak zorunda kalmıştı.

Sıkıyönetim ortamında baskılara bir de ülkücülerin yol kesmeleri, tehditleri karışmıştı. Bu günlerde ülkücülerin karargah kurduğu sekizinci caddeden bu tarafa geçiş imkanı kalmamıştı. Derneğimizi basıp yakmaları an meselesi idi. İşte bu tarihlerde sevgili genç arkadaşlarımızın ve dernek yurdunda kalan öğrencilerimizin fedakarca nöbet tutmalarını şimdi şükranla anıyorum.

Benim başkanlığım döneminde Halk Dansları Topluluğumuzun, Korumuzun ve Kadın Kollarının hazırladığı eşyalarla (Kermese katılmıştık), Ürdün Krallığı Veliht Prensi Hasan'ın daveti ile Amman'a yaptığımız ziyaret ve gecemiz, halen tatlı bir anı olarak belleğimde yer etmiş durumdadır.

1980 Eylülü, yani askeri darbe konusunda, detaya inmeye gerek duymuyorum. Başlı başına bir araştırma konusu olacak kadar acılar ve yıkımlar getirmişti ülkeye, biz de toplum ve demek olarak bu acılardan nasibimizi aldık. Başta Sevgili Ağabeyimiz Aslan Anı olmak üzere birçok insanımız sorgulandı. Haksızlığa uğradı. Şimdi Marmaris'teki kaşanesinde artistlerin, kapak kızlarının nü tablolarını yapan Orgeneralin yönetimi, hala yargılanamadı bu ülkede. Eylül 1980'de kapatılan derneğimiz, 12 Mayıs 1984'e kadar kapalı kaldı. Açılış günündeki üyelerimizin coşkusu ve gözlerinden akan sevinç gözyaşları, hepimize yeni bir hamle için umut kaynağı olmuştu. Yapılan Genel Kurul'da ben yönetimi, Aslan Anı'nın kurduğu yeni yönetime devretmişim.

Bu dönemde gerçekten sevindirici, motive edici kültürel etkinlikler yapıldı. Sevgili Süleyman'ın o güzel projelerinden biri, Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği'nin kuruluşunun 25. yıl etkinliği idi. Maltepe'de bir düğün salonunda gerçekleşen etkinlikte, gösteriler yapıldı, küçük skeçler sahneye konuldu; başlangıçtan beri yönetimde, diğer kollarda emeği geçenlere plaketler verildi.

Ankara Derneği'nin, Sürgün'ün 125. yılında gerçekleştirdiği anma ve değerlendirme etkinlikleri, Sürgün'den sonraki zaman diliminin

bu bölümünde ulusal toplantıların en kapsamlısı idi. Gerçekten de devletlerarası bir Ulusal Kongre idi:

1-Bu toplantılardan çok önceleri, 1974 yılında Büyük Sürgün'ün 110. yılının anılması önerim, o zamanki Dernek Yönetimince hiç araştırılmadan, düşünülmeden; "yapamayız" gerekçesi ile reddedilmiş idi. Bu sefer Sevgili Süleyman Yançatoral, benim çok eski önerimin daha genişini içeren bir proje ile dernek yönetiminin önünde duruyordu. Bütün arkadaşlarda böyle bir isteğin bulunduğu, yine Sevgili Süleyman'ın projesi olan 125. yıl etkinliklerinde belirtilmişti. 1986'dan 1989'a kadar geçen zaman içinde bu fikir çok konuşuldu, tartışıldı. Bu tartışmaların içerisinde, Türkiye'deki Derneklerimizin 1970 Kasım'ında başlayan ve bir türlü gerçekleşemeyen "tek çatı altında toplanma" fikri ile giderek dünyadaki bütün Çerkes örgütlerinin de bir çatı altında toplanması düşüncesi de uzun uzun işlendi. Tartışmalarla, insanlarımızın bu fikirlere alışmaları amaçlanıyordu. 1987 yılına gelindiğinde Ankara Derneği'nin inşaat nedeni ile geçici olarak çalıştığı Sıhhiye'deki lokalde yapılan bir toplantıda, Aslan Anı, Süleyman Yançatoral, Özdemir Özbay, Nejdet Hatam, Fahri Huvaj, Şamil Jane, Osman Çelik, Haydar Taymaz, ve şu anda anımsayamadığım birkaç arkadaştan oluşan Organizasyon Komitesi oluşturuldu ve çalışmalara başlandı. Bu komite kendi içinden Nejdet Hatam'ı konuya ilgi duyan kuruluş ve kişilerle iletişim kurmak üzere görevlendirdi. 125. yıl etkinlik çalışmaları bu şekilde başlamıştır ve bu konularda Kafdağı Dergisi'nin Ekim 1989 sayısında detaylı bilgi bulunmaktadır.

2- Bu toplantıda tebliğler sunulmuştur. Sunulan tebliğler ve sunucularını şöyle sıralayabiliriz:

Cevdet HAPİ: 18-19 yy.'da Kuzey Kafkasyanın Sosyo-Ekonomik ve Politik Yapısı

Osman ÇELİK: Tarihte Osmanlı-Kafkas ilişkileri.

İzzet AYDEMİR: 1864 Kafkas Sürgününün Nedeni ve Sonuçları.

Dr. Cahit TUTUM: İngiliz Belgelerine Göre 1864 Kafkas Sürgünü ve Çerkes İskanına İlişkin Yazışmalar.

Muhittin ÜNAL: Kurtuluş Savaşında Kuzey Kafkasyalılar.

Sefer BERZEG: Türkiye nin Çağdaşlaşma ve Gelişmesinde K.Kafkasyalılar.

M. Yasin ÇELİKKIRAN: Kuzey Kafkasyalıların Kültürel Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi.

İzzet AYDEMİR: Kuzey Kafkasyalıların Siyasal Çalışmaları.

Fahri HUVAJ: Günümüzde K. Kafkasyalıların Kültürel Sorunları.

Özdemir ÖZBAY: Abhaz - Abazin Dilleri ve Edebiyatları.

Mevlut ATALAY: Adige Dili ve Edebiyatı.

Yahya ALPAY: Oset Dili ve Edebiyatı.

Özdemir ÖZBAY: Kuzey Kafkasya Mitolojisinin Ön Asya ve Akdeniz Havzası Uygarlıkları Üzerine Etkileri.

Bu tebliğler Süleyman Yançatoral'da toplanmış, ancak çeşitli nedenlerle bir kitap haline getirilememiştir. Tebliğlerin ve diğer konuşmaların özeti yukarıda tarihini verdiğimiz dergide yayımlanmıştır.

3- Bu toplantıya Türkiye dışından katılan delegasyon şöyle idi:

SURİYE: Tsey İhsan Feyzi, Gaysan Cevat, Memduh Kumuk

ÜRDÜN: Fewwaz Maher, Hatkh İsam Hassan, Haşim Talustan, Dr. Xhekuuj

ALMANYA: Dr. Ehsan Saleh, Rıza Nağo, Admiral Digeş.

ADIGEY C.: Şhalakho Abu, Çapaye Murat, Çapaye Fatim

KABARDEY C. : Muhammed Hayr Huaj, Berzeg Barasbiy, Prof. Dr. Hasan Duman

MOSKOVA: Prof. Dr. Tsıgıın Hasan, Prof. Dr. Khumahua Muhadin

AMERİKA: Yahya Kazan Kazbeç

Bu delegasyon dışında Türkiye'deki Kafkas Derneklerinin başkanları ve yönetim kurulu üyeleri, Kafkas Vakıflarının üyeleri toplantıya katılmışlardır. Toplantının "Kapanış Bildirisi" olan "Çerkes Kültür Haftası Deklerasyonu"nu kaleme alan ve bu deklereasyonu Türkçe, Çerkesçe, Arapça olarak çeviren komitede şu isimler yer

almıştır:

Prof. Dr. Tsıgıın Hasan / Moskova

Dr. Ehsan Saleh / Almanya

Hatkh İsam Hassan / Ürdün

Tsey İhsan Feyzi / Suriye

Yismeyl Ö.Özbay / Türkiye

Huvaj Fahri / Ankara

Bu bildiri de, Kafdağı Dergisi'nin yukarıda bahsi geçen sayısında yayımlanmıştır.

Toplantının seyri, başından sonuna kadar Almanya delegeleri Admiral Digeş ve Rıza Nağo tarafından kamera ile çekilmiştir.

Bu toplantı sonucu Dünya Çerkesleri birbirlerini tanımaya, birbirlerini aramaya başlamışlardır. Toplantı bu açılardan çok önemlidir. Kültür Haftası sonuna doğru bir gün,

benim evimde sabah kahvaltısında bir araya gelen Dr. İhsan Saleh, Prof. Tsıgıın Hasan, Huaj Muhammed, Dr. Necdet Hatam, Süleyman Yançatoral, Fahri Huvaj ve ben Özdemir Özbay; ismini koymasak bile, Dünya Çerkes Birliği'nin

nasıl bir gereksinim olduğunu, böyle bir örgütün mali kaynaklarının ne olması gerektiğini, örgütlenme şeklinin şeması, dünya Çerkeslerinin bu örgütte nasıl ve ne oranda temsil edilmeleri

gerekeceği hakkında tartışmışlardır. Daha sonra Hollanda'da yapılan ön çalışmaya katılan Süleyman kardeşimizin toplantıya götürdüğü görüşler, Dünya Çerkes Birliği Kuruluş Kurultay'ına götürdüğümüz ve hemen hemen aynen kabul edilen ilk tüzüğünün taslağı bu kahvaltıda

şekillenmiştir

Hollanda'da yapılan Dünya Çerkes Birliği Ön Çalışmaları'na katılanlar, Ankara'daki büyük toplantının ortaya koyduğu fikirleri ve sorunları taşıyarak gitmişlerdir. Kafkasya'dan, Almanya'dan, Hollanda'dan katılan onlarca kişinin fikir ve görüşleri de Ankara'da saptanan görüşlere eklenince, Dünya Çerkes Birliği'nin kuruluşuna bir adım daha yaklaşmış bulunuluyordu. Ankara delegesi olarak toplantıya katılan Sevgili Süleyman'ın Almanca ve Çerkesçeye de çevrilen bildirisi:

"Saygıdeğer büyüklerim, sevgili dostlar, beraber olmaktan her zaman güç aldığımız genç arkadaşlar... Halkımızın ulusal-kültürel sorunlarının çözümü doğrultusunda çaba gösteren sizleri saygı ile selamlarken Türkiye'deki

dostlarınızdan selam, sevgi, başarı dilekleri getirdim" tümceleri ile başlıyor ve 125. yıl etkinliklerinde tespit edilen sorunların, yine bu etkinliklerde ortaya atılan çözüm yollarının, yapılacak çalışmalara ve örgütlenmeye yansımaları diliyordu.

Benim için kutsal bir hatıra olan bu tebliğ, diğer Çerkesçe tebliğler, katılanların imzaladıkları çizelgeler, arşivimin en değerli belgeleri olarak benden sonra da saklanacağı ümidindeyim. Bu toplantının ev sahipliğini yapan Almelo Kafkas Kültür Derneği başkanı saygıdeğer büyüğümüz Dr. Fethi Receb ve Dr. İhsan Saleh'in katkılarını şükranla anıyorum. Toplantı sonucu Ankara'ya dönen Sevgili Süleyman ile Ankara'daki Hollanda Büyükelçiliği'ne sunduğumuz teşekkür mektubunun bir örneğini, Süleyman'ın kaleminden çıktığı için özenle koruyorum

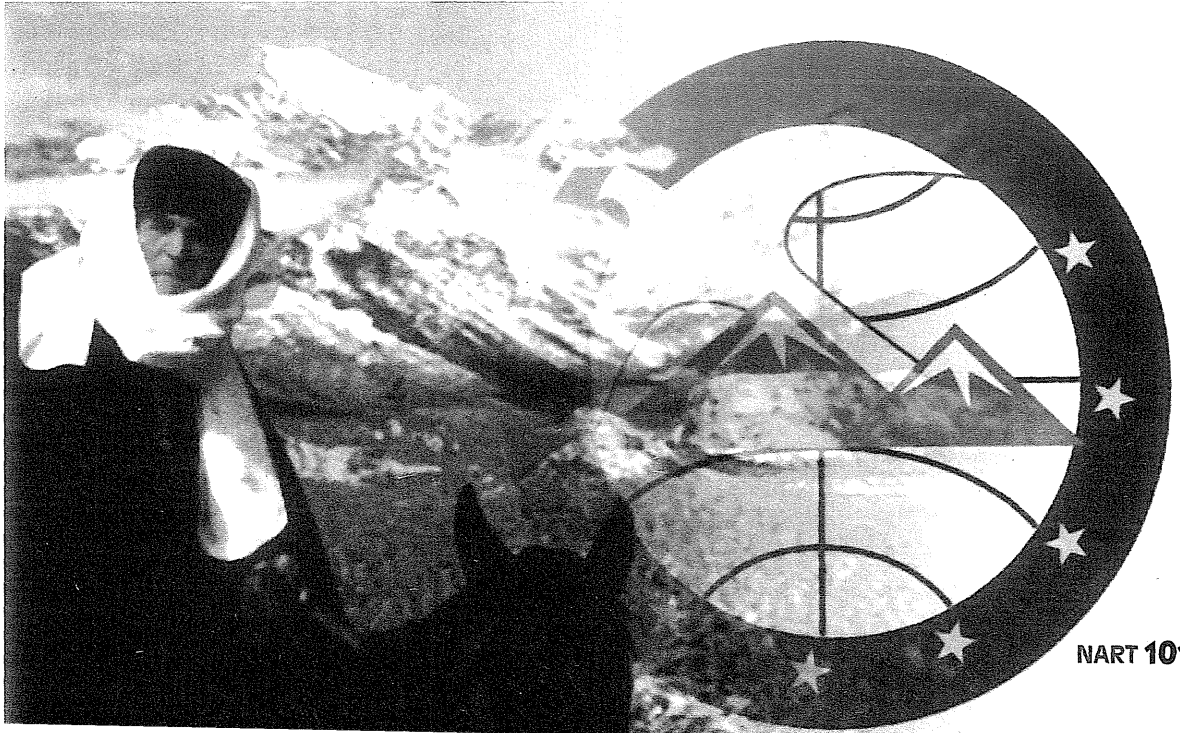
Daha sonra Nalçik'te toplanan Kurucu Kurultay'a gitmeden önce, Ankara'da, Düzce'de, Kayseri'de toplantılar yapılarak, katılacak Türkiye Delegasyonu tespit edilmişti. Bu kez en büyük kurultayımıza tüm Türkiye Derneklerimizi temsilen gidiyorduk. Türkiye'ye nüfus oranı dikkate alınarak en kalabalık delegasyon gönderme hakkı tanınmıştı. Dört delege, dört gözlemci, daha sonra bu sekiz kişiye de delege belgesi verilmiş, ancak heyetimiz toplantıya yedi kişi olarak katılmıştı. Çünkü yolda, daha Maykop'tan ayrılmadan geçirdiğim bir kriz sonucu

hastahaneye kaldırılmışım. Kongreyi hüznün içinde, başucuma konulan radyodan saat saat kabardeyce olarak izlediğimi anımsıyorum. İşte bu İlk Kuruluş Genel Kurulu'nda; benim soframda başlayıp, Kayseri'de, Düzce'de, Yalova'da ve Hollanda'da gelişen ve şekillenen tüzük taslağına itibar edilmişti. Bu toplantıya katılmak için Ana Vatan'a gidenler; Kayseri'den Sabahattin Diyner ağabeyimiz, Düzce'den Şamil kardeşimiz, Bandırma'dan Necdet Hatam, Ankara'dan ise Fahri Huvaj, Özdemir Özbay, Muhittin Ünal, Yusuf Taymaz, Rahmetli Sönmez Baykan'dan oluşmakta idi.

Bu arada Kaf-Fed'in kuruluşuna ortam hazırlamak, istenilen kuruluş gerçekleşene dek dernekleri aynı politik çizgide tutmak için Kaf-Kur süreci yaşanmıştır. Kaf-Kur, Kaf-Fed çalışmalarında demek temsilcileri Ankara'da, Kayseri'de, Antalya'da, Düzce'de, Yalova'da ve İstanbul'da defalarca bir araya gelip tartışmışlardır. Bu toplantıların çoğunun tutanakları hala arşivde bulunmaktadır. Bu toplantılara katılımı, üzüntülü, sevinçli günleri, katılan sevgili soydaşlarımı, çok aziz anılar olarak yüreğimde saklayacağım.

Derneğimizin yokuşu, halkımızın uzanması gereken yokuştan daha dik değildir ve son nefesime kadar halkımın önündeki yokuşlara naçizane tırmanışımı sürdüreceğim.

Eskilerin deyimi ile okurlarım; her ne sürçü lisan ettim ise, affediniz ve hoşça kalınız ■



Birlik Yolu*

Prof. BORIS. H. AKBAŞEV / Çerkes Dünyası Dergisi
Dünya Çerkes Birliği Eski Başkanı

Yeni bir binyılın başındayız. Bu, geçmişi anlama ve geleceği seçme zamanıdır. Geleceğin çizgilerini göz önüne getirebilmek için, bütün geçmişi ve günümüz olaylarının bizi nereye götürdüğünü çok iyi anlamak gerekir. Geçmişe baktığımızda, tarihin her zaman Çerkes halkından yana olmadığını görmemek imkansızdır. Özellikle geçen yüzyıl halkımıza karşı acımasız olmuş, bizlere soykırım, vatan hasreti, gurbet ve daha neler yaşatmıştır. Çeşitli devletlerin 19. yy.da Kafkasya'daki sömürücü politikaları sonucu, Çerkes halkı dağılmış bir toplum haline getirilmiş, kendi vatanında nüfusunun sadece %20'si kalmıştır.

Geleceğin sosyal çizgileri, en çok tarihin yaşanmışlıklarına bağlıdır, ancak geleceğimiz kesin tespit edilmiş bir şey değildir ve onu bizim oluşturmamız gerekiyor. Bunun için kim olduğumuzu çok iyi bilmeli, yaşadığımız dünyayı anlamalı, yaşamayı dilediğimiz toplumu tasavvur edebilmeli ve onu nasıl kuracağımızı bilmeliyiz. Etrafımızda gelişen tarihi ve sosyal olayların içinde, dünyadaki yerimizi ve



Prof. Boris H. Akbaşev

kendi yolumuzu bulmayı gerektiren bir dönemde yaşıyoruz. Birilerinin, bilinmeyen bir gücün, yapmamız gerekenleri bizim yerimize yapacağını düşünmek yanlış olurdu. Mevcut tarihi durumda, yalnız ruhen kendimizi tamamlayabilirsek, sosyal ve kültürel hayatımızın devam edebileceğini umut edebiliriz. Olaylar, Çerkes

halkının gelecekte ya tarih için atıl bir kitle, ya da tarihi yapanlardan birisi olmasını gerektirir. Kendimizi bulmazsak, geçen yüzyılda olduğu gibi, bunu bizim yerimize başkaları yapacaktır. Kafkasya'da günümüzde de devam eden politikanın, çoğu zaman halkımızın çıkarlarına uymadığını dikkate almadığı barizdir. Bu politika ile ilgili karşı fikrimizi ise yalnız duygusal seviyede gösteriyor ve bu politika çerçevesinde milli çıkarlarımızın korunması seviyesine çıkartmıyoruz. Milli çıkarlarımızın tespiti, tarihin karşımıza koyduğu bir problemdir. Bugün bilinçli milli çıkarlar ve halkı birleştiren milli fikre sahip olmadan, ayrı bir halk olarak yaşamaya devam etmek imkansızdır. Çünkü halkımız dağınık

(*) Dünya Çerkes Birliği'nin yayın organı olan Çerkes Dünyası isimli derginin, Bahar 1998 No: 1 sayısından alınmıştır.

yaşamaya devam ediyor ve sosyal, kültürel birliği tamamen yok edilmiş durumdadır. Çerkes halkının %80'den fazlası dünyanın 40 değişik ülkesinde yaşamakta ve milli kimliğini kaybetmek üzeredir, kültürel birliği tamamen yok edilmiş durumdadır. Kendi vatanında bile, aynı devlet sistemi içinde Çerkes halkı, çeşitli özerk milli devlet yapılarına bölünmüş vaziyettedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda, iki kez zor kullanarak Gürcistan'dan bağımsızlığını savunmak zorunda kalan Abhazya ise bütün dünyadan ve kardeş Adıge halkından tecrit edilmiştir.

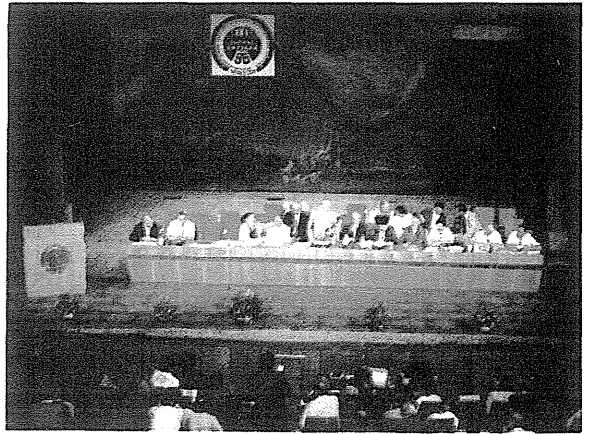
Tarih, Çerkes ulusunun geleneksel düzenini bozmuş, manevi köklerini parçalayarak dünyaya dağıtmıştır. Şimdi ise biz, bölünmüş halde, mantalitemize aykırı fonksiyonlar gerçekleştirilmemizi talep eden çeşitli sosyal politik sistemler ve devletlerde yaşamak zorundayız. Ulusun arazi, sosyal ve politik açıdan böyle bölünmüş olması, sosyal geleneklerde deformasyon yaratır ve ulusun yok olmasına neden olur. Halkın bu tür bölünmüş olması, onun manevi hayatının temelini zedeler ve halkın kültürünün, mantalitesinin ve diğer özelliklerinin kaybolmasına sebep olur. Bütün bunlar, sosyal benliğimizin korunması gibi bir tarihi misyonu oldukça zorlaştırır.

Bu misyonun gerçekleştirilmesi için sadece kendi gerçek sosyal politik durumumuzu anlamamız değil, bunların dünya tarafından da doğru anlaşılmasını sağlamamız gerekir. Dünyanın, açık ve itiraz edilmez tarihi gerçeklere rağmen, Çerkes halkının soykırma uğradığını ve sürgünlerle yok edildiğini henüz kabul etmemesi, politik ve hukuki değerlendirme yapmaması, faaliyetimizin bu yönünün önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle, halkımızın manevi ve politik rehabilitasyonuna yönelik özel tedbirlerin alınmasına gayret etmeliyiz. Milli organizmamızın hayata dönmesi, var olan kültürel ve tarihi gerçeklere uygun, titizlikle düşünülmüş biçimde ve dengeli davranmamızı talep eder. Çerkes dünyası uğradığı darbelerden sonra, hedefe yönelik ve aktif faaliyetimiz olmadan yeniden hayata dönmeyecektir.

Günümüz dünyasındaki değişikliklere ve halkımızın kendi manevi birliğini yeniden elde etme isteğine dayanarak kurulması mümkün olan Uluslararası Çerkes Birliği (*Dünya Çerkes Birliği*), bu fikre -Çerkes halkının kültürel ve tarihi açıdan yeniden canlanmasına- hizmet eder. 1991 yılının mayıs ayında Kafkas halkının bu iradesini ifade eden ve gerçekleştiren yetkin temsilcileri, sosyal ve kültürel birliğin temelini koymak için dünyanın

her tarafından gelerek Nalçik'te toplandılar. UÇB (DÇB) böyle doğdu. Birliğin programı, dünyada kabul edilen uluslararası hukuk prensiplerine, Kafkasya ve bütün Rusya Federasyonu halklarının çıkarlarına uygundur. Çerkes halkının yeniden hayata dönmesi, diğer vatandaşların ve halkın hak ve özgürlükleri için mani değildir, olamaz. Dağılmış halkın kültürel ve entelektüel potansiyelini damla damla toplamayı hedefleyen örgütün kurulması, halkımızın hayatında önemli bir hadisedir.

Bugün Çerkes halkının kültürel ve tarihi açıdan yeniden canlanması ve manevi birliğinin sağlanması, hepimizin ülküsü olmalıdır. Böylelikle bu ülkü, halkımızın hayatını değiştirebilir. Halkın entelektüel yetkin önderleri başta olmak üzere, Çerkes halkının geniş kitlelerinin bilinçli bir şekilde yeniden doğuşa iştiraki olmadan milli kimliğimizi koruyamayacağımız aşikardır. Bu yüzden milli kültürümüz ve hayat tarzımızın desteklenmesi, dilimizin gelişmesi ve Çerkes halkının entelektüel potansiyelinin gelişmesine yönelik tedbirlerin alınması, gerçekleştirilmesi önem kazanmıştır ■



DÇB'nin III. Kongresi 1996 yılında Çerkesk'te yapılmıştı.

Kardeş kardeş için yaşar

Güç “birlik”tedir*



Ünlü halk şairi ve yazarı Bagrat Şinkuba (solda), dönemin Kabardey Adige Xase şeref thamadesi, şair Nalo Zaur ile birlikte.

BAGRAT ŞINKUBA / Çerkes Dünyası Dergisi

Abhazya, Adıgey ve Kabardey Balkar Halk Şairi/Yazarı

İmdilerde, doğduğum topraklarda mevsim ilkbahar. Çevre yeşile bezenmiş, yağmurlar doğayı canlandırmış, erik çiçekleri, deniz, güneş ve bu aydınlıklarla çelişen yanmış iskeletler, harabeye dönmüş evler, çiçekli bağların yerini almış çöl, gülümsemeye çabalayan gözlerde özlem ve acı, daha unutulmamış trajedinin izlerini taşıyorlar.

14 Ağustos 1992, o kara günü hiç unutamam.

Sabah erkenden torunlanımı görmek için Sohum'dan, köyümüz Çlou'ya doğru yola çıktım. Daha köyüme varamadan Gürcistan Devlet Konseyi askerleri ile karşılaştım, köye vardığımda savaşın başladığını anladım. Sohum'a dönebilmem imkansızdı, tüm yollar kapatılmıştı. Savaş beklenilmiyordu, o yüzden halk buna hazır değildi. Uzun bir hayat yaşamıştım ve her zaman halkımın yanında olmuştum. Halkımı iyi tanıdığımı

(*) Dünya Çerkes Birliği'nin yayın organı olan Çerkes Dünyası isimli derginin, Bahar 1998 No: 1 sayısından alınmıştır.

sanırdım, ama savaşın ilk günlerinde anladım ki yanılmışım, ben halkımı sonuna kadar tanımıyorum. Silahsız köylüler balta ve kürekle tanklara, toplara, uçaklara karşı ülkelerini ve özgürlüklerini müdafaya hazırıldılar.

Trajedi kaçınılmaz olabilirdi. Abhazya'da işgalci ve hırsız savaşı bekleniyordu. Başlıca amaç Abhazya devletini mahvetmekti. Silahsız halkla birlikte, kültürümüz, geleneğimiz, tarihimiz yok edilmek isteniyordu. Abhaz devlet arşivi, Abhaz Dil Edebiyat ve Tarih Üniversitesi, Nestor Lakob'un müzesi yakılmış, devlet yerel müzesi, Devlet Üniversitesi, Cumhuriyet Kütüphanesi talan edilmişti. Halkın kimliğini belirleyen her şey mahvediliyordu. Gelişen olaylara tek kelime ile sadece soykırım denebilir. Bu kritik zamanda kardeşlerimiz Abazinler, Kabardeyler, Adigeler, Çerkesler, Çeçenler, Osetler, Abhaz halkının başında ölüm tehlikesi olduğunu görmüşler ve yüzlerce adam ellerinde silah, Abhazya'ya yardıma koşmuşlardır. Bunun sebepleri neydi? Gençler ateşle sarılmış Abhazya'ya gidiyorlardı ve ne kapalı sınırlar, ne uzun zamandan beri insan geçmemiş dağ yolları, beklenilmedik engeller, tehlikeler onları durduramazdı. Neden? Bizim tarihimize tanışmış olan herkes için bu sorunun yanıtı malumdur: Bizim tarihi kader, anane, kültürlerimizin birliği, gerçek kardeşliğimiz. Bu kardeşlik, gönüllüleri Abhazya'ya yönlendiriyordu, saldırganların çirkin emellerine engel olacaktı. Ben defalarca değişik sebeplerden bu efsaneyi hatırlıyorum. Şimdi de anlatmak istiyorum. Hem Abhazya'da, hem Kuzey Kafkasya'da, bu efsaneyi duymuştum.

Anlatılanlara göre, bir zamanlar Abhaz ve Adigeler arasında ihtilaf çıkmış. Kardeşleri barıştırmak için, yaşlılara danışmışlar. Onların tavsiyesine göre şunlar yapılmıştı: Yaylada yüz Abhaz ve yüz Adige kadın toplanmış. Onların her biri çocuğunu göğsüne almışlardır. Kâhinlerin yeminlerinden sonra, kadınların her biri oğlunu karşısındaki kadınla değiştirir. İki yüz anne kendi çocuğunu değiştirmiş, kardeşlik ve anne sütüyle halkları sonsuza kadar birleştirmişler, akraba ve kardeşlik ilişkilerinden başka bir ilişki şansı kalmış. Ve o zaman kahramanlık şarkısı: "Kardeş kardeş için yaşar" ilk defa söylenmiş.

Yüzyıllar öncesinin söylencesi günümüzde gerçekliğini koruyor, halklarımız kardeşliklerini koruyorlar. Bu kardeşlik defalarca sınanmış, sarsılmazlığı denenmiş ve yaşanan her olayla pekişmiş, güçlenmiş ivme güç kazanmıştır. Ancak sanırım ki, hiçbir özellik Kafkas halklarının muhaceret ve sürgün kadar birleştirmemiştir. Anımsıyorum, daha şiiir hayatıma

başlamadan önce, dilci olduğum zaman, Kuzey Batı Kafkasya dillerini araştırıyordum, o zaman Ubih diliyle karşılaştım. Bu dil artık yok olmuş bir halkın dili. Ubih tarihi ve diliyle ilgili bilgileri toplamaya başladım. Norveç aydını Fogt'un bilgileri ile karşılaştım. Araştırmalarına göre Ubih dilinde 16 kişi konuşuyordu ve onların hepsi çok yaşlı kişilerdi. Çok etkilendim. Bu şokta, o zamanlar daha yazılmamış "Gidenlerin sonuncusu (Son Ubih)" romanının mayası oluştu. Türkiye'de şimdi de birkaç yüz Ubih yaşıyor, ama onlar kendi dillerini bilmiyorlar. Ne mutlu olurdu böyle olmasaydı, eğer birisi bana "Navral Şinkuba, Ubihlar yaşıyor!" deseydi. Bu dili konuşan sonuncu kişinin Tefvik Esenç'in konuşmalarına, benim dil bilimci arkadaşım Kumahov tarafından yapılmış kaseti üç kişi dinliyorduk: ben Abhaz, Kumahov Kabardey, onun hanımı Adigey. Ne konuşulduğunu biz anlamıyorduk. Demek ki bu şive değil, bir dildir. Dilin ve Kafkasya'nın en eski halklarından birinin yok olması korkunç bir faciadır.

Benim halkımı da bu duruma getirmek istiyorlardı, Abhaz okulları kapatılıyor, Abhazca konuşmak yasak ediliyor, Abhazların Gürcü olduğu iddia ediliyordu.

Stalin döneminde suni sınırlarla bizi Kuzey Kafkasya'daki kardeşlerimizden ayırarak, bizim hediye ettikleri halka yakın olduğumuzu iddia ederek bize de Ubihların kaderini yaşatmaya çalışıyorlardı.

Tanrı bizi bu faciadan korudu. Bizse, yaşanmış problemleri çözmeye çalışmalıyız. Bizi, Apsni ve diğer Kuzey Kafkasya halklarını bir birimizden tecrit ettiler. Dillerimizi bile artık anlamıyoruz. Bununla ilgili yapılacak çok şey var. Bir bilim merkezi kurulmalı, Abhaz Adigey alfabesinin tasarlanması için dilbilimci grupları oluşturulmalıdır. Ortak kökene sahip olduğumuzu dikkate alarak folklor ve halk sanatlarının öğrenil-mesine özen gösterilmelidir. Tarihçi, etnograf, filozof, ekonomist bilim adamlarımızın ortak çalışmalarına çok ihtiyacımız var. Bütün alanlarda ekonomi, kültür, bilim, işbirliğinde bulunmalı, yaşam tehlikesi ile dolu günlerde yaptığımız gibi şimdi de bütün engelleri aşmalıyız. Sürgünlerin dünyanın dört bir yanına dağıttığı insanların torunları hiç bir zaman unutulmamalıdır. Kardeşin kardeş için yaptıklarını biz de birbirimize yapmalıyız, ilişkiler, işbirliği, geri dönenlere yardım, çifte vatandaşlık. Bu, Abhazya'da Gürcü saldırısına karşı savunmanın organizasyonunda güç ve imkanlarını ispat eden Uluslararası Çerkes Birliğinin de işidir. Milli hareketler, bütün halklar, cumhuriyet ve özerk bölge yönetici-lerinin güncel işi olmalıdır. Uluslararası Abhaz Adige Halkları Birliği de bu konuda yardımcı olabilir ve olmalıdır. Güçlerimizi birleştirerek bütün problemleri çözebiliriz

НЫСЭИШЦ ОРЭД

Ох, о Рэдэдэу Рэдэда,
О Рэдэдэ мафэри тиныса-
орида .
Дыбэмрэ дышгэмрэ зикушгъхи,
Ра зикублэшгъхитлүхэр
тыжына-орида .
Ох оридадэ, ридадэ,
Оридэдэ мафэри тиныса-
орида .
Зитыжын кылүхэр алтэсы,
Алтэсы гьожьхэр зигьогуа-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Огум иты мазэхэр зитхылъа,
Ра зитхылты кьуапэми зэгъаза-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Бгъашхьом дэчэрэзырэм
кышагъа,
Укьэзышэ шыаоми удэжъа-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Уигошэ ньюжъхэр кьэбгъашуа,
Пшыпхъу фэшлу нысэуи о
охуа-орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Шьо зэдэжъугъэшлэнклэ
тэлыао,
Шшоуи шьотлолагъэхэр

кышшьюльэса-орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Чыры мэстэ цыклүхэр
бгъэшпыа,
Тхьаркьо тлысыгъаклэуи
ушыса-орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Зишысхэр асысэ джэдыгуа,
Зитэджхэр пыриджыгу джана-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Иджэнаклэ дубэ данэу
кьеклүхьэ,
Хьаклэ кыхьэмэ, пшьэшгъэ
шыси ябгъагуа-орида

Ох оридадэ ридадэ . . .
Ра льяклэплэ осхэри синыса,
Ра бгъэшгъо чэсэйхэр синыса-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Укьызэрыкыгъэри унэшлуа,
Ра узэрыхъагъэри нахышлуа-
орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .
Ра ордэ унэжъыми яныса,
Узиньсэм ыпсэ фэдэу
уельэгъуа-орида .
Ох оридадэ ридадэ . . .

ХЬАКІЭМЫЗЭ ЫБОЛЭТ
ШЫУ ЦЭБАН

(“ОРИДА ДАХЭР КЬЭТЭШЦ” isimli kitaptan alınmıştır)

HÜZÜNDENDİR

İnci Demirtel için

İnsan altedilmesi gereken bir şeydir;
bundan ötürü seveceksin erdemlerini (...)

...
Ko yiğitlik olsun sevginizde!
Sevginizle yürümelisiniz size korku salanın
üstüne!

F. Nietzsche

İçleri boşatılır hayatların
uzuuun
ve kısa olabildiğince:
görürsün.
ak saçlara tutunan
delikanlı bir akşam
ellerin.

adımlar ki beynine çakılı
yaşanmamış çocuk-öykü'leri:
adımlar.

Bu düşenler yağmuru
bu genç-nişanlı ve ölü
bu sarışın kız

yerde bırakılmış
fransız onlusu
teslim alamadı
teslim alamaz seni
bu korku:
seyyah bir yaprak tanesi
gibi yaşamaktan
duyulan...

Rüzgarla arkadaş.

Yüreğinde bir semaver
kömürü: gözlerin
fırtınaları belleğinde
kan'a çarpı'lı kapılar
ve kalles
konukluk (!) ların.

ey! büyük
vefa:
küçük çocuklar.
ey! aciz
ve çaresiz iyilik.
...

Yenimahalle'de bir akşamüstü
hayat'a meydan okuyan
iki çocuklu bir Kadın
gözyaşların
ve çığığı özgürlüğe açlığın
ve bu isyan direnci
ateşlenen:

Hüzünden
dir.

EROL AÇIYBA

NART 107



Gece kurtları iş başında!

Yaz tatilimi Nalçık'ta geçirmeyi düşlerken, son anda planlarımı değiştiriyorum ve Saint Petersburg'a gidiyorum. Üç saatlik bir yolculuktan sonra uçağımız Saint Petersburg'a iniyor. Burası Rusya'nın imparatorluk başkenti. 18. Yüzyılın başlarında Çar Petro tarafından kurulmuş. Türklerin Deli Petro Rusların Büyük Petro dedikleri Çar. Uçsuz bucaksız Rusya'nın batı kapısı burası. Arkadaşım karşılıyor beni. Şehrin banliyölerinden birinde bir otel bulmamız gerekiyor. Bitkaç umut kırıcı denemeden sonra Rus şoför Sergey uygun bir otelin varlığını hatırlıyor. Burası adeta bir ormanın içinde göllerle çevrili, küçük, sessiz ve temiz bir otel kompleksi. Otele giriş işlemlerini yaparken lobiye kalabalık bir çocuk grubu doluyor.

Eşyalarımı odaya yerleştirdikten sonra lobide beni bekleyen arkadaşım ve şoförü ile dışarıya çıkıyoruz. Arkadaşım çocukların Çeçen olduklarını söylüyor.

Sonraki günlerde sık sık karşılaştım çocuklarla. Bir gün kırık dökük Rusçam'la konuştum ikisiyle. Kabardey olduğumu söylediğimde gözleri parlıyor Magomed (Muhammed) ile Mansur'un. Daha sonraları lobiye girdiğimde oturan çocukların ayağa kalktıklarını, selamımı almak için beklediklerini görüyorum. Belki de hepsi öğrenmişti Çerkes olduğumu. Bunu oradaki öğretmenlerinden başkasına yapmıyorlardı elbette ama benim anlayabileceğimi biliyorlardı ve davranışlarımız ortak dilimizdi.

Bir sabah kahvaltımı bitirip bahçeye çıkıyorum, elimde bir fincan çayım, her sabah olduğu gibi. Serin hava özellikle Ankara'nın Ağustos sıcağından sonra iyi geliyor. Bu ayda bile yerdeki otların boyu bir karıştan fazla. Her yer yemyeşil. Otelin hemen yanındaki parkta çocuklar salıncaklarda sallıyorlar. Arada bir sesleri geliyor. Ankara'nın o sıkıştırılmış ev, araba ve insan kalabalığından, yorucu çalışma temposundan sonra yalnız ve sessiz dinlenmek çok güzel. Tek yaptığım arkama dayanıp çayımı içmek ve etrafı seyretmek. Biraz sonra 4-5 kişilik bir grup geliyor. Kıyafetlerinden motosikletçi oldukları belli. Orta yaşın biraz üzerinde bir kadın karşılıyor

kendilerini. Hemen arkamdaki masaya geçiyorlar. Restorana gitmek için yanımdan geçiyor bir tanesi ve ceketinin arkasındaki şekil ve yazılar dikkatimi çekiyor. Alevlerin arasından çıkan bir kurt kafası ve bir yazı "Gece Kurtları"*.

Bir süre sonra fotoğraf çekmek için restoranın önüne geliyorum. Biraz önceki motosikletçi grup, çocukları sırayla motorlarına bindirip gezintiye çıkarıyorlar. Bu turları çocuklar çok seviyor ve sakin bir yarışla öne geçmeye çalışıyorlar, birbirlerini itmeden, gürültü etmeden. Biraz öne çıkana arkadaşları hemen yol açıyor. Gençlerin çocukları sevindirmek için gösterdikleri bu duyarlılığa seviniyorum önce. Biraz önceki orta yaşlı bayan yabancı dilde soruyor nereli olduğumu. Türkiyeli olduğumu söylüyorum ve sohbet başlıyoruz. Kendisi bir üniversitede öğretim üyesi ve bu ikinci işi geçinebilmek için yaptığı. Anlatıyor bayan; Çeçen çocuklar ikişer haftalık devrelerle Çeçenya'dan Saint Petersburg'a getiriliyordu. Şu anda 46 çocuk vardı ve motosiklet turları da bu organizasyona dahildi.

Sonra Çeçenya geliyor gözümün önüne. Vahşi saldırılarla yerle bir edilmiş Grozni. Bilmiyorum unutulabilir mi bu çocuklar anneleri, babaları, ağabeylerinin öldürülüşünü... Orta yaşlı kadın istersem beni motosikletçi grupla tanıştırdığını söylüyor. Programım olduğunu söyleyip kibarca reddediyorum. Herhalde o durumda tahammül edebileceğim son şey, ırkçı bir Rus grubu olabilirdi.

Saint Petersburg'dan çok uzaktır Kafkasya. Yaklaşık olarak 2000 km. Ama oraya ulaşmıştı Rusya'nın eli ve 100 yıl boyunca toplarla dövülmüştü tüm Kafkasya. Sürüldü, öldürüldü, yok edildi insanlarımız. Boşaltıldı Kafkasya, neredeyse tamamen. Tek isteğimiz özgürce yaşamaktı oysa. Kimsenin toprağında gözümüz olmamıştı ve kabul edemezdik kimseye toraklanmayı vermeyi de... Savaş bitti şimdi her yerde. Peki ya biz, sürdürecektir miyiz var olma mücadelemizi, yoksa teslim mi olacağız "Gece Kurtlarına", sessizce...

● **K'AŞE MUZAFFER DİNÇER**

* Grup, internet ortamında kendilerini, herhangi bir dini ya da politik eylemleri olmayan, ancak Slav değerlerine bağlı bir grup olarak tanıtıyor.

El Sanatlarımız

ÇERKES KAMALARI

Hazırlayan: ABAZE SÜLEYMAN

“El Sanatları” bölümümüzün bu dersinde, sürekli savaşmak zorunda kalan Çerkeslerin hayatlarında her zaman çok önemli bir yer tutan kama ve kılıçlar ile bunlara ait eşyalar hakkında bilgi vereceğiz. Şekli, işlevi ve kendine has özellikleriyle çok değerli olan Çerkes kamalarından, hala aile yadigarı olarak elinizde bulunduranlarınız varsa, mutlaka sahip çıkmalı ve bu kültürü, değerini iyi bilecek çocuklarınız aracılığıyla geleceğe aktarmalısınız.

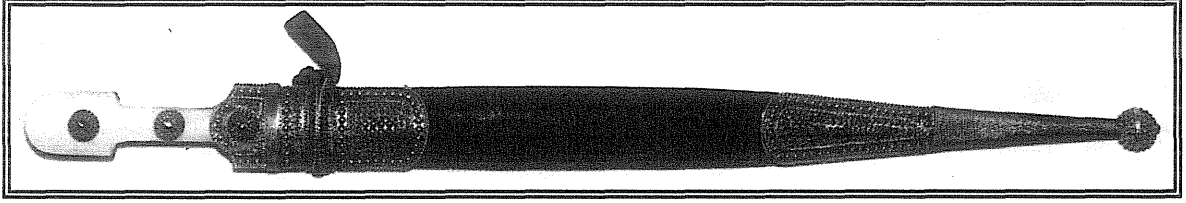
Kafkasya'da uzun ve kısa namlulu ateşsiz silahlar (Kılıç, Süvari kılıcı, kama v.s.) kullanılmaktaydı. Uzun namlulu ateşsiz silahlar hem kesici hem de delici özellikleriyle belirli bir mesafeden düşmana saldırmak ve kendini korumak için özel olarak yapılmaktaydı.

Kısa namlulu ateşsiz silahlardan olan kama Kafkasya ile özdeşleşmiş bir silahtır. Kama, korunma silahı ve estetik bir bütünleyici olarak yüzlerce yıl Çerkesler tarafından olduğu kadar Kafkasya'da yaşayan diğer milletler tarafından da kullanılmıştır.

Geleneksel bir silah olarak tarih süreci içerisinde ufak tefek değişikliklerle günümüze

kadar gelen kama, bütün Kafkasya'da erkekler tarafından ergenlik çağından itibaren Çerkeskanın (Kafkas erkek kıyafeti) ayrılmaz bir parçası olarak sürekli taşınıyordu. Bir gelenek olarak her erkeğin mutlaka bir kaması olması gerekiyordu. Bu yüzden 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar diğer silahlara nispeten daha fazla üretiliyordu.

Kama ateşli silahların üretilmesinden evvel ebat olarak daha büyük yapılıırken, barut ve tabancanın kullanılmaya başlamasıyla ebatlar küçülmüş, ortalama 35-50 cm ölçülerinde yapılmıştır. Büyük sürgünden sonra Türkiye'de kılık kıyafet devrimi sonucu Çerkeska giyimiz



Güzel bir kama örneği

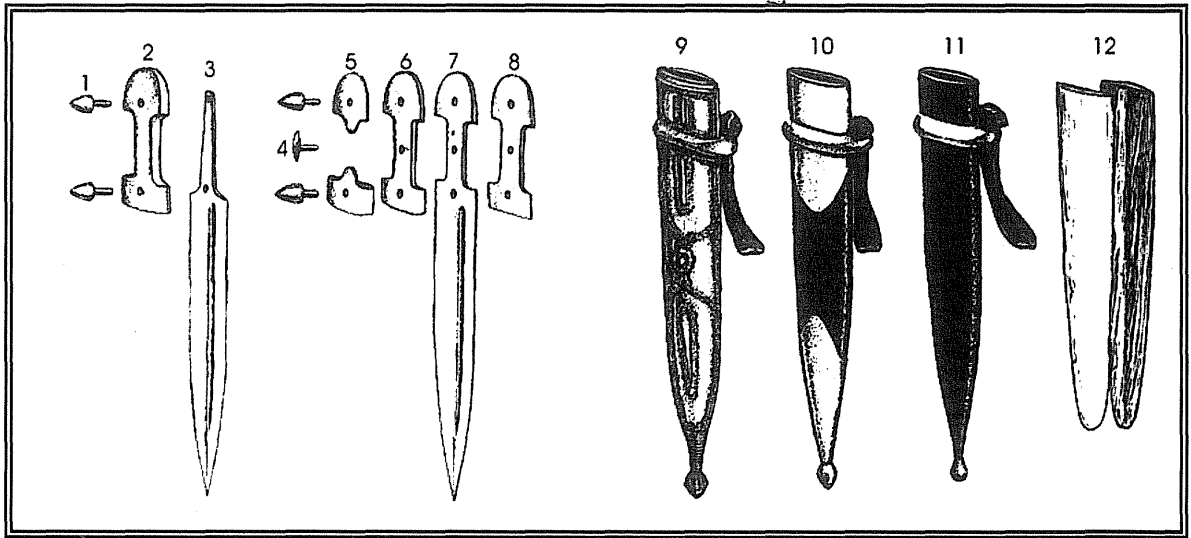
olunca, kama geleneği sivil kıyafetle bir müddet daha devam etmiş, ancak silah bulundurma yasağı sonucu serbest olarak kama taşıyamayan Çerkesler, ceketin koltuk altına gizlenebilen daha küçük kamalar da yapmışlardır.

Küçük farklılıklar göstermekle beraber, bütün Kafkasya'da düz ve sivri, üzerinde oluklar bulunan, her iki tarafı keskince bilenmiş, kabzası düz şekilde kamalar imal edilmekteydi. Namlu kesiti baklava biçiminde, her iki yüzeyinde birden dörde kadar oluklar olmaktadır. Bu oluklar namlunun dayanıklılık ve sağlamlığını artırdığı gibi namluya hem hafiflik veriyor, hem de dekoratif bir görüntü katıyordu. Bütün Kafkasya'da en yaygın olan namlu, her iki yüzeyinde birer adet derin olukları olan ve namlu boyunca uca doğru uzanan bir yapıdaydı. Aynı tipteki namlu Kafkasya'nın ayrı bölgelerinde aynen yapılıyor fakat üzerine değişik motifler işleniyordu. Bir çok namluda ustasının ismi, yapım tarihi, ustasının damgası bulunmaktaydı.

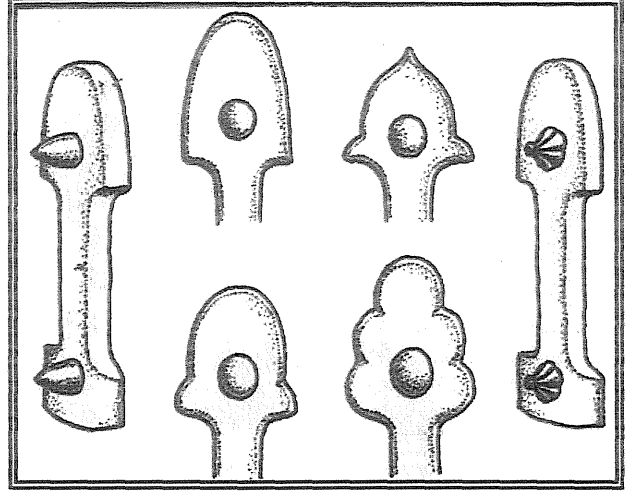
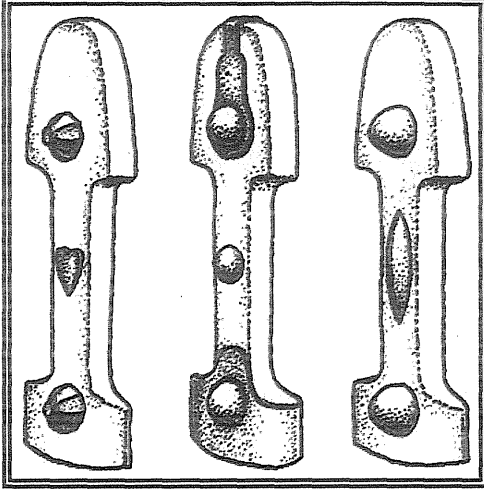
Kabza; gümüş, fildişi, kemik, boynuz gibi

malzemelerden yapılıyordu. Üzerinde iki veya üç adet perçin düğme bulunmaktaydı. Bu düğmelerin şekilleri zaman zaman değişse de ana işlevleri kabzayı namluya sabitlenmektir. Düğmelerin biçimi bize kamanın yapıldığı yere dair bilgiler vermektedir. İkilili ve uzun düğmeler Orta, Kuzey Batı Kafkasya ve Dağıstan'da; üç adet ve yassı perçin düğmeler ise daha çok Güney Kafkasya'da yapılmakta idi.

Kın; iki adet tahta namlu yüzeyinin oturacağı şekilde oyularak karşılıklı birleştirilip deri ile kaplanarak yapılırdı. Kının ağız kısmına yakın yerde "kın bileziği" diye tabir edilen metal bir bilezik bulunmakta ve buraya özel bir biçimde bağlanan deri ile kama kemere takılmaktaydı. Kın süslemeleri değişik şekiller arz etmekte beraber, uç kısmında muhakkak surette bir topuz bulunmaktaydı. Bu topuz genel olarak iri bir fındık tanesi büyüklüğünde küresel bazen de hafif bir elipsoit şeklinde yapılıyordu. Gürcü, Ermeni ve bazen de Rus soğuk silah ustaları kama ucundaki topuzu daha küçük boyutlarda



Şekil 1: Kama ve kılıfının başlıca parçaları



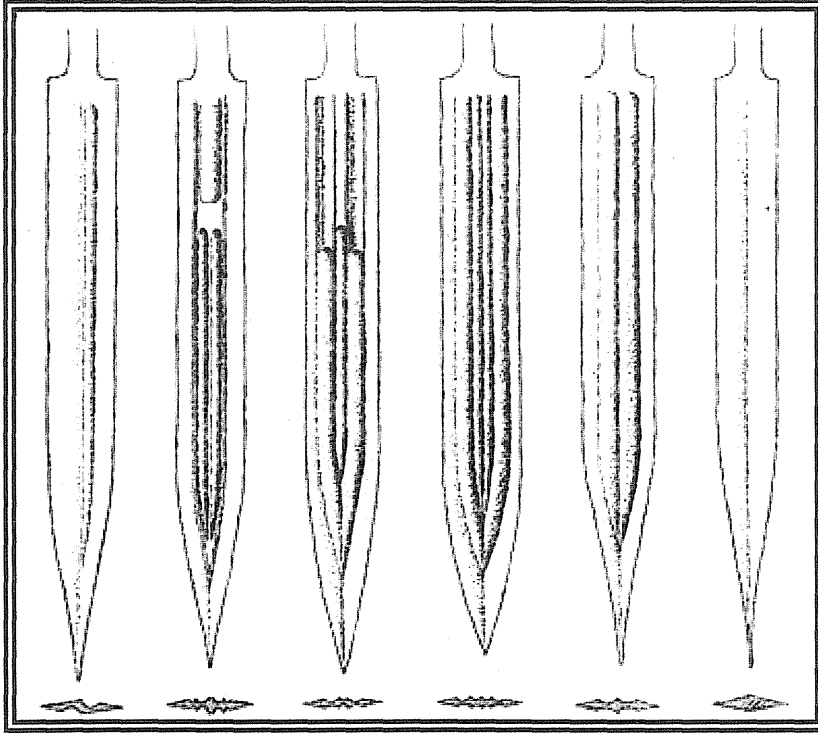
Şekil 2: Değişik kabza ve düğme örnekleri

yapıyorlardı.

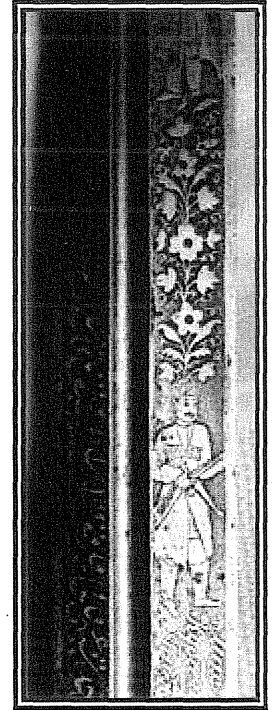
Kın üzeri sadece siyah deri kaplı olanlara "Kara Kama" gümüş ile işlenmiş olanlara "Gümüşlü Kama" altın yaldızla işlenmiş kamalara ise "Altın Kama" denilmekteydi. Ayrıca bilhassa Dağıstan'da kabza ve kınları demir ve fildişi

zemin üzerine altın veya gümüş kakmalarla süslü silahlar yapılmaktaydı.

Kama üzeri gümüş ve altın işlemeciliği başlı başına incelenmesi gereken derin bir konudur. Bu nedenle gelecek sayılarda daha kapsamlı olarak ele alınıp incelenecektir ■



Şekil 3: Namlu şekil ve oluk kesitleri



Şekil 4: Güzel bir namlu çeliği örneği

Not: E. Astvatsaturyan'ın "Kafkas Halklarının Silahlannın Tarihi" isimli eserinden faydalanılmıştır

Edebiyat, edebiyat tarihi ve

Çerkes edebiyat tarihi

KUDRET ÇİÇEK

Nart Dergisi'nin 18. sayısında Ahmet Mithat' la ilgili yazıda "Anavatanda yaşayan aydınlar son zamanlarda Türkiye'de Adıgelerin ürettiği sanat ve edebiyat yapıtlarını merak etmeye başladılar. Gerek Adıge Mak, gerekse Adıge Psale gazetelerinde ve edebiyat dergilerinde Türkiye' de yetişmiş olan Adıge yazarları tanıtılıyor, yapıtlarından örnekler veriliyor. Yazarları ve sanatçıları etkileyen olayların izi sürülüyor.

1864 sonrasında üretilmiş olan yazılı ürünler Adıgeceye kazandırılmaya çalışılıyor. Bu konuda bazı araştırmacılar Adıgece yazılmayan bir eserin Adıge Edebiyatı sayılmayacağı tezini öne sürüyor, bazıları ise her ne kadar edebi eserin üretildiği dil Adıgece olmasa bile yazar bildiği, etkilendiği, yaşadığı olayları anlattığına göre bu yapıtlarda Adıge kültürünü ve ütopyasını bulmanın mümkün olduğunu öne sürüyor, böyle yapıtlara sahip çıkıyor." Yazıyor. Yazının bu kısmını okuyunca düşündüm. Ben bir "Çerkes Edebiyat Tarihi" yazmak istesem Türkiye'deki Çerkes kökenli edebiyatçıları bu tarihe geçirir miydim?...

Edebiyat (literatür) olay, duygu, düşünce,

hayal ve tasavvurların dil aracılığıyla anlatılması, ifade edilmesi, biçimlendirilmesi sanattır. Milli edebiyat ise bir milletin, halkın, bir ülkenin edebi eserlerinin tamamıdır. Dolayısıyla Türkiyeli Çerkes yazarların Çerkes Edebiyat Tarihi'ne girmesi, tanımladığımız "Milli Edebiyat" kavramının içinde tam olarak ifade edilmeleri ile gerçekleşebilir. Şayet bu yazarları ifade etmeye çalışırsak sınıflandırma yapmalıyız:

A- Çerkes dillerinden biriyle yazmış olanlar. (örnek: Ömer Beygua - Astampiltpiy Apsıwa Bji / Sohum)

B- Türkçe yazmış ama kendi halkının acılarını, ümitlerini, isteklerini korkularını... dile getirenler. Kısacası kendi halkı ile alakadar olanlar (Ahmet Mithat Efendi... vb.).

C- Türkçe yazmış fakat kendi halkıyla alakalı hiç bir şey yazmamış olanlar (Ömer Seyfettin... vb.).

D- Çerkes olmayıp Çerkeslerden bahsedenler (Sadullah Aydın, vb.).

Eksik de olsa böyle bir sınıflandırma yapılmalıdır.

Şimdi bu grupların "Milli Edebiyat" kavramının

içindeki yerlerine bakalım: Birinci gruptaki Çerkesçe yazmış olanlar direkt olarak edebiyat tarihinin içinde sayılırlar ve bu yazarların yazdıkları eserlerde hangi konudan bahsettikleri önemli değildir. Çünkü bir eserin milli olmasının en önemli nedeni yazıldığı dildir. Eser hangi dilde yazılmışsa, o dilin sahibi olan halka aittir.

Türkçe yazmış fakat kendi halkı ile ilgili eserler verenler de "Çerkes Edebiyat Tarihi" içinde sayılabilir. Bunun birçok örneği başka halkların edebiyatlarında mevcuttur.

Türk Edebiyatından bir örnek verecek olursak, Mevlana Celalettin-i Rumi bütün eserlerini Farsça yazmıştır. Fakat bilindiği gibi Türk edebiyat tarihi içindeki yerini layıkıyla alır. Bu durumda Türkiyeli Çerkes yazarlardan birçok örnek vardır. Bu tür yazarlar Çerkes edebiyat tarihi içinde yer almalıdır fakat özel bir açıklamayla! Onların bu konuları belirtilerek farklılıkları işaretlenmelidir.

Türkçe yazmış fakat kendi halkıyla ilgili hiç bir şey yazmamış olanlar edebiyat tarihi içinde yer alamazlar. İsimlerinin zikredilmesi bile faydasızdır. Böyle bir yazar, içinde yaşadığı ülkenin edebiyatına ve dünya edebiyatına çok büyük katkılarda bulunmuş olabilir. Ama bilindiği gibi bir yazar kendi halkının milli öğelerini ve milli kültürünü işleyerek onları en güzel biçimde ifade

ederek, en azından eserlerinde o halkın yaşama bakış açısından faydalanarak dünya kültürüne katkıda bulunabilir. Ulusal olunmadan dünya çapında olunamaz.

Bu konuda Ömer Seyfettin'i örnek gösterebiliriz. Onun hikâyelerinin bir kaçında Çerkeslere ait motifler vardır fakat bu motifler onun hizmet ve kabul ettiği Türk Milliyetçiliği düşüncesine göre işlenmiştir. Hatta bu motiflerde Çerkesleri aşağılama ve hakir görme bile vardır (bkz. Efruz Bey). Bundan dolayı Ömer Seyfettin hiçbir zaman Çerkes edebiyatçısı olmamıştır.

Çerkes olmayıp Çerkeslerden bahsedenler de tarihe geçemez. Çünkü bu insanların beslendikleri kültür, ortam ve coğrafya buna engeldir. Bu insanlar Çerkes gibi düşünemezler. Tolstoy'un iyi bir Rus ve koyu bir Hıristiyan olduğunu biliyoruz, ama o "Hacı Murat" romanında Müslüman dağlıların hikayesini anlatmıştır. Bu roman ne kadar bizimse, Çerkes olmayıp Çerkeslerden bahsedenlerin eserleri de o kadar bizimdir.

Lakin Çerkes olmayan bir yazar, Kafkasya'da doğup büyümüş, oranın "pasaportunu" taşıyorsa ve Çerkes halkının edebi üretimine katkıda bulunuyorsa, Ömer Seyfettin'in Türk Edebiyat tarihine girmesi gibi bizim edebiyat tarihimize girebilir ■



Nikolaivich Tolstoy

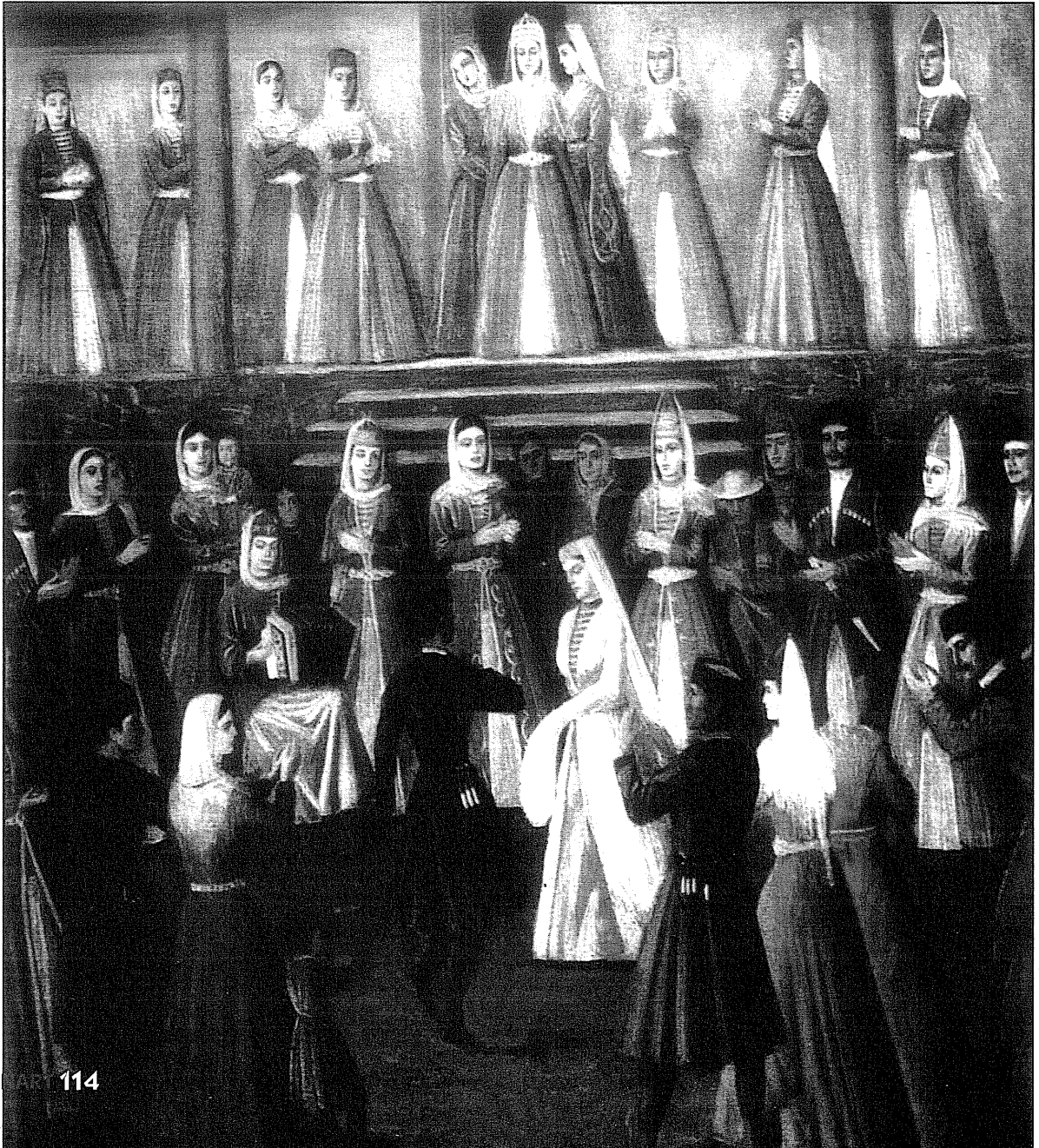
Beygva Ömer Büyüka

Ahmet Mithat Efendi

“Hatırladığım Çerkes evliliği ve Çerkes düğünü”*

FATİMA ŞİPŞ

Çev.: Dr. Ömer Aytek Kurlmel



Hatırladığım kadarıyla, bir Adige nadiren kendi köyünden bir kızla evlenirdi. Bunun pek çok sebebi vardı. Bunlardan bir tanesi, köylerdeki genç annelerin yakınlarındaki diğer bebeklere de sütannelik yapmasıydı. Sadece bu neden bile çoğunun arasında bir kan bağı olmasını sağlıyordu. Dahası, kardeş gibi birlikte oynayarak ve sosyalleşerek büyülerdi. Bu zamana kadar geleneksel yetiştirilme biçimleri de kalpleri ve zihinlerine bu özel kardeşlik ilişkisinin karşılıklı saygı, sevgi ve sorumluluklarını kazandırmış olurdu. Bu yüzdendir ki bir Adige delikanlısı evleneceği kızı başka bir köyden veya ilçeden bulurdu.

Bu çeşitli biçimlerde yapılırdı. Bazen farklı köylerde yaşayan akrabalar veya tanıdıklar genç çifti birbiriyle tanıştırdı. Bazen de farklı köylerden genç kızlar ve erkekler düğünlerde veya geleneksel bayram ziyaretlerinde birbiriyle tanıştırdı. Bir erkeğin bir kızın güzelliğinin veya bir el sanatındaki üstün becerisinin methini duyarak kızı aramaya gittiği durumlar da olurdu. Kimi zaman da delikanlının anne babası soyunu, güzelliğini veya kişisel özelliklerini beğendikleri bir kızı müstakbel gelinleri olarak seçerlerdi.

Genç çift nasıl tanışırsa tanışsın; Adige Kabze'ye göre birbirlerini tanımaları, alışmaları ve birbirlerine âşık olmaları için kendilerine yeterli süre verilirdi. Sonuç olarak, istisnai bazı durumlar haricinde, her iki tarafın, yani kızın ve erkeğin rızasıyla evlilik gerçekleşirdi.

Adige Kabze'ye göre, nakiah (nikah) müstakbel gelinin evinde yazılırdı. Her iki ailenin gönderdiği temsilciler, bir imam ve iki şahit huzurunda uasa (başlık) ile ilgili şartlar konuşulurdu. Ancak, bu konuşmalar sırasında gelinle damat kesinlikle orada olmazdı. Başlık üzerinde bir anlaşmaya varıldıktan sonra imam her iki tarafın şahitlerini geline göndererek gelinin delikanlıyla evlenip evlenmek istemediğini sordurturdu. Gelinin olumlu cevap vermesi halinde, imam dini merasimi yerine getirerek nikah kıyardı.

Uasa (başlık) kesinlikle bazı yazarların hatalı açıklamalarındaki gibi "gelin için ödenen fiyat" değildi. Genelde uasa ve nakiahipsh'a olmak üzere

iki bölümden oluşurdu.

Uasa inek ve at, bazen para olarak verilirdi. Varlıklı aileler bunları ihtiyacı olanlara dağıtırlardı. Diğerleri ise gelin eşyası satın almak için harcarlardı.

Nakiahipsh'a ise boşanma durumunda geline ödenecek belli miktardaki paraydı. Bu sayede, boşanma sorunu baştan hallediliyor ve daha sonra çiftin boşanması halinde mahkemeye gitmeksizin ve iftira dolu suçlamalara maruz kalmaksızın boşanma gerçekleşiyordu.

Düğünler Çerkesler için çok önemli etkinliklerdi ve kutlamalar haftalarca, hatta bir ay sürerdi.

Nisasha (gelin getirme) nikah kıydıktan üç veya altı ay, bazen de bir yıl sonra gerçekleşirdi. Gelin almak için köyün en güzel kızları ve en yakışıklı delikanlılarından oluşan bir gelin alayı tertip edilirdi.

Renkli ulusal kıyafetlerine bürünmüş bu gençler müzik eşliğinde gelin almaya özel "Waridada" şarkısını söyleyerek, sabahtan damadın evinden çıkıp yola koyulurlardı. Hanımlar ve müzisyenler arabada gider, Çerkes delikanlıları ise en iyi atlarna binerek bu arabalara eşlik ederlerdi. Bu sadece etkileyici, unutulmaz, güzel ve renkli bir manzara olmakla kalmazdı. Eğlenceli ruhları öyle bulaşıcı ve neşe dolu olurdu ki, alaydaki atlar bile yürürken dans eder ve hoplayıp zıplardı.

Gelin alayının ne kadar çabuk döneceği gelinin köyünün ne kadar uzak olduğuna bağlıydı. Köy uzaksa gelin alayı geceyi orada geçirir, yakınsa aynı gün ama genelde akşama doğru dönerlerdi.

Bu arada damadın evinde düğün eğlencesi devam ediyor olurdu. Mahsima (bal ve buğdaydan yapılan milli içki) genellikle önceden hazırlanırdı. Bu tatlı, yumuşak ve gevşetici bir içecekti. İyi hazırlanmış bir mahsimanın tadı Tokay şarabı gibidir ve insanın ayaklarını yerden keser ama insanlar bunu nasıl içeceklerini bilirler.

Bu düğünlere pek çok insan katılırdı. Genç kız ve erkekler grup grup, sıra sıra kutlamaların gece gündüz canlılık içinde geçmesini sağlardı. Komşular, akrabalar, aslında bütün bir köy düğüne komşu köylerden gelecek olan misafirler için yemek hazırlanmasında yardımcı olurdu. Kimisi

(*) *Circassian Star*, Temmuz-Aralık 1978, No. 2, Cilt 1, New York. Makalenin yazarı merhume Fatıma Şiþ Kafkasya doğumludur. Bolşevik Devrimi ve iç savaş üzerine 1920 yılında Kafkasya'yı terk etmiş, 1923 yılında İstanbul üzerinden Amerika'ya gitmiştir. Makale 1917 öncesi Kafkasya'dan ipuçları ve bilgiler vermesi açısından ilginçtir. Yazının kaleme alındığı 1978 yılında yazar altmış yıla yakın zamandır Kafkasya dışındadır ve başlıkta "Hatırladığım" ibaresini bu sebeple kullanmıştır.

misafirleri karşılardı. Diğerleri ise tüm cömertlikleriyle çeşitli yiyecekler, tatlılar, hamur işleri getirirlerdi. Tüm bunların yanı sıra, bir grup da gelen konukların karşılanması ve ağırlanması için gönüllü olurdu. Gelin alayı gelini alıp geldikten sonra, köyde bu etkinlikler yoğunlaşır on katına çıkardı.

Çok genç bir kızken, çok güzel bir düğüne gitme şansım olmuştu, düğün bir akrabamızıydı. Gelin alayı döndükten sonra ön avluda akrabalar, eş, dost ve konuklar tarafından karşılanmıştı. Gelin ve yanında iki kadının olduğu ilk araba evin girişinde durdu. Damadın akrabalarından biri son derece vakur bir tavırla arabaya yaklaştı. Uzun boylu, yakışıklı bir adamdı ve beline tam oturan faşası dizlerine doğru bir etek gibi iniyordu. Kaması, kemeri ve hazırları - hepsi altın kaplamalı gümüşlendi- güneş ışıklarıyla ışıltılı parlıyordu. Adamın geldiğini görünce arabadaki kadınlar ayağa kalktı. Adam geline yanaştı, ellerini nazik bir biçimde gelinin kollannın altına koydu ve "Bismillah" diyerek gelini hızla kaldırdı, dikkatli ve sağlam bir şekilde yere indirdi. Bunun ardından gelinin yanındaki iki kadın gelinin kollarına girdiler ve grup yavaş yavaş eve doğru yürümeye başladı.

Müzik ve şarkılar coştı, ortalık çınladı. Grup lağuna'ya (gelin odası) gelmeden önce birkaç odadan geçti.

Gelin başından dizlerine kadar oldukça kalın bir şal örtünmüştü. Nasıl olup da bu kadar zarif ve vakur yürüyebildiğini merak ediyordum. Yürümüyor, adeta süzülüyordu.

Grup en sonunda lağuna'ya geldiğinde herkes kapıda durdu. Sadece genç gelin ve beraberindeki iki kadın gelin odasından içeri girdi.

Grup şarkılar ve danslarla geri çekilerek önceki yerine döndü. Mahsima, halıva, tatlı ikram edildi ve neşeli düğün kutlamaları daha da canlı bir hal aldı.

Kabzeye göre, genç damat bu düğün şenlikleri içerisinde hiç insan içine çıkmadı. Kutlamalar boyunca arkadaşlarıyla kaldı. Akşam geç saatlerde, misafirler gittiğinde düğün kutlamaları sona erip tüm ev tam bir sessizliğe büründüğünde damadın arkadaşları damadı geline getiriyordu ve yine sabah erken saatlerde arkadaşları tarafından alınıyordu. Bu durum düğün sona erene kadar devam etti.

Düğünün en ilginç kısmı gelinin evde gezdirilip duvağının kabzeye göre açıldığı kısımdı. Bu yürüyüş

yatak odasından başlıyordu. Gelin genelde dizlerinin altına kadar uzanan beyaz bir şalla örtülü olurdu. Gelini anne babasının evinden getiren aynı genç kızlar iki yanında gelinin kollarına girmişlerdi. Dans edenlerin takip ettiği grup Waridada'yı söyleyip yavaş yavaş yürüyerek bir odadan diğerine geçiyordu. Salona gelindiğinde, herkes durdu müzik ve şarkılar sustu. Duvağı çıkarma görevi gelenek icabı damadın akrabalarından orta yaşlı bir kadına aitti.

Benim gördüğüm düğünde şu şekilde yapıldı: Damadın kuzeni olan son derece vakur bir kadın elinde fildişinden küçük bir çubukla yavaşça geline yaklaştı. Elinde küçük bir kaptan bal olan küçük bir kız da kadını takip ediyordu.

Kadın geline "Canım, bu eve gelişin hayırlı olsun" diyerek elindeki çubukla hızlı bir şekilde duvağı kaldırdı. Ardından küçük kıza yöneldi, kaptan bir kahvaltı bıçağıyla biraz bal alarak gelinin dudaklarına sürdü ve "Ağzından sadece tatlı sözler dökülsün" dedi.

Bunun ardından insanlar müzik eşliğinde "Waridada" söylemeye başladılar ve gelin odasına geri götürüldü. Artık odadan odaya gezebilir (misafirler evde değilken) ve kayınvalidesinin yanına çıkabilirdi.

Tanıdığım milletler içinde sadece Çerkes gelenekleri gelinin yeni akraba ve dostlarına hediyeler vermesini gerektiriyor. Doğal olarak bu da kabzeye uygun olarak ve yaşlı büyük kadınların belirlediği bir günde yapılırdı.

Gelinin eşyaları incelenir ve akrabalarla yakın arkadaşlar arasında paylaşınlırdı. Şal (veya gelini örten duvak), kemer (yarı değerli taşlarla süslü gümüş) veya gümüş "ji'ou" gibi en önemli eşyalar en önemli akrabalara ve dostlara verilirdi. Bu çoğu kez geline hiçbir şey kalmayacak şekilde yapılırdı. Bu nedenle genç gelinler akıllandılar ve gelin eşyalarının bir kısmını üç veya altı ay sonra kendi evlerini ziyaret ettiklerinde almak üzere annelerinin evinde bırakmaya başladılar.

Bu gelenek, kabul gören davranış geline hediyeler vermek olduğundan bazılarında tuhaf gelebilir. Ancak bunun derin bir anlamı vardır. Kişiyi maddi şeylerden nasıl ayrılacağını, maddiyata çok bağlı olmamayı öğretir. Dahası bir şey vemenin güzelliğini öğretir.

Tüm bu gelenekler uzun zaman önceydi. Zaman değişti, insanlar da öyle... ■





АЦИ АЦЫДЗИ

Хлачыкба Замахищари

ЦлакӀи щыдэкӀн зджъарала
ймгӀвайцуан.

Ищузымцара тыжгӀара
хвыщкӀ, дзмачӀдзакӀгьи тата
йанийатӀ.

АцӀыдз хъыпатӀ. АцӀа
тшаунащтын йгъызхъымпатӀ –
адзъ йташватӀ. Йташван йгъ-
ызгӀатышхуам. ЙанызгӀатымщх,
– уца, ацӀыдз, ахӀва уахӀвата
хъвыщкӀ гӀаквь йгӀагта снатгах.
– ахӀватӀ.

АцӀыдз ахӀва йазцан, – уа
ахӀва, хъвыщкӀ гӀаст: цыгӀвза
ацӀа адзы йташвах
йалагӀатызгахуаштӀ. – ахӀватӀ.

– ЙауаштӀ, уца швагъятӀакӀб
цызгӀагта ьуыстпӀ, – ахӀватӀ
ахӀва.

АцӀыдз ашвчӀв йазцан, –
ашвчӀв, швагъятӀакӀв гӀасыт,

ашвагъья ахӀва йацтуаштӀ,
ахӀвагьи хъвыщкӀ гӀаснатуаштӀ,
ахъвыщла сыгӀвза ацӀа адзы
йгӀатызгахуаштӀ, – ахӀватӀ.

– ЙауаштӀ, уцата абжъас
шгӀасхъакчӀвахуаш ахӀв. Ауди
гӀасхъамчӀвахуазтын швагъья
уыстапӀ, – ахӀватӀ ашвчӀв.

АцӀыдз абжъас апны йыгӀвын,
– абъяс, ашвчӀв
уахъамчӀвахын, ауди ахъазла
ашвчӀв швагъья гӀаснатуаштӀ,
ашвагъья ахӀва йацтуаштӀ, ахӀва
хъвыщкӀ гӀаснатуаштӀ, ахъвыщла
ацӀа адзы йгӀатызгахуаштӀ, –
ахӀватӀ.

– ЙауаштӀ, акъварт уахӀвата
квчӀискӀ сызгӀаквх. КвчӀискӀ
сызгӀаугуазтын ашвчӀв цыгъ-
хъачӀвахрым, – ахӀватӀ абжъас.

АцӀыдз акъварт апсны щцан,

- акъварт, квчискI гласыт, аквчIис абжъас йастуаштI, абжъас ашвчIв йгъхъачIвахуашым, ашвчIв швагъа гласнатуаштI, ашвагъа ахIва йастуаштI, ахIвагъи хъвыщкI гласнатуаштIта ацIа адзы йгIатызгахуаштI, - ахIватI.

- ЙауаштI, квчискIгъи уыстапI. Аца алны уцата нартыхв напIыкI сызгIаквх, - ахIватI акъварт.

Ащыдз аца йазцан, - аца, нартыхв халыкI гласыт, ахартыхв акъварт йастуаштI, акъварт квчискI гласнатуаштI, аквчIис абджъас йастуаштI, авджъас ашвчIв йгъхъачIвахуашым, ашвчIбшвагъа гласнатуаштI, ашвагъа ахIва йастуаштI, ахIва хъвыщкI гласнатуаштIта ацIа адзы йгIатызгахуаштI, - ахIватI.

- ЙауаштI, уцата ахIвынап аца утамылхынхIва йахIв, - ахIватI аца.

Ащыдз ахIвынап йазцан, - ахIвынап, аца утамылхын, аца нартыхвнапIыкI гласнатуаштI, анартыхв акъварт йастуаштI, акъварт квчискI гласнатуаштI, аквчIис абджъас йастуаштI, абджъас ашвчIв йгъхъачIвахуашым, ашвчIв швагъа гласнатуаштI, ашвагъа ахIва йастуаштI, ахIва хъвыщкI гласхатуаштIта ацIа адзы йгIатызгахуаштI, - ахIватI.

- ЙауаштI, ацгвы сшамф-

хуаш ахIв, - ахIватI ахIвынап.

- Ацгвы, ахIвынап уымфахын, ахIвынап эцэ йгъталхуашым. Аца нартыхв гласнатуаштI, анартыхв акъварт йастуаштI. Акъварт квчискI гласнатуаштI, аквчIис абджъас йастуаштI. Абджъац ашвчIв йгъхъачIвахуашым, ашвчIв швагъа гласнатуаштI. Ашва квыджъмакI гIадххытI. АцыхъвачIврышван аквтIу кIанарышвтI.

- Уымшван, уымшван, закIгъи гъузысхушым. ЙабагIауг ари аквтIу? - ахIват аквыджъма.

- Акыт рквтIуква абна йыду ашвырква йхIзыршатI. Са хпа гласыкпшваи азакIы ахIа гъсызгIамгI. Аиахъанат уачIвы срыщтацахуаштI. Уара хвба гIауыквшватI. Йанутахъу уцата йгIагх, - ахIватI абага.

- Уалей, йара уыжвжвы сшыгIвра, - ахIван аквыджъма акытла йтрыстI. Абагагъи аквтIу нанауахвын абна йылалхтI.

Аквыджъма акыт йшнадзуз алаква йгIаларкIытI.

- ШвгIасымцхIан: гычра сыгъгIамитI. Исзалырхыз аквытIуква згахырныс сгIайтI, - ахIватI аквыджъма.

Алаква, - абар йузвлырхыз, абар йузалырхызI - рхIватI аквыджъма йгIажблыи йаларыхвжвауа йалагатI.

"Арат ала хъагаква

сырфадазуштІ. СрымфаскІва сырналпыщІлІ. СквтІуквагы датша зны сглайпІта йзгахпІта йзгахпІ", - ахІватІ аквыджьма тшырнапІыцІнажван йджвыкылхтІ. Алаква аун йашталын йацхІумца йаларкъакътІ.

Аквыджьма йачпалакІгы алаква йґарналпыщІлІ. Абна йґладзахын ахвыртаква арбзауа йчІвапІ. Абага йамдырдзакІва аквыджьма йґлахъанатІ. ЙґлархІан-апсы ахъыщІтІ.

- Уымшвауата угІаскІва, - ахІватІ аквыджьма.

- Сызшвуш ачІвыйа? ХІґанбжыаґвымма уари сари? Сыгышвум- йджъасщитІ: учва шабгу йзкъалщитІ: учва шабгу йзкъалщхаз ачІвыйа? Йуызни ачІвыйа? - ахІватІ абага.

- СквтІуква глазгхныс санца алаква сырфатІ.

- УґІвашатІ. саша! Ауаса акыт уца йауума? Ала хъагаква ауґла квтІу шхІзалырхыз алырдырґлайа? Усакъхара атахъыпІ. Ауи хвы ґамахым. Ауи ацкІысґи ухвыртаква рбзихахра атахъыпІ. УачІвхълапны акыт хІащапІта хІквтІуквагы ґлаґІґхпІ,

- Ари аъара хвырта уачІвхъвлапныдза йузырбзихума?!

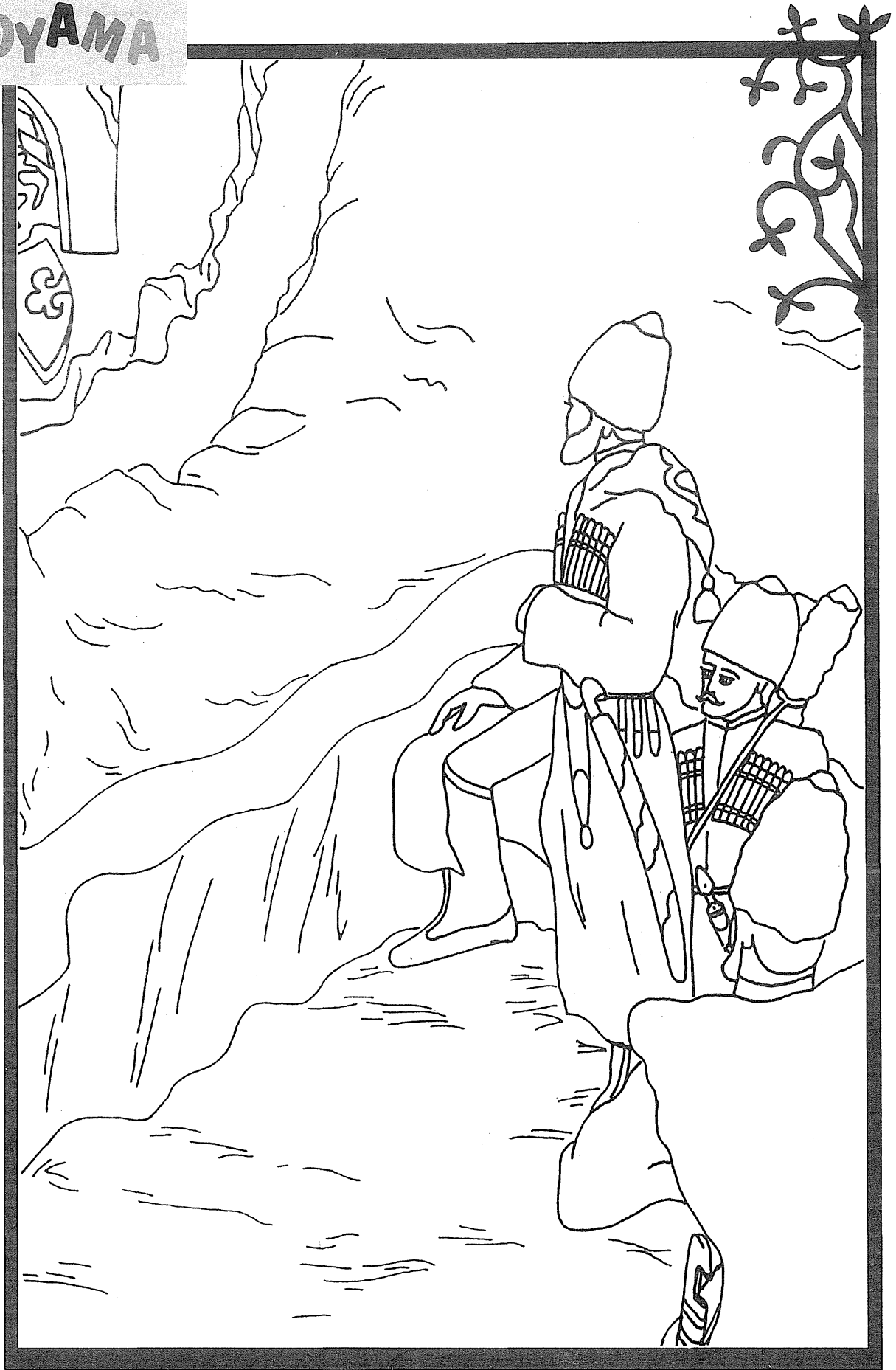
- Йшуырбзихуш са издыритІ. ИсхІвауа учпузтын

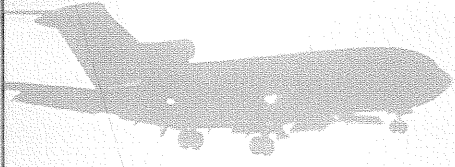
уачІвхъвлапныдза уан ушґлалрийыз алш уцахуаштІ.

- ЙхІва йсчлуш! Йсымчпара ґаъам!

- Ауи акІвызтын, уцата ахъваца тшыларблыґа. УабылпІ, уашахпІ, уасачІлІ- йчхІаІ. Ауи амштахъ уцата адзыхІвымыґ тшыларблыґа- амыґкьва ґлауылахпІ, урыжвжвапІ, аша ґлауцрыхнІ- йчхІа. УадырґІвана уцата агвал тштарышв. Агвал адзыщІґла ухвыртаква йрталпІ, уарыґвъаджыпІ, уарчІвупІ- йчхІа! Ауатква зымґІва аиучпара уыґІв уыґІвара уталх уцыхъвагы ґатырхІвата утачІва. Хъвлапныдза уымбзихахуазтын схъа хъусрыхпІ. Ауаса йсхІваз уымчпарыквын са лъажъа ґьсымам- угьбзихахуашым. ЙшґІлалахъвлауа хІцапІта хІквтІуква ґлаґІґхпІ рчауа! - ахІватІ абага ґбыжвкІтІ, - алаква уырфараґлатІ! - ахІвах ацІыхъва аґІвара йґлатнарыхІватІ. Алаква абага ацІыхъва йамцІасын аґІвара йґлатырхІватІ. Ашварацыґла дґлайтІ, абага йщытІ, ачвагы ахъихтІ йган дцахтІ.

Ауи акІвапІ, абага йазнийыз! УґвыжвкІнтІхІва уакъыль уымрыдзын - абага йазнийыз уызнипІ! ■





merkür

Uluslararası Taşımacılık Turizm ve Havacılık A.Ş.

TÜRKİYE – KAFKASYA UÇUŞLARI İLE HİZMETİNİZDEYİZ

Türkiye temsilciliğinin yapmış olduğumuz uçuşlar:

İstanbul – Krasnodar :	Pazartesi-Perşembe günleri,	Kuban Airlines ile,
İstanbul – Nalchik :	Çarşamba-Pazar günleri,	Elbrus Avia ile,
İstanbul – Minvody :	Perşembe-Pazar günleri,	Kavminvody Avia ile,
Antalya – Krasnodar :	Çarşamba-Cumartesi günleri,	Kuban Airlines ile

* Kafkasya dışındaki noktalara bilet ve kargo satışlarımız için ilgili ofislerimizle irtibat kurunuz.

Havacılık Hizmetleri

- Havayolu Temsilciliği
- Komple Uçak Kiralama (Yolcu-Kargo)

Turizm Hizmetleri

- Uçak Bileti (Tarifeli - Charter)
- Konsolosluklardan Vize Takibi
- Otel Rezervasyonu
- Araç Kiralama

Uluslararası Taşımacılık

- Havayolu Taşımacılığı
- Karayolu Taşımacılığı (Komple-Parsiyel)
- Denizyolu Taşımacılığı (Komple-Parsiyel)

Denemeden Farkı Göremezsiniz...

Kargo Satış Ofisi:

Mareşal Çakmak Cad. İncesu Sok.
No:2 Kat:4 Daire:20 Şirinevler
İstanbul - Türkiye
Tel : +90-212-653 04 80 (pbx)
Fax : +90-212-653 04 59
www.merkurkargo.com
merkur@merkurkargo.com

Turizm ve Havacılık Ofisi:

M. Kemal Paşa Cad. Bulvar Pasajı
Kat:3 No:52-53 Aksaray
İstanbul - Türkiye
Tel : +90-212-632 86 72 (pbx)
Fax : +90-212-632 90 57
www.merkurtourism.com
merkur@merkurtourism.com

Şube(Çorlu Havalimanı):

Çorlu Havalimanı No:G-56
No: G-56 Çorlu
Tekirdağ - Türkiye
Tel : +90-282-682 42 80
Fax : +90-282-682 40 93
www.merkuraviation.com
merkur@merkuraviation.com

Biz bu işi
henüz
60 yıldır
yapıyoruz!

Bahçe duvarından garaj zeminine, merdivenden bina
cephesine, yerdeki karodan çatıdaki kiremite,
eviniz için gerekli tüm ürünleri
aynı çatı altında üretiyoruz.

Uluslararası standartlardaki kalitemiz, dinamik genç
kadromuz, tecrübemiz ve Türkiye genelinde
yaygın bayi ağımız ile
60 yıldır sizinleyiz.



harunyüksel
PAZARLAMA İÇ ve DİŞ TİCARET A.Ş.

MERKEZ / FABRİKA: e-mail: erbaa@harunyuksel.com.tr

Tepecik Mevkii Samsun Yolu Üzeri 60500, ERBAA Tel: (356) 715 11 24 - 715 12 53 Fax: (356) 715 14 12

İSTANBUL BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : e-mail: istanbul@harunyuksel.com.tr

Topçu İbrahim Sok. Tahsinbey Ap. No:13 kat:2 D:5 İçerenköy 34752, İSTANBUL Tel:(216) 574 08 06 (PBX) Fax: (216) 574 11 08

ANKARA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : e-mail: ankara@harunyuksel.com.tr

Mebusevleri İlker Sok. No: 3/1 Tandoğan 06580. ANKARA Tel: (312) 222 78 07 - 222 29 97 Fax: (312) 221 29 24